This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

DEPARTMENT OF
THE HISTORY OF ART
OXFORD

MARCVS HIERONYMVS VIDA
CREMONEN. ALBAE EPISCOPVS.

G. Vertue Sculp:

MARCI HIERONYMI
VIDÆ,
CREMONENSIS,
ALBÆ EPISCOPI,
POEMATUM,

Quæ haud plane disjunxit a Fabula,

PARS PRIMA,

Continens

DE ARTE POETICA

LIBROS TRES,

BUCOLICA,

ET

EPISTOLAM

AD JOANNEM MATTHÆUM GIBERTUM.

Edidit THOMAS TRISTRAM, A. M.
Coll. *Pemb. Oxon.* Socius.

OXONII,
E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO,
MDCCXXII.

Imprimatur,

ROB. SHIPPEN,

Vice-Can. *Oxon.*

Oct. 28. 1721.

MARCI HIERONYMI
VIDÆ,
CREMONENSIS,
ALBÆ EPISCOPI,

DE

ARTE POETICA

LIBRI TRES,

BUCOLICA,

ET

EPISTOLA

AD

JOANNEM MATTHÆUM GIBERTUM.

Annotationes adjecit THO. TRISTRAM, A. M.
Coll. *Pemb. Oxon.* Socius.

OXONII,
TYPIS ACADEMICIS,
MDCCXXII.

ASHMOLEAN
OXFORD
MUSEUM
5 FEB 1957

THE NAMES OF THE SUBSCRIBERS.

A

THE Right Honourable the Lord ARUNDEL, of Trerice.
Knightly Adams, A. M. of Hart-Hall, Oxon.
Mr Adee Sch. of C. C. C. Oxon.
Charles Aldrich, A. M. Rector of Henley, in Oxfordſhire.
George Aldridge, M. B.
Mr John Allen.
Benjamin Allicocke, Eſq.
Richard Ames, A. M.
Mr Nicholas Amhurſt.
Mr Andrews, of Ch. Ch. Ox.
Mr Angell, of St John's Coll. Ox.
Richard Arundell, Eſq.
Mr Thomas Atkinſon.
George Aylmer, A.B. Sch. of Corp. Ch. Coll. Ox.
Mr Aylmere, of C.C.C. Camb.

B

The Right Reverend HUGH Lord Biſhop of BRISTOL.
The Right Honourable the Lord BATHURST.
The Right Honourable JOHN Lord BURGHLEY.
Colonel Backwell.
Thomas Bacon, Eſq.
Mr John Bacon.
Mr Baker, of All-Souls Coll. Ox.
Charles Bale, M. D. C. M. L. and F. R. S.
Richard Banner, A. M.
Edw. Banyer, A. B. Fell. of Eman. Coll. Camb.
John Barber, A. B. Stud. of Ch. Ch. Oxon.
Mr Barnes, of Brazen-Noſe Coll.
John Baron, D.D. Maſter of Balliol Coll. Oxon, and Prebendary of Briſtol. *Six Copies.*
Mr Bateman, Stud. of Ch. Ch. Ox.
Thomas Batſon, Eſq.
Oliver Battely, A. B. Stud. of Ch. Ch. Oxon.
Charles Bave, M. D.
—— Bayly, M. D.
Charles Bayly, A. M. Sch. of Trin. Coll. Oxon.
Mr Bayly, Fell. of Exeter Coll. Ox.
Benjamin Baynes, A. M. Fellow of Univ. Coll. Oxon.
Thomas Beale, Eſq. Fell. Com. of Pemb. Coll. Oxon.
Mr Becher, Fell. of St John's Coll. Oxon.
Mr Beighton, of Mert. Coll. Ox.
— Bell, A.M. of Sidney C. Camb.
Francis Bernard, Eſq. Gent. Com. of Ch. Ch. Oxon.
Robert Bernard, A. B. of Mert. Coll. Oxon.
Joſeph Bettey, A. M. Fell. of Ex. Coll. Oxon.
Mr Bierley, Gent. Com. of Ch.Ch. Oxon.
Henry Bigg, A. M. Fell. of Wincheſter College.
Thomas Bilſon, Eſq.
Mr Bingham, Gent. Com. of Corp. Chr. Coll. Oxon.

Jonathan Birch, A. M. Prebend. of Lichfield.
John Birch, A. M. Rector of Binfield, Berks.
Samuel Birch, A. B. of Pemb. Coll. Oxon.
Edward Bird, A. B. Stud. of Ch. Ch. Oxon.
Sir Edward Blacket, (of Sunning, Berks.) Baronet.
Adam Blandy, A. M. Rector of Wheatfield, Berks.
William Blandy, A. M. Fellow of Pemb. Coll. Oxon.
Mr Francis Blandy, of Henley.
Nath. Bliſs, A. B. of Pemb. Coll. Oxon.
Harry Pope Blount, Eſq. Fellow-Com. of Trin. Coll. Oxon.
Geo. Booth, A. B. Stud. of Ch. Ch. Oxon.
Mr Boughton, Fell. of Ex. Col. Ox.
Roger Bourchier, A. M. Fellow of Worceſter Coll. Oxon.
Rob. Bourn, A. M. of C.C.C. Ox.
George Bowditch, A. M. Fell. of Wadham Coll. Oxon.
Joſeph Bowles, A. M. Fellow of Oriel Coll. and Keeper of the Bodleian Library, Oxon.
Thomas Bowles, A. M. of Mag. Coll. Oxon.
Will. Box, A. B. of Hart-Hall, Ox.
Richard Boycott, A. B. of Ch. Ch. Oxon.
Richard Boyſe, A. M. Rector of Berkſwell, in Warwickſhire.
Mr Bracebridge, of Ball. Coll. Ox. Deceaſed.
Mr Bracebridge, Fell. of St John's Coll. Oxon.
Mr Bradley, Sch. of Wadh. Coll. Oxon.
Mr Benjamin Bravo.
Charles Brent, A. M. Stud. of Ch. Church, Oxon.
Roger Brent, M. A. Fell. of Pemb. Coll. Oxon.
Francis Brickenden, Gent.
Richard Brickenden, A. B. Sch. of C.C. C. Oxon.
John Bridges, (of Barton, near Kettering, in Northamptonſhire) Eſq. *Four Copies.*
Brook Bridges, (of Acton) Eſq.
William Bromley, (junior) Eſq.
Thomas Bromwich, A. M. Vice-Principal of St Mary-Hall, Ox.
Geor. Bromwich, A. B. of St Mary-Hall, Oxon.
Wheelowes Brooke, Eſq.
Henry Brooke, A. M. Fellow of Oriel Coll. Oxon.
Mr Guſtavus Brooke.
George Brome, M. A.
Mr Browning, of Ball. Coll. Ox.
William Bryant, A. M. of New Coll. Oxon.
Mr Buck, Fell. of St. John's Coll. Oxon.
Mr Bullock, of Exeter Coll. Ox.
Robert Burd, M. B. Fell. of Worceſter Coll. Oxon.
Charles Burdett, A. B. of Lincoln Coll. Oxon.
Mr Burgoiſne, of Ch. Ch. Oxon.
Thomas Burgh, Eſq.
Tho. Burgh, A. B. of Ch. Ch. Ox.
Mr Burman, of Ch. Ch. Oxon.
John Burton, A. M. Fell. of New Coll. Oxon.
John Burton, A. M. Fell. of Corp. Ch. Coll. Oxon.
Joſeph Butler, L. L. B. Preacher of the Rolls.
Mr Butler, Stud. of Ch. Ch. Ox.
S. Butler, (of London) Bookſeller.
William Byrd, A. M. Vicar of Claybrook, in Warwickſhire.

C

The Moſt Honourable the Marqueſs of CARNARVON.
The Right Honourable GEORGE Earl of CARDIGAN.
The Right Reverend FRANCIS Lord Biſhop of CHESTER.

The

The Honourable Benedict Leonard Calvert, Eſq.
William Henry Cane, A. M. Fellow of Magd. Coll. Oxon.
Mr Capel, of Pembroke Coll. Ox.
Mr Cardale, of Ball. Coll. Ox.
Mr Carne, Gent. Com. of Jeſus Coll. Oxon.
Mr Carter, of St Mary-Hall, Ox.
William Catchmay, Eſq. Gent. Com. of St John's Coll. Oxon.
Mr Tracy Catchmay, of Wad. Coll. Oxon.
Mr Joſeph Cater.
Samuel Catherall, A. M. Fell. of Oriel Coll. Oxon.
Henry Cave, (of Coventry) Gent.
Richard Chambers, A.M. of Pemb. Coll. Oxon.
Sir James Chamberlain, Baronet.
Thomas Chamnys, Eſq.
Edward Chapman, A. M. of Wad. Coll. Oxon.
Mr Rob. Chapman, of All-Souls Coll. Oxon.
Arthur Charlett, D. D. Maſter of Univerſity College, Oxon.
Robert Charnock, A. M. Fell. of All-Souls Coll. Oxon.
John Chaunler, A. M. of Wadh. Coll. late Proctor of the Univerſity of Oxon.
William Chetle, A. B. Fell. of Worc. Coll. Ox. Deceaſed.
John Chichely, Eſq.
Mr John Cholmley.
Mr Robert Cholmley.
John Church, A. B. Fell, of Pemb. Coll. Oxon.
Henry Church, A. B. Scholar of Pemb. Coll. Oxon.
The Honourable George Clarke, Eſq. L. L. D. Member of Parliament for the Univerſity of Oxford, and Fell. of All-Souls Coll.
John Clarke, Eſq. Fell. Com. of Pemb. Coll. Oxon.
Mr Clarke, Fell. Com. of Jeſus Coll. Camb.
Mr Clarke, Fell. of St Johns Coll. Camb.
Robert Clavering, A. M. Stud. of Ch. Ch. Oxon.
Mr Clendon, of Trin. Coll. Oxon.
Mr Cleve, Fellow of St John's Coll. Oxon.
Tho. Clymer, A.M. Fell. of Worc. Coll. Oxon.
The Honourable Charles Cockain, Eſq.
John Cocks, A. M. Fell. of Mert. Coll. Oxon.
William Coke, A. M. of St John's Coll. Oxon.
William Colemore, Eſq.
Jonathan Colley, A. M. of Ch. Ch. Oxon.
Charles Collins, (of Betterton) Eſq; *Two Copies.*
John Collins, A. B. Fell. of Pemb. Coll. Oxon.
Mr Colſon, of Balliol Coll. Ox.
Samuel Combes, Eſq.
Edward Compſon, A. B. of Wad. Coll. Oxon.
The Honourable Major Compton.
Henry Coningesby, A. M. of St Mary-Hall, Oxon.
James Cook, Eſq.
Mr Lawrence Cook, Fell. of St John's Coll. Oxon.
Mr Copping, Gent. Com. of Ball. Coll. Ox.
Mr Allen Corrance, of St John's Coll. Oxon. *Two Copies.*
Charles Cotes, A. M. Fellow of Oriel Coll. Oxon.
Moſes Cotterel, A. M. Vicar of Anneſley, in Warwickſhire.
Thomas Cotton, A. M. Vicar of Newnham and Badby, Northamptonſhire.
Mr Thomas Cox, of Magdalene Coll. Oxon.
John Craner, A. B. Fellow of Katherine Hall, Camb.
John Crawley, Eſq. Gent. Com. of Univ. Coll. Oxon.

John Crompton, A. M. Maſter of the School in Solihul, Warwickſhire. *Six Copies.*
John Croſſely, A. M.
Mr Bryan Crowther, of St John's Coll. Oxon.
Nath. Crynes, A. M. Eſq. Bedel of Phyſick and Arts in the Univerſity of Oxford.
Stephen Cull, A. B. of Pembroke Coll. Oxon.
Richard Cuthbert, A. B. of Trin. Coll. Camb.

D

The Right Honourable WILLIAM Earl of DENBIGH.
The Right Honourable the Lord GEORGE DOUGLAS.
Mr Richard Daniel, of St John's Coll. in Cambridge.
Mr D'Anvers, Fellow-Com. of Wad. Coll. Oxon.
Richard Daſhwood, Eſq.
Robert Daubrie, A. M. Maſter of the School in Wolver-Hampton.
Richard Davies, A. M. Fellow of Jeſus Coll. Oxon.
The Honourable Henry Dawney, A. M. of Ch. Ch. Oxon.
Mr Delabere, Sch. of Pemb. Coll. Oxon. Deceaſed.
Mr Delagarde, of Pemb. Coll. Ox.
Mr Devey, of Pemb. Coll. Oxon.
The Honourable Robert Digby, A. M. of Magd. Coll. Oxon.
Tho. Dixon, D. D.
Tho. Docker, A. M. of Queen's Coll. Oxon.
John Dobſon, B. D. Warden of New Coll. Oxon.
Benjamin Dod, A. M.
Richard Dodwell, Eſq.
John Dolben, D. D. Prebend. of Durham.
Mr Dolben, of Ball. Coll. Oxon.
Mr Doleman, Rector of Brome, in Worceſterſhire.
Nehemiah Donalan, Eſq.
The Honourable Brigadier James Dormer.
Montague Gerrard Drake, Eſq.
Mr Drake of Exeter Coll. Oxon.
John Dry, A. M. Fell. of St John's Coll. Oxon.
Sir John Dryden, (of Ch. Ch. Ox.) Baronet.
William Dugard, A. M. Rector of Warmingham.
Francis Duffield, Eſq.
Richard Dun, A. M. of New Coll. Oxon.
Francis Duncomb, Eſq.
Mr William Duncomb.
Mr John Dunton.
Daniel Durell, A. M. Fell. of Jeſus Coll. Oxon.
Robert Dyſon, A. M. Fellow of Peterhouſe, Camb.

E

Matthew Eaton, A. M. Fellow of Pemb. Coll. Oxon.
Rob. Eden, A. B. of Linc. Coll. Oxon.
William Eden, Gent.
Henry Englefield, Eſq. Deceaſed.
Guy Englefield, Eſq.
William Ernly, A. M. of St Mary-Hall, Oxon. Deceaſed.
Abel Evans, D. D.
John Eyre, Eſq.
Thomas Eyre, A. M. Fell. of All-Souls Coll. Oxon.
Mr Eyre, Fell. of New Coll. Ox.

F

Philip Falle, A. M. of Pemb. Coll. Oxon.
John Fanſhaw, A.B. of Ch.Ch. Ox.
John Farmer, (of Oldbury, in Warwickſhire) Gent.
James Farrer, D. D. Profeſſor of Nat. Philoſ. in the Univ. of Ox. and Fell. of Mag.Coll. Deceaſed.

Um-

Umfreville Farrer, B. D. Fellow of Magd. Coll. Ox.
Mr Farrer, of C. C. C. Camb.
Mr Weſt Fenton, of Qu. Coll. Ox.
Charles Fettiplace, (of Earl's Court in Lambourn, Berks) Eſq. Deceaſed. *Six Copies.*
Richard Fiddes, D. D.
Tho. Machen Fiddes, A. M. Fell. of All-Souls Coll. Oxon.
Thomas Fiott, A. B. Sch. of Pemb. Coll. Oxon.
Mr Finney, Gent. Com. of Mert. Coll. Oxon.
George Fletcher, A. M. Vicar of Sandon, Staffordſhire. *Four Copies.*
John Fletcher, A. M. Rector of Wappenham, Northamptonſhire.
The Honourable Thomas Foley, Eſq. of Ch. Ch. Oxon.
Thomas Foley, (of Henley, in Oxfordſhire) Eſq. *Two Copies.*
Richard Foley, Eſq.
Mr Claudius Fonnereau, of Queens Coll. Camb.
John Fowler, Eſq.
Samuel Fowler, A. B. of Pemb. Coll. Oxon.
Mr Foxcroft of Ch. Ch. Oxon.
Mr Frank, of Jeſus Coll. Camb.
Mr Franks, of Mert. Coll. Oxon.
George Freeman, D. D. Rector of Steeple-Aſton, Oxfordſhire.
— Freeman, M. D.
Mr Freeman, Fellow-Com. of Queen's Coll. Camb.
Sir Percy Freke, (of Ch. Ch. Ox.) Baronet.
Richard Frewin, M. D.
John Fulham, A. B. of Ch. Ch. Oxon.
Chriſtopher Furneaux, M. B. Fell. of Ex. Coll. Oxon.

G

Roger Gale, Eſq. F. R. S.
Samuel Gale, Gent.
Mr James Gaſtine, of Queen's Coll. Camb.
John Gardiner, A. M. of Pemb. Coll. Oxon.
Mr Garrard, of Pemb. Coll. Ox.
John Gay, Gent.
Mr Gay, of Hart-Hall. Ox.
Joſeph Gegg, A. B. Sch. of Pemb. Coll. Oxon.
John George, A. B. of St John's Coll. Oxon.
John Gery, B. D. Rector of Letcomb-baſſet, Berks.
Mr Goddard, Sch. of C. C. C. Ox.
Henry Godwyn, A. B. of New Coll. Oxon.
Charles Gore, Eſq.
Mr Gorſuch, of Mert. Coll. Ox.
William Gower, A. B. of Worc. Coll. Oxon.
Stephen Green, A. M. Fellow of Queen's Coll. Oxon.
George Greenway, A. M. Rector of Kympton in Hampſhire.
William Greenway, A. M. Vice-Principal of Hart-Hall. Ox.
Henry Gregory, A. M. Stud. of Ch. Ch. and Proctor of the Univerſity of Oxford.
Dr Grevil, of Glouceſter.
Mr William Grove.
Joſeph Gueſt, A.M. of Pemb. Coll. Oxon.

H

The Right Honourable SIMON Lord HARCOURT.
The Right Honourable WILLIAM Lord Viſcount HATTON.
The Right Honourable the Lord HARLEY.
Charles Hale, Eſq.
Anthony Hall, D. D. Fellow of Queens Coll. Oxon.
John Hall, A. B. of Jeſus Coll. Camb.

The

The Honourable Charles Hamilton, Eſq. of Ch. Ch. Oxon.
Henry Hammond, (of Bath) Bookſeller. *Four Copies.*
John Hanbury, Eſq.
The Honourable Simon Harcourt, Eſq. Deceaſed. *Three Copies.*
Philip Harcourt, Eſq. Fell. Com. of Worc. Coll. Oxon. *Two Copies.*
Edward Harley, Eſq. A. M. of Ch. Ch. Oxon.
Sedgewick Harriſon, L. L. D. Fell. of All-Souls Coll. and Camden-Profeſſor of Hiſtory in the Univ. of Oxon.
— Harriſon, M. A. Fellow of Sidney Coll. Camb.
John Harriſon, A. M. Fellow of C. C. C. Oxon.
Mr Harriſon, Sch. of Pemb. Coll. Oxon.
Walter Hart, A. M. of Pemb. Coll. Oxon.
Robert Harvey, Eſq.
Mr William Harvey, Gent. Com. of Ball. Coll. Oxon.
Mr John Harvey.
Mr Richard Haſſel, of Queen's Coll. Camb.
Mr Henry Hatchel, of Jeſus Coll. Oxon.
The Honourable Charles Hatton, Eſq.
— Havard, A. M. Vicar of Abergwilly, Carmarthenſhire.
George Hay, Eſq.
Tho. Hayes, A. M. of Pemb. Coll. Oxon.
Richard Heath, M. B.
Ralph Heathcote, A. B. of Jeſus Coll. Camb.
Mr Hector, of Ch. Ch. Oxon.
Richard Hedges, A. M. Fell. of Trin. Coll. Oxon.
Anthony Henley, Eſq. Gent. Com. of Ch. Ch. Oxon.
Tho. Herne, A. M. Fell. of Mert. Coll. Ox. Deceaſed. *Two Copies.*
Mr Hickes, of Exeter Coll. Ox.
Mr Hickman, of Ch. Ch. Oxon.
Mark Hildeſley, A. B. of Trinity Coll. Camb.
Samuel Hill, Eſq.
James Hill, Gent.
Mr Hill, Sch. of Trin. Coll. Ox.
Walter Hodges, A. M. Fellow of Oriel Coll. Ox.
Mr Hodges, Sch. of Pemb. Coll. Oxon.
John Holland, D. D. Warden of Mert. Coll. Oxon.
Mr Geor. Holmes, Deputy-Keeper of the Records in the Tower.
Sam. Horn, A. M. Fell. of Pemb. Coll. Oxon.
Samuel Horſmanden, A. B. of Ch. Ch. Oxon.
Mr Hoskyns of Ball. Coll. Ox.
Mr Houſton, Gent. Com. of Ch. Ch. Oxon.
William Huddesford, A. M. Vicar of Offchurch, Warwickſhire.
George Huddesford, A. B. Scholar of Trin. Coll. Oxon.
John Hudſon, D. D. Principal of St Mary-Hall, and Keeper of the Bodleian Library, Ox. Deceaſed.
Thomas Hughes, A. B. of Trin. Coll. Oxon.
William Hughes, A. B.
Robert Hughes, A. B. of Ch. Ch. Oxon.
Mr Hughes of Mert. Coll. Oxon.
Mr Edmund Hughes.
Mr Hume, of Pemb. Coll. Oxon.
David Humphreys, A. M. Fell. of Trin. Coll. Camb.
Mr Hunſdon, of Trin. Coll. Ox.
William Hunt, D. D. Arch-Deacon of Bath.
Joſeph Hunt, D. D. Fellow of Ball. Coll. Oxon. *Two Copies.*
Thomas Hunt, A. B. of Hart-Hall, Oxon.
Rupert Huntbach, Eſq. *Two Copies.*

Wil-

William Husband, A. M. Vicar of Ardagh, in Ireland.

George Hutchins, A. M. Stud. of Ch. Ch. Oxon.

Richard Hutchins, A. B. Fell. of Linc. Coll. Oxon.

I

John Jackman, B.D. Vicar of Leek-wotton, Warwickſhire.

Edward Jackſon, A. M. Maſter of the School in Coventry. *Seven Copies.*

Mr Richard Jackſon.

Mr Robert Jackſon.

Will. James, (of Dentford, Berks) Eſq.

David James, A. M. Rector of Wooſton, Bucks.

Mr Samuel Jebb.

Mr Jeffery, Bookſeller in Cambridge. *Ten Copies.*

Charles Jennens, Eſq.

Henry Jennings, Eſq. Fell. Com. of Pemb. Coll. Oxon.

Mr William Jennings.

Mr Henry Jephcott, of St John's Coll. Oxon.

William Jervis, A. M. of Exeter Coll. Oxon. *Two Copies.*

William Jervis, A.M. of Trin. Coll. Camb.

Hen. Jervis, A. B. of Ex. Coll. Ox.

Tho. Jeſſon, A. M. of Ch. Ch. Ox.

John Inglis, A. B. of Ch. Ch. Ox. *Two Copies.*

George Ingram, A. M. Fellow of Oriel Coll. Oxon.

William and John Innys, (of London) Bookſellers. *Four Copies.*

— Johnſon, A. M. of Trin. Coll. Camb.

Henry Johnſton, A. M. Rector of Whilton, Northamptonſhire.

John Jones, A. M. Fell. of Ball. Coll. Oxon.

John Jones, Eſq. Gent. Com. of Ch. Ch. Oxon.

Mr Thomas Jones, of Jeſus Coll. Oxon.

H. Jones, (of Oxford) Bookſeller. *Two Copies.*

Mr Will. Jope, of Ex. Coll. Ox.

William Jorden, A. M. Fellow of Pemb. Coll. Oxon.

Euſeby Iſham, A. M. Fellow of Linc. Coll. Oxon.

Thomas Iſted, Eſq.

— Ives, D. D.

Edw. Ivie, A. M. Vicar of Flowre, Northamptonſhire.

Henry Jukes, A.M. of Pemb. Coll. Oxon. Deceaſed.

K

William Keate, A. B. of Worceſter Coll. Oxon.

Mr Tho. Kemp, Fell. of St John's Coll. Oxon.

White Kennet, A. B. of Merton Coll. Oxon.

Richard Kent, A. M. Fellow of Magd. Coll. Oxon.

George Kenwrick, A. M. of Pemb. Coll. Oxon.

George Kenwrick, Eſq. Fellow-Com. of Pemb. Coll. Oxon.

Robert Keyworth, A. B. of Linc. Coll. Oxon.

Samuel Kimberley, A. M. Vicar of Trinity-Church in Coventry, and Canon of Lichfield. *Two Copies.*

Charles Kimberley, M. D.

Jonathan Kimberley, A. B. of Magd. Coll. Oxon.

William King, L. L. D. Principal of St Mary Hall. Oxon.

William Kingſley, Eſq. Gent. Com. of St John's Coll. Oxon.

Robert Knight, Eſq. Fell. Com. of Wadh. Coll. Oxon.

Mr Richard Knightly, of Lincoln Coll. Oxon.

Wyndham Knatchbull, Eſq. A. M. of Balliol Coll. Oxon.

L

The Right Honourable GEORGE Lord LANSDOWN.
Nicholas Lambert, A. M. Fell. of Peter-Houſe, Camb.
Charles Lamont, A. M. Rector of Warkſton, Northamptonſhire, and Chaplain to his Grace the Duke of MOUNTAGUE.
Tho. Lancaſter, A. B. of Qu. Coll. Oxon.
Mr Lane, of Merton Coll. Oxon.
Mr John Laroche, of Qu. C. Camb.
Mr Tho. Cox Laws, of St John's Coll. Oxon.
Mr Lee, Gent. Com. of Ch. Ch. Oxon.
Mr Fleetwood Legh.
Thomas Leigh, A. M. Fell. of All-Souls Coll. Oxon.
William Le-Hunt, A. M. Stud. of Ch. Ch. Oxon.
Will. Le-Marchant, Eſq. A.M. Fell. of Pemb. Coll. Ox. *Two Copies.*
Tho. Le-Meſſurier, A.B. of Pemb. Coll. Oxon. Deceaſed.
Mr Lempriere, of Pemb. Coll. Ox.
Nicholas Le-Pelley, A.M. of Pemb. Coll. Oxon.
Smart Lethieullier, Eſq. Fell. Com. of Trin. Coll. Oxon.
Henry Levet, M. D.
Richard Levit, A. M. Fell. of All-Souls Coll. Oxon.
Eraſmus Lewis, Eſq.
Francis Lewis, Eſq.
Mr Tho. Lewis of Jeſus Coll. Ox.
Mr John Lewis.
Charles Lidgould, A. M. Fellow of Jeſus Coll. Camb.
John Lidgould, A. M. Lecturer of St Catherine Coleman, London.
Ambroſe Liſle, A. B. of Magd. Hall, Oxon.
Humphry Lloyd, B. D. Fell. of Jeſus Coll. Oxon. *Six Copies.*
Mr James Lloyd.
Matthew Locke, Eſq. Gentleman-Commoner of Queen's Coll. Ox. Deceaſed.
John Lockton, A. M. Fellow of Pemb. Coll. Oxon.
Francis Loder, A. B. of Ex. Coll. Oxon.
Charles Long, A. B. of Pemb. Coll. Oxon.
Edward Lovel, A. B. of Ex. Coll. Oxon.
Mr James Luck, Fell. of St John's Coll. Oxon.
Charles Lucking, A. M. Rector of Pedmarſh, Eſſex.
Mr John Ludford.
Henry Luffe, A. M. Fellow of C.C.C. Oxon.
Richard Lybbe, Eſq. of Hardwick, Oxfordſhire.
Charles Lyddel, Eſq. Gent. Com. of Ch. Ch. Oxon.

M

Mr John Mackarneſs.
Mr John Marſhal, of Eman. Coll. Camb.
James Martin, A. M. Chaplain of New Coll. Oxon.
Mr Maſon, of Ch. Ch. Oxon.
William Maſters, Eſq.
Mr Mather, Gent. Com. of Ball. Coll. Oxon.
John Matthew, Eſq. (late Fellow-Com. of Pemb. Coll. Oxon.) of Murcott-Hall, Warwickſhire.
Sam. May, A. B. of St John's Coll. Oxon.
Sam. Mayne, M. D *Six Copies.*
Richard Mead, M. D. F. R. S.
Samuel Mead, Eſq.
Theophilus Medcalfe, M. B.
George Medcalfe, Eſq.
George Medcalfe, A. B. of Univ. Coll. Ox.
Mr Mein, of the Cuſtom Houſe.
Balthaſar Mentzer, D. D. Miniſter of the Swediſh Church in London. *Four Copies.*

Mr

Mr Metcalfe.
William Meux, Eſq. Fell. Com. of Linc. Coll. Oxon.
Mr Michel of Ch. Ch. Oxon.
Leonard Milburne, A. M. of Qu. Coll. Oxon.
Henry Mills, A.M. Preb. of Wells, and Maſter of the School in Croydon.
Giles Mills, A. B. of Pemb. Coll. Oxon.
Joſeph Milner, A. B. of St John's Coll. Oxon.
Mr Molins, of Brazen-Noſe Coll. Oxon.
Richard Monocks, A. M. Fellow of Balliol Coll. Oxon. Deceaſed. *Six Copies.*
Richard Moody, A. B. Scholar of Trin. Coll. Oxon.
James Moore, Eſq. Fellow of All-Souls Coll. Oxon. *Six Copies.*
Mr William Moore, jun.
Anthony Morſe, A.M. of St John's Coll. Oxon.
Charles Moſely, A. M. Fellow of Mert. Coll. Oxon.
Tho. Moſtyn, Eſq. Gen. Com. of Ch. Ch. Oxon.
Mr William Murray.
William Muſgrave, A. B. of Mert. Coll. Oxon.
Mr Mytton, of Wadham Coll. Ox.

N

Mr Naſh, of Ch. Church, Oxon.
The Honourable John Neale, Eſq. Comptroller of the Princeſſes's Houſehold. *Three Copies.*
Peter Needham, A. B. of New Coll. Oxon.
Joannes Baptiſta Nepho, M. D.
Mr Richard Newcome, of Queen's Coll. Camb.
Mr William Newell, Stud. of Ch. Ch. Oxon.
Michael Newton, Eſq.
Marmaduke Norcliffe, A. M. of C. C. C. Oxon. Deceaſed.
Thomas Norcliffe, A. B. of Pemb. Coll. Oxon.
John Norcroſs, A. M. of Brazen-Noſe Coll. Oxon.
The Honourable Francis North, Eſq. of Trin. Coll. Oxon.

O

Thomas Overbury, (of Barton, in Warwickſhire) Eſq. *Four Copies.*
Sir Adolphus Oughton, Baronet. *Three Copies.*
Edward Owen, A. M. Fellow of St John's Coll. Oxon.
Geo. Owen, A.M. of Jeſ. Coll. Ox.
Mr John Owen, of Jeſ. Coll. Ox.
Mr Owen, of All-Souls Coll. Ox.

In the Univerſity of OXFORD.

The Bodleian Library.
The Library of All-Souls College.
The Library of Balliol College.
The Library of Brazen-Noſe Coll.
The Library of Chriſt Church.
The Library of Corp. Chriſti Coll.
The Library of Exeter College.
The Library of Jeſus College.
The Library of St John's College.
The Library of Lincoln College.
The Library of Magdalen College.
The Library of Merton College.
The Library of New College.
The Library of Oriel College.
The Library of Pembroke College.
The Library of Queen's College.
The Library of Trinity College.
The Library of Univerſity College.
The Library of Wadham College.
The Library of Worceſter College.
The Library of Hart Hall.
The Library of St Mary Hall.

P

The Right Honourable THOMAS Earl of PEMBROKE.
Mr Paige, of Mert. Coll. Oxon.

Thomas Palmer, Eſq.
Mr George Panting.
Thomas Pardo, A. M. Fell. of Jeſus Coll. Oxon.
Tho. Parne, A. B. Sch. of Trin. Coll. Camb. and Chaplain to the Right Honourable the Lord LUCAS.
Joſeph Parſons, A. M. Chaplain of St John's Coll. Oxon.
Fetherſton Paſton, Eſq.
William Paul, A. B. of Wadham Coll. Oxon.
Edward Robinſon Payne, A. M. of Pemb. Coll. Oxon.
Francis Payne, A. B. of Pembroke Coll. Oxon.
Mr James Pearſe.
Mr Pemberton, Fell. of St John's Coll. Ox.
Will. Penn, Gent.
Mr Periam, Gent. Comm. of St John's Coll. Oxon.
William Percival, D. D. Dean of Emlyn, in Ireland.
Henry Perrot, Eſq.
Thomas Perſehouſe, A. M.
Mr Peſcod, Fell. of New Coll. Ox.
Sir John Philipps, Bar. *Two Copies.*
Eraſmus Philipps, Eſq. Fell. Com. of Pemb. Coll. Oxon.
John Philipps, Eſq. Fell. Com. of Pemb. Coll. Oxon.
Thomas Philips, A. B. of Ch. Ch. Oxon.
Mr Phipps, Sch. of Pemb. Coll. Oxon.
John Pierce, A. M. Rector of Cottesbrook, in Northamptonſhire.
Hugh Pigot, A. B. of Brazen-Noſe Coll. Oxon.
John Pinley, A. M.
Philip Pipon, A. B. Sch. of Pemb. Coll. Oxon.
Robert Pitt, A. M. Fell. of Wadh. Coll. Oxon.
Mr Pitt, Fell. of New Coll. Ox.
Mr Pitt, of Ch. Church, Oxon.
Alexander Pope, Eſq.
Mr Potter, of Queen's Coll. Oxon.
John Poulton, A. M. of Hart-Hall, Oxon.
Mr Mich. Poulter of Jeſus College, Camb.
Mr Powel, Stud. of Ch. Ch. Oxon.
Mr John Powel, of Jeſus Coll. Ox.
James Preſcot, Eſq.
Mr Preſton, of All-Souls Coll. Ox.
Thomas Price, A. M. Fell. of Jeſus Coll. Oxon.
Mr William Primate, of Sidney Coll Camb.
Matthew Prior, Eſq. Deceaſed. *Three Copies.*
Mr Ed. Prior, of Trin. Coll. Camb.
Alexander Pudſey, D. D. Fell. of Magd. Coll. Oxon. Deceaſed.
Mr Puleſton, Stud. of Ch. Ch. Ox.
John Pye, Eſq.

R

John Herbert Randolph, A. M. Fell. of All-Souls Coll. Oxon.
Tho. Randolph, A. B. Scholar of C. C. C. Oxon.
Mr Ratcliffe, Sch. of Pemb. Coll. Oxon.
Thomas Rawlinſon, Eſq.
Richard Rawlinſon, L. L. D. and F. R. S.
John Rawlinſon, (of Comb, in Hampſhire) Eſq.
James Rawſon, L. L. B. of Univ. Coll. Oxon.
Mr Ray, Fellow-Com. of Queen's Coll. Camb.
John Rayner, A. M. Fell. of Linc. Coll. Oxon.
Mr Read, of All-Souls Coll. Oxon.
Sir Rob. Rich, (of Sunning, Berks) Bar.
John Richards, A. B. Scholar of C. C. C. Oxon.
Richard Riland, A. M. Rector of Sutton Cofeld, Warwickſhire.
Mr Ringer, of Worc. Coll. Oxon.
John Robinſon, Eſq.

Thomas Robinſon, A. B. Fellow of Mert. Coll. Oxon.
Mr Giles Rook.
Samuel Rolt, A. B. of Wadham Coll. Oxon.
Richard Rothwel, A. M.
Thomas Rowel, A. B. of C. C. C. Camb.
William Ruſſel, Eſq.
John Ruſſel, Eſq.
John Ruſſel, A. M. Fell. of Mert. Coll. Oxon.
Jerom Ruſſel, A. M. of Ch. Ch. Oxon.
Richard Ruſſel, A. B. of Ch. Ch. Oxon.
Char. Ryall, A.B. of Hart-Hall, Ox.

S

Sir John Saint-Aubyn (of Exeter Coll. Ox.) Baronet.
William Salter, A. B. of Ex. Coll. Oxon.
Sir Thomas Samuel, Baronet; *Three Copies.*
Mr Tho. Savage, of Mert. Coll. Ox.
Tho. Saunders, A. M. of St John's Coll. Oxon.
Francis Saunders, A. B. of Jeſus Coll. Oxon.
Thomas Seale, A. M. Fell. of Ex. Coll. Oxon.
Tho. Seargant, Eſq. of the Tower, in London.
Sir Thomas Sebright, Baronet.
Mr Will. Sedgewick, of Queen's Coll. Camb.
Mr Self, of Wadham Coll. Ox.
Dr George Sewel.
William Shaw, Eſq.
Thomas Shaw, A. M. of Queen's Coll. Oxon.
Edward Sheldon, of Weſton, Eſq.
William Sheldon, Eſq.
Mr Bythe Shelley, of Trinity Coll. Oxon.
Philip Shephard, A. M. of Hart-Hall, Oxon.
John Sheppard, A. M. Rector of Brockhole, in Northamptonſhire.
Robert Shippen, D. D. Principal of Brazen-Noſe College in Oxford, and Vice-Chancellour of the Univerſity. *Six Copies.*
Ralph Shirley, A. M. Rector of Wickam, Berks. *Two Copies.*
William Shortgrave, A. B. Sch. of Wadh. Coll. Oxon.
Hugh Shortrudge, D. D.
Chriſtopher Shute, A. B. of Trin. Coll. Oxon.
Tipping Silveſter, A. B. Scholar of Pemb. Coll. Oxon.
Mr Singleton, Deceaſed.
William Skinner, A. M. of Oriel Coll. Oxon.
Henry Skylling, Eſq.
Sir Hans Sloane, Bar. M.D. F.R.S.
Benjamin Slocock, A. M. late Fellow of Pemb. Coll. and Proctor of the Univerſity of Oxford.
George Smith, Eſq.
Charles Smith, A. M.
John Smith, A. M. Fellow of St John's Coll. Oxon.
William Smith, A. M. of Queen's Coll. Oxon.
Mr Edward Smith.
William Somervile, Eſq.
Philip Sone, A. B. of C. C. C. Ox.
George Southcott, Eſq. Fell. Com. of Trin. Coll. Oxon.
Mr Southcott, of Exeter Coll. Ox.
John Spencer, A. M. of Wadham Coll. Oxon.
Mr Stanhope of Univ. Coll. Ox.
Hobby Stanley, A.B. of Mert. Coll. Oxon.
Mr Starkey, of Ch. Ch. Oxon.
Mr Steare, Stud. of Ch. Ch. Oxon.
Sir Richard Steele.
Robert Stephens, Eſq. Sollicitour of the Cuſtoms.
Mr Stephens, of Trin. Coll. Oxon.
Mr Stephenſon, of Ch. Ch. Oxon. Deceaſed.
John Stokes, A. B. of Ex. Coll. Ox.

George Stonehouſe, M. D. Fellow of Magd Coll. Ox.
Mr Timothy Stoughton.
John Stracy, A.B. Fell. of St John's Coll. Oxon.
Mr Stratford, Gent. Com. of St Mary-Hall. Oxon.
William Stukely, M.D. C.M.L. and F. R. S. *Two Copies.*
John Sutton, A. M. of Chriſt Ch. Oxon.
Joſ. Swallow, A.B. of St Mary-Hall, Oxon. Deceaſed.
Rev. Mr Swanne, Rector of Ilmington, in Warwickſhire.
Sir Philip Sydenham, Baronet. *Two Copies.*
Edward Sylveſter, A. M. Fell. of New Coll. Oxon.

T

The Right Honourable JOHN Lord Viſcount TYRCONNEL.
Edward Taylor, (of the middle Temple) Eſq.
Francis Taylor, A. M. Fellow of Univerſ. Coll. Oxon.
Thomas Taylor, A. M. of Trinity Coll. Oxon.
John Taylor, A. B. of Ch. Ch. Ox.
Thomas Taylor, A. B. of Pemb. Coll. Oxon.
Mr John Taylor.
Thomas Thatche, A.B. of C.C.C. Oxon.
Mr Thomas Theede, of Pembroke Coll. Oxon.
Lewis Theobald, Gent.
John Theobald, M. D.
Styan Thirlby, A. M. Fellow of Jeſus Coll. Camb.
Timothy Thomas, A. M. Stud. of Chriſt-Church, Ox.
Jonathan Thompſon, A. M. Vicar of Biſhop's-Ichinton, in Warwickſhire. Deceaſed.
— Thompſon, A. M. Stud. of Ch. Ch. Oxon.
Samuel Thornbury, A. B. of Ch. Ch. Oxon.
Thomas Thornton, (of Brockhole, near Daventry, in Northamptonſhire) Eſq. *Six Copies.*
Mr Bache Thornhill, of St John's Coll. Oxon.
Thomas Tickell, Eſq.
Mr Joſeph Tilly.
Thomas Tooly, A. M. Fellow of St John's Coll. Oxon.
Mr John Torre, Fellow of Exeter Coll. Oxon.
De-Bloſſieres Tovey, Eſq. L. L. D. Fell. of Mert. Coll. Oxon.
John Tracy, A. B. of Wadh. Coll. Oxon.
Joſeph Trapp, A. M.
John Travell (jun.) of Swarford, Eſq.
Harry Trelawney, (of Eford, in Devonſhire) Eſq.
Mr Edward Trelawney, Stud. of Ch. Ch. Oxon.
Mr Trevelyan, Gent. Com. of Ch. Ch. Oxon.
William Trimnel, D. D. Arch-Deacon of Norwich, and Rector of Cheriton, in Hampſhire.
Mr William Triſtram.
Mr Nath. Troughton.
Gilbert Trowe, M. B. Fellow of Mert. Coll. Ox.
William Trumbull, Eſq.
Mr Roger Tuach, of Ch. Ch. Ox.
Mr Turner, of St John's Coll. Camb.

U

Philip Vaughan, A. M. Fellow of Magd. Coll. Ox.
Mr Joſeph Vernon.
Mr George Vertue, Engraver. *Five Copies.*
The Honourable Mr Villiers, Student of Ch. Ch. Oxon.
Tho. Vincent, A. M. Fell. Com. of Queen's Coll. Oxon.
Rich. Vincent, A. B. Fell. of Trin. Coll. Camb.

W

William Wagſtaffe, M. D.
Mr William Wagſtaffe.
William Wake, A. M.
Joſhuah Wakefield, A.M. Rector of East-Woodhay, in Hampſhire.
Mr William Walker, Fellow of St John's Coll. Oxon.
Mr Walley, of St Mary-Hall, Ox.
Sir John Walter, Baronet.
Robert Walter, Eſq.
William Ward, of Houghton, Eſq.
Thomas Ward, A. M. Fellow of Oriel Coll. Oxon. Deceaſed.
Thomas Warton, A. M. Fell. of Magd. Coll. and Publick Profeſſour of Poetry in the Univ. of Oxford.
Mr William Weeley.
William Welchman, A.M. Rector of Dodford, Northamptonſhire.
James Welton, A. B. Fellow of St John's Coll. Oxon.
The Honourable Thomas Wentworth, (ſenior) Eſq. *Two Copies.*
Thomas Wentworth, Eſq.
Miles Weſt, A. M. Fellow of All-Souls Coll. Oxon.
John Weſtley, A. B. Stud. of Ch. Ch. Oxon.
Mr Tho. Weſton, Math. of Greenwich.
Bradley Whaley, A. M.
Charles Wheatly, A. M.
Sir William Wheeler, (of Magd. Coll. Oxon.) Baronet.
Mr William Wheeler of Queen's Coll. Oxon.
Henry Whitfield, A. M. of Wadh. Coll. Oxon.
Mr Whyle, of Magd. Hall, Oxon.
John Wigan, A. M. Stud. of Ch. Ch. Oxon.
Joſeph Wight, A. B. of Pembroke Coll. Oxon.
Mr Wightwick, of Magd. Coll. Ox.
John Wilder, A. M. Fell. of Pemb. Coll. Oxon.
Benjamin Wildin A. M. Maſter of the School in Sherbourne, Dorſetſhire.
Mr Wilkins, of Chriſt-Church, Ox.
John Willes, A. B. of Trin. Coll. Oxon.
Moſes Williams, A. M.
Daniel Williams, A. M.
Mr Hutchins Williams, Fell. Com. of C. C. C. Camb.
John Williams, Eſq. Gent. Com. of Queen's Coll. Ox.
Mr Peer Williams, of C. C. C. Camb.
Mr Williams, of Pemb. Coll. Ox.
Robert Wilſon, Eſq.
William Wilſon, A. M.
Mr William Wilſon, of Ch. Ch. Oxon.
Mr Tho. Wilſon, of Ch. Ch. Ox.
John Winne, A. M. Fell. of Jeſus Coll. Oxon.
Francis Winnington, Eſq.
Edw. Winſton, A. B. of St John's Coll. Oxon.
Mr Witherſton, of Trinity Coll. Oxon.
Nathanael Wood, A. B. of Mert. Coll. Oxon. Deceaſed.
Thomas Wood, A. B. of St John's Coll. Oxon.
John Woodford, A. B. of C. C. C. Oxon.
Mr Charles Woodnoth.
Thomas Woods, A. M. Maſter of the School in Abingdon. *Eleven Copies.*
Will. Worth, D. D. Arch-Deacon of Worceſter.
Mr Wotton of Ch. Ch. Oxon.
Hugh Wrotteſly, Eſq.
Mr Wymond, of Exeter Coll. Ox.

Y

The Rever. Mr Yardley, Rector of Corley, in Warwickſhire.
Edward Young, L. L. D. Fell. of All-Souls Coll. Ox. *Four Copies.*

SUP-

SUPPLEMENT.

Mr Adam Adams, Sch. of Trinity Coll. Oxon.

Mr Robert Edward Bownd, of Ch. Ch. Oxon.
Philip Burt, A. M. of Ch. Ch. Ox.
The Reverend Mr Butterfield.

Jaſper Clayton, Eſq. Fellow-Commoner of Pemb. Coll. Ox.
John Cowper, A. M. Fell. of Mert. Coll. Oxon.
The Honourable Robert Craven, Eſq. of Magd. Coll. Oxon.

Mr Robert Downes, of Mert. Coll. Oxon.

Mr James Fowler, Fell. of St John's Coll. Oxon.
Iſaac Fox, A. M. Vicar of St Michael's Church in Coventry.

Thomas Green, A. M. of Brazen-Noſe Coll. Oxon.

The Rev. Mr Hargreaves of Trentham, Staffordſhire, *Three Copies.*
Mr Henchman, of Magd. Coll. Oxon.
James Horton, A. M. (late of Pemb. Coll. Ox.) Chaplain to his Grace the Duke of WHARTON.

The Reverend Mr Ley, Rector of Arleſford, in Eſſex.

Will. Peck, Eſq. of Samford Hall, Eſſex.
Francis Powel, A. M. Rector of All-Saints, in Colcheſter.

George Read, A. M. (late Fellow of Pemb. Coll.) Rector of Chilton, Berks.
Bryan Roberts, A. M. Fellow of Pemb. Coll. Oxon.

The Rev. Mr Stebbing, of Stone, Staffordſhire.

The Library of Trin. Coll. Camb.
Thomas Troughear, A. M. Fellow of Queen's College, Oxon. and ſometime Proctor of the Univ. of Oxon.
Edward Tuſhingham, A. B. of Jeſ. Coll. Camb.

Mr Francis Wright, of C. C. C. Camb.

Lectori S.

HABES *jam tandem*, *Amice Lector*, *quæ diu expectaſti*, MARCI HIERONYMI VIDÆ Poetica; *quorum Editor*, *poſt læſam adeo patientiam tuam*, *unicum hoc habeo quod a te ultra petam*, *ſcil. ut Præfationis loco*, *accipias pauca & de opere noſtro & inſtituto.*

Illud igitur mihi in primis curæ fuit, *ut Poeta noſter*, *cujus tanta eſt nativa dignitas & majeſtas*, *tantuſque Splendor*, *ut* Virgilium *ſi excipias*, (*ipſum Poetici Orbis Solem*, *fontemque lucis omnis & caloris*) VIDA *inter poetas omnes emicet*,

—— velut inter ignes
Luna minores;

Mihi (*inquam*) *in primis cura fuit*, *ut Poeta hic noſter*, *cum Talis Tantuſque*, *omnium fere judicio*, *fuerit*, *in publicum prodiret ſibi non prorſus diſſimilis*, *habituque ſaltem non indecoro. Talem ſi habeas*, *Lector*, *hæc mihi* (*quantulacunque ſint*) *arrogare velim*, *Quod in conquirenda charta*, *quam potui*, *optima* (*propoſitarum conditionum non*, *uti nuper nonnulli*, *prorſus immemor*) *ſummam adhibui curam*, *nec pretii parcus*, *nec laboris*; *Quod hinc inde interſerui Ornamenta* (*quorum* * *inſigniora ab optimis Exemplaribus ſuppeditata ſunt*) *a peritiſſimo Artifice* G. VERTUE *æri inciſa*; *Quod rei Typographicæ adeo ſedulus invigilavi*, *ut ne minimi erratis* (*ſi ita fieri potuiſſet*) *paterent aditus*; *Quod denique eorum ſum uſus gratia & amicitia*, *qui*, *cum rariores optimorum Autorum editiones non ſine magnis ſumptibus conquiſiverint*, *ea tamen ſunt humanitate*, *adeo propenſo in literas* *ani-*

* viz. *Autoris*, Delphini, Leonis X. Homeri & Virgilii *Effigies.*

d

animo, ut in uſus Reipublicæ literariæ de Cimeliis *ſuis lubentiſſime depromant; quos inter, tum Honoris ergo, tum Gratitudinis, præcipue mihi memorandus eſt Vir ille egregius, vere generoſus, & de orbe literato optime meritus,* JOANNES BRIDGES *Armiger.*

Quod ad Annotationes attinet, quas, vel explicandi, vel confirmandi gratia, ad calcem adjeci, admonitum te velim ſatius me duxiſſe, ſaltem modeſtius, ſi non ubique ſententiam meam de Præceptis VIDÆ *inſolenter auſus eſſem proferre, & de illis, quorundam more, Criticum agere; quin potius ea de eximiis ſcriptoribus fideliter excerperem, quæ judicium Autoris noſtri illuſtrent. Hoc ſi quodammodo feliciter effecero, & partem hanc Autoris noſtri boni conſulueris, brevi tibi licet alteram expectare. Brevi (inquam) expectes, nec credas me partem poſteriorem minus eſſe acceleraturum, quoniam in hac edenda moras contraxerim; quas ut facilius excuſatas haberes,* Bucolica *&c. gratis addidi. Crede potius (nam ita ſe res habet) me ideo in hac priori moras quaſdam contraxiſſe, ut, cum prodiiſſet, poſterior illi quam citiſſime ſuccederet, atque hoc unum potiſſimum voluiſſe, ut utraque pars* VIDÆ *eodem fere tempore prelo eſſet commiſſa, eâdem fere opera in lucem preditura.*

DE

DE AUTORIS VITA, ET SCRIPTIS.

MARCUS HIERONYMUS VIDA, *Cremonæ* natus, *Gelelmum Vidam* & *Leonam Oſcaſalam* parentes habuit. [1] Eos, pro generis nobilitate, res oppreſſit anguſtior, avitis opibus (quo caſu incertum) quam plurimum imminutis. Filium nihilominus ingenuis artibus inſtituendum, ne ad ſtudia natalibus indigna deprimeretur, enixe curaverunt. Hic itaque, poſtquam [2] *Cremonæ* & [3] *Mantuæ* primis literarum elementis & philoſophia optime imbutus eſſet, *Patavium* mittitur. Ibi & *Bononiæ* animum ad Poeſin & Theologiam appellens laudis futuræ ſedulo fundamenta jecit. Quot annos his in locis egerit, vel quo tempore *Cremonam*, hinc rediens, reviſerit, fruſtra quæſivimus. In patria autem, prope dilectas *Serii* ripas adeo ſuavi lenique carminum curſu, ipſiuſque fluminis non abſimili, [4] paſſim decantati (ad quas ſe [5] puerum ceciniſſe ipſe teſtis eſt) eum non ita diu commoratum fuiſſe ſatis conſtat. [6] Canonicorum enim Regularium Divi *Marci* apud *Mantuanos Auguſtinianam* domum vix ephebus ſubivit. [7] Nec multo poſtea, quippe adoleſcens admodum,

1 *Vida* in Carm. cui Tit. *Gelelmi Vidæ* & *Leonæ Oſcaſalæ* Parentum Manibus v. 60. 2 *Celſus de Roſinis* in *Lycæo Lateranenſi*, & *Barth. Botta* in Præf. ad Com. in *Chriſt.* 3 *Boiſſardus* in *Icon. Viror. Illuſt.* 4 *Bombyc.* L. 2. *Poet.* L. 1. & Eclog. 2. 5 *Scacch.* v. penult. 6 *Celſ. de Roſinis* in *Lyc. Lat.* & *Ghilini* in *Teatr. D' Huom. Let.* 7 *Joannes Imperialis*, in *Muſeo Hiſtor.* & *Freherus*, in *Theatr. Vir. Clar.*

caris parentibus longum vale dicto, *Romam* conceſſit, in Canonicorum Regularium Divi *Joannis Lateranenſis* congregationem aſcitus. [1] Hic dum poeſeos & Theologiæ gloria floruerit, & virtutes cum ætate pariter accreverint, earum fama late innoteſcens aures *Leonis* X. attigit. Pontifex optimus, pro affectu ſuo in literatos ſingulari, tanti viri amicitia carere noluit. Eum igitur e cœnobii tenebris ad *Romanam* curiam evocavit. Ad ſe propius admotum, penitiuſque cognitum, [2] adprime habuit in deliciis, & muneribus auxit.

Ingenium *Vidæ* licet hactenus levioribus argumentis præcipue fuerat exercitatum, omnium tamen judicio idoneum videbatur & par graviſſimis exornandis. *Leoni* igitur cum in animo eſſet, ut inveniret aliquem qui *Chriſtianæ* Religionis Autorem & Ducem *Maronianis* numeris non indigne celebraret, quo argumentum adeo ſublime minus dehoneſtaretur, [3] autorem noſtrum, propoſitis præmiis, ad ſcribendam *Chriſtiada* cohortatus eſt. *Vida*, utcunque imparem ſe muneri impoſito verecundior judicaret, Pontificis imperio morem gerendum eſſe cenſuit. Opus igitur arduum & (ut ipſe [4] vocat) periculoſum aggreditur; quod ut felicius exigeret, [5] Prioratu *Tuſculano* Divi *Silveſtri* donatus eſt, ubi ſtrepitu moleſtiiſque Aulicorum ſemotus blando Muſarum commercio magis vacaret.

At vero hic loci debitæ laudes nequaquam denegandæ ſunt *Joanni Matthæo Giberto*, cui *Vida* noſter acceptum videtur referre, quod ea apud *Leonem* valeret gratia, præſertim quod [6] Prioratum hunc ab eo obtineret. Quorum utriuſque, & *Leonis* & *Giberti*, beneficia gratiſſimo uſque recoluit animo; quod abunde teſtan-

---

1 *Barth. Botta* in Præf. ad Com. in *Chriſt. Freherus* in *Theatr. Vir. Clar.* & *J. Imperialis* in *Muſ. Hiſtor.* 2 *Vida* in Poem. cui Tit. *Gelel. Vida & Leon. Oſa* Par. Man. v. 17. 3 *Vida* in P.S ad *Chriſt.* 4 Id. ib. 5 *Barth. Botta* in Præf. ad Com. in *Chriſt. Joan. Imperialis* in *Muſeo Hiſt.* & *Freherus* in *Theatr. Vir. Clar.* 6 *Vida* in Od. 1. ad *J. M. Gibertum.*

tur

tuit iſta carmina; [1] tum quibus eos in terris adhuc agentes celebravit, [2] tum quibus eorum mortem, ubi ſpes mercedis eſſe deſiit, pie deflevit.

Vida *Tuſculi* factus incola quieto potitus eſt illo vitæ genere quod [3] diu appetiverat; eodem plane quod [4] *Poeticorum* Libro I. egregium quicquam inchoanti quærendum eſſe ſtatuit, & tantis effert laudibus. Hic literato beatus otio patrem *Virgilium* non magis carminum gloria æmulatus eſt, quam ſecreto a vulgi oculis receſſu, in quo (teſte Aut. *Dial. De Cauſ. Corr. Eloq.*) princeps ille poetarum neque apud Divum *Auguſtum* gratia caruit, neque apud *Romanos* notitia. [5] In hac peramœna & amiciſſima Muſis ſede exequendis patroni mandatis ſedulus incubuit. Interea vero ſe non ita ſecluſit, quaſi prorſus lateret; non ita huic uni operi incubuit, quaſi ad cætera omnia ineptus & inutilis futurus; [6] eruditorum hominum conſortio ſeſe lubens expoſuit, labori voluptatem, utili dulce ſapienter attemperans. [7] Omnibus enim ingenii & literarum nomine inſignioribus domum ſuam, quaſi publici juris factam, nunquam non patere voluit. [8] Ita purioribus vitæ gaudiis animum oblectans felicitatis apicem ſibi viſus eſt attingere. At voluptates haſce innocuas duplici infortunio violatas habuit. [9] Dum enim apud *Tuſculanos* ageret, parentes, eodem fere mortis telo perculſi, *Cremonæ* ſupremum diem obierunt. Quanto mœroris ſenſu nuntium tam acerbum Filius cum primis pius acceperit, abunde patet e lugubri illo carmine quod eorum Manibus conſecravit. Eodem etiam circa tempus morti ceſſit *Leo* X. cum quo & ſpes & ratio ſtudiorum poetæ noſtro aliquandiu defece-

1 Scil. Oda *Leoni* X. inſcripta, duæ Odæ & Epiſtola ad *J. M. Gibertum*. 2 *Poet.* L. 2. ſub fin. Epiſt. ad *J. M. Gibertum* v. 26. & Carmen cui Tit. *Joan. M. Giberto* non in Apotheoſin relato. 3 *Od.* 1. ad *J. M. Gibertum*. 4 V. 489. 5 *J. Imperialis* in *Muſeo Hiſtor.* & *Bar. Botta* in Præf. ad Comm. in *Chriſt.* 6 *J. Imperialis* in *Muſ. Hiſt.* *Freherus* in *Theatro Vir. Clar* & *Bart. Botta* in Præf. ad Com. in *Chriſt.* 7 *Bart. Botta* in Præf. ad Com. in *Chriſt.* 8 V. Carm. cui Tit. *Galel. Vidæ* & *Leon. Oſc.* Par. Manib. 9 V. v. 4. ejuſd. Carm.

runt.

runt. Hæ vero, duobus annis nondum elapſis, poſt *Adriani* VI. mortem, cum *Clemente* VII. ad Pontificatum evecto renatæ ſunt. [1] Ille abſolvendam *Chriſtiada* denuo *Vidæ* demandavit, [2] & abſolutam, una cum autore ſuo, jampridem per communionem ſtudiorum cognito, benigniſſime excepit. [3] A. D. MDXXXII. *Febr.* die ſexto eum *Albæ Pompeiæ* ad *Tanarum* Epiſcopatu, (per *Antonii Moli* mortem vacante) præmio tanti operis meritiſſimo, donavit.

Vida poſt dignitatem hanc acquiſitam [4] per duos plus minus annos cum *Clemente Romæ* vixit. [5] His exactis, noluit in urbe vel ignavus diutius morari, vel ambitioſus (prout hodie quorundam mos eſt) ulterioribus titulis & honoribus inhiare. *Albam* igitur ſe contulit Epiſcopus, ut populo ſibi commiſſo fidelius invigilaret. Cumque ampliorem agendi campum adeptus eſſet, ſpem de eo conceptam minime fefellit. Virtutes, quas in animo privatus conceperat, jam in publicum provectus cum honore exercuit. [6] Et ſincera in Deum pietate, & ſimplici vitæ innocentia ſpectabilis, non minus exemplar morum, quam cenſorem ſe exhibuit. Divino cultui adeo feliciter proſpexit, ut, [7] templorum alia prorſus exſtruendo, religionem quaſi de novo inſtauraverit; alia reficiendo, nitorem quendam ei addiderit & venerationem. Singulis denique quæ Dei Opt. Max. gloriam quomodocunque promoverent faciendis ſe ſuaque omnia addixit. Nec integerrimi Præſulis tantum, ſed & amantiſſimi Patris, nomen ab *Albenſibus* promeruit. [8] Quum enim a *Gallis* oppugnaretur *Alba*, civitati acerrimis cohortationibus, ne ſe in manus hoſtium de-

1 Vid. P. S. ad *Chriſtiada*. 2 *Freherus* in *Theat. Vir. Clar.* & *Botta* in Præf. ad Com. in *Chriſt.* 3 *Ughellus* in *Italia Sacra* Tom. 4. 4 *Ghilini* in *Teatro D' Huomini Letterati*, & *Freherus* in *Theat. Vir. Clar.* 5 Iidem Autores. 6 *Botta* in Præf. ad Com. in *Chriſt. Ghilini* in *Teatro D' Huomini Lett. Celſus de Roſinis* in *Lyceo Lateran.* & *Freherus* in *Theat. Vir. Clar.* 7 Vid. Autoris *Hymn.* 2. *Divo Paulo Apoſtolo. Hymn. Divo Caſſiano Martyri, Hymn.* 2. *Divæ Margaritæ Virgini*, & *Freherum in Theat. Clar. Vir.* 8 *Celſus de Roſinis* in *Lyceo Lateran.*

derent,

derent, perſuaſit, plebemque fame laborantem propriis impenſis liberaliter ſuſtentavit. [1] Talibus humani ingenii, animique in eos quibus præfuit propenſiſſimi officiis per univerſum vitæ decurſum præſtitis, allexit omnium ſibi benevolentiam. Ita per annos triginta quinque populum *Albenſem* felicibus gubernavit auſpiciis. [2] A. D. MDLXVI. *Septembris* die viceſimo ſeptimo, ſenio confectus, [3] quippe nonagenario major, in eadem, qua vixerat, pietate placide ad Deum migravit. [4] Defuncti Reliquiæ cum inſigni funeris pompa, & officio luctus non mediocri, comitantibus omnium ordinum *Albenſibus*, elatæ ſunt, & in Eccleſia ſua Cathedrali ſepultæ. [5] Paulo poſt, *Cremonenſes* alumno de illis optime merito, exequiis in majori urbis templo magna frequentia celebratis, & publicis elogiis honorifice parentarunt, [6] eique ſplendidum monumentum erexerunt ſequenti ornatum Epitaphio.

D. O. M.
MARC. HIER. VIDÆ ALBÆ EPISCOPO,
QUEM PROBE OMNES NORUNT,
CIVITAS CREMONA, DECRETO SEPULCHRO SUMPTU
PUB. CIVI
QUI DE UNIVERSA CIVITATE B. M. EST
PARENTAVIT
V. A. N.
QUI, CUM QUICQUID IN EGREGIUM HOMINEM
LAUDIS DICI POTEST
IN EUM BENEFICIO NAT. FUERIT COLLATUM,
IMMORTALITATE ERAT DIGNUS,
NISI NATURÆ COMMUNIS CONDITIO OBSTITISSET.

---

1 *Boſſa* in Præf. ad Com. in *Chriſt. Freherus* in *Theatr. Clar. Vir.* 2 *Thuanus Hiſt.* L.39. *Freherus* in *Theat. Vir. Clar. Ughellus* in *Ital. Sacr.* Tom.4. *Ghilini* in *Teatro D' Huom. Let. Cavitellius* in *Cremonens. Annal.* &c. 3 *Celſus de Rofinis* in *Lycæo Lat.* 4 Idem Autor 5 *Thuanus* in *Hiſt.* Lib. 39. *Antonius Campus* in *Hiſt Cremon.* & *Cavitellius* in *Cremon. Annal.* 6 *Antonius Campus* in *Hiſt. Cremon. Ghil.* in *Teatro D' Huom. Let. Cavitellius* in *Cremon. Annal. Freherus* in *Theat. Vir. Clar.* & *Ughellus* in *Ital. Sac.* Tom. 4.

VIVIT TAMEN ADHUC APUD NOS,
VIVETQUE ÆTERNUM AD POSTEROS BENEF.
JUCUNDISS.
AC PERPETUA RECORDATIONE.
QUI OMNIBUS ERGA GREGEM SIBI COMMISSUM
OFFICIIS FUNCTUS,
PIETAT. CHARIT. FIDE, CONST. PRÆCLARUS,
OMNIBUS CHARUS,
NEMINI NOXIUS, A NOBIS DISCESSIT
SUO MAGIS, QUAM ALIORUM
TEMPORE.
QUI NON SOLUM PIE ET SANCTE DEUM COLUIT,
SED ITA ETIAM CECINIT, UT IN COELO LOCUM,
UBI BEATUS
ÆVO SEMPITERNO FRUATUR,
ET IN TERRIS ÆTERNAM SIBI GLORIAM,
MAXIMO OMNIUM MORTALIUM FRUCTU,
COMPARARIT.
OBIIT ANNO MDLXVI.
XXVII SEPTEMB.

QUÆ *Vida* ſcripſit & agnovit poemata ab ipſo adhuc vivente in duos Tomos congeſta ſunt, & *Cremonæ* A.D. MDL. accurate impreſſa. Tomo primo continentur *Quæ ad Chriſti veritatem pertinent*, viz. HYMNI DE REBUS DIVINIS, & CHRISTIADOS LIBRI VI. Secundo, *Quæ* [*Autor*] *haud plane disjunxit a fabula*, viz. DE ARTE POETICA LIBRI III. DE BOMBYCE LIBRI II. SCACCHIA LIB. I. BUCOLICA, ECLOGÆ III. & CARMINA DIVERSI GENERIS. Præter comprehenſa hiſce Tomis poemata, *Vidæ* attribuunt [1] *Gyraldus*, [2] *Freherus*, & [3] *Borrichius*, XIII. ITALORUM PUGILUM CUM TOTIDEM GALLIS CERTAMEN; [4] *Ughellus*, [5] *Ghilinius*, [6] *Freherus*, & *Aut. Indicis Bibl. Barb.* CARMEN PASTORALE IN OBITUM JULII II. PONT.

1 In 1. *Dial. de Poet. ſuor Temp.* 2 In *Theat. Vir. Clar.* 3 In *Diſſ. Academ. De Poet.* 4 In *Ital. Sac.* T. 4. 5 In *Teat. D'Homm. Let.* 6 In *Theat. Vir. Clar.*

MAX.

MAX. & *Idem Aut. Ind. Bib. Barb.* EPICEDION IN FUNERE OLIVERII CARDINALIS CARAPHÆ. Sed hæc, monente ipſius *Vidæ* [1] teſtimonio, adulterina cenſenda ſunt.

ORATIONE ſoluta ſcripſit *Vida* TRES DIALOGOS DE REIPUBLICÆ DIGNITATE, *Cremonæ* impreſſ. A. MDLVI. CONSTITUTIONUM SYNODALIUM LIB. I. *ibid.* impreſſ. A. MDLXII. & EPISTOLAM AD BARTHOLOMÆUM BOTTAM, illius commentario in *Chriſtiada* præmiſſam. Scripſit etiam, [2] ſi *Ghilinio* fides habenda ſit, LIBRUM DE MAGISTRATU, quem ſe vidiſſe teſtatur [3] *Antonius Poſſevinus*. Opus autem hoc [4] nec *Ghilinii* tempore, nec ad hunc uſque diem, quantum audivimus, in lucem prodiit. *Autor Indicis Bibl. Barb.* & [5] *Celſus de Roſinis*, CREMONENSIUM ORATIONES TRES CONTRA PAPIENSES IN CONTROVERSIA PRINCIPATUS *Vidæ* adſcribunt. Has autem ei non temere eſſe adjudicandas [6] alibi innuimus.

---

1 Vid. Ant. P. S. Edit. *Cremon.* Oper. annexum. 2 Vid. *Teatro D' Huom. Let.* 3 Vid. *Celſum de Roſinis in Lycæo Let.* 4 Vid. *Teat. D' Huom. Let.* 5 In *Lycæo Let.* 6 Vid. *Annot.* ad v. 533. Lib. 3. *Poet.*

MARCI

ERRATA.

Pag. 15. *v*.14. *leg*. manet. *v*. 15. *l*. pertentat. *p*. 73. *v*. 15. *l*. Obſtabit. *p*. 99. *v*. 8. *l*. paucas. *p*.101. *v*. 14. *l*. fundet. *p*. 110. *lin*. 11. *leg*. ei. *p*. 114. *l*. 23. *leg*. varii. *p*. 120. *l*. 18. *leg*. Eſt. *p*. 144. *l*. 19. *leg*. multo.

MARCI HIERONYMI
VIDÆ
POETICORUM
AD
FRANCISCUM,
FRANCISCI Regis FRANCIÆ Filium, DELPHINUM,

LIBER PRIMUS.

ARGUMENTUM.

INVOCATIO. *Dedicatio ad* Delphinum, *quem in* Hiſpania *exulantem VIDA conſolatur, & ad ſtudium Poëſeos invitat.* Heroicus *præ cæteris verſus laudatur.* Epici *carminis leges tradendæ proponuntur, quæ tamen alia carminum genera excolentibus non erunt inutiles. Eligenda materia ingenio congrua. Nil magnum derepente aggrediendum. Rerum Verborumque copia comparanda. Effigies Poëmatis oratione ſoluta primo fingenda. Muſis dicatus puer ab ætate tenera iis aſſueſcat, optimoq; ſtatim præceptori tradatur.* Virgiliana *lectione imbuatur, &* Homerica. Homerus Græcorum *poëtarum facile princeps. Illi quo quiſque ætate propior, eo præſtantior. Origo & progreſſus Poëſeos in* Italia. Virgilius *omnium in hoc laudis genere primus. Poſtea ſenſim degenerans Poëſis* Italiam *tandem, irruente Barbarie, penitus deſeruit; jampridem tamen ope inſignium virorum e gente* Medicea *revocatur.* Virgilium *ante omnes Puer veneretur, eumque imitetur, nulloſque in deliciis, niſi qui ſub* Auguſto *floruere, poëtas habeat. Præceptor quærendus omnibus numeris abſolutus, & minime ſeverus; qui laudis ſpe & æmulatione, potius quam minis, animos juvenum excitet; quos ſemel bis illecebris ad Poëſin ductos ipſius artis dulcedo facile detinebit. Ponuntur ſigna, quibus aptus ad hæc ſtudia ab inepto dignoſcatur. Nimis præcox ingenium improbatur. Ludi puero concedendi. Proprietates Ingeniorum diverſæ. Invigilandum præceptori ne blanditiis amoris Alumnus irretiatur. Pubeſcentem non Poëſeos tantum, ſed & aliarum artium, ſtudio oportet incumbere. Poëtæ ſcribentis deſcriptio. Sumenda eſt æqua viribus materia. Quomodo Præceptor, quæ corrigenda ſunt, emendet. Seceſſus ruris egregium quicquam inchoanti petendus. In honore vates haberi æquum eſt, quippe qui Superis dilecti. Muſarum origo cælitus ducta. Hymnus ad Deum poëtarum præſidem.*

MARCI

MARCI HIERONYMI VIDÆ

POETICORUM

Liber Primus.

SIT fas veſtra mihi vulgare arcana per orbem,
Pierides, penituſque ſacros recludere fontes;
Dum vatem egregium teneris educere ab annis,
Heroum qui facta canat, laudeſve Deorum,
Mente agito, veſtrique in vertice ſiſtere montis.

Ecquis erit juvenum, ſegni qui plebe relicta
Sub pedibus, pulchræ laudis ſuccenſus amore
Auſit inacceſſæ mecum ſe credere rupi,
Lætæ ubi Pierides, cithara dum pulcher Apollo
Perſonat, indulgent choreis, & carmina dicunt?
Primus ades, FRANCISCE: ſacras ne deſpice Muſas,
Regia progenies, cui regum debita ſceptra
Gallorum, cum firma annis acceſſerit ætas,
Hæc tibi parva ferunt jam nunc ſolatia dulces;
Dum procul a patria raptum, amplexuque tuorum,
Ah dolor! Hiſpanis ſors impia detinet oris,
HENRICO cum fratre: patris ſic fata tulerunt
Magnanimi, dum fortuna luctatur iniqua.
Parce tamen puer ô lachrymis; fata aſpera forſan
Miteſcent, aderitque dies lætiſſima tandem
Poſt triſte exilium, patriis cum redditus oris
Lætitiam ingentem populorum, omneſque per urbes
Accipies plauſus, & lætas undique voces,
Votaque pro reditu perſolvent debita matres:
Interea te Pierides comitentur; in altos
Jam te Parnaſſi mecum aude attollere lucos.

Jamque adeo in primis ne te non carminis unum
Prætereat genus eſſe, licet celebranda reperti

Ad ſacra ſint tantum verſus, laudeſve Deorum
Dicendas, ne relligio ſine honore jaceret:
Nam traxere etiam paulatim ad cætera Muſas,
Verſibus & variis cecinerunt omnia vates.
Sed nullum e numero carmen præſtantius omni,
Quam quo poſt Divos heroum facta recenſent,
Verſibus unde etiam nomen fecere minores,
Munere conceſſum Phœbi venerabile donum
Phemonoës, quæ prima dedit, ſi vera vetuſtas,
Ex adyto haud aliis numeris reſponſa per orbem.

Tu vero ipſe humeros explorans conſule primum,
Atque tuis prudens genus elige viribus aptum.
Nam licet hic Divos, ac Diis genitos heroas
In primis doceam canere, & res dicere geſtas,
Hæc tamen interdum mea te præcepta juvabunt,
Seu ſcenam ingrediens populo ſpectacula præbes,
Sive elegis juvenum lachrymas quibus igne medullas
Urit amor, ſeu paſtorum de more querelas
Et lites Siculi vatis modularis avena;
Sive aliud quodcunque canis quo carmine cunque,
Nunquam hinc, ne dubita, prorſum inconſultus abibis.

Atque ideo quodcunque audes, quodcunq; paratus
Aggrederis, tibi ſit placitum, atque arriſerit ultro

Ante

Ante animo, nec juſſa canas, niſi forte coactus
Magnorum imperio regum, ſiquis tamen uſquam eſt
Primores inter noſtros qui talia curet.
Omnia ſponte ſua, quæ nos elegimus ipſi,
Proveniunt, duro aſſequimur vix juſſa labore.
Sed neque cum primum tibi mentem inopina cupido,
Atque repens calor attigerit, ſubito aggrediendum eſt
Magnum opus: adde moram, tecumque impenſius ante
Conſule, quicquid id èſt, parteſq; expende per omnes
Mente diu verſans, donec nova cura ſeneſcat.
Ante etiam pelago quam pandas vela patenti,
Incumbaſque operi incipiens, tibi digna ſupellex
Verborum rerumque paranda eſt, proque videnda
Inſtant multa prius, quorum vatum indiget uſus:
Illis tempus erit mox cum lætabere partis.
Sponte ſua, dum forte etiam nil tale putamus,
In mentem quædam veniunt, quæ forſitan ultro,
Si ſemel exciderint, nunquam revocata redibunt,
Atque eadem ſtudio fruſtra expectabis inani.
Nec mihi non placeant, qui, fundamenta laborum
Cum jaciunt, veterum explorant opera inclyta vatum
Noctes atque dies, paſſimque accommoda cogunt
Auxilia, intentique aciem per cuncta volutant.

Quin etiam prius effigiem formare ſolutis
Totiuſque operis ſimulachrum fingere verbis
Proderit, atque omnes ex ordine nectere partes,
Et ſeriem rerum, & certos tibi ponere fines,
Per quos tuta regens veſtigia tendere pergas.
Jamque hic tempus erat dare vela vocantibus Euris,
Condendique operis primas præſcribere leges:
At prius ætati teneræ quæ cura colendæ
Dicendum, quantus puero labor impendendus.
Nulli etenim inſignem dabitur geſtare coronam,
Pieridum choreas teneris niſi norit ab annis.
Poſtquam igitur primas fandi puer hauſerit artes,
Jam tunc incipiat riguos accedere fontes,
Et Phœbum, & dulces Muſas aſſueſcat amare.
Ille autem parvum qui primis artibus ante
Imbuit, atque modos docuit, legeſque loquendi,
Sincerus vocis, cuperem, ac puriſſimus oris
Contigerit, fandi ne fors puer atque nefandi
Neſcius imbiberit male gratæ ſemina linguæ,
Quæ poſt infecto ex animo radicitus ulla
Non valeas, meliora docens, evellere cura.
Idcirco mihi ne quiſquam perſuadeat oro,
Ut placeant qui (dum cupiunt ſe numine lævo

Tol-

Tollere humo, & penitus jactant ſe ignota docere)
Convehtu in medio, ſeptique impube corona
Inſolito penitus ſandi de more magiſtri
Obſcuras gaudent in vulgum ſpargere voces
Irriſi, fædam illuviem, atque immania monſtra.
Non minus a recta mentis ratione feruntur
Decepti, quam qui, liquidi cum pocula fontes
Sufficiant, malunt grave-olentem haurire paludem.
Ne mihi, ne teneræ talis ſe admoverit auri,
Sed procul ô procul iſta ferat, natóſque Getarum
Imbuat, aut ſi qua eſt, gens toto obtuſior orbe.
Jamque igitur, mea cura, puer penetralia vatum
Ingrediatur, & Aonia ſe proluat unda:
Jamque ſacrum teneris vatem veneretur ab annis,
Quem Muſæ Minci herboſis aluere ſub antris,
Atque olim ſimilem poſcat ſibi numina verſum,
Admirans artem, admirans præclara reperta.
Nec mora, jam favet Aſcanio, tactuſque dolore
Impubes legit æquales, quos impius hauſit
Ante diem Mavors, & acerbo funere merſit.
Multa ſuper Lauſo, ſuper & Pallante perempto
Multa rogat, lachrymas inter quoque ſingula fundit
Carmina, crudeli cum raptum morte parenti

Ah! miſeræ legit Euryalum, pulchroſque per artus
Purpureum, leto dum volvitur, ire cruorem.
Nec non interea Graios accedere vates
Audeat, & linguam teneris aſſueſcat utramque
Auribus, exercens nunc hanc, nunc impiger illam.
Nulla mora eſt, noſtro Æneæ jam conferet igneis
Æaciden flagrantem animis, Ithacumque vagantem,
Atque ambos ſæpe impellet concurrere vates.
Nunc geminas, puer, huc aures, huc dirige mentem.
Nam, quia non paucos parte ex utraque poëtas
Noſtroſque, Graioſque tibi ſe offerre videbis,
Quos hic evites, quibus idem fidere tutus
Evaleas, dicam, ne quis te fallere poſſit.
Haud multus labor autores tibi prodere Graios,
Quos inter potitur ſceptris inſignis Homerus:
Hunc omnes alii obſervant, hinc pectore numen
Concipiunt vates, blandumque Heliconis amorem.
Felices quos illa ætas, quos protulit illi
Proxima. Divino quanto quiſque ortus Homero
Vicinus magis, eſt tanto præſtantior omnis.
Degenerant adeo magis ac magis uſque minores,
Obliti veterum præclara inventa parentum.
Jamque fere Inachiæ reſtincta eſt gloria linguæ

Omnis, & Argolici juſſi concedere avitis
Sunt pulſi reges ſoliis, civeſque coacti
Diverſa exilia, atque alienas quærere terras.
Huc illuc inopes errant, habet omnia victor
Barbarus, & verſis nunc luget Græcia fatis.
Noſtri autem ut ſanctum Divas Helicona colentes
Cœperunt primum in Latium transferre, fluebant
Verſu incompoſito informes, artiſque Pelaſgæ
Indociles Muſa fundebant carmina agreſti,
Sylvicolas inter Faunos: tunc omne ſonabat
Arbuſtum fremitu ſylvai frondoſai.
Nondum acies, nondum arma rudi pater Ennius ore
Tentarat, qui mox Graio de vertice primus
Eſt auſus viridem in Latio ſperare coronam.
Tum rerum cauſas, naturæ arcana latentis
Explorare auſi, cecinerunt carmine dulci
Omnia Pierio ſpargentes nectare vates.
Atque ita deinde rudes paulatim ſumere verſus
Cœperunt formam inſignem, penituſque Latini
Agreſtem exuerunt morem, liquidiſſima donec
Tempeſtas veluti cœli poſt nubila, & imbres,
Extulit os ſacrum, ſoboles certiſſima Phœbi,
Virgilius, qui mox, veterum ſqualore ſituque

De-

Deterſo, in melius mira omnia rettulit arte,
Vocem animumque Deo ſimilis: date lilia plenis,
Pierides, calathis, tantoque aſſurgite alumno.
Unus hic ingenio præſtanti gentis Achivæ
Divinos vates longe ſuperavit, & arte,
Aureus! immortale ſonans! ſtupet ipſa, pavetque,
Quamvis ingentem miretur Græcia Homerum.
Haud alio Latium tantum ſe tempore jactat:
Tunc linguæ Auſoniæ potuit quæ maxima virtus
Eſſe, fuit, cœloque ingens ſe gloria vexit
Italiæ: ſperare nefas ſit vatibus ultra.
Nulla mora, ex illo in pejus ruere omnia viſa,
Degenerare animi, atque retro res lapſa referri.
Hic namque ingenio confiſus poſthabet artem:
Ille furit ſtrepitu, tenditque æquare tubarum
Voce ſonos, verſuſque tonat ſine more per omnes:
Dant alii cantus vacuos, & inania verba
Incaſſum, ſola capti dulcedine vocis;
Pierides donec Romam, & Tyberina fluenta
Deſeruere, Italis expulſæ protinus oris.
Tanti cauſa mali Latio gens aſpera aperto
Sæpius irrumpens: ſunt juſſi vertere morem
Auſonidæ victi, victoris vocibus uſi.

Ceſſit amor Muſarum, artes ſubiere repente
Indignæ, atque opibus cuncti incubuere parandis.
Jampridem tamen Auſonios inviſere rurſus
Cœperunt MEDICUM revocatæ munere Muſæ;
Tuſcorum MEDICUM, quos tandem protulit ætas
Europæ in tantis ſolamen dulce ruinis.
Illi etiam Graiæ miſerati incommoda gentis,
Ne Danaûm penitus caderet cum nomine virtus,
In Latium advectos juvenes, juvenumque magiſtros,
Argolicas artes quibus eſſet cura tueri,
Securos Muſas juſſere, atque otia amare.
Illi etiam captas late miſere per urbes,
Qui doctas tabulas, veterum monumenta virorum,
Mercati pretio adveherent, quæ barbarus igni
Tradebat Danaûm regnis opibuſque potitus.
Et tentamus adhuc ſceptris imponere noſtris
Externum, necdum civiles condimus enſes.
Hæc ætas omnis, vatum hæc fortuna priorum.

Ergo ipſum ante alios animo venerare Maronem,
Atque unum ſequere, utque potes, veſtigia ſerva.
Qui ſi forte tibi non omnia ſufficit unus,
Adde illi natos eodem quoque tempore vates.
Parce dehinc, puer, atque alios ne quære doceri;

Nec te diſcendi capiat tam dira cupido.
Tempus erit tibi, mox cum firma advenerit ætas,
Spectatum ut cunctos impune accedere detur.
   Interea moniti vos hic audite, parentes.
Quærendus rector de millibus, eque legendus,
Sicubi Muſarum ſtudiis inſignis & arte,
Qui curas dulces, carique parentis amorem
Induat, atque velit blandum perferre laborem.
Illa ſuis niti nondum auſit viribus ætas,
Externæ ſed opis, alienæque indiga curæ eſt.
Nam puerum, ni præſentis vis fida regentis
Adſit, & hunc dulcem ſtudiorum infundat amorem,
Illecebræ ſacris avertant mille Camœnis
Deceptum falſa melioris imagine curæ.
Sic quoque ubi cultis plantas defodit in hortis
Agricola, & teneras telluri credidit almæ,
Fraxineos contos ſubito erigit, & ſua cuique
Robora, ut innixæ ventos cœlique ruinam
Contemnant, ſurgantque leves impune per auras.
Ille autem, pueri cui credita cura colendi
Artibus egregiis, in primis optet amari,
Atque odium cari ſuper omnia vitet alumni:
Ne forte & ſacras ſimul oderit ille Camœnas

Imprudens, & adhuc tantæ dulcedinis expers;
Deficiantque animi ſtudiorum in limine primo.
Ponite crudeles iras & flagra, magiſtri,
Fœda miniſteria, atque minis abſiſtite acerbis.
Ne mihi ne, quæſo, puerum quis verbera cogat
Dura pati; neque enim lachrymas, aut dulcis alumni
Ferre queunt Muſæ gemitus, ægræque recedunt;
Illiuſque cadunt animi, nec jam amplius audet
Sponte ſua quicquam egregium, ingratumque laborem
Invitus trahit ægre, animoque ad verbera durat.
Vidi ego, qui ſemper levia ob commiſſa vocabat
Ad pœnam pueros, furiis inſurgere, & ira
Terribilem, inviſos veluti ſæviret in hoſtes:
Hinc ſemper gemitus, hinc verbera dira ſonabant.
Atque equidem memini, cum formidatus iniquis
Urgeret pœnis, ſolitoque immanior ille
Terreret turbam invalidam, (miſerabile viſu!)
Forte puer prima ſignans nondum ora juventa,
Inſignis facie ante alios, exegerat omnem
Cum ſociis ludens lucem, oblituſque timoris
Poſthabuit ludo juſſos ediſcere verſus.
Ecce! furens animis multa increpat ille, miniſque
Inſurgens ſævo pavitantem territat ore

Horrendum, & loris dextram crudelibus armat.
Quo ſubito terrore puer miſerabilis acri
Corripitur morbo; parvo is poſt tempore vitam
Creſcentem blanda cœli ſub luce reliquit.
Illum populifer Padus, illum Serius imis
Seriadeſque diu Nymphæ flevere ſub undis.
Tempore jam ex illo, vatem cum dura jubentem
Phœbigenam Alcides animo indignante peremit,
Vocali inviſam feriens teſtudine frontem,
Debuerat ſævos factum monuiſſe magiſtros.
Vos tamen, ô juſſi juvenes, parete regentum
Imperiis, ultroque animos ſummittite veſtros.

Siquem igitur clari formandi gloria vatis
Digna movet, verbis puerum compellat amicis,
Sæpe rogans, laudiſque animum pertentat amore.
Quandoquidem hunc imis poſtquam ſemel oſſibus ignem
Implicuit, labor inde levis, ſeſe excitat ardens
Sponte ſua, duroſque volens fert ille labores,
Et tacito vivens creſcit ſub pectore flamma.

Quid memorem? ſocium nam mos æqualibus annis
Jungere, cui paribus ſtudiis contendat alumnus,
Æmula cum virtus ſtimulis agitarit honeſtis:
Præſertim ſi victori ſua præmia rector

Pollicitus, celeremve canem, pictamve pharetram.
Continuo videas ſtudio geſtire legendi
Ardentem, ac ſera ſub nocte urgere laborem,
Dum timet alterius capiti ſpectare coronam.
Aſt ubi ſponte ſua ſtudia hæc aſſuerit amare,
Jam non laudis amor, non illum gloria tantum
Sollicitat, ſed mira operum dulcedine captus
Muſarum nequit avelli complexibus arctis.
Nonne vides, duri natos ubi ſæpe parentes
Dulcibus amorunt ſtudiis, & diſcere avaras
Juſſerunt artes, mentem ſiquando libido
Nota ſubit, ſolitaque animum dulcedine movit,
Ut læti rurſum irriguos accedere fontes
Ardeſcant ſtudiis, & nota reviſere Tempe?
Exultant animis cupidi, pugnantque parentum
Imperiis, nequit ardentes vis ulla morari.
Sic aſſuetus equus jam duris ora lupatis,
Forte procul notis ſi armenta aſpexit in arvis,
Huc veterum ferri cupit haud oblitus amorum,
Atque hic atque illic hæret, frænisque repugnat,
Quove magis ſtimulis inſtas, hoc acrius ille
Perfurit; it tandem multo vix verbere victus
Cœptum iter: ipſa tamen reſpectans crebra moratur

Paſcua,

Paſcua, & hinnitu late loca complet acuto.
Ah! quoties aliquis ſacros reminiſcitur æger
Fontes incaſſum, & lucos ſuſpirat amatos
Dulcibus ereptus Muſis puer, atria ut alta
Incoleret regum rebus præfectus agendis!
Tybure quam mallet, gelido aut ſub Tuſculo iniquam
Pauperiemque pati, & ventos perferre nivales!
Contra autem vanum multi effudere laborem,
Quos fruſtra excoluiſſe ſolum male pinguis arenæ
Pœnituit, ventiſque viam tentaſſe negatis.
Quod ne cui ſero contingat forte docenti,
Continuo poterit certis præſciſcere ſignis.
Namque puer nullis rectorum hortatibus ipſe
Sponte ſua exercetur, amatque, rogatque docentes
Primus, inardeſcitque ingenti laudis amore.
Provocat hinc ſocios pulchra ad certamina primus,
Exultatque animo victor, ſuperatus amaris
Mordetur curis, latebraſque, & ſola requirit
Infelix loca; ad æquales pudet ire, graveſque
Vultus ferre nequit cari rectoris inultus.
Nec lachrymis penitus caruerunt ora decoris.
Hic mihi ſe Divis, fatiſque volentibus affert,
Huic Muſæ indulgent omnes, hunc poſcit Apollo.

At nullam prorſus tibi ſpem fruſtra excitet ille,
Quem non ulla movet prædulcis gloria famæ,
Et præcepta negat duras dimittere in aures
Immemor auditi, cui turpis inertia mentem
Dejicit, atque hebetes torpent in corpore ſenſus.
Huic curam moneo ne quiſquam impendat inanem.

Nec placet ante annos vates puer: omnia juſto
Tempore proveniant: ah! ne mihi olentia poma
Miteſcant prius, autumnus bicoloribus uvis
Quam redeat, ſpumetque cadis vindemia plenis.
Ante diem nam lapſa cadent, ramoſque relinquent
Maternos, calcabit humi projecta viator.

Nec ludos puero abnuimus: ſubducere mentem
Interdum ſtudiis liceat: defeſſus amœna
Rura petat, ſæpe & mores obſervet agreſtum;
Et venator agat de vertice Tyburtino
Veloces capreas, aut tendat retia cervis.
Non ille interea penitus patietur inanem
Ire diem, comitum cœtu ſe ſubtrahet ultro
Interdum, & ſola ſecum meditabitur umbra
Agreſtem Faunis laudem, Muſaſque ſub alta
Conſulet Albunea vitreas Anienis ad undas.
Nempe etiam alternis requieſcere fœtibus arva

Permittunt ſponte agricolæ, & ceſſare novales:
Interea vires tellus inarata reſumit,.
Quique ſubit largis reſpondet frugibus annus.
Verum non eadem tamen omnibus eſſe memento
Ingenia. Inventus ſæpe eſt, cui carmina curæ,
Cui placeant Muſæ, cui non ſit læva voluntas;
Nititur ille tamen fruſtra, & contendit inani
Deluſus ſtudio, vetitiſque accingitur auſis:
Numina læva obſtant, precibuſque vocatus Apollo.
Orabit melius cauſas fors ille, animoque
Naturam, & cæcos rerum ſcrutabitur ortus.
Sæpe tamen cultuſque frequens, & cura docentum
Imperat ingeniis, naturaque flectitur arte.
Nec labor ille quidem rectoribus ultimus, acres
Incauto juveni ſtimulos avertere amoris,
Donec creſcentem doceat maturior ætas
Ferre jugum, atque faces, ſævique Cupidinis iras.
Sæpe etenim tectos immitis in oſſibus ignes
Verſat amor, molleſque eſt intus cura medullas,
Nec miſerum patitur vatum meminiſſe, nec undæ
Caſtaliæ: tantum ſuſpirat vulnere cæco.
Ante oculos ſimulachra volant nocteſque dieſque
Nuntia virginei vultus, quem perditus ardet.

Nec potis eſt alio fixam traducere mentem
Saucius: ignari fruſtra miſcere parentes
Pæonios ſuccos, medicaſque Machaonis artes
Conſulere: interea penitus calor ille reliquit
Pierius: torquent alii cor molle calores.
Cum vero jam pubeſcens mente altius hauſit
Muſarum dulcem ſanctique Heliconis amorem,
Et ſeſe Phœbo addixit, propriumque ſacravit,
Haud tantum exploret vatum monumenta, ſed idem
Conſulat, atque alios autores diſcat, ut acri
Nulla ſit ingenio quam non libaverit artem.
Proderit in primis linguam Ciceronis ad unguem
Fingere, & eloquii per campos ire patentes.
Ille, decus Latii, magnæ lux altera Romæ,
Ore effundit opes fandi certiſſimus autor:
Tantum omnes ſuperans præclaræ munere linguæ,
Quantum iit ante alias Romana potentia gentes.
Profuit & varios mores hominumque, locorumque
Exploraſſe ſitus, multas terraque marique
Aut vidiſſe ipſum urbes, aut narrantibus illas
Ex aliis noviſſe, & pictum in pariete mundum.
Quid referam qui, ut ſæva queant æquare canendo
Prælia, non horrent certamina Martis adire,

Per

Per mediaſque acies vadunt, & bella laceſſunt?
At quia dura vetant longum nos fata morari
In cunctis, revocatque anguſti terminus ævi,
Vos ſat erit, pueri, tantum omnes iſſe per artes,
Quarum ſumma ſequi ſaltem faſtigia oportet.
Nec refert rate qui varias legit æquoris oras,
Mercis ut in patriam referat ſe dives opimæ,
Si non cuncta oculis luſtraverit oppida paſſim,
Et circumfuſis longum terat otia terris:
Sat fuerit portus, extremaque littora tantum
Exploraſſe: ſecus toto vagus exulet ævo,
Et ſerus natos dulces, patriamque reviſet.
Nulla dies tamen interea, tibi nulla abeat nox,
Quin aliquid vatum ſacrorum e fontibus almis
Hauſeris, ac dulcem labris admoveris amnem.
Sed tibi præſertim princeps tunc hæreat illa
Cura animo, noctem atque diem te te excitet una,
Omnem quam propter libuit perferre laborem.

Non hic te quibus aut pedibus ſpatiiſve monebo
Tendantur ducti verſus: labor iſte regentum
Poſtulat haud multum curæ, qui ſæpe morando
Ipſa minutatim metiri carmina ſectis
In partes membris, & tempora certa docebunt.

Con-

Continuo, edico, jam tunc animoſus alumnus
In numerum incipiat ſub leges cogere verba:
Jam tunc ſummiſſa meditetur carmina voce,
Sermonum memor, antiquis quos vatibus hauſit.
Tum votis ſibi centum aures, tum lumina centum
Exoptat dubius rerum, metuenſque pericli.
Dividit huc illuc animum, cunctamque pererrat
Naturam rerum, verſatque per omnia mentem;
Quis rebus dexter modus, aut quæ mollia fandi
Tempora: vertuntur ſpecies in pectore mille.
Nec mora, nec requies; dubio ſententia ſurgit
Multa animo, variatque; omnes convertitur anceps
In facies, neſcitque etiam notiſſima, & hæret
Attonitus: nunc multa animum, nunc conſulit aures,
Secum mente agitans ſiqua olim audita recurſent
Sponte ſua; & memorem mentem excitat, atq; repoſtas
Theſauris depromit opes, lætuſque laboris
Ipſe ſui parto fruitur: multa ecce! repente
Fors inopina aperit cunctanti, aliudque putanti.
Jamque hæc, jamque illa attentat, texitque retexitque,
Et variis indefeſſus conatibus inſtat.
Sæpe etenim occurrunt haud dictu mollia, ubi hæret
Cura diu, multoque exercita corda labore.

Nunc

Nunc hos, nunc illos aditus veſtigat, & omnia
Attentans ſcopulo longum luctatur iniquo,
Dum ſe qua oſtendat facilis via: denique multa
Aut vi, aut cœli & fortunæ munere victor
Exultat, domitoque animis it ad æthera monſtro.
Aſt ubi nulla viam nec vis, nec dextra aperit fors,
Nec prodeſt vires feſſas renovare, nec aptum
Nunc hic, nunc illic captare ad carmina tempus,
Invitus cura abſiſtit, triſtiſque relinquit
Cœpta infecta, pedem referens: ceu forte viator
Si quis tendat iter campis, cui ſe amnis abundans
Ecce! viæ in medio objiciat, ſpumiſque fragoſos
Poſt imbrem volvens montis de vertice fluctus,
Horreſcit, ripaque moratus obambulat anceps:
Tum demum metuens retro redit æger, iterque
Aut alia tenet, aut, cedant dum flumina, differt.

Sed neque inexpertus rerum jam texere longas
Audeat Iliadas: paulatim aſſueſcat, & ante
Incipiat graciles paſtorum inflare cicutas.
Jam poterit culicis numeris fera dicere fata;
Aut quanta ediderit certamine fulmineus mus
Funera in argutas & amantes humida turmas;
Ordirive dolos, & retia tenuis aranei.

Conſiliis etiam hic noſtris, vobiſque, docentes,
Eſt monitis opus: ingeniis nam parcere multa
Fas teneris, donec paulatim attollere ſeſe
Incipiant animi, videantque in carmine labem
Per ſe ipſi, & tacito rubeant ultro ora pudore.
Nam maculas ſi forte omnes per carmina monſtret
Quæſitor ferus, abjiciant ſpem protinus omnem,
Atque alias animo potius vertantur ad artes.
Noſtrum igitur ſi forte adeat puer indole limen
Egregia, ut conſulta petat, parere paratus,
Quique velit ſeſe arbitrio ſupponere noſtro,
Excipiam placidus: nec me juvenile pigebit
Ad cœlum vultu ſimulato extollere carmen
Laudibus, & ſtimulos acres ſub pectore figam.
Poſt tamen ut multa ſpe mentem arrexerit ardens,
Si quis forte inter, veluti de vulnere claudus,
Tardus eat verſus, quem non videt inſcius ipſe
Deluſuſque ſonis teneras fallacibus aures,
Haud medicas afferre manus, ægroque mederi
Addubitem, & ſemper meliora oſtendere pergam.
Quod ſupereſt, etiam moneo, creberque monebo
Ne quiſquam niſi curarum, liberque laborum
Inchoet egregium quicquam, verum procul urbis

Attonitæ fugiat ſtrepitus, & amœna ſilentis
Accedat loca ruris, ubi Dryadeſque puellæ,
Paneſque, Faunique, & montivagi Sylvani.
Hic læti haud magnis opibus, non divite cultu
Vitam agitant vates: procul eſt ſceleratus habendi
Hinc amor, inſanæ ſpes longe, atque impia vota,
Et nunquam diræ ſubeunt ea limina curæ:
Dulcis & alma quies, ac paucis nota voluptas.
At nimium trux ille, feriſque e cautibus ortus,
Qui ſanctos, genus innocuum, populumque Deorum,
Aut armis audet vates, aut lædere dictis.
Vidi ego, qui ad ſummos Muſarum munere honores
Evecti, mox ingratos contemnere Muſas,
Nec vates ſaltem alloquio dignarier ipſos.
Parcite, mortales, ſacros vexare poetas:
Ultores ſperate Deos, ſub numine quorum
Semper vita fuit vatum defenſa piorum.
Illi omnes ſibi fortunas poſuere volentes
Sub pedibus, regumque & opes, & ſceptra ſuperba
Ingenti vincunt animo, ac mortalia rident.
Non illis uſquam ſcelerum mens conſcia cæcos
Horreſcit cœli crepitus, ignemve coruſcum,
Cum pater omnipotens præruptas fulmine turres

Ingeminans quatit, ac montes diverberat altos.
Securi terrorum hilares ad ſidera mentes
Arrexere, Deumque agitant ſine crimine vitam.
Dona Deum Muſæ: vulgus procul eſte prophanum.
Has magni natas Jovis olim duxit ab aſtris
Callidus in terras inſigni fraude Prometheus,
Cum liquidos etiam mortalibus attulit ignes.
Quippe rudes hominum mentes, & pectora dura
Ipſe ſagax animo miſeratus, ubi aſtra per aurea
Ire datum, ac Superum lætis accumbere menſis,
Miratus ſonitum circumvolventis Olympi
Ingentem, magnique argutos ætheris orbes,
Quos, ſua quenque, cient vario diſcrimine Muſæ;
Continuo utilius ratus eſt mortalibus addi
Poſt ignem nil poſſe, animumque ad callida movit
Furta vigil. Dii mox cœleſtia dona volentes
Conceſſere, doli licet audentiſſimus ipſe
Autor Caucaſeo ſævas det vertice pœnas.
Quo terrore niſi multo poſt tempore inertes
Non auſi dias homines accerſere Muſas:
Sed ventura prius pandebant carmine ſoli
Cœlicolæ, dubiiſque dabant oracula rebus.
Ipſe pater Divum Dodonæ carmina primus

Et Libycis cecinit lucis, mox Phocidis antro
Inſonuit Themis alma, ſuos quoque pulcher Apollo
Reſponſis monuit Delphos, nec defuit olim
Antiquis Faunus caneret qui fata Latinis.
Tum Solymum priſci vates, tum ſacra Sibyllæ
Nomina divinas cœli in penetralia mentes
Arripuere, Deumque animis hauſere furentes.
Nec mora, quæ primum Fauni, vateſque canebant
Carmina, mortales paſſim didicere per urbes,
Poſt epulas laudes heroum, & facta canentes.

Quid mirandum homini cœlo divinitus æque
Conceſſum! mortale genus tua numina ſentit,
Quiſquis es ille, Deus certe! qui pectora vatum
Incolis, afflataſque rapis ſuper æthera mentes.
Te ſine nil nobis lætum, nec amabile quicquam.
Ipſæ etiam volucres vario tua numina cantu
Teſtantur: pecudeſque feræ, mutæque natantes
Ad tua juſſa citæ properant: tua munera ſaxa
Dura movent, ſylvaſque trahunt hinc inde ſequentes.
Te quoque ſenſerunt olim impia Tartara, & umbræ
Pallentes ſtupuere: minas tibi janitor Orci
Oblitus, ſævas poſuere & Erinnyes iras.
Tu Jovis ambroſiis das nos accumbere menſis:

Tu nos Diis æquas ſuperis: tu blanda laborum
Sufficis & duræ præſens ſolatia vitæ.
Salve hominum dulcis requies, Divumque voluptas!
Ipſe tuæ egregios audax nunc laudis honores
Ingredior vates idem, Superumque ſacerdos,
Sacraque dona fero teneris comitatus alumnis.

MARCI HIERONYMI VIDÆ POETICORUM

LIBER SECUNDUS.

ARGUMENTUM.

OPE Muſarum rurſus implorata, materiæ apte diſponendæ rationem Poeta in hoc libro ſe traditurum profitetur. Proponendi & Invocandi leges. Hiſtorica narratio vitanda. A rebus mediis, Homeri *exemplo, exordiendum eſt, & ad primas inde revertendum. Lectorem diu, ſed non ad finem uſque, eventus actionis lateat. Digreſſiones non intempeſtive, nec oſtentandæ eruditionis gratia, ſed ubi neceſſariæ videntur, adhibendæ. Sententiæ interdum admiſcendæ. Cavendum ne comparationibus a rebus vilioribus ductis oratio ſordeſcat. Servanda Veriſimilitudo. Repetitiones fugiendæ. Accurata brevitas commendatur. Opus exiguum dilatari poteſt Epiſodiis. Nitendum eſt ut res æquentur verbis, & quaſi graphice depingantur. Vigor poeticus non ſemper idem; langueſcens poetarum lectione ſæpe reficiatur; refectum ratio temperet. Ars naturæ imitatrix. Ad hujus imaginem Perſonarum mores exprimendi. Quo pacto moveantur affectus petendum eſt e Rhetorica. Modeſtiæ ſtudendum & Decoro.* Homero *non cedit* Virgilius. *Ad* Italiæ *calamitates, aureumque ſeculum* Leonis X, *cujus mors defletur, Digreſſio.*

MARCI

MARCI HIERONYMI
VIDÆ
POETICORUM
Liber Secundus.

PERGITE Pierides natæ Jovis: en! mihi totum
Nunc fas venturis Helicona recludere ſeclis.
Inſpirate animum: templa ipſe in veſtra ſacerdos
Sacra ferens, juvenes florentes mollibus annis
Duco audens durum per iter: vos, mollia, Divæ,

Si

Si qua latent, vobis tantum divortia nota,
Præſentes monſtrate, novoſque oſtendite calles,
Quos teneam. Vos en! omnis, vos Itala pubes,
Quæ juga ſub noſtris nunc tendit ad ardua ſignis,
Supplicibus poſcit votis, facileſque precatur.
Nam mihi nunc reperire apta, atque reperta docendum
Digerere, atque ſuo quæque ordine rite locare.
Durus uterque labor: ſed quos Deus aſpicit æquus,
Sæpe ſuis ſubito invenient accommoda votis.
Altera nempe arti tantum eſt obnoxia cura,
Unde ſolent laudem in primis optare poetæ.

Veſtibulum ante ipſum, primoque in limine ſemper
Prudentes leviter rerum faſtigia ſumma
Libant, & parcis attingunt omnia dictis,
Quæ canere ſtatuere: ſimul cœleſtia Divum
Auxilia implorant, propriis nil viribus auſi.
Quos ores autem non magni denique refert,
Dum memor auſpiciis cujuſquam cuncta Deorum
Aggrediere: Jovis neque enim niſi rite vocato
Numine fas quicquam ordiri mortalibus altum.
Nec ſat opem implorare ſemel, Muſaſque ciere,
Sed quoties, veluti ſcopuli, duriſſima dictu
Objicient ſeſe tibi, non ſuperanda labore

Mor-

Mortali, Divos toties orare licebit.
Incipiens odium fugito, facileſque legentum
Nil tumidus demulce animos, nec grandia jam tum
Convenit aut nimium cultum oſtentantia fari;
Omnia ſed nudis prope erit fas promere verbis:
Ne, ſi magna ſones, cum nondum ad prælia ventum,
Deficias medio irriſus certamine, cum res
Poſtulat ingentes animos, vireſque valentes.
Principiis potius ſemper majora ſequantur:
Protinus illectas ſuccende cupidine mentes,
Et ſtudium lectorum animis innecte legendi.
Jam vero cum rem propones, nomine nunquam
Prodere conveniet manifeſto: ſemper opertis
Indiciis, longe & verborum ambage petita
Significant, umbraque obducunt: inde tamen, ceu
Sublustri e nebula, rerum tralucet imago
Clarius, & certis datur omnia cernere ſignis.
Hinc ſi dura mihi paſſus dicendus Ulyſſes,
Non illum vero memorabo nomine, ſed qui
Et mores hominum multorum vidit & urbes,
Naufragus everſæ poſt ſæva incendia Trojæ.
Addam alia, anguſtis complectens omnia dictis.

Ergo age quæ vates ſervandi cura fatiget

Ordinis intentos operi, cum carmine aperto
Rem tempus narrare, loco ut diſpoſta decenti
Omnia ſint opere in toto, nec meta laborum
Uſquam diſſideat ingreſſibus ultima primis.
Principio invigilant non expectata legenti
Promere, ſuſpenſoſque animos novitate tenere,
Atque per ambages ſeriem deducere rerum:
Nec, quacunque viam ſuadet res geſta, ſequuntur.
Plerumque a mediis, arrepto tempore, fari
Incipiunt, ubi facta vident jam carmine digna.
Inde minutatim geſtarum ad limina rerum
Tendentes prima repetunt ab origine factum.
Hoc faciunt, operum primo ne in limine lector
Hæreat, ignaruſque viæ, incertuſque laborum.
Namque ubi eum metam jam tum ſtatuere ſub ipſam,
Lætior ingreditur ſpe mentem arrectus inani,
Dum putat exigui finem prope adeſſe laboris.
Sed portus, quos ante oculos habet uſque propinquos
Approperans, jam jamque tenet ſimiliſque tenenti eſt:
Longa procul longo via dividit invia tractu:
Flectendi retro curſus, via plurima eunti
Reſtat adhuc, multumque illi maris æquor arandum.
Haud ſapiens quiſquam, annales ceu congerat, Ilii

Inchoet excidium veteri paſtoris ab uſque
Judicio, memorans ex ordine ſingula, quicquid
Ad Trojam Argolicis ceſſatum eſt Hectore duro.
Conveniet potius prope finem prælia tanta
Ordiri, atque graves iras de virgine rapta
Averſi Æacidæ præmittere: tum fera bella
Conſurgunt, tum pleni amnes Danaumque, Phrygumque,
Xanthuſque, Simoiſque, & inundant ſanguine foſſæ.
Haud tamen interea quæ præceſſere ſilendum,
Aulide jurantes Danaos, vectaſque per æquor
Mille rates, raptuſque Helenes, & conjugis iras,
Quæque novem Troja eſt annos perpeſſa priores.
Atque etiam in patriam ſiquis deducere adortus
Errantem Laertiaden poſt Pergama capta,
Non illum Idæo ſolventem e littore claſſem
Cum ſociis primum memoret, Ciconeſque ſubactos;
Sed jam tum Ogygiam delatum ſiſtat ad alta
Virginis, amiſſis ſociis, Atlantidos antra.
Exin poſt varios Phæacum in regna labores
Inferat: hic poſitis demum ipſe miſerrima menſis,
Erroreſque ſuos narret, caſuſque ſuorum.
Ante tamen ſi geſta canunt, ab origine cauſas
Expediunt, quis dehinc ſtatus, & quæ tempora rerum.

Primus at ille labor verſu tenuiſſe legentem
Suſpenſum, incertumque diu, qui denique rerum
Eventus maneant: quo tandem durus Achilles
Munere placatus regi rurſum induat arma
In Teucros: cujuſve Dei Laertius heros
Auxilio, Polypheme, tuis evadat ab antris:
Lectores cupidi expectant, durantque volentes,
Nec perferre negant ſupereſt quodcunque laborum,
Inde licet feſſos ſomnus gravis avocet artus,
Aut epulis placanda fames, Cereriſque libido:
Hoc ſtudium, hanc operam ſero dimittimus ægri.
Nonne vides ut ſæpe aliquis nimis arte ſuperbit
Improbus, & captis animis illudere gaudet,
Et nunc huc, deinde huc mentes deducit hiantes,
Suſpenditque diu miſeros, torquetque legentes?
Ille quidem ſi te magnum certamen Atridæ
Et Paridis, multo promiſſum carmine nuper,
Expectare avidum ſævaque cupidine captum
Senſerit, uſque moras trahet ultro, & differet arma,
Dum celſa Priamo patribuſque e turre Lacæna,
Nomine quemque ſuo, reges oſtendit Achivos.
Ipſa procos etiam ut juſſit certare ſagittis
Penelope, optatas promittens callida tædas

Victori,

Victori, per quanta moræ diſpendia mentes
Suſpenſas trahet, ante viri quam proferet arcum
Theſauris clauſum antiquis, penituſque repoſtum?
    Haud tamen omnino incertum metam uſq; ſub ipſam
Exactorum operum lectorem in nube relinquunt.
Sed rerum eventus nonnullis ſæpe canendo
Indiciis porro oſtendunt in luce maligna,
Subluſtrique aliquid dant cernere noctis in umbra.
Hinc pater Æneam, multique inſtantia vates
Fata docent Latio bella, horrida bella manere,
Atque alium partum Trojanis rebus Achillem.
Spem tamen incendunt animo, firmantque labantem,
Spondentes meliora, & res in fine quietas.
Ipſe quoque agnovit per ſe, cum in limine belli
Navibus egreſſus turmas invaſit agreſtes,
Atque (omen pugnæ) proſtravit marte Latinos,
Occiſo, ante alios qui ſeſe objecerat, hoſte.
Fata Menœtiades etiam prædixerat olim
Victori moriens majori inſtare ſub hoſte,
Quamvis haud fuerit res credita. Tu quoque, Turne,
Prævidiſſe tuos poteras, heu! perdite, caſus
Longe ante exitium, cum crebro obſcœna volucris
Per clypeum, perque ora volans ſtridentibus alis

Omine turbavit mentem, admonuitque futuri.
Hinc tibi tempus erit, magno cum optaveris emptum
Intactum Pallanta, & cum ſpolia aurea baltei
Oderis, atque tibi haud ſtabit victoria parvo.
Nam juvat hæc ipſos inter præſciſſe legentes,
Quamvis ſint & adhuc confuſa, & nubila porro.
Haud aliter longinqua petit qui forte viator
Mœnia, ſi poſitas altis in collibus arces
Nunc etiam dubias oculis videt, incipit ultro
Lætior ire viam, placidumque urgere laborem,
Quam cum nuſquam ullæ cernuntur, quas adit, arces,
Obſcurum ſed iter tendit convallibus imis.

Tuque ideo niſi mente prius, niſi pectore toto
Crebra agites quodcunque canis, tecumque premendo
Totum opus ædifices, iterumque iterumque retractes,
Laudatum alterius fruſtra mirabere carmen.

Nec te fors inopina regat, caſuſque labantem:
Omnia conſiliis proviſa, animoque volenti
Certus age, ac ſemper nutu rationis eant res.
Quandoquidem ſæpe incerti huc, illucque vagamur,
Inque alia ex aliis inviti illabimur orſa,
Dum multa ac varians animis ſententia ſurgit.
Sæpe vides primis ut quidam longius orſis

Digrediuntur, & obliti quaſi cœpta priora
Longe aliis hærent nulla ſermonibus arte,
Et longos peragrant tractus aliena canentes.
Ac velut in patriam peregrina ſi quis ab ora
Ire cupit poſt exilium, duroſque labores,
Ille tamen recto non qua via tramite ducit
Carpit iter, ſed nunc vagus hac, nunc errat & illac,
Undique dum ſtudio ſontes inviſit inani,
Fonteſque, fluvioſque, & amœnos frigore lucos.
Nam quid opus gemmis armatos pingere currus,
Multa ſuperque rotas, ſuper axes multa morari
Tunc, cum bella manus poſcunt, atque arma fremit Mars?
Nec ſiquem, indecoremque animi, pugnaſque peroſum
Egregios inter memoras heroas in armis
Caſtra ſequi, cupidi expectant audire legentes
Qua facie, quibus ille humeris, qualive capillo
Incedat, captuſne oculo, an pes claudicet alter,
Aut longo vertex ductu conſurgat acutus,
Ordine cuncta, aliud quaſi nil tibi reſtet agendum.
Aptior Auſonius Drances, cui frigida bello
Dextra quidem, ſed conſiliis non futilis autor,
Dives opum, pollens lingua, & popularibus auris.
Multa tamen Grajæ fert indulgentia linguæ,

Quæ

Quæ noſtros minus addeceant, graviora ſequentes.
Quid tibi nonnullas artes, ſtudiumque minorum
Indignum referam? ſunt qui, ut ſe plurima noſſe
Oſtentent, pateatque ſuarum opulentia rerum,
Quicquid opum congeſſerunt, ſine more, ſine arte
Irriſi effundunt, & verſibus omnia acervant:
Præcipue ſiquid ſummotum, ſiquid opertum,
Atque parum vulgi notum auribus, aut radiantis
De coeli arcana ratione, Deumve remota
Natura, aut animæ obſcuro impenetrabilis ortu.
Sæpe etiam accumulant antiqua exempla virorum,
Carminis ingratum genus! hinc atque inde petita,
Quamvis ſæpe illis tempuſque locuſque repugnet.
Ne, pueri, ne talem animis inducite morem,
Nec vos decipiat laudis tam dira cupido.
Haud ſum animi dubius magnos memorare poetas
Interdum Soliſque vias, Lunæque labores,
Aſtrorumque ortus, qua vi tumida æquora ſurgant,
Unde tremor terris, quamvis illi orſa ſequantur
Longe alia, aut duri cantantes prælia Martis,
Aut terræ mores varios, cultuſque docentes.
At prius invenere locum, dein, tempore capto,
Talia ſubjiciunt parci, nec ſponte videntur

Fari

Fari ea: rem credas hoc ipſam poſcere, ita aſtum
Diſſimulant, adituſque petunt ſuper omnia molles.
Cur pater Anchiſes natum opportuna rogantem
Non doceat, rurſuſne animæ ſemel æthere caſſæ
Ad cœlum redeant, blandique ad luminis auras?
Igneus anne ollis vigor, & cœleſtis origo
Seminibus, quantum non noxia corpora tardant?
Quandoquidem, ut varium ſit opus, namq; inde voluptas
Grata venit, rebus non uſque hærebis in iiſdem.
Verum ubi vis animis varius ſuccurrere feſſis,
Ingrederiſque novas facies, rerumque figuras,
Paulatim capto primis delabere cœptis
Tempore, nec poſitis inſit violentia rebus:
Omnia ſponte ſua veniant, lateatque vagandi
Dulcis amor, cunctamque potens labor occulat artem.
Sic olim Æneæ venturi haud inſcius ævi
Res Italum in clypeo, Romanorumque triumphos,
Fecerat Ignipotens, pugnataque in ordine bella,
Stirpis ab Aſcanio quondam genus omne futurum.
Tum ſi quis Latio cretus de ſanguine vates
Proſequitur varias oras, moreſque locorum,
Medoſque, Æthiopaſque, & dites arboris Indos;
Immemor ille nimis patriæ, oblituſve ſuorum,

Si non Italiæ laudes æquaverit aſtris,
Cui neque Medorum ſylvæ, neque Bactra, neque Indi,
Totaque thuriferis Panchaia certet arenis.
Quare etiam, egregii vates, ego carmina veſtra
Haud equidem arguerim, qui pectora feſſa legentum
Interdum, atque aures recreatis carmine dulci.
Non ego, poſt Celei crates, poſt tribula dicta,
Raſtraque, plauſtraque, & inflexo cum vomere aratra,
Addubitem flere extincti miſerabile funus
Romani ducis: aut ruris laudare quietem
Poſt vites dictas Bacchi, & ſylveſtria dona.
Vidi etiam, qui jam perfecto munere longam
Subjecere moram, extremo ſub fine vagantes
Exactorum operum, vacua dum carmina muſa
In longum traherent, cujus dulcedine mira
Feſſi animi cuperent iterumque iterumque redire.
Me nulla idcirco quiret vis ſiſtere, quin, poſt
Naturas & apum dictas & liquida mella,
Triſtis Ariſtæi queſtus, monituſque parentis
Proſequerer dulci ſermone, & Protea vinctum.
Addam Threicii carmen miſerabile vatis,
Qualis populea queritur Philomela ſub umbra,
Ut Rhodope, ut Pangæa fleant, Rheſi ut domus alta,

At-

Atque Getæ, atque Hebrus, & Actias Orithyja.
Non aliam ob cauſam reges qui in prælia euntes
Dinumerant, populoſque, moram traxere canentes
Aut Ligurum regi, ob caſum Phaethontis amati
Dum gemit, & mœſtum muſa ſolatur amorem,
In ſylvis cano natas in corpore plumas:
Aut rurſum Hippolytum ſuperas veniſſe ſub auras
Pæoniis revocatum herbis, & amore Dianæ.
Nec vero interea quæ cuique inſignia, quæ arma
Prætereunt, pingunt clypeos, atque Hercule pulchro
Pulcher Aventinus ſatus olim inſigne paternum
Centum angues, cinctamq; gerit ſerpentibus Hydram.
Sæpe etiam loca amœna canunt, & frigida Tempe.
Nunc variis pingunt cum floribus auricomum ver;
Nunc virides liquidis inducunt fontibus umbras,
Crebraque fluviorum in ripis ſpatiantur opacis,
Aut Veneti Eridani, aut Ætoli Acheloi.
Addunt & Panas, Faunos, Dryadaſque puellas,
Et centum æquoreas Nereo genitore ſorores.
 Sæpe tamen memorandum inter ludicra memento
Permiſcere aliquid, breviter mortalia corda
Quod moveat, tangens humanæ commoda vitæ,
Quodque olim jubeant natos meminiſſe parentes.

At non exiguis etiam te inſiſtere rebus
Abnuerim, ſi magna voles componere parvis,
Aut apibus Tyrios, aut Troja ex urbe profectos
Formicis, Libycum properant dum linquere littus.
Sed non Auſonii recte fœdiſſima muſca
Militis æquarit numerum, cum plurima mulctram
Pervolitat, neque enim in Latio magno ore ſonantem
Arma, duceſque decet tam viles decidere in res.
Nec dictis erit ullus honos, ſi cum actus ab urbe
Daunius hoſtili Teucris urgentibus heros
Vix pugna abſiſtit, ſimilis dicetur aſello,
Quem pueri læto paſcentem pinguia in agro
Ordea ſtipitibus duris detrudere tendunt
Inſtantes, quatiuntque ſudes per terga, per armos:
Ille autem campo vix cedere, & inter eundum
Sæpe hic, atque illic avidis inſiſtere malis.
Omnia conveniunt, rerumque ſimillima imago eſt:
Credo equidem; ſed turpe pecus: nec Turnus aſellum,
Turnus avis ataviſque potens, dignabitur heros.
Aptius hanc ſpeciem referet leo, quem neque terga
Ira dare, aut virtus patitur, neque ſufficit unus
Tendere tot contra, teliſque obſtare ſequentum.
Hoc quoque non ſtudiis nobis levioribus inſtat

Curandum, ut, quando non ſemper vera profamur
Fingentes, ſaltem ſint illa ſimillima veris.
Vidi aliquos, qui, cum Glauco medio æquore belli
Tydides ferus occurrit, vix credere poſſunt
Tot traxiſſe moras longis ſermonibus uſos
Inter ſeſe ambos, dum fervent omnia cæde.
Alter enim duri narrat fera fata Lycurgi,
Crimine damnati falſo alter Bellerophontis
Facta refert, magna domitam virtute Chimæram,
Et victos pariter Solymos, & Amazonas armis.
Nam quæ multa canunt ficta, & non credita vates,
Dulcia quo vacuas teneant mendacia mentes,
Illis nulla fides, quam nec ſibi denique aperti
Expoſcunt, nec diſſimulant, licet omnia obumbrent
Relligione Deum, quæ non credenda profantur.
Idcirco ſolis perhibent armenta loquuta
Mortua, & in verubus Vulcano toſta colurnis,
Ut minus acris equos itidem miremur Achillis,
Verbaque veliferas roſtris fudiſſe carinas;
Omnia quæ porta veniunt inſomnia eburna.

Diſce etiam, pulchri tibi ſi cura ordinis ulla eſt,
Res tantum ſemel effari: repetita bis aures
Ferre negant, ſubeunt feſſas faſtidia mentes:

Quan-

Quanquam etiam hic noſtris cernes differre Pelaſgos.
Nam tibi non referent ſemel illi ſomnia Atridæ:
Nec ſat erit, ſi rettulerint quid fortis Achilles
Mente dolens Danaum ſeſe ſubduxerit armis,
Ipſe iterum Æacides niſi ſolo in littore ponti
Flens eadem æquoreæ narravit omnia matri.
Quin etiam reges cum dant mandata ferenda
Cuncta canunt prius ipſi, eadem mox carmine eodem
Miſſi oratores repetunt, nihil ordine verſo.
Non ſic Auſonius Venulus, legatus ab Arpis
Cum redit, Ætoli referens reſponſa tyranni.
Altum aliis aſſurgat opus: tu nocte, dieque
Exiguum meditator, ubi ſint omnia culta,
Et viſenda novis iterumque iterumque figuris.
Quod ſi longarum cordi magis ampla viarum
Sunt ſpatia, anguſtis cum res tibi finibus arcta,
In longum trahito arte: viæ tibi mille trahendi,
Mille modi: nam ficta potes multa addere veris,
Et petere hinc illinc variarum ſemina rerum.
Nonne vides, ut noſtra Deos in prælia ducant,
Hos Teucris, alios Danais ſocia arma ferentes,
Certanteſque inter ſe odiis, donec pater ipſe
Concilium vocet, atque ingentes molliat iras?

Cum

Cum ſecura tamen penitus natura Deorum
Degat, & aſpectu noſtro ſummota quieſcat.
Addunt infernaſque domos, regna invia vivis,
Tartareoſque lacus, Ditemque, & Erinnyas atras.
Tum volucrum captant cantus, atque omina pennæ:
Sæpe etiam hoſpitibus convivia læta receptis,
Regaleſque canunt epulas, ubi multa repoſtis
Narrantur dapibus vario ſermone viciſſim.
Nunc ludos celebrant magnorum ad buſta virorum:
Annua nunc patriis peragunt Diis ſacra periclo
Servati quondam, laudeſque ad ſidera tollunt
Aut Phœbi, monſtro ingenti Pythone perempto,
Aut magni Alcidæ, Cacum ut videre jacentem:
Rege ſub Euryſteo tulerit quos ille labores
Alterni repetunt cantu: ſuper omnia Caci
Speluncam adjiciunt, ſpirantemque ignibus ipſum.
An memorem, quandoque omnes intendere nervos
Cum libuit, verbiſque ipſam rem æquare canendo?
Seu dicenda feri tempeſtas horrida ponti,
Ventorum & rabies, fractæque ad ſaxa carinæ
Aut Siculo anguſto, aut impacato Euxino:
Sive coorta repente lues, cum multa ferarum
Corpora, multa hominum leto data: ſive Sicana

Dicendum quantis terra tonet Ætna ruinis,
Prorumpens atram cœli uſque ad ſidera nubem,
Turbine fumantem piceo, & candente favilla.
Vidiſti, cum bella canunt horrentia & arma,
Arma fremunt, miſcentque equitum peditumque ruinas;
Ante oculos Martis ſeſe offert triſtis imago,
Non tantum ut dici videantur, ſed fieri res,
Unde ipſis nomen Graii fecere poetis:
Armorum fragor audiri, gemituſque cadentum,
Cædentumque ictus, & inania vota precantum.
Quis quoque, cum captas evolvunt hoſtibus urbes,
Temperet a lachrymis? tectorum ad culmina ſævas
Ire faces, paſſimque domos involvere flammas
Cernere erit, trepidoſque ſenes, pueroſque parentes
Amplexos, flenteſque ipſas ad ſidera matres
Tollentes clamorem, hoſtes interque ſuoſque:
Abſtractaſque nurus adytis, ariſque Deorum,
Et crinem laniare, & pectora tundere palmis:
Hos fugere, aſt illos ingentem abducere prædam,
Perque domos perque alta ruunt delubra Deorum,
Atque huc atque illuc tota diſcurritur urbe. [vis?
Quid cum animis ſacer eſt furor additus, atque potens
Nam variant ſpecies animorum, & pectora noſtra

Nunc

Nunc hos, nunc illos, multo diſcrimine, motus
Concipiunt; ſeu quod coeli mutatur in horas
Tempeſtas, hominumque ſimul quoque pectora mutant;
Seu quia non iidem reſpondent ſæpe labore
Senſus effœti, atque animus cum corpore languet;
Seu quia curarum interdum, vacuique doloris,
Interdum triſtes cæco intus tundimur æſtu.
Dii potius noſtris ardorem hunc mentibus addunt,
Dii potius: felixque ideo qui tempora quivit,
Adventumque Dei, & ſacrum expectare calorem,
Pauliſperque operi poſito ſubducere mentem,
Mutati donec redeat clementia coeli.
Sponte ſua veniet juſtum, ne accerſite, tempus.
Interdum & ſylvis frondes, & fontibus humor
Deſunt, nec victis ſemper cava flumina ripis
Plena fluunt, nec ſemper agros ver pingit apricos.
Sors eadem incertis contingit ſæpe poetis.
Interdum exhauſtæ languent ad carmina vires,
Abſumptuſq; vigor, ſtudiorumq; immemor eſt mens,
Torpeſcunt ſenſus, circum præcordia ſanguis
Stat gelidus; credas penitus migraſſe Camœnas,
Notaq; nunquam ipſum rediturum in pectora Phœbum:
Nil adeo Muſæ, nil ſubvenit autor Apollo.

Ah! quoties aliquis fruſtra conſueta retentat
Munera, nec cernit cœlum ſe tendere contra,
Adverſoſque Deos, atque implacabile numen!
Quidam autem inventus, qui ſæpe reduceret auras
Optatas veterum cantando carmina vatum,
Paulatimque animo blandum invitaret amorem,
Donec collectæ vires, animique refecti,
Et rediit vigor ille, velut poſt nubila & imbres
Sol micat æthereus: unde hæc tam clara repente
Tempeſtas? Deus ecce! Deus jam corda fatigat,
Altius inſinuat venis, penituſque per artus
Diditur, atque faces ſævas ſub pectore verſat.
Nec ſe jam capit acer agens calor, igneaque intus
Vis ſævit, totoque agitat ſe corpore numen.
Ille autem exultans jactat jam non ſua verba,
Oblituſque hominem mirum ſonat: haud potis ignem
Excutere, invitum miratur ſe ire, rapique
Præcipitem, te, Phœbe, vocans, te, Phœbe, prementem
Vociferans, plenuſque Deo, ſtimuliſque ſubactus
Haud placidis; non ille dapum, non ille quietis
Aut ſomni memor, hanc potis eſt deponere curam.
Sæpe etiam in ſomnis memores Phœbeia verſant
Munera, & inventi quidam qui ſæpe ſopore

In

In medio Muſis cecinere & Apolline digna.
Tantus amor famæ, præſentis tanta Dei vis!
Ne tamen ah! nimium, puer, ô ne fide calori:
Non te fortuna ſemper permittimus uti,
Præſentique aura, ſævum dum pectore numen
Inſidet: at potius ratioque, & cura reſiſtat.
Fræno ſiſte furentem animum, & ſub ſigna vocato,
Et premere, & laxas ſcito dare cautus habenas.
Atque ideo ſemper tunc expectare jubemus
Dum fuerint placati animi, compreſſus & omnis
Impetus: hic recolens ſedato corde reviſe
Omnia, quæ cæcus menti ſubjecerit ardor.

Præterea haud lateat te nil conarier artem,
Naturam niſi ut aſſimulet, propiuſque ſequatur.
Hanc unam vates ſibi propoſuere magiſtram:
Quicquid agunt, hujus ſemper veſtigia ſervant.
Hinc varios moreſque hominum, moreſque animantum,
Aut ſtudia imparibus diverſa ætatibus apta
Effingunt facie verborum, & imagine reddunt
Quæ tardoſque ſenes deceant, juveneſque virentes,
Fœmineumque genus, quantum quoque rura colenti,
Aut famulo diſtet regum alto e ſanguine cretus.
Nam mihi non placeat, teneros ſi ſit gravis annos

Telemachus ſupra, ſenior ſi Neſtor inani
Gaudeat & ludo, & canibus, pictiſve pharetris.
Et quoniam in noſtro multi perſæpe loquuntur
Carmine, verba illis pro conditione virorum
Aut rerum damus, & proprii tribuuntur honores,
Cuique ſuus, ſeu mas, ſeu fœmina, ſive Deus ſit.
Semper enim ſummus Divum pater, atque hominum rex
Ipſe in concilio fatur, ſi forte coorta
Seditio, paucis: at non Venus aurea contra
Pauca refert, Teucrum indignos miſerata labores.
Ingreditur furiis, atque alta ſilentia rumpit,
Acta furore gravi, Juno, ac fœta uſque querelis.
Cumque etiam juveni gliſcat violentia major,
Ardens cui virtus, animuſque in pectore præſens,
Nulla mora in Turno, nec dicta animoſa retractat:
Stat conferre manum, & certamine provocat hoſtem,
Deſertorem Aſiæ: verum quantum ille feroci
Virtute exuperat, tanto eſt impenſius æquum
Et pietate gravem, & ſedato corde Latinum
Conſulere, atque omnes metuentem expendere caſus.
Multum etiam intererit, Didóne irata loquatur,
An pacato animo; Libycas ſi linquere terras
Trojanus paret, & deſertum fallere amorem,

Sæ-

Sæviet, ac tota paſſim bacchabitur urbe,
Mentis inops, immanis, atrox verba aſpera rumpet
Confuſaſque dabit voces, incertaque, & anceps
Quæ quibus anteferat; quantum ah! diſtabit ab illa
Didone, excepit Teucros quæ nuper egentes,
Solvere corde metum, atque jubens ſecludere curas,
Invitanſque ſuis vellent conſidere regnis!

Nec te oratores pigeat, artiſque magiſtros
Conſuluiſſe, Sinon Phrygios quo fallere poſſit
Arte, dolis quocunque animos impellere doctus;
Quove tenere queat Graios fandi autor Ulyſſes
Stante domum Troja tandem diſcedere certos.
Quid tibi nunc dulcem præ cunctis Neſtora dicam,
Qui toties inter primores Argivorum
Ingentes potuit verbis componere lites,
Et mulcere animos, & mollia fingere corda?
Artibus his certe Cytherea inſtructa, doliſque,
Arma rogat nato genitrix, & adultera læſum
Vulcanum alloquitur, dictiſque aſpirat amorem.
Nam cauſas petit ex alto indeprenſa, virique
Circuit occulta verborum indagine mentem.
Diſcitur hinc etenim ſenſus menteſque legentum

Flectere,

Flectere, diverſoſque animis motus dare, ut illis
Imperet arte potens, dictu mirabile, vates.
Nam ſemper, ſeu læta canat, ſeu triſtia mœrens,
Affectas implet tacita dulcedine mentes.
Quem non Threicii quondam ſors aſpera vatis
Molliat, amiſſam dum ſolo in littore ſecum,
Eurydice, ſolans ægrum teſtudine amorem,
Te, veniente die, te, decedente vocaret?
Quid? puer Euryalus cum pulchros volvitur artus,
Ah dolor! inque humeros lapſa cervice recumbens
Langueſcit moriens, ceu flos ſucciſus aratro:
Ardet adire animus lectori, & currere in ipſum
Volſcentem, puerique manum ſupponere mento
Labenti, ac largum fruſtra prohibere cruorem
Purpureo niveum ſignantem flumine pectus.

Poſtremo, tibi ſiqua inſtant dicenda, ruborem
Quæ tenerum incuterent Muſis adaperta, choriſque
Virgineis, molli vel præterlabere tactu
Diſſimulans, vel verte alio, & rem ſuffice fictam.
Si pater omnipotens tonitru cœlum omne ciebit,
Speluncam Dido, dux & Trojanus eandem
Deveniant: pudor ulterius nihil addere curet.

Nam

Nam ſat erit, Tellus quod prima, & conſcius Æther
Connubii dent ſignum, ululentque in vertice Nymphæ.
Neve aliis, impar nimium, ne Troilus armis
Ah! puer infelix facito concurrat Achilli,
Quam quibus in Libyco conſpexit littore pictum
Illum Anchiſiades heros, dum victus anhelis
Fertur equis, curruque hæret reſupinus inani:
Nec pueri veros congreſſus dicere cures.
Quid deceat, quid non, tibi noſtri oſtendere poſſunt:
Inventa ex aliis diſce, & te plurima Achivos
Conſulere hortamur veteres, Argivaque regna
Explorare oculis, & opimam avertere gazam
In Latium, atque domum lætum ſpolia ampla referre.
Haud minor eſt adeo virtus, ſi te audit Apollo,
Inventa Argivum in patriam convertere vocem,
Quam ſi tute aliquid intactum inveneris ante.
Aſpice ut inſignis peregrino incedat in auro
Fatidicæ Mantus, & Minci filius amnis!
Fulgeat ut magni exuvias indutus Homeri!
Nec pudet. Egregias artes oſtenderit, eſto,
Græcia, tradiderit Latio præclara reperta,
Dum poſt in melius aliunde accepta Latini

Omnia

Omnia rettulerint, dum longe maxima Roma
Ut belli ſtudiis, ita doctis artibus omnes,
Quot Sol cunque videt terrarum, anteiverit urbes.
  Dii Romæ indigetes, Trojæ tuque autor, Apollo,
Unde genus noſtrum coeli ſe tollit ad aſtra,
Hanc ſaltem auferri laudem prohibete Latinis:
Artibus emineat ſemper, ſtudiiſque Minervæ
Italia, & gentes doceat pulcherrima Roma,
Quandoquidem armorum penitus fortuna receſſit,
Tanta Italos inter crevit diſcordia reges.
Ipſi nos inter ſævos diſtringimus enſes,
Nec patriam pudet externis aperire tyrannis.
Spes tamen Italiæ proſtratæ affulſerat ingens
Nuper, & egregiis animos erexerat auſis:
Heu fruſtra! invidit laudi fors læva Latinæ,
Necdum fata malis Italum exaturata quierunt.
Jam gentes longe poſitæ trepidare, duceſque
Externi: jam dives Arabs, jam Nilus, & Indus
Audierant longe Tuſci decora alta LEONIS,
Audierant MEDICUMque genus, ſtirpemque Deorum:
Jam tum ille egregias curas accinxerat ardens
Pro patriæ decore, pro libertate ſepulta

An-

Antiquæ Auſoniæ, germano fretus JULO,
Quicum partitus curarum ingentia ſemper
Pondera commiſſas rerum tractabat habenas,
Idem regnatorque hominum, Divumque ſacerdos.
Jamque illum Europæ reges, genſque omnis in unum
Converſique oculos, converſique ora tenebant:
Jamque duces animis illum concordibus omnes
Velle ſequi trepidos in Turcas arma parantem.
Illum quadrijugo invectum per mœnia curru,
Roma, triumphato vidiſſes protinus orbe:
Illum, Tybri pater, lætanti ſpumeus alveo
Exciperes, Tuſcus Tuſcum, veheresque per undas
Miratas habituſque novos, hominumque figuras.
Iſſent poſt currus capti longo ordine reges:
Oblituſque minas minor iret barbarus hoſtis,
Qui victis Solymis nunc, atque oriente ſubacto
Exultat fidens, orbiſque affectat habenas
Efferus, atque Italæ jam jam, ſcelus! imminet oræ.
Viſendi ſtudio paſſim Romana juventus
Per fora, perque vias, feſta diſcurreret urbe.
Ipſe ſuos ſolio fulgens pater aureus alto
Aſpiceret cives longo poſt tempore viſos;

Barbaricumque aurum, prædæque juberet acervos
Sacratis adytis, penituſque alta arce reponi.
Verum heu! Dii, veſtrum crimen! ſpes tanta repente
Italiæ abſumpta, ac penitus fiducia ceſſit!
Egregius moriens heros ſecum omnia vertit!

MARCI HIERONYMI
VIDÆ
POETICORUM
LIBER TERTIUS.

ARGUMENTUM.

STYLUS *poeticus proponitur explicandus. Is debet eſſe perſpicuus, & quam maxime variatus. Metaphorarum uſus, & cauſa. Poetis major licentia quam ſcriptoribus aliis conceditur. De Hyperbole, Metonymia, Apoſtrophe, Ironia, & Anaphora. Nihil dicendum per Catachreſin. De uſu* Εἰκόνος. *Verborum delectus habendus. Hunc qualem eſſe oportuerit exempla veterum poetarum docebunt. Inter illos inſignioris alicujus veſtigiis inſiſtendum eſt. Minus illuſtres non omnino rejiciendi; nam ex iis ſeligi poſſunt quæ in melius referantur. De poetis cultioribus imitandis. Sæpe alludendum eſt ad antiquorum dicta. Verbis e* Græco *fonte depromptis, barbaris item, & obſoletis nonnunquam locus eſt. De Periphraſi, & Verborum compoſitione. Hæc licentius uſurpata* Latinos *minus quam* Græcos *decet. De Tmeſi & Syncope. Nomina aſperiora arte ſunt emollienda. Rebus verba, non verbis res, inſerviant. Verſuum ſonus pro materiæ genere variandus eſt. De ſcriptis emendandis. Præcepta, Diis non faventibus, parum valent. Autor e numero poetarum ſe modeſte eximit, & inde delabitur in laudes* Virgilii.

MARCI HIERONYMI
VIDÆ
POETICORUM
LIBER TERTIUS.

NUNC autem linguæ ſtudium, moremque loquendi,
Quem vates, Muſæque probent, atque autor Apollo,
Expediam, curam extremam, finemque laborum.
Diſcendum indicia, & verborum lumina quæ ſint
Munere Pieridum luſtrandis addita rebus.

Ne

Ne te, opere incœpto, deterreat ardua meta;
Audendum, puer, atque invicto pectore agendum.
Jam te Pierides ſumma en! de rupe propinquum
Voce vocant, viridique oſtentant fronde coronam
Victori, atque animo ſtimulos hortatibus addunt.
Jamque roſas calathis ſpargunt per nubila plenis
Deſuper, & florum placido te plurima nimbo
Tempeſtas operit, gratumque effuſus odorem
Ambroſiæ liquor aſpirat, divina voluptas.

Verborum in primis tenebras fuge, nubilaque atra;
Nam neque (ſi tantum fas credere) defuit olim,
Qui, lumen jucundum ultro, lucemque peroſus,
Obſcuro nebulæ ſe circumfudit amictu:
Tantus amor noctis, latebræ tam dira cupido.
Ille ego ſim, cui Pierides dent carmina Muſæ
Lumine clara ſuo, externæ nihil indiga lucis.
Nec tamen id votis optandum denique magnis:
Ipſe volens per te poteris; vis Dædala fandi
Tot ſe adeo in facies, tot ſe convertit in ora,
Mille trahens varia ſecum ratione colores.
Mille modis aperire datur mentiſque latebras,
Quique latent tacito arcani ſub pectore motus.
Si tibi, dum trepidas, non hac ſucceſſerit, & lux

Non

Non datur hinc, te verte alio, lumenque require
Nunc hac, nunc illac, donec diffulſerit ultro,
Claraque tempeſtas cœlo radiarit aperto.

Quin etiam, anguſtis ſi non urgebere rebus,
Cum fandi tibi mille viæ, tibi mille figuræ
Occurrent, tu mille vias, tu mille figuras,
Nunc hanc, nunc aliam ingredere, & mutare memento
Jamque hos jamque alios haud ſegnis ſumere vultus.
Nempe inde illectas aures immenſa voluptas
Detinet, & dulci pertentat pectora motu.
Ergo omnem curam impendunt, ut cernere nuſquam
Sit formas ſimiles, naturæ exempla ſequuti,
Diſſimili quod ſint facie quæcunque ſub aſtris
Vitales carpunt auras, genus omne ferarum
Atque hominum, pictæ volucres, mutæque natantes.

Nonne vides, verbis ut veris ſæpe relictis
Accerſant ſimulata, aliundeque nomina porro
Tranſportent, aptentque aliis ea rebus, ut ipſæ
Exuviaſque novas res inſolitoſque colores
Indutæ ſæpe externi mirentur amictus
Unde illi, lætæque aliena luce fruantur,
Mutatoque habitu, nec jam ſua nomina mallent?
Sæpe ideo, cum bella canunt, incendia credas

Cer-

Cernere, diluviumque ingens, ſurgentibus undis.
Contra etiam Martis pugnas imitabitur ignis,
Cum furit accenſis acies Vulcania campis.
Nec turbato oritur quondam minor æquore pugna:
Confligunt animoſi Euri certamine vaſto
Inter ſe, pugnantque adverſis molibus undæ.
Uſque adeo paſſim ſua res inſignia lætæ
Permutantque, juvantque viciſſim, & mutua ſeſe
Altera in alterius transformat protinus ora.
Tum ſpecie capti gaudent ſpectare legentes:
Nam diverſa ſimul datur e re cernere eadem
Multarum ſimulacra animo ſubeuntia rerum.
Ceu cum forte olim placidi liquidiſſima ponti
Æquora vicina aſpectat de rupe viator,
Tantum illi ſubjecta oculis eſt mobilis unda;
Ille tamen ſylvas, interque virentia prata
Inſpiciens miratur, aquæ quæ purior humor
Cuncta refert, captoſque eludit imagine viſus.
Non aliter vates nunc huc traducere mentes,
Nunc illuc, animiſque legentum apponere gaudet
Diverſas rerum ſpecies, dum tædia vitat.
Res humiles ille interea non ſecius effert,
Splendore illuſtrans alieno, & lumine veſtit,

Verborumque ſimul vitat diſpendia parcus.
Hunc fandi morem, ſi vera audivimus, ipſi
Cœlicolæ exercent cœli in penetralibus altis,
Pieridum chorus in terras quem detulit olim,
Atque homines docuere Deum præclara reperta.
Illæ etenim Jovis ætherea dicuntur in aula
Immixtæ Superis feſtas agitare choreas,
Et ſemper canere alternæ, Phœbique fruuntur
Colloquio, vatumque inſpirant pectora ab alto.
Nec tamen haud ſolis fugit hæc me nota poetis,
Verum etiam autores alii experiuntur, & audent,
Præcipue orantes cauſas, fandique magiſtri,
Seu ſontes tendant legum compeſcere habenis,
Seu charos cupiant atris e mortis amicos
Faucibus eripere, & defletos reddere luci.
Quin etiam agricolas ea fandi nota voluptas
Exercet, dum læta ſeges, dum trudere gemmas
Incipiunt vites, ſitientiaque ætheris imbrem
Prata bibunt, ridentque, ſatis ſurgentibus, agri.
Hanc vulgo ſpeciem propriæ penuria vocis
Intulit, indictiſque urgens in rebus egeſtas.
Quippe, ubi ſe vera oſtendebant nomina nuſquam,
Fas erat hinc atque hinc transferre ſimillima veris.

Paulatim accrevere artes, hominumque libido:
Quodque olim uſus inops reperit, nunc ipſa voluptas
Poſtulat, hunc addens verborum rebus honorem.
Sic homines primum venti vis aſpera adegit,
Vitandique imbres, ſtipulis horrentia tecta
Ponere, & informi ſedem arctam claudere limo:
Nunc altæ æratis trabibus, Pariiſque columnis
Regifico ſurgunt ædes ad ſidera luxu.
Parcius iſta tamen delibant, & minus audent
Artifices alii, nec tanta licentia fandi
Cuique datur, ſolis vulgo conceſſa poetis:
Nempe pedum hi duris cohibentur legibus, & ſe
Sponte ſua ſpatiis anguſti temporis arctant:
Liberius fas campum aliis decurrere apertum.
Sacri igitur vates, facta atque infecta canentes,
Libertate palam gaudent majore loquendi,
Quæſitique decent cultus magis, atque colores
Inſoliti, nec erit tanto ars deprenſa pudori.

Crebrius hi fando gaudent ſuper æthera miris
Tollere res (nec ſit fas tantum credere) dictis;
It cœlo clamor, tremit omnis murmure Olympus.
Nec mora, bis vocem ingeminant, urbiſque ruinás,
Fataque, præliaque, & ſortem execrantur iniquam,

O pater! ô patria! ô Priami domus inclyta quondam!
Clamantes, cecidit, prô Jupiter! Ilion ingens.
Quid cum Neptunum dicunt mare, vina Lyæum,
Et Cererem frumenta, patrumque e nomine natos
Significant, memorantque urbes pro civibus ipſis?
Atque ideo timor attonitos cum invaſerit Afros,
Africa terribili tremit horrida terra tumultu.
Nec deerit tibi, pro fluviis, proque omnibus undis
Pocula qui preſſis Acheloia miſceat uvis.
Ecce! autem ſubitis converſi vocibus ultro
Sæpe aliquem longe abſentem, deſertaque & antra,
Et ſolos montes affantur, ſæpe ſalutant
Sylvaſque fluvioſque, & agros, ſenſuque carentes
Speluncas, velut hæc ſint reſponſura vocata,
Et vos ô vacui compellant nomine ſaltus.
Præterea verbis inimicos addere ſenſus
Oppoſitis, dum diſſimulant, aliudque videbis
Sæpe loqui, atque aliud ſimulata condere mente.
Egregia interea conjux ita nocte ſuprema
Deiphobo fidum capiti ſubduxerat enſem.
Nec minus inſignis Drances cum ſtragis acervos
Tot dedit, & claris inſigniit arva trophæis.
Quid ſequar ulterius, quanta dulcedine captas

Detineant aures, vocem cum rurſus eandem
Ingeminant, modo non verborum cogat egeſtas?
Pan etiam Arcadia neget hoc ſi judice præſens,
Pan, etiam Arcadia dicam te judice vanum.

Hæc adeo cum ſint, cum fas audere poetis
Multa modis multis, tamen obſervare memento,
Si quando haud propriis rem mavis dicere verbis,
Tranſlatiſque aliunde notis, longeque petitis,
Ne nimiam oſtendas quærendo talia curam.
Namque aliqui exercent vim duram, & rebus iniqui
Nativam eripiunt formam, indignantibus ipſis,
Invitaſque jubent alienos ſumere vultus.
Haud magis imprudens mihi erit, & luminis expers,
Qui puero ingentes habitus det ferre gigantis,
Quam ſi quis ſtabula alta lares appellet equinos,
Aut crines magnæ genitricis gramina dicat.
Præſtiterit vero faciem ſpolia & ſua cuique
Linquere, & interdum propriis rem prodere verbis,
Indiciiſque ſuis, ea ſint modo digna Camœnis.

Res etiam poteris rebus conferre viciſſim,
Nominibuſque ambas veriſque ſuiſque vocare;
Quod faciens, fuge verborum diſpendia, pauciſque
Includas numeris, unde illa ſimillima imago

Du-

Ducitur, & breviter confer, ne forte priorum
Oblitus ſermonum alio traducere mentem,
Inque alia ex aliis videare exordia labi.
    Jamque age verborum qui ſit delectus habendus,
Quæ ratio: nam nec ſunt omnia verſibus apta,
Omnia nec pariter tibi ſunt uno ordine habenda.
Verſibus ipſa etiam diviſa, & carmina quantum
Carminibus diſtant, tantum diſtantia verba
Sunt etiam inter ſe, quamvis communia multa
Interdum invenies verſus diffuſa per omnes.
Multa decent ſcenam, quæ ſunt fugienda canenti
Aut Divum laudes, aut heroum inclyta facta.
Ergo aſte veſtiga oculis, aciemque voluta
Verborum ſylva in magna: tum accommoda Muſis
Selige, & inſignes vocum depaſcere honores,
Ut nitidus puro verſus tibi fulgeat auro.
Rejice degenerem turbam nil lucis habentem,
Indecoreſque notas, ne ſit non digna ſupellex.
Qui fieri id poſſit veterum te ſemita vatum
Obſervata docebit: adi monumenta priorum
Crebra oculis animoque legens, & multa voluta.
Tum quamvis, longe ſiquis ſupereminet omnes,
Virtutem ex illo, ac rationem diſcere fandi

Te jubeam, cui contendas te reddere ſemper
Aſſimilem, atque habitus greſſuſque effingere euntis,
Quantum fata ſinunt, & non averſus Apollo:
Haud tamen interea reliquum explorare labores
Abſtiteris vatum, moneo, ſuſpectaque dicta
Sublegere, & variam ex cunctis abducere gazam.
Nec dubitem verſus hirſuti ſæpe poetæ
Suſpenſus luſtrare, & veſtigare legendo,
Sicubi ſe quædam forte inter commoda verſu
Dicta meo oſtendant, quæ mox melioribus ipſe
Auſpiciis proprios poſſim mihi vertere in uſus,
Deterſa prorſus priſca rubigine ſcabra.
Flumina ſæpe vides immundo turbida limo;
Haurit aquam tamen inde frequens concurſus, & altis
Important puteis ad pocula; deſuper illa
Occultis diffuſa canalibus influit, omnemque
Illabens bibulas labem exuit inter arenas.
Nil adeo incultum, quod non ſplendeſcere poſſit:
Præcipue ſi cura vigil non deſit, & uſque
Mente premas, multumque animo tecum ipſe volutes.
Atque ideo ex priſcis ſemper quo more loquamur
Diſcendum, quorum depaſcimur aurea dicta,
Præcipuumque avidi rerum populamus honorem.

Aſpice ut exuvias veterumque inſignia nobis
Aptemus: rerum accipimus nunc clara reperta,
Nunc ſeriem atque animum verborum, verba quoq; ipſa:
Nec pudet interdum alterius nos ore loquutos.
Cum vero cultis moliris furta poetis,
Cautius ingredere, & raptus memor occule verſis
Verborum indiciis, atque ordine falle legentes
Mutato: nova ſit facies, nova prorſus imago.
Munere (nec longum tempus) vix ipſe peracto
Dicta recognoſces veteris mutata poetæ.
Sæpe palam quidam rapiunt, cupiuntque videri
Omnibus intrepidi, ac furto lætantur in ipſo
Deprenſi: ſeu cum dictis, nihil ordine verſo,
Longe alios iiſdem ſenſus mira arte dedere,
Exueruntque animos verborum impune priores:
Seu cum certandi priſcis ſuccenſa libido;
Et poſſeſſa diu, ſed enim male condita, victis
Extorquere manu juvat, in meliuſque referre:
Ceu ſata mutatoque ſolo felicius olim
Cernimus ad coelum tranſlatas ſurgere plantas.
Poma quoque utilius ſuccos oblita priores
Proveniunt: ſic regna Aſiæ, Trojæque penates
Tranſtulit, auſpiciis Phrygius melioribus heros

In Latium, quamvis (nam Divûm fata vocabant)
Invitus, Phœniſſa, tuo de littore ceſſit,
Nec connubia læta, nec incœpti Hymenæi
Flexerunt immitem animum: tu victa dolore
Occidis, & curæ vix ipſa in morte relinquunt.
Nunquam ô Dardaniæ tetigiſſent veſtra carinæ
Littora, fors nulli poteras ſuccumbere culpæ.
Ergo agite ô mecum ſecuri accingite furtis
Una omnes, pueri, paſſimque avertite prædam.
Infelix autem (quidam nam ſæpe reperti)
Viribus ipſe ſuis temere qui fiſus, & arti,
Externæ quaſi opis nihil indigus, abnegat audax
Fida ſequi veterum veſtigia, dum ſibi præda
Temperat heu! nimium, atque alienis parcere crevit,
Vana ſuperſtitio! Phœbi ſine numine cura.
Haud longum tales ideo lætantur, & ipſi
Sæpe ſuis ſuperant monumentis, illaudatique
Extremum ante diem fœtus flevere caducos,
Viventeſque ſuæ viderunt funera famæ.
Quam cuperent vano potius caruiſſe labore,
Eque ſuis alias didiciſſe parentibus artes!

Sæpe mihi placet antiquis alludere dictis,
Atque aliud longe verbis proferre ſub iiſdem:

Nec mea tam ſapiens per ſeſe prodita quiſquam
Furta redarguerit, quæ mox manifeſta probabunt
Et nati natorum, & qui naſcentur ab illis:
Tantum abſit, pœnæ metuens infamis ut ipſe
Furta velim tegere, atque meas celare rapinas.
Non tamen omnia te priſcis fas fidere, qui non
Omnia ſufficient: quærenti pauca labore
Attentanda tuo, nondum ulli audita, ſuperſunt.
  Nos etiam quædam idcirco nova condere nulla
Relligio vetat, indictaſque effundere voces.
Ne vero hæc penitus fuerint ignota, ſuumque
Agnoſcant genus, & cognatam oſtendere gentem
Poſſint, ac ſtirpis nitantur origine certæ.
Uſque adeo patriæ tibi ſi penuria vocis
Oſtabit, fas Grajugenum felicibus oris
Devehere informem maſſam, quam incude Latina
Informans patrium jubeas dediſcere morem.
Sic quondam Auſoniæ ſuccrevit copia linguæ:
Sic auctum Latium, quo plurima tranſtulit Argis
Uſus, & exhauſtis Itali potiuntur Athenis.
Nonne vides mediis ut multa erepta Mycenis,
Graja genus, fulgent noſtris immixta, nec ullum
Apparet diſcrimen? cunt inſignibus æquis

Undique per Latios & civis & advena tractus.
Jamdudum noſtri ceſſit ſermonis egeſtas:
Raro uber patriæ tibi raro opulentia deerit.
Ipſe ſuis Cicero theſauris omnia promet,
Autoreſque alii nati felicibus annis
Omnia ſufficient, nec ſolis crede poetis.
   Sæpe etiam vidi veterum inter carmina vatum
Barbarico verſus cultu, gazaque ſuperbos;
Belgicaque immiſit trans Alpes eſſeda Gallus
In Latium, & longe Macedum venere ſariſſæ:
Et metuam ne deficiat me larga ſupellex
Verborum, anguſtique premat ſermonis egeſtas?
   Quin & victa ſitu, ſi me penuria adaxit,
Verba licet renovare, licet tua, ſancta vetuſtas,
Vatibus indugredi ſacraria: ſæpius olli
Ætatis gaudent inſignibus antiquai,
Et veterum ornatus induti incedere avorum.
Non tamen ille vetus ſqualor fuat undique & ater
Verborum ſitus: his modus adſit denique, quando
Copia non deſit quorum nunc pervius uſus.
   Tum quoque ſi deerunt rebus ſua nomina certa,
Fas illas apta verborum ambire corona,
Et late circumfuſis comprendere dictis.

Verba

Verba etiam tum bina juvat conjungere in unum
Molliter inter ſe vinclo ſociata jugali.
Verum plura nefas vulgo congeſta coire,
Ipſaque quadrifidis ſubniti carmina membris:
Itala nec paſſim fert monſtra tricorpora tellus.
Horreſco diros ſonitus, ac levia fundo
Invitus perterricrepas per carmina voces.
Argolici, quos iſta decet conceſſa libido,
Talia connubia, & tales celebrent Hymenæos:
Ter geminas immane ſtruant ad ſidera moles,
Pelion addentes Oſſæ, & Pelio Olympum.
At verbis etiam partes ingentia in ambas
Verba interpoſitis proſcindere, ſeque parare,
Deterere interdum licet, atque abſtraxe ſecando
Exiguam partem, & ſtrinxiſſe fluentia membra.
Idcirco ſiquando ducum referenda virumque
Nomina dura nimis dictu, atque aſperrima cultu,
Illa aliqui, nunc addentes, nunc inde putantes
Pauca minutatim, levant, ac mollia reddunt,
Sichæumque vocant mutata parte Sicharbam.
Hinc mihi Titanum pugnas, & ſæva gigantum
Bella magis libeat canere, Enceladique tumultus,
Quam populos Itala quondam virtute ſubactos,

Atque triumphatas diverſo a littore gentes.
Sed neque, verborum cauſa, vis ulla canentem,
Conſilium præter, cogat res addere inanes,
Nomina ſed rebus ſemper ſervire jubeto,
Omnia perpendens verſus reſonantia membra.
Verba etenim quædam ignarum te fallere poſſunt,
Ni vigiles, mandatum & munus obire recuſent,
Furenturque operi clam ſeſe, & inertia ceſſent,
Cætera dum labor exercet concordia juſſus,
Quæq; ſuus: tantum illa dabunt numerumq; ſonumque.
Atque ideo quid ferre queant, quid quæque recuſent
Explorare prius labor eſto, & munera juſta
Mandato, ac proprium cunctis partire laborem.
Obſcuros aliter crepitus, & murmura vana
Miſcebis, ludeſque ſonis fallacibus aures.
Nec tamen interdum vacuas, animoque carentes
Addubitem ipſe volens incaſſum fundere voces,
Verbaque quæ nullo fungantur munere ſenſus:
Dives ut egregio tantum & conſpectus amictu
Verſus eat, dulcique ſono demulceat aures.
Atque adeo quæ ſint ne vero quære: profecto
Illa tibi ſe ſponte dabunt per ſe obvia paſſim.
Sæpe autem ruptis vinclis exempta volutes

Mem-

Membra, & compactum quæſitor disjice verſum,
Poſt iterum refice, & partes in priſtina redde
Partibus avulſas: nunquam te libera vinclis
Incautum fallent, reſoluto carmine, verba.
Huc ades, hic penitus tibi totum Helicona recludam:
Te Muſæ, puer, hic faciles penetralibus imis
Admittunt, ſacriſque adytis invitat Apollo.
Principio quoniam magni commercia cœli
Numina conceſſere homini, cui carmina curæ,
Ipſe Deum genitor divinam noluit artem
Omnibus expoſitam vulgo, immeritiſque patere:
Atque ideo, turbam quo longe arceret inertem,
Anguſtam eſſe viam voluit, pauciſque licere;
Multa adeo incumbunt doctis vigilanda poetis.
Haud ſatis eſt illis utcunque claudere verſum,
Et res verborum propria vi reddere claras:
Omnia ſed numeris vocum concordibus aptant,
Atque ſono quæcunque canunt imitantur, & apta
Verborum facie, & quæſito carminis ore.
Nam diverſa opus eſt veluti dare verſibus ora,
Diverſoſque habitus, ne qualis primus, & alter,
Talis & inde alter, vultuque incedat eodem.
Hic melior motuque pedum, & pernicibus alis,

Molle

Molle viam tacito lapſu per levia radit:
Ille autem membris, ac mole ignavius ingens
Incedit tardo molimine ſubſidendo.
Ecce aliquis ſubit egregio pulcherrimus ore,
Cui lætum membris Venus omnibus afflat honorem.
Contra alius rudis, informes oſtendit & artus,
Hirſutumque ſupercilium, ac caudam ſinuoſam,
Ingratus viſu, ſonitu illætabilis ipſo.
Nec vero hæ ſine lege datæ, ſine mente figuræ,
Sed facies ſua pro meritis, habituſque ſonuſque
Cunctis, cuique ſuus, vocum diſcrimine certo.
Ergo ubi jam nautæ ſpumas ſalis ære ruentes
Incubuere mari, videas ſpumare reductis
Convulſum remis, roſtriſque ſtridentibus æquor.
Tunc longe ſale ſaxa ſonant, tunc & freta ventis
Incipiunt agitata tumeſcere: littore fluctus
Illidunt rauco, atque refracta remurmurat unda
Ad ſcopulos, cumulo inſequitur præruptus aquæ mons.
Nec mora, Trinacriam cernas procul intremere omnem
Funditus, & montes concurrere montibus altos.
Cum vero ex alto ſpeculatus cærula Nereus
Leniit in morem ſtagni, placidæque paludis,
Labitur uncta vadis abies, natat uncta carina.

Hinc

Hinc etiam ſolers mirabere ſæpe legendo,
Sicubi Vulcanus ſylvis incendia miſit,
Aut agro, ſtipulas flamma crepitante cremari.
Nec minus exultant latices, cum tæda ſonore
Virgea ſuggeritur coſtis undantis aheni.
Carmine nec levi dicenda eſt ſcabra crepido.
Tum, ſi læta canunt, hilari quoque carmina vultu
Incedunt, lætumque ſonant haud ſegnia verba:
Seu cum vere novo rident prata humida; ſeu cum
Panditur interea domus omnipotentis Olympi.
Contra autem ſeſe triſtes inamabile carmen
Induit in vultus, ſi forte inviſa volucris
Nocte ſedens ſerum canit importuna per umbras,
Ut quondam in buſtis, aut culminibus deſertis.
Verba etiam res exiguas anguſta ſequuntur,
Ingenteſque juvant ingentia: cuncta gigantem
Vaſta decent, vultus immanes, pectora lata,
Et magni membrorum artus, magna oſſa, lacertique.
Atque adeo, ſiquid geritur molimine magno,
Adde moram, & pariter tecum quoque verba laborent
Segnia: ſeu quando vi multa gleba coactis
Æternum frangenda bidentibus, æquora ſeu cum
Cornua velatarum obvertimus antennarum.

At

At mora ſi fuerit damno, properare jubebo.
Si ſe forte cava extulerit mala vipera terra,
Tolle moras, cape ſaxa manu, cape robora, paſtor:
Ferte citi flammas, date tela, repellite peſtem.
Ipſe etiam verſus ruat, in præcepſque feratur,
Immenſo cum præcipitans ruit Oceano nox,
Aut cum perculſus graviter procumbit humi bos.
Cumque etiam requies rebus datur, ipſa quoque ultro
Carmina pauliſper curſu ceſſare videbis,
In medio interrupta: quierunt cum freta ponti,
Poſtquam auræ poſuere, quieſcere protinus ipſum
Cernere erit, mediiſque incœptis ſiſtere verſum.
Quid dicam, ſenior cum telum imbelle ſine ictu
Invalidus jacit, & defectis viribus æger?
Nam quoque tum verſus ſegni pariter pede languet:
Sanguis hebet, frigent effœtæ in corpore vires.
Fortem autem juvenem deceat prorumpere in arces,
Evertiſſe domos, præfractaque quadrupedantum
Pectora pectoribus perrumpere, ſternere turres
Ingentes, totoque ferum dare funera campo.
Nulla adeo vatum major prudentia, quam ſe
Aut premere, aut rerum pro majeſtate canendo
Tollere: nunc illos animum ſummittere cernas

Verborum parcos, humilique obrepere greſſu,
Textaque vix gracili deducere carmina filo.
Nunc illos, verbis opulentos, divite vena
Cernere erit fluere, ac laxis decurrere habenis
Fluxoſque ingenteſque: redundat copia læta
Ubere felici, verborumque ingruit agmen,
Hibernarum inſtar nivium, cum Juppiter Alpes
Frigidus aereas, atque alta cacumina veſtit.
Interdum vero cohibent undantia lora,
Non humiles, non ſublimes, media inter utrumque
Littus arant veluti ſpatia, & confinia radunt:
Sic demum portu læti conduntur in alto.

Quod ſupereſt, quæ poſtremo peragenda poetæ,
Expediam. Poſtquam caſus evaſerit omnes,
Signaque perpetuum deduxit ad ultima carmen
Exultans animo victor, lætuſque laborum;
Non totam ſubito præceps ſecura per urbem
Carmina vulgabit: ah! ne ſit gloria tanti,
Et dulcis famæ quondam maleſuada cupido:
At patiens operum ſemper, metuenſque pericli
Expectet, donec ſedata mente calorem
Paulatim exuerit, fœtuſque abolerit amorem
Ipſe ſui, curamque alio traduxerit omnem.

Interea fidos adit haud ſecurus amicos,
Utque velint inimicum animum, frontiſque ſeveræ
Dura ſupercilia induere, & non parcere culpæ,
Hos iterum atque iterum rogat; admonituſque latentis
Grates lætus agit vitii, & peccata fatetur
Sponte ſua, quamvis etiam damnetur iniquo
Judicio, & falſum queat ore refellere crimen.
Tum demum redit, & poſt longa oblivia per ſe
Incipit hic illic veterem explorare laborem.
Ecce! autem ante oculos nova ſe fert undique imago,
Longe alia heu! facies rerum, mutataque ab illis
Carmina, quæ tantum ante, recens confecta, placebant.
Miratur tacitus, nec ſe cognoſcit in illis
Immemor, atque operum piget, ac ſeſe increpat ultro.
Tum retractat opus, commiſſa piacula doctæ
Palladis arte luens: nunc hæc, nunc rejicit illa,
Omnia tuta timens, melioraque ſufficit illis,
Attondetque comas ſtringens, ſylvamque fluentem,
Luxuriemque minutatim depaſcit inanem,
Exercens durum imperium: dum funditus omnem,
Nocturnis inſtans operis, operiſque diurnis,
Verſibus eluerit labem, & commiſſa piarit.
Arduus hic labor: hic autem durate, poetæ,

Gloria quos movet æternæ pulcherrima famæ.
Tum ſiqua eſt etiam pars imperfecta relicta,
Olim dum properat furor, ingeniique morari
Tempeſtas renuit, ſuppletque, & verſibus affert
Invalidis miſeratus opem, claudiſque medetur.
Nec ſemel attrectare ſatis, verum omne quotannis
Terque, quaterque opus evolvendum, verbaque verſis
Æternum immutanda coloribus: omne frequenti
Sæpe reviſendum ſtudio per ſingula carmen.
Quod non una dies, fors afferet altera, & ultro,
Nullo olim ſtudio, nulla olim in carmine cura,
Deprenſæ per ſe prodentur tempore culpæ,
Quæque latent variæ denſa inter nubila peſtes.
Quin etiam doctum multum juvet ille laborem,
Qui varias cœli creber mutaverit oras.
Namque etiam mutant animi, genioque locorum
Diverſas ſpecies, diverſos pectora motus
Concipiunt, noſtriſque novæ ſe mentibus offert
Ultro aliquid ſemper lucis, tenebræque recedunt,
Atque novos operi ſemper fas addere flores.
Verum eſto hic etiam modus: huic imponere curæ
Neſcivere aliqui finem, medicaſque ſecandis
Morbis abſtinuiſſe manus, & parcere tandem

Immites, donec macie confectus & æger
Aruit exhauſto velut omni ſanguine fœtus,
Nativumque decus poſuit, dum plurima ubique
Deformat ſectos artus inhoneſta cicatrix.
Tuque ideo vitæ uſque memor brevioris, ubi annos
Poſt aliquot (neque enim numerum, neque tempora pono
Certa tibi) addideris decoris ſatis, atque nitoris,
Rumpe moras, opus ingentem dimitte per orbem,
Perque manus, perque ora virum permitte vagari.
Continuo læto te dulces undique amici
Gratantes plauſu excipient: tua gloria cœlo
Succedet, nomenque tuum ſinus ultimus orbis
Audiet, ac nullo diffuſum abolebitur ævo.
Et dubitamus opes animo contemnere avari,
Nec potius ſequimur dulces ante omnia Muſas?

O fortunati! quibus olim hæc numina dextra
Annuerint præcepta ſequi, quæve ipſe canendo
Juſſa dedi plenus Phœbo, attonituſque furore;
Quando non artes ſatis ullæ, hominumque labores,
Et mea dicta parum proſint, ni deſuper adſit
Auxilium, ac præſens favor omnipotentis Olympi.
Ipſe viam tantum potui docuiſſe repertam
Aonas ad montes, longeque oſtendere Muſas,

Plau-

Plaudentes celſæ choreas in vertice rupis,
Quo me haud ire ſinunt unquam fata invida, & uſque
Abſterrentque, arcentq; procul, nec ſumma jugi unquam
Fas prenſare manu faſtigia: ſat mihi, ſiquem,
Siquem olim longe aſpiciam mea fida ſequutum
Indicia exuperaſſe viam, ſummoque receptum
Vertice, & hærentes ſocios juga ad alta vocantem.
Sed nonnulla tamen noſtri quoque gratia facti
Forſan erit: me fida olim præcepta canentem
Stipabunt juvenes denſo circum agmine fuſi,
Et vocem excipient intenti ſenſibus omnes.
Tum, vitæ ſi juſta meæ procedere luſtra
Fata ſinent, nec me viridi ſucciderit ævo
Impia mors, olli gelida tardante ſenecta
Languentem, & ſera defeſſum ætate magiſtrum
Certatim prenſa ſuper alta cacumina dextra
Sæpe trahent, ultroque ferent per amœna locorum;
Et ſummi invalidum ſiſtent ad limina Phœbi,
Cantantem Muſas, vatumque inventa piorum.
Virgilii ante omnes læti hic ſuper aſtra feremus
Carminibus patriis laudes; decus unde Latinum,
Unde mihi vires, animus mihi ducitur unde:
Primus ut Aoniis Muſas deduxerit oris,

Argolicum reſonans Romana per oppida carmen:
Ut juvenis Siculas ſylvis inflarit avenas:
Utque idem, Auſonios animi miſeratus agreſtes,
Extulerit ſacros ruris ſuper æthera honores,
Triptolemi invectus volucri per ſidera curru:
Res demum ingreſſus Romanæ laudis, ad arma
Excierit Latium omne, Phrygumque inſtruxerit alas,
Verba Deo ſimilis: decus a te principe noſtrum
Omne, pater! tibi Grajugenum de gente trophæa
Suſpendunt Itali vates, tua ſigna ſequuti.
Omnis in Elyſiis unum te Græcia campis
Miraturque, auditque ultro, aſſurgitque canenti.
Te ſine, nil nobis pulchrum: omnes ora Latini
In te, oculoſque ferunt verſi: tua maxima virtus
Omnibus auxilio eſt: tua libant carmina paſſim
Aſſidui, primis & te venerantur ab annis.
Ne tibi quis vatum certaverit: omnia cedant
Secla, nec invideant primos tibi laudis honores.
Fortunate operum! tua præſtans gloria famæ,
Quo quenquam aſpirare nefas, ſeſe extulit alis.
Nil adeo mortale ſonas: tibi captus amore
Ipſe ſuos animos, ſua munera lætus Apollo
Addidit, ac multa præſtantem inſigniit arte.

Quodcunque hoc opis, atque artis, noſtrique reperti
Uni grata tibi debet præclara juventus,
Quam docui, & rupis ſacræ ſuper ardua duxi,
Dum tua fida lego veſtigia, te ſequor unum,
O decus Italiæ! lux o clariſſima vatum!
Te colimus, tibi ſerta damus, tibi tura, tibi aras
Et tibi rite ſacrum ſemper dicemus honorem
Carminibus memores: ſalve ſanctiſſime vates!
Laudibus augeri tua gloria nil potis ultra,
Et noſtræ nil vocis eget: nos aſpice præſens,
Pectoribuſque tuos caſtis infunde calores
Adveniens, pater! atque animis te te inſere noſtris.

MARCI HIERONYMI
VIDÆ
BUCOLICA,
ET
EPISTOLA
AD
JOANNEM MATTHÆUM GIBERTUM.

MARCI HIERONYMI VIDÆ DAPHNIS, ECLOGA PRIMA.

LYCIDAS. AMYNTAS.

ABSENTEM Daphnin Lycidas, & pulcher Amyntas,
Paſtores ambo, pueri ambo, ad Tybridis undam
Flebant, & querulo mulcebant flumina cantu.
Dicite, vos Muſæ, & juvenum memorate querelas;
Dicite: nam motas ipſas ad carmina cautes,
Et requieſſe ſuos perhibent vaga flumina curſus.
Incepit Lycidas, Lycidæ nam cedit Amyntas:
LYC. Has ô qui ſaltem voces tibi ventus ad aures,
Daphni, ferat, noſtram, Daphni, abſens noſce dolorem,
Nunc ſeu te immemorem noſtri, pecoriſque relicti

Oblitum patria arva juvant, & paſcua tantum
Tuſca tibi cordi Latii pro pinguibus agris,
Antiqui Latii, & pro flavo Tyberino
Dilecti ripas formoſas accolis Arni;
Seu tibi (quando urgent ſic Divum triſtia juſſa)
Sæpe animo occurrit quam pinguia liqueris arva,
Dumque acrem fruſtra quærens lenire dolorem
Secretos lucos ſolus, ſecreta pererras
Littora, ad hos coeli convertis lumina tractus,
Et tacitus tecum dicis, mea gaudia tellus
Illa habet, illa meos longe plaga ſervat amores.
Daphni, tuos abitus noſtris in montibus urſi
Informes gemuere: feræ luſtra alta tenentes
Auditæ aereis in verticibus ululaſſe.
His paſſim audiri læta olim carmina in oris,
Carminaque & dulces paſtorum ſemper amores.
Nunc circum ſilet omnis ager, nunc paſcua muta:
Hæc ſubito liquit tecum omnis rura voluptas.
Hic aderas, aderant ſimul & fluvialia Nymphæ
Numina, Nympharumque timor per littora Fauni:
Hinc abes, hinc abſunt ſimul & fluvialia Nymphæ
Numina, Nympharumque timor per littora Fauni.
Formoſi hi tecum montes, formoſaque prata:

Te

Te ſine deformes montes, deformia prata.
Non horti flores apibus, non ſidera rorem
Sufficiunt, gelidæ non linquunt arva pruinæ.
Vix paucas æger deſerto in littore Amyntas
Ducit oves, paucas deſerta in rupe capellas
Horrentique rubo, & carice paſcit acuta.
Ah puer infelix! cui tu dum paſcua cara
Commendas & oves fido, atque armenta recedens,
Et triſtis, dilecte vale, vix inquis, Amynta,
Nil potuit contra præ largo reddere fletu.
Illum, ſingultus dum non compeſcere longos,
Aut lachrymas valet, aprico de colle juvencæ
Fluminis immemores, & graminis admiratæ
Indigno flentis pueri doluere dolore.
Sic Lycidas: ſubito ſic deinde ſequutus Amyntas,
AMYN. Illa luce & oves fluvios, ac pabula læta
Fugere, & ſaturis ipſi præſepibus ultro
Abſtinuere boves clauſi fœnilibus, & vos
Tardius ah miſeræ! rediiſtis monte, capellæ.
Ut fontes ſine aquis, vario ut ſine gramine prata,
Ut ſine Sole dies, Lunæ ut ſine lumine noctes,
Hæc ita mœſta ſuo ſqualet ſine Daphnide tellus.
Daphni, decus ruris, paſtorum, Daphni, voluptas,

Quæ modo ſurgebant tuguri tua culmina ad auras
Tybridis in ripa, nunc ſemiſtructa videntur,
Ipſa etiam abſentem dominum deſerta morari.
Illac præteriens ſubſiſtit ſæpe viator,
Sive viam carpit pedibus, ſeu puppe per undas,
Et ſecum admirans: quondam hæc felicia tecta,
Felices, inquit, horti, cum Daphnis adeſſet:
Nunc infelices horti, infelicia tecta.
Parcite, cuſtodes pecoris, cohibete capellas
O vos, ó cohibete & oves, hædoſve petulcos,
Ne vites carpant immiti dente novellas,
Quas poſuit modo diſcedens hinc ordine Daphnis,
Et dixit, tamen iſta mei monumenta manebunt:
Creſcetis vites, vobiſcum conſita creſcet
Ulmus, & exilii noſtri numerabitis annos.
Sic ait, & dulci ſeſe divellit ab ora
Invitus, triſtiſque: tamen ſubſiſtit, & hæret
Hic illic, colles & reſpiciebat amatos,
Optabatque oculos in cara linquere terra.
Paſtores aderant, omnes de collibus illum
Spectabant mœſti procul, ac diſcedere flebant.
At tu vive memor ſaltem, pulcherrime, noſtri,
Vive tui memor ó Lycidæ, pulcherrime Daphni.

For-

Forſitan, & ſi quis cœlo Deus aſpicit alto
Paſtorum curas, noſtri miſerebitur olim
Mitior, & caris reddet te protinus oris.
    Sic pueri paribus ſe dum ſolantur avenis,
Illorum fera Tybris ſub nocte querelas
Miratus flavum vitreis caput extulit antris:
Et vos ex imo gemuiſtis, Naiades, amne.

CORYDON,

ECLOGA SECUNDA.

HOC mihi vos etiam Nymphæ concedite carmen
Seriades, veſtris veniens quod nuper ab oris
Cantabat Corydon, grata dum texit in umbra
Fiſcellam, amiſſi gregis immemor; ilicet illum
Cantantem noſtri denſa cinxere corona
Paſtores admirati, Faunique ſequuti,
Et vos vicinis, Dryades, properaſtis ab antris.
Nam Satyrum biſores audentem inflare cicutas

Ipſum

Ipſum dum cantu vocat in certamina Phœbum
Nunc canit, & dempta vivos cute detegit artus
Cernenti, ſparſæ rorabant ſanguine ſilvæ.
Narciſſi nunc formoſi meditatur amorem:
Ah! puer infelix, quis te novus error adegit?
Aut nihil eſt quod amas, & fallax ludit imago,
Aut tibi tute ignis, teque ardes neſcius ipſum.
Tu tamen hanc tenero maleſanus pectore curam
Noctes atque dies verſas: tibi flamma medullis
Altius inſedit, ſeque oſſibus implicat ignis.
Parcite fallaces puero jam parcite lymphæ.
Ipſæ etiam parcunt Nymphæ, quas luſit amantes;
Ipſi etiam parcunt juvenes, quos torſit amantes
Durus, communis Divum puer, atque hominum fax.
Illum etiam monteſque feri, deſertaque late
Fleverunt nemora, umbroſiſque in vallibus amnes,
Dum jacet in ripis, nec fonte recedit amato,
Et moriens cura extremum tabeſcit inani.
Hæc felix Corydon: dehinc addit Ariona cantu
Inſignem: reſonant omnes & Ariona ſaltus,
Et nemora, & montes, atque umbroſæ convalles:
Vos quoque muſcoſi meminiſtis Arionis amnes.
Quæ vos Nereides tenuit mora? nam properarunt

Æquoris

Æquoris excitum pecus omne, armentaque Protei,
Et curvam phocæ informes cinxere carinam,
Cum nautæ inſidiis ſibi fata inſtantia cernens
Extremum caneret triſtis ſolatia leti:
Qualis Mæandri queritur moriturus ad undam
Canus olor, qualis rauci per ſtagna Cayſtri.
Vos tamen ô tandem traxerunt carmina, Nymphæ
Nereides, tutam cum per vada ſalſa ſecaret
Suppoſito delphine viam, in patriamque rediret
Dulce etiam nunc fila movens teſtudinis aureæ.
Quid caneret, niſi cœruleos per cœrula Divos?
Oceanum in primis, cujus ſanctiſſima ubique
Jura tremunt undæ, tumidique ſub æquore fluctus,
A quo principium deducunt omnia paſſim
Flumina ſub terram occulto labentia tractu,
Mox eadem longo redeunt exercita curſu.
Addit ut & coelum, cœlique nitentia tecta
Contemnat, liquidaſque domos præponat Olympo
Detentus blandis amplexibus Amphitrites.
Interea vitrea auricomus depaſcitur igni
Arva die, vitreo Sol nocte expectat in antro
Hoſpitis Oceani menſis exceptus amicis.
Interea roſeis ſatura ad præſepia glaucæ

Sufficiunt, & flumen equis, & pabula Nymphæ
Divina, ambroſiamque, & Pæoniam panacæam.
Cætera dehinc etiam canit alti numina ponti,
Cum Nereo Glaucoque tridentiferum Neptunum.
Addit Nereides centum: centum addit amores
Nereidum: toto reſponſant æquora ponto.
Huc ades ô Galatea: ades huc Piſæa Arethuſa,
Nërine Galatea, argentea Neptunine.
Reſtabat, nautam infandum quæ pœna ſequuta
Dicere, quos laqueos tulerit, quos perfidus ignes,
Pergebatque canens Corydon, dum cuncta referret.
Sed non Sicanium non ille oblitus Amyntam,
Omnes quem puerum paſtores protinus, omnes
Depereunt nymphæ, nympharum ſemper amores
Ille habet, ille ipſas urit ſævo igne Napæas.
Huc ades, ô formoſe puer: tibi carmina amantes
Grata canunt Muſæ: tibi magno captus amore
Ipſe ſuos numeros addit, ſua munera Apollo,
Eque ſua viridem texit tibi fronde coronam.
Hæc Corydon, Tyberi nuper mirante, canebat:
Cætera paſtores meminere ad flumina Mellæ.

NICE,

N I C E,

ECLOGA TERTIA.

CONJUGIS amiſſi funus pulcherrima Nice
Flebat, & in ſolis errabat montibus ægra,
Atque homines fugiens mæſto ſolatia amori
Nulla dabat, luctu ſed cuncta implebat amaro
Flens noctem, flens lucem: ipſi jam funera montes
Lugebant Davali: Davalum omnia reſpondebant.
Interea Nymphæ Damon correptus amore,
Vicina ut paucas ſervabat rupe capellas,
Omnibus ah! demens ſylvis errabat, & agris,
Atque hæc nequicquam vacuas jactabat ad auras:
O quis te noſtris oculis, pulcherrima virgo,
Objecit Deus, & viſam te protinus idem
Eripuit nobis, ſævo ut conſumerer igni?
Sive Dea es nemorum, certe Dea! ſive tibi alta
Undarum dominæ parent maris æquora & amnes,
Illa meo nunquam facies de pectore abibit.

ASHMOLEAN MUSEUM OXFORD

Illam vos etiam mecum diſcetis amare,
Intonſi montes, vos umbriferæ convalles.
Sive greges inter captabo frigus & auram,
Flumina ſeu propter ſalices in valle putabo,
Aut agitans inſtabo aliud quodcunque, tibi ante
Carmina pauca canam, & te pectore ſuſpirabo,
Toto unam te corde: prius dediſcet amare
Gramina ovis, nemora alta feræ, vaga flumina piſces,
Quam tua de noſtris vellatur cura medullis.
Si nec erunt Fauni, ſi nec mihi Oreades ullæ,
Montibus & ſolis dicam mea carmina ſylvis:
Ardebunt ſylvæ, montes ardebitis alti.
Quo fugis? ah! Davalus non hæc poſt funera curat:
Siſte gradum, atq; oculis rurſum,Dea,reddere noſtris.
O tibi ſi tantum hæ ſylvæ, ſi mollia prata
Hæc placeant, libeatque his mecum in vallibus eſſe,
O has felices ſylvas! felicia prata!
Formoſas nimium ſylvas! formoſaque prata!
Formoſas valles! ſed tu formoſior illis!
Conjugis hic mecum, dum carpent grata capellæ
Gramina, facta canes ingentia, ut hoſtibus unus
Obſtiterit ſæpe, & proſtratas ceperit urbes,
Utque duces victos tot magnis ceperit auſis

Una eademque die, tecum omnia quæ modo montes
Cantabant ipſi, Davalum omnia reſpondebant.
Alma ſuum hic tecum non dedignetur Adonin
Flere Venus, tecumque ſuas ſociare querelas.
Ipſe autem interea juxta projectus in herba
Inſignem calathum tibi junco & vimine texam,
Et totum miris pergam variare figuris.
Primus erit labor hic, primum hic tamen argumentum
Conjugis extincti funus, miſerabile funus,
Dum queritur ſe non bello, non fortibus armis
Oppetere, at lento paulatim cedere morbo.
Pallor erit gelido juvenis morientis in ore,
Et ſenſim placida claudentur lumina morte.
Addua aquas juxta frondet mæſtiſſimus urna,
Et circumfuſæ fundent ſua pectora Nymphæ
Spargentes ſtratis violam, mæſtumque Hyacinthum.
Exanimum circumſtabunt regeſque duceſque
Mærentes, largoque undabunt omnia fletu.
Parte alia heroum multis comitantibus addam
Longum iter ingreſſam te, ſi quod numen eunti
Conjugis annuerit cari producere fata.
Quos non interea Divos in vota vocabis?
Quas non muneribus cumulabis grandibus aras?

Omnes ſed fruſtra Divos in vota vocabis:
Muneribus fruſtra cumulabis grandibus aras.
Ibis multa metu ſuſpenſa: e montibus altis
Occurrent Dryades, & Oreades admiratæ,
Nympharumque tibi paſſim chorus omnis eunti
Floribus e variis viridique e fronde coronas
Intexent, ſævi ſolatia vana doloris.
Cum vero extinctum Davalum ſæviſſimus aures
Nuncius implebit, votis nihil omnibus actum,
Pallentem heu! ſubito faciam, ingentique dolore
Exanimem labi: ſtabunt circum ilicet omnes
Collapſam famulæ, gelidamque a flumine lympham
Rorabunt, gelida vix tu revocabere lympha.
Quos ah! dein gemitus, quæ tum lamenta referrem,
Si poſſent gemitus junco, aut lamenta referri?
Crudeles Divos, crudelia fata vocares,
Crudelem terram, quod non ſponte hiſceret, & non
Te ſubito orantem miſerata hauriret hiatu,
Haud aliter tantum finiri poſſe dolorem.
Etruſci montes, teſtes vos omnia ſcitis:
Omnia vos mæſtæ lamenta audiſtis, & ipſi,
Dum miſeret, celſis de verticibus ululaſtis.
Nam mihi cuncta ſenex puero prædixerat olim,

Dum moriens teneros commendat Tityrus agnos.
Sic Damon, ſimul ibat: eum videre vagantem,
Atque hæc nequicquam ſera ſub nocte canentem
Carmina nimboſis ſtabulantes montibus urſi,
Montibus & ſylvis, ac littoribus deſertis.
Illa autem prærupta legens, atque invia ſaxa
Nunc hac nunc illac fugere indeprenſa, nec uſquam
Apparere freti hiberna ſurdior unda.
Illam vos, amnes, vos ô, genus amnibus unde,
Siſtite, correptamque domum deducite, Nymphæ:
Sola dies poterit tantum lenire dolorem.

EPISTOLA
AD
JOANNEM MATTHÆUM GIBERTUM.

SCILICET hæc etiam noſtrorum ſumma malorum
Deſuerat, GIBERTE, mea ut tu ſola voluptas
Eriperere mihi longinquas miſſus in oras?
Saltem ego ſi tecum conſors, ſociuſque laborum

Ve-

Veniſſem, non infelix mihi, Diiſque viderer
Inviſus penitus: tibi ſi non utilis eſſem
Conſiliis, quando ante alios te maxima Pallas
Edocuit, mentemque aſpirat Juppiter altam;
Attamen hæſiſſem lateri fidiſſimus unus
Uſque tuo, quaſcunque oras tecum ire paratus.
Ipſe ego prima viæ tentare pericula poſſem,
Perque nives altas veſtigia figere primus,
Quæ tuto mox tu quires ſervare ſequendo.
I tamen, & magnis de rebus comminus altos
Pro patria intrepide reges affare, decuſque
Tutare Italiæ, libertatemque tuorum,
Teque adeo egregiis clarum fer ad æthera factis.
Interea ſolis agitans in montibus ævum
Infelix ægrum Muſis ſolabor amorem:
Si te abſente tamen venient ad carmina Muſæ,
Nec mihi longe abiit tecum irrevocatus Apollo.
Nempe canam ſemper MEDICUM facta ampla tuorum,
Præclaræ decora alta domus, qua ſoſpite nunquam
Italiam amiſſam, libertatemque fatebor,
Fata licet ſemper cœptis ingentibus obſtent,
Atque ideo LEO mortales modo liquerit auras
Ereptus mediis, ſic Dii voluere! triumphis.

In-

Invidit libertatem ſors læva ruenti
Italiæ, invidit partum decus: omnis in illo
Spes pene extincta, & moriens ſecum omnia vertit!
Tu tamen interea tanto, GIBERTE, dolori,
Tam juſto parce ô gemitu, & mortalia tecum
Verſa animo, cautuſque viæ te crede periclis,
Nec tibi tam vilis vitæ ſit facta cupido.
Forſitan &, ſiqua eſt benefactis gratia, & uſquam
Præmia ſunt laudi ſua, reges advena amicos
Invenies, tua magna quibus notiſſima virtus.
Ne tamen ô dulcem Auſoniam regionibus ullis
Poſthabeas, caram neve obliviſcere Romam:
Rumpe moras omnes, & caris reddere amicis.
Ipſe tuum expectans reditum his in montibus aras
Muneribus cumulo magnis, Nymphaſque precatus
Omnibus intacto voveo de flore coronas.
O illum mihi ſi concedant cernere amica
Aſtra diem, cum tu extremis mihi redditus oris
Narrabis moreſque hominum, diverſa locorumque
Ingenia, atque exhauſta viæ quæcunque pericla!
Si vero ante tuos reditus me corpore fata
Exolvent iſto, fert ut præſaga mihi mens,
Dum deſiderio, magnoque abſentis amore

Tabeſcens longum nequeo perferre dolorem,
Tecum erit hæc anima, & paſſim te amica ſequetur
Perque nives altas, perque aſpera frigora Rheni:
Sic ſaltem tua me tunc cernere facta juvabit.
Tu demum rediens noſtrum ſi forte ſepulchrum
Aſpicies, præter penitus non immemor ibis.
Non lachrymas (neque enim tanti mea funera) poſco,
Mî ſat erit, tacito tecum ſi pectore dices,
Et noſtri non eſt expers hic pulvis amoris:
Tum mihi terra levis, placida tum in morte quieſcam.

FINIS.

ANNOTATIONES
AD
MARCI HIERONYMI
VIDÆ
POETICORUM
LIBROS TRES &c.

ANNOTATIONES
AD
MARCI HIERONYMI
VIDÆ
POETICORUM
LIBRUM PRIMUM.

V. 11. PRimus ades, FRANCISCE:] Regius hic adoleſcens *Feb.* die 28. Anno Salutis MDXVIII. in *Ambacienci* caſtro natus eſt. Vultu, nec minus inclytis animi dotibus, eximium patrem mire referebat. Hinc evaſit illius deliciæ, totique *Franciæ* ſpes ſummas futuræ magnitudinis injecit: quas indies creſcentes, antequam undeviceſimum ætatis annum ſuperaſſet, præmatura morte extinctus abrupit. An aqua frigidiori, cum parvæ pilæ ludo ferveret, intemperanter hauſta naturalem calorem oppreſſerit, an veneno, fraude *Sebaſtiani Montecuculi* aqua commiſto, fuerit infectus, vix ſatis liquet. Dum autem prono *Rhodani* flumine delatus a *Lugduno Valentiam* contenderet, repentino ægrotavit. Commoratus eſt igitur *Tauredum*, ubi, ingraveſcente morbo, intra quatriduum, *Auguſti* die 10. A. D. MDXXXVI. e vivis exceſſit ab omnibus effuſiſſime defletus. *Thuan.* Hiſt. L. 1. *Jovius* Hiſt. L. 35. *Sleidan.* L. 10. *Buſſieres* Hiſt. *Franc.* L. 17. *Mezer.* Hiſt. *Fr.* &c.

v. 15. *Dum procul a patria raptum* &c.] *Franciſcus* I. A. D. MDXXV. *Feb.* die 24. cum *Caroli* V. copiis, ſub *Papiæ*, quam obſidebat, mœnibus, fortiſſime ſed infeliciter congreſſus, ab iis captus eſt, & in *Hiſpaniam* deductus. Anno ſubſequenti ſe conditionibus, quas ab ægroto victor exegit, duris redimens, *Feb.* die 14. libertatem adeptus eſt, duobus natu majoribus filiis, obſidibus ſervandæ fidei, traditis. Hi vices fortunæ paternæ ſubeuntes plus quam trienne pertulerunt exilium, cui finem impoſuit Pax inita *Camaraci* A. D. MDXXIX. *Mezer.* Hiſt. *Franc.* *Sleid.* L. 4 & 6. *Buſſieres* Hiſt. *Franc.* L. 16. &c.

v. 28.

v. 28. —— *Licet celebranda reperti*
Ad ſacra ſint tantum verſus] Hic *Vidam* errare aſſerit *J. Caeſ. Scaliger Poet.* Lib. 6. c. 4. affirmans in agreſti vita apud Paſtores extitiſſe verſus primos. Iſta vero Hypercritici opinio, innixa tantum conjecturæ, nec probatur, nec probari poteſt. Apud *Græcos* enim *Orphei* & *Homeri* Hymnis quid extat antiquius? Si vero extaret, Hymnorum antiquitati nihil detraheretur: Non enim *Græcis*, ſed *Hebræis* poeſeos inveniendæ gloria debetur, qui non tantum *Trojano* Bello ſed & *Cadmi* in *Bœotiam* adventui ætate præceſſerunt. Illorum autem nulla ſunt carmina, quæ Hymnis in S. S. Scripturis, præſertim eâ *Moſis* & *Mariæ*, *Exod.* 15. (quem ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ decantatum eſſe teſtatur *Joſeph.* Lib. 2. c. ult. *Ant. Jud.*) antiquitatis palmam præripiant.

v. 36. —— *Venerabile donum*
Phemonoes, *quæ* &c.] VOSSIUS *Inſtitut. Poet.* Lib. 1. c. 3. Cum *Plinio* conveniunt qui eam laudem tribuunt *Phemonoe*, ut quæ ſacerdos & προφῆτις *Apollinis* fuerit. Eſt hæc ſententia *Euſtathii* in *Il.* & *Tzetzis* Proleg. in *Lycophronem.* Ac ſimiliter *Fortunatianus* in *re metrica.* Imo & ante hos omnes, præterquam *Plinium*, idem dixerat *Pauſanias* in *Phocicis.* Et abſque dubio hæc cauſa eſt, cur *Lucanus* Lib. 5. *Phemonoen* appellet eam quoque, quæ *Appio Delphis* reſponſa dabat. Sane & *Strabo* Lib. 20. ait πρώτην ἢ ἐμμέτρως φασὶ χρῆσαι Πυθίαν. Primus verſus, quem profudit, fuiſſe hic dicitur:

Συμφέρετε πτέρα τ' οἰωνοὶ, κηρόν τε μέλισσαι.

Vixiſſe aliqui *Phemonoen* aiunt temporibus *Abantis*, *Argivorum* regis; alii ſub *Acriſio*: ut de utroque teſtis eſt *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. Στρωμ. Sed *Clemens* non tam eam carminis heroici inventricem putat, quam primam heroico carmine vaticinatam. Quæ & *Euſebii* in *Chronicis* ſententia eſt. Vide & de ea re *Plinium* Lib. 10. c. 3. & 8. *Servium* in 3. *Æn.* & ex eo *Iſidorum Originum* Lib. 8. c. 8.

v. 33. *Sed nullum e numero carmen* &c.] In quo conſtat carminis heroici virtus docet his verbis ARISTOTELES, Τὸ Ἡρωϊκὸν στασιμώτατον καὶ ὀγκωδέστατον τῶν μέτρων ἐστί. *Poet.* c. 24.

v. 57. *Sed neque cum primum* &c.] QUINTIL. *Inſtitut. Orat.* L. 10. c. 3. Sit primo vel tardus, modo diligens ſtylus; quæramus optima, nec protinus ſe offerentibus gaudeamus; adhibeatur Judicium inventis, Diſpoſitio probatis.

v. 62. *Ante etiam pelago quam pandas* &c.] *Id.* Lib. 10. c. 1. Non dubium eſt quin ei velut opes ſint quædam parandæ, quibus uti, ubicunque deſideratum erit, poſſit: eæ conſtant copia rerum & verborum.

v. 67.

v. 67. *Sponte ſua, dum* &c.] Quid inde faciendum eſt, monet QUINTIL. L. 10. c. 3. Debet vacare locus, in quo notentur quæ ſcribentibus ſolent extra ordinem, id eſt, ex aliis quam qui ſunt in manibus loci, occurrere. Irrumpunt enim optimi nonnunquam ſenſus, quos neque inſerere oportet, neque differre tutum eſt: quia interim elabuntur, interim memoriæ ſuæ intentos ab alia inventione declinant, ideoque optime ſunt in depoſito.

v. 71. *Nec mihi non placeant qui,* &c.] ERASMUS *de Copia Verb.* c. 9. Præcipuam autem utilitatem adferet, ſi bonos autores nocturna diurnaque manu verſabimus, potiſſimum hos qui copia dicendi præcelluerunt; atque in his vigilantibus oculis figuras omnes obſervemus, obſervatas memoria recondamus, reconditas imitemur, crebraque uſurpatione conſueſcamus habere in promptu.

v. 75. *Quinetiam prius effigiem* &c.] ARISTOT. *Poet.* c. 17. Δεῖ δὲ τοὺς μύθους συνιστάναι, καὶ τῇ λέξει συναπεργάζεσθαι, ὅτι μάλιστα πρὸ ὀμμάτων τιθέμενον. Οὕτω γὰρ ἂν ἐναργέστατα ὁρῶν, ὥσπερ παρ' αὐτοῖς γιγνόμενος τοῖς πραττομένοις, εὑρίσκοι τὸ πρέπον, καὶ ἥκιστα ἂν λανθάνοιτο τὰ ὑπεναντία.

v. 86. *Poſtquam igitur primas fandi* &c.] PETRONIUS futurum oratorem inſtituens hortatur ut

——— Det primos verſibus annos,
*Mæonium*que bibat felici pectore fontem.

Et ſi aliis ſtudiis dedito a Poeſi ſit auſpicandum, quanto magis futuro poetæ? ut obſervat VOSSIUS *de Art. Poet. Nat.* c. 9.

v. 89. *Ille autem parvum* &c.] ERASMUS *de Rat. Stud.* Optima, & quidem ab optimis, ſunt diſcenda. Quid enim ſtultius quam magno labore diſcere, quæ poſtea majori cogaris dediſcere? Nihil autem facilius diſcitur, quam quod rectum & verum eſt. At prava ſi ſemel inhæſerint ingenio, dictu mirum quam non poſſint revelli.

v. 94. *Quæ poſt infecto ex animo* &c.] QUINTIL. L. 1. c. 1. Natura tenaciſſimi ſumus eorum quæ rudibus annis percipimus; ut ſapor, quo nova imbuas, durat; nec lanarum colores, quibus ſimplex ille candor mutatus eſt, elui poſſunt. Non aſſueſcat ergo, ne dum infans quidem eſt, ſermoni qui dediſcendus eſt.

v. 96. *Idcirco mihi ne quiſquam perſuadeat* &c.] PLUTAR. περὶ Παιδ. Ἀγωγ. Ἐπειδὰν τοίνυν ἡλικίαν λάβωσιν ὑπὸ παιδαγωγοῖς τετάχθαι, ἐνταῦθα δὴ πολλὴν ἐπιμέλειαν ἑκτέον τῆς τούτων καταστάσεως, ὡς μὴ λάθωσιν ἀνδραπόδοις, ἢ βαρβάροις τὰ τέκνα παραδόντες.

v. 111. *Jamque ſacrum teneris vatem* &c.] QUINT. Lib. 1. c. 8. Optime inſtitutum eſt ut ab *Homero* atque *Virgilio* lectio inciperet; quanquam ad intelligendas eorum virtutes firmiore judicio opus eſſet. Sed huic rei ſupereſt tempus: neque enim ſemel

le-

legentur. Interim & ſublimitate heroici carminis animus aſſurgat, & ex magnitudine rerum ſpiritum ducat, & optimis imbuatur.

v. 115. *Nec mora, jam favet* Aſcanio &c.] De *Aſcanio* paſſim videſis *Æn.* de *Lauſo*, dum patri *Mezentio* ſubvenit, interfecto, Lib. 10. V. 820. de *Pallante* ib. V. 433. Horum fortaſſe de fatis juvenem ſuum Poeta monendum eſſe voluit, vel quia ſimilitudo ætatis attentiorem reddat, vel quia fabulæ ad excitandam miſericordiam confictæ teneriores animos impenſius oblectent.

v. 136. —— *hinc pectore numen*
Concipiunt vates,] DIONYSIUS HALICARN. *de Struct. Orat. Sect.* 24. alludens ad *Il.* 21. v. 196. Κορυφὴ μὲν ὖν κ̀ Σκοπὲς

Ἐξ ὗ πῶς πάντες ποταμοὶ κ̀ πᾶσα θάλασσα

Καὶ πᾶσαι κρῆναι,

δικαίως ἂν Ὅμηρος λέγοιτο.

v. 192. *Jampridem tamen* Auſonios *inviſere* &c.] Gens MEDICEA tribus in unius ætatis ſpatio viris inclaruit, qui, virtutibus ſuis Muſarum favorem conſecuti, Muſas viciſſim ſingulari benevolentia reſpexerunt, exemplo ſuo confirmantes Poetæ dictum illud

Carmen amat quiſquis carmine digna gerit.

Ex iis primus hanc gloriam principe vere dignam acquiſivit COSMUS ille decreto publico *Pater Patriæ* vocatus. *Græcæ* Linguæ & literarum humaniorum peritiſſimos ex aliis regionibus ad *Florentiam* præceptores, qui Juventutem erudirent, præmiis invitavit ampliſſimis. Eruditos quam plurimum fovit, & ſcriptores, libris in lucem editis inſignes, muneribus magnificis affecit: unde artes, quæ plane extinctæ erant, reviviſcentes illi prorſus debeat *Italia*. Vir hic celeberrimus, poſt res *Florentiæ* longo temporis decurſu prudentiſſime adminiſtratas, pluſquam Septuagenarius A. D. MCCCCLXIV. annis & fama cumulatus occubuit, per doctorum hominum, quos adeo ſinu geſtaverat, labores immortalitati conſecratus.

COSMI veſtigiis ſedulo inſiſtebat, illud alterum MEDICEI nominis columen, ejus nepos LAURENTIUS, decoris feliciter æmulus aviti. Ardenti literatos ſtudio complectebatur, quibus (teſte *Politiano*) honorem atque etiam reverentiam exhibuit. Iis ut non opum modo, ſed & voluminum pretioſiorum, copia ſuppeteret, *Joannem Laſcarim* in *Græciam*, qui Codices MSS. quantovis pretio coemeret, legavit; ſummamque poſuit induſtriam, & immanes ſumptus fecit in libris quibuſque excellentioribus per totum orbem conquirendis. Hæc illum, & alia quævis ad bonas artes promovendas accommoda, molientem A. D. MCCCCXCII. mors abripuit, non tantum in illius ſeculi, ſed & ipſius poſteritatis, damnum.

Sublato e vivis LAURENTIO, ab ejus filio JOANNE (cui, quum

quum Pontifex A. D. MDXIII. renunciaretur, LEONIS X. nomen inditum eſt) Reipub. Literariæ nova ſpes affulſit. Is ad ſummum rerum faſtigium aſſurgens Muſas ſecum evehere non dedignatus eſt. Tum redux videbatur ætas *Auguſtea*: viguit Poeſis, & floruerunt artes, ſub præſidio principis enutritæ. Accitis undique clariſſimis omnium ſcientiarum profeſſoribus, *Romæ* gymnaſium inſtauratur. Omnes vel mediocris ingenii poetæ, omnes in quavis literarum provincia verſati benignitate Pontificis recreabantur. Nec quiſquam, aut inter cives, aut inter peregrinos, ullius artis nobilioris fama conſpicuus vigilem ejus munificentiam delituit. In tantum denique vir hic illuſtris laudandus eſt, in quantum liberalitas & artium promovendarum ſtudium poſſunt intelligi. De eo plura videſis in Annot. ad L. 2. v. 603. de *Coſmo* conſule *Jovium* in Elog. de *Laurentio* eundem, & *Polit.* Epiſt. L. 4. de utroque *Machiav.* Hiſt. *Florent.* L. 6. & 8. de *Leone Ciaconium*, *Onuphrium*, &c. in Vit. Pontif. de omnibus *Jovium* in *Leonis* Vita.

v. 206. —— *Necdum civiles condimus enſes.*] Vide Annot. in L. 2. v. 564.

v. 212. *Parce dehinc, puer*, &c.] QUINTIL. Lib. 10. c. 1. Diu non niſi optimus quiſque, & qui credentem ſibi minime fallat, legendus eſt.

v. 217. *Quærendus rector* &c.] *Id.* L. 1. c. 1. De pædagogis hoc amplius, ut ſint eruditi plane, quam primam eſſe curam velim.

v. 219. *Qui curas dulces* &c.] *Id.* L. 2. c. 2. Sumat [præceptor] ante omnia parentis in diſcipulos ſuos animum, ac ſuccedere ſe in eorum locum, a quibus ſibi liberi tradentur, exiſtimet.

v. 227. *Sic quoque ubi cultis* &c.] Eodem fere modo illuſtrat utilitatem diſciplinæ PLUTARCHUS περὶ Παιδ. Αγωγ. Καθάπερ τοὺς χάρακας οἱ γεωργοὶ τοῖς φυτοῖς παρατιθέασιν, οὕτως οἱ νόμιμοι τῶν διδασκάλων ἐμμελεῖς τὰς ὑποθήκας καὶ παραινέσεις παραπηγνύουσι τοῖς νέοις.

v. 233. —— *In primis optet amari.*] QUINTIL. L. 2. c. 2. Præceptorem diſcipuli, ſi modo recte ſunt inſtituti, & amant & verentur. Vix autem dici poteſt quanto libentius imitemur eos quibus favemus.

v. 235. *Ne forte & ſacras* &c.] *Id.* L. 1. c. 1. Id in primis cavere oportebit, ne ſtudia, qui amare nondum poteſt, oderit, & amaritudinem ſemel perceptam etiam ultra rudes annos reformidet.

v. 238. *Ponite crudeles* &c.] PLUTARCH. περὶ Παιδ. Αγωγῆς. Κἀκεῖνό φημι, δεῖν τοὺς παῖδας ἐπὶ τὰ καλὰ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἄγειν παραινέσεσι καὶ λόγοις, μὴ μὰ Δία πληγαῖς μηδ' αἰκισμοῖς· δοκεῖ γάρ που ταῦτα τοῖς δούλοις μᾶλλον ἢ τοῖς ἐλευθέροις πρέπειν· ἀποναρκῶσι γὰρ καὶ φρίττουσι πρὸς τοὺς πόνους, τὰ

μὲν διὰ τὰς ἀλγηδόνας τῶν πληγῶν, τὰ δὲ καὶ διὰ τὰς ὕβρεις. VIPERANUS *de Ratione Docendi*. Deſideratur facilitas in audiendo, lenitas in reſpondendo, patientia in docendo, atque omnis communis vitæ humanitas; ne vel dura oratione vel aſperis moribus diſcipulos a ſe Muſiſque rejiciat. TERENTIUS *Adel.* Act. I. Sc. I.

Pudore & liberalitate liberos
Retinere ſatius eſſe credo, quam metu.

QUINTIL. L. I. c. 3. Cædi diſcentes minime velim: primum, quia ſervile eſt, & certe quod convenit, ſi ætatem mutes, injuria: deinde, quod ſi cui tam eſt mens illiberalis ut objurgatione non corrigatur, is etiam ad plagas, ut peſſima quæque mancipia, durabitur.

v. 254. *Inſignis facie ante alias*] Nihil poetis familiarius quam perſonis, in quas legentium favorem excitarent, venuſtatem tribuere. Hoc qua de cauſa factum ſit melius intellexit *Vida*, quam ut omitteret.

v. 263. *Illum populifer* Padus, *illum* Serius *&c.*] *Padus* melius deſcribi non poteſt quam *Vidæ* ipſius verbis, e *Chriſtiad.* L. I. deſumptis;

Pinifero *Veſuli* de vertice primum
It *Padus*, exiguo ſulcans ſata pinguia rivo:
Hinc magis atque magis labendo viribus auctus
Surgit, latifluoque ſonans ſe gurgite pandit
Victor: opes amnes alii auxiliaribus undis
Hinc addunt, atque inde; ſuo nec ſe capit alveo
Turbidus, haud uno dum rumpat in æquora cornu.

Serius oritur e montibus in limite *Rhætorum* & Vallis *Tellinæ*, prope *Cremam* & *Bergomum* labitur, & paulo ſupra *Piceleonem* (rurſus Authoris noſtri verbis utor)

—— exit in alveum,
Addua magne, tuum, & tecum in vada ſolvitur alti
Eridani,
Flumine turrigeræ radens ſata culta *Cremonæ*. *Bomb.* L. 2.

v. 265. —— *Vatem cum dura jubentem Phœbigenam* &c.] De infelici *Vatis* hujus *Phœbigenæ* exitu ſic APOLLODORUS *Biblioth.* L. 2. Ἐδιδάχθη Ἡρακλῆς κιθαρῳδεῖν ὑπὸ Λίνου· οὗτος δὲ ἦν ἀδελφὸς Ὀρφέως. ἀφικόμενος δὲ εἰς Θήβας, καὶ Θηβαῖος γενόμενος, ὑπὸ Ἡρακλέους τῇ κιθάρᾳ πληγεὶς ἀπέθανεν· ἐπιπλήξαντα γὰρ αὐτὸν ὀργισθεὶς ἀπέκτεινε. Hujus etiam rei meminerunt *Lil. Gyraldus* in *Herculis* Vita, & *Politianus* in *Nutric.*

v. 269. *Vos tamen, o juſſi juvenes* &c.]. JUVEN. *Sat.* 7. v. 207.

Dii majorum umbris tenuem & ſine pondere terram,
Spiranteſque crocos, & in urna perpetuum ver,

Qui

Qui Præceptorem ſancti voluere parentis
Eſſe loco!

VIPER. *De Rat. Doc.* Debet [adoleſcens,] ſi erudiri velit, ejus dictis, tanquam oraculis *Pythii Apollinis*, fidem habere; ſicut *Pythagorei*, quibus magiſtri verbum erat pro ratione: quippe oportet diſcentem credere, alioquin nihil addiſcet, quia ſemper dubius erit.

v. 272. —— *Verbis puerum compellat amicis, Sæpe rogans* &c.] QUINTIL. Lib. 1. cap. 1. Luſus hic ſit; & rogetur, & laudetur, & nonnunquam ſciſſe ſe gaudeat.

v. 278. *Quid memorem? ſocium nam mos* &c.] *Id. ib.* Aliquando ipſo nolente doceatur alius, cui invideat: contendat interim, & præmiis, quæ capit illa ætas, evocetur.

v. 232. *Continuo videas* &c.] VELL. PATERCULUS L. 1. c. 17. Alit æmulatio ingenia; & nunc invidia, nunc admiratio in imitationem accendit.

v. 310. Tybure *quam mallet, gelido aut ſub* Tuſculo *&c.*] *Tybur*, hodie *Tivoli*, eſt urbs *Campaniæ Romanæ*, in ditione Pontificia, prope *Anienis* a monte præcipitantis cataractam, 16 milliaribus in ortum a *Roma* diſtans. *Tuſculum*, hodie *Fraſcati*, eſt etiam urbs *Campaniæ Romanæ* 12 milliaribus in ortum a Roma diſtans. Hic autem nomine *Tuſculi* deſignari videtur vicinus is locus in ſummo montis cacumine ubi vetus *Tuſculum* vulgo, (ſed, ut *Baudrandus* conjicit, falſo) fuiſſe creditur: huic enim melius convenit illud *ventos perferre nivales*.

v. 319. ——*Inardeſcitque ingenti laudis amore.*] CICERO pro *Arch.* poet. Optimus quiſque maxime gloria ducitur.

v. 320. *Provocat hinc ſocios* &c.] QUINTIL. L. 1. c. 1. Mihi ille detur puer, quem laus excitat, quem gloria juvat, qui victus fleat. Hic erit alendus ambitu, hunc mordebit objurgatio, hunc honor excitabit, in hoc deſidiam nunquam verebor.

v. 334. *Nec placet ante annos vates puer*: &c.] PETRONIUS, Si [parentes] paterentur laborum gradus fieri, ut ſtudioſi juvenes lectione ſevera mitigarentur, ut verba atroci ſtylo effoderent, ut quod vellent imitari diu audirent, ſibi nihil eſſet magnificum quod pueris placeret. QUINT. L. 1. c. 3. Illud Ingeniorum velut præcox genus non temere unquam pervenit ad frugem. Hi ſunt, qui parva facile ſciunt, & audacia provecti, quicquid illico poſſunt, ſtatim oſtendunt. Non multum præſtant, ſed cito. Non ſubeſt vera vis, nec penitus immiſſis radicibus nititur; ut quæ ſummo ſolo ſparſa ſunt ſemina celerius ſe effundunt; & imitatæ ſpicas herbulæ inanibus ariſtis ante meſſem flaveſcunt.

veſcunt. Placent hæc annis comparata, deinde ſtat profectus, & admiratio decreſcit. *Id.* L. 1. c. 3. Mihi ne maturitas quidem ipſa feſtinet, nec muſta in lacu ſtatim auſtera ſint: ſic & annos ferent, & vetuſtate proficient.

v. 340. *Nec ludos puero abnuimus*: &c.] PLUTARCHUS περὶ Παιδ. Αγωγῆς· Ὥσπερ τὰ φυτὰ τοῖς μὲν μετρίοις ὕδασι τρέφεται, τοῖς δὲ πολλοῖς πνίγεται, τὸν αὐτὸν τρόπον ψυχὴ τοῖς μὲν συμμέτροις αὔξεται πόνοις, τοῖς δὲ ὑπερβάλλουσι βαπτίζεται· δοτέον οὖν τοῖς παισὶν ἀναπνοὴν τῶν συνεχῶν πόνων, ἐνθυμουμένους ὅτι πᾶς ὁ βίος ἡμῶν εἰς ἄνεσιν καὶ σπουδὴν διῄρηται· καὶ διὰ τοῦτο οὐ μόνον ἐγρήγορσις, ἀλλὰ καὶ ὕπνος εὑρέθη· οὐδὲ πόλεμος, ἀλλὰ καὶ εἰρήνη· οὐδὲ χειμών, ἀλλὰ καὶ εὐδία· οὐδὲ ἐνεργοὶ πράξεις, ἀλλὰ καὶ ἑορταί. συνελόντι δὲ εἰπεῖν, Η ἀνάπαυσις, τῶν πόνων ἄρτυμα ἐστί. QUINTIL. Lib. 1. c. 3. Danda eſt omnibus aliqua remiſſio: non ſolum quia nulla res eſt, quæ perferre poſſit continuum laborem; atque ea quoque quæ ſenſu & anima carent, ut ſervare vim ſuam poſſint, velut alterna quiete retenduntur; ſed quia ſtudium diſcendi voluntate, quæ cogi non poteſt, conſtat.

v. 349. — Albunea *vitreas* Anienis &c.] *Albunea*, hodie *Albune*, ſilva fuit Muſis ſacra, non ita procul ab ejuſdem nominis fonte, unde oritur *Albula*, quæ in *Anienem* profluit. *Anio*, hodie *Teverone*, eſt *Latii* fluvius, qui, e *Trebano* monte ortus, tribus mill. paſſ. a *Roma*, in *Tiberim* labitur, *Sabinis* a *Latio* ſeparatis.

v. 352. *Interea vires tellus inarata* &c.] SENECA *de Tranquill. Animi* cap. 15. Danda eſt remiſſio animis: meliores acrioreſque requieti ſurgent. Ut fertilibus agris non eſt imperandum; cito enim exhauriet illos nunquam intermiſſa fœcunditas; ita animorum impetus aſſiduus labor frangit. Vires recipient paulum reſoluti & remiſſi. QUINTIL. L. 1. c. 3. Virium plus afferunt renovati & recentes, & acriorem animum, qui fere neceſſitatibus repugnat.

v. 354. *Verum non eadem* &c.] *Idem* L. 2. c. 8. Virtus præceptoris haberi ſolet, nec immerito, diligenter, in iis quos erudiendos ſuſceperit, notare diſcrimina ingeniorum, & quo quemque natura maxime ferat ſcire. Nam eſt in hoc incredibilis quædam varietas, nec pauciores animorum pene quam corporum formæ. *Idem ibid.* Proprietates ingeniorum diſpicere prorſus neceſſarium eſt. In his quoque certum ſtudiorum facere delectum nemo diſſuaſerit. Namque erit alius hiſtoriæ magis idoneus, alius compoſitus ad carmen, alius utilis ſtudio juris. VIPERANUS *de Ratione Docendi*. Monendi nunc ſunt ii, qui ſe literis volunt addicere, ut ingenium ſuum probe noſcant, & ad quam doctrinam applicent diligenter ſpectent. Non enim omnium eſt idem ingenium,

nium, neque in iiſdem omnes artibus ſunt itidem habiles: quia non ſunt omnes ad omnes artes a natura ſimiliter facti: non omnium corporum eadem eſt temperatio, neque eadem omnibus, dum naſcuntur, cœli affectio & ſiderum compoſitio. Unde in quibuſdam ingenium, cujus acumen dialecticæ diſputationes amant; in quibuſdam memoria, cujus facultas in legum ſcientia maxime requiritur; in quibuſdam enitet judicium, cujus magnitudinem laudamus in phyſicis gravioribuſque doctrinis.

v. 364. *Nec labor ille quidem rectoribus* &c.] Huic ſententiæ favet QUINTILIANUS Lib. I. c. 8. ubi præcipit ut elegiæ & verſus amatorii a puerorum oculis amoveantur.

v. 384. *Nulla ſit ingenio quam non libaverit artem.*] PLUTARCHUS περὶ Παιδ. Ἀγωγ. Δεῖ τὸν παῖδα τὸν ἐλεύθερον μηδὲ τῶν ἄλλων τῶν καλουμένων ἐγκυκλίων παιδευμάτων μήτε ἀνήκοον, μήτε ἀθέατον ἐᾶν εἶναι.

v. 400. *Vos ſat erit, pueri, tantum omnes iſſe per artes,*] *Idem* ſtatim poſt verba modo laudata, Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκ παραδρομῆς μαθεῖν, ὡσπερανεὶ γεύματος ἕνεκεν, ἐν ἅπασι γὰρ τὸ τέλειον ἀδύνατον. VOSSIUS *Inſtitut. Poet.* L. I. c. I. Nullam poeta ſcientiam aſpernabitur: quarundam tamen guſtus ſuffecerit, ſaltem in iis partibus, unde ornatus aliquid accedere poemati poſſit.

v. 459. *Sed neque inexpertus rerum* &c.] HORATIUS *de Arte Poet.*

Sumite materiam veſtris, qui ſcribitis, æquam
Viribus, & verſate diu quid ferre recuſent,
Quid valeant humeri.

JAC. PONTANUS *Poet. Inſtit.* L. I. c. II. Conſultum proinde eſt, non ſubito Iliadas, & gigantomachias captare, argumenta, inquam, operoſa, longa, difficilia: id enim quid aliud fuerit, quam cereis pennis volitare? Res ludicras principio canamus, ipſi quoque culicem noſtrum, aut araneolum, aut formicam, aut batracomyomachiam, aut apologos Æſopicos habeamus.

v. 467. —— *Ingeniis nam parcere multa*
Fas teneris &c.] QUINTILIANUS L. 2. c. 4. Ne illud quidem quod admoneamus indignum eſt, Ingenia puerorum nimia interim emendationis ſeveritate deficere; nam & deſperant, & dolent, & noviſſime oderunt; &, quod maxime nocet, dum omnia timent, nihil conantur. Quod etiam ruſticis notum eſt, qui frondibus teneris non putant adhibendam eſſe falcem, quia reformidare ferrum videntur, & cicatricem nondum pati poſſe.

v. 474. *Noſtrum igitur ſi forte adeat* &c.] *Idem ib.* Jucundus tum maxime debet eſſe præceptor, ut remedia, quæ alioqui natura ſunt aſpera, molli manu leniantur: laudare aliqua, ferre

quæ-

quædam, mutare etiam, reddita cur id fiat ratione: illuminare, interponendo aliquod ſui.

v. 486. *Quod ſupereſt etiam moneo*, &c.] MATERNUS *apud Autorem Dialogi de Cauſ. Corrupt. Eloquentiæ.* Inter præcipuos carminum fructus numero, quod nec in ſtrepitu, nec ſedente ante oſtium litigatore, nec inter ſordes & lachrymas reorum componuntur; ſed ſecedit animus in loca pura atque innocentia, fruiturque ſedibus ſacris. JAC. PONTANUS *Poet. Inſtit.* L. I. c. 12. Illa duo quoque carminibus multo rectius faciliuſque factitandis non mediocre præſtabunt auxilium. Unum eſt mens pacata, mens alia quavis ſollicitudine vacans, angore & perturbatione omni ſoluta prorſus & libera. Latebras etiam amplector, & loca plane ſola: quod item voluit *Ovidius*, animum ſcilicet curis non impeditum;

Carmina ſeceſſum ſcribentis & otia quærunt.

Sed illi loci, in quibus eſt ſenſibus blandiens amœnitas, ſylvæ, horti, nemora, ruſcula, ubi frondeſcunt arbores, pubeſcunt vites, ſegetes largiuntur fruges, ubi obliquo laborat lympha fugax trepidare rivo, tales, inquam, loci poetis aptiores & proprii videntur. Atque *Horatius* tales receſſus in primis adamavit, eoſque poetis frequentandos ſuaſit;

——— me gelidum nemus,
Nympharumque leves cum ſatyris chori
Secernant populo.

Alibi,

Præter cætera *Romæ* mene poemata cenſes
Scribere poſſe inter tot curas, totque labores?

Et paulo poſt,

Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit urbes.

Ovidius proinde ad finem Elegiæ 10. L. I. veniam a lectoribus petit his verbis;

Quo magis his debes ignoſcere, candide lector,
Si ſpe ſint, ut ſunt, inferiora tua.
Non hæc in noſtris, ut quondam, ſcribimus hortis,
Nec conſuete meum lectule corpus habes.
Jactor in indomito brumali luce profundo,
Ipſaque cæruleis charta feritur aquis.

v. 544. *Poſt epulas laudes heroum & facta canentes.*] CICERO *Tuſc. Quæſt.* L. I. Quanquam eſt in *Originibus* ſolitos eſſe in epulis canere convivas ad tibicinem de clarorum hominum virtutibus. *Idem* in Lib. *de Claris Orat.* Utinam exſtarent illa carmina quæ multis ſeculis ante ſuam ætatem in epulis eſſe cantata a ſingulis

gulis convivis de clarorum virorum laudibus in *Originibus* ſcriptum reliquit *Cato*. VAL. MAXIMUS L. 2. c. 1. Majores natu in conviviis ad tibias egregia ſuperiorum opera, carmine comprehenſa, pangebant; quo ad ea imitanda juventutem alacriorem redderent.

v. 515. *Dona Deum Muſæ*: &c.] Abſolutis de educatione præceptis, *Vida* judicio perquam felici ad divinam Muſarum originem, *Genii*que poetarum laudes canendas excurrit, quibus accenſus lectoris animus ad obſervanda, quæ ſequentibus libris traduntur, acrius intendatur.

v. 547. *Quiſquis es ille, Deus certe!*] Dilecto huic errori e poetis, ante *Vidam*, non pauci indulſerunt, aut videntur indulſiſſe; nec ii tantum, ſed & divinus PLATO, in *Ione* ſic locutus, Πάντες οἵτε τῶν ἐπῶν ποιηταὶ οἱ ἀγαθοὶ, ἐκ ἐκ τέχνης, ἀλλ' ἔνθεοι ὄντες καὶ κατεχόμενοι, πάντα ταῦτα τὰ καλὰ λέγουσι ποιήματα. Rectius forſitan de hac re FRACASTORIUS in *Naugerio*. Non eſt Deus ullus cauſa furoris hujus, ſed ipſa muſica ingentis cujuſdam atque exultantis admirationis plena, quæ pulſum numeris, velut œſtro impotente concitum, nec ſeſe capientem animum quatit: atque id facit quod & ecſtaticis ſolet præ admiratione contingere. Quem ob furorem divinos, quaſi Deo tactos, & Vates poetas dixere; & qui de primis rerum inventoribus tractavere omnes poetarum originem in Deos retulere, *Linum*que & *Orpheum* & antiquiores illos poetas Deorum filios prodidere: quippe cum jure divini dici poetæ mereantur, qui ſoli eam dicendi divinitatem, qua & Dii per oracula ad homines loqui dignati ſunt.

ANNOTATIONES

AD

MARCI HIERONYMI VIDÆ

LIBRUM SECUNDUM.

v. 1. P*ERGITE* Pierides *natæ* Jovis:] Aptiſſimum hunc exequendæ legis infra v. 26. datæ *Vida* locum delegit, ubi difficiliorem operis partem aggreditur, artem materiæ poematis diſponendæ explicaturus.

v. 17.

v. 17. *Veſtibulum ante ipſum*, &c.] JAC. PONTANUS *Poet. Inſtitut*. L. 2. c. 3. Poetæ ſtudio habent auditores lectoreſve ſuos dociles reddere, & attentos: quod conſequimur, ut præcipiunt Rhetores, ſi ſummam cauſæ breviter exponamus: & ſi proponamus quibuſnam de rebus dicturi ſimus.

v. 19. —— *Parcis attingunt omnia dictis* &c] VIPERANUS *de Poet*. L. 2. c. 5. Ut ſimplex, ita etiam brevis eſſe debet propoſitio, quæ rerum faſtigium abſque multitudine verborum attingat. Non enim auditor in propoſitione detinendus eſt verbis, qui, ubi rerum exitum & ſcopum didicit, ad narrationem feſtinat.

v. 20. —— *Simul cæleſtia Divum*
Auxilia implorant,] Præceptum hoc ab *Homeri* depromitur exemplo, qui propoſitioni utriuſque poematis invocationem intexuit. *Virgilius* hanc ab illa ſejunxit, quid caneret primo proponens, inde Muſam invocans: unde parvi referre an partes hæ uniantur, necne, ſatis conſtat.

v. 21. —— *Propriis nil viribus auſi*.] J. PONTANUS *Poet. Inſtit*. L. 2. c. 4. Eſt ea in hominum mentibus impreſſa opinio, nihil arduum ac difficile ſine cœleſti afflatu poſſe perfici: proinde omnes, quibus aliquod eſt cum religione commercium, ad auxilium divinum, opus laborioſum aggreſſuri, confugiunt. Quod ipſum poetæ dum faciunt, aliorum animos ad benevolentiam alliciunt. Pietas enim eſt amabilis: ut omittam quod invocatione attentionem ſummam admirationemque commovent, perinde ac ſi illa divinitus efferantur.

v. 22. *Quos ores autem non magni denique refert*.] Sæpe poetæ Deos, qui præſunt rebus in opere ſuo memorandis, invocant. Ita in Libris *de Rer. Nat. Lucretius*, in *Metam. Ovidius*, & in *Georgicis Virgilius*. Hic autem & *Homerus* Epico poemati Muſarum invocationem ſuo comprobarunt exemplo melius convenire.

v. 26. *Nec ſat opem implorare ſemel*, &c.] Invocationi locus eſt, quoties poeta novum aliquod aggreditur, ad morem *Virgilii* ſecundam narrationis partem inchoaturi, *Æn*. L. 7. quoties fide majora memorantur, qualis eſt Transformatio *Trojanæ* claſſis in Nymphas, *Æn*. L. 9. & quoties myſteria revelantur, quæ Dii videntur ab hominibus ſedulo occultaſſe, cujus generis eſt quodcunque vidit *Æneas* apud Inferos, *Æn*. 6. Invocandi occaſiones hæ ſunt præcipuæ, non autem ſolæ, ut videre eſt paſſim in *Iliad*. *Odyſ*. & *Æneid*.

v. 30. *Incipiens odium* &c.] HORATIUS *de Arte Poet*.

Nec ſic incipies ut ſcriptor cyclicus olim,
Fortunam Priami *cantabo & nobile bellum*.

VI-

VIPERANUS *de Poet.* Lib. 2. c. 5. Nihil magne ſonandum in propoſitione; non elata verba, non promiſſa grandia, ſine affectata diligentia, ſine ulla ingenii aut doctrinæ venditatione, ut graviter & ornate ſemper inſurgat oratio.

v. 34. *Ne ſi magna ſones, cum nondum ad prælia ventum, Deficias medio irriſus certamine,*] Scriptorem cyclicum in hanc culpam incidiſſe, verſibus ſupra laudatos proxime ſequentibus, teſtis eſt HORATIUS,

Quid dignum tanto feret hic promiſſor hiatu?
Parturiunt montes, naſcetur ridiculus mus.

Nec *Claudianus de Rapt. Proſerp.* ſpei lectorum mentibus injectæ (judice *Boſſuio de Ep. Poeſ.* L. 3. c. 3.) longe melius reſpondet. Audax jactat in primo limine, *Furorem humanos e pectore ſenſus expuliſſe & præcordia totum ſpirare* Phœbum &c. Nihilominus terrorum illam abundantem copiam, quæ, tanquam poemati materiam ſuppeditatura, proponitur, libro primo nondum finito, exantlat. Poetarum illi principes *Homerus* & *Virgilius* propoſitionibus utuntur perquam modeſtis: *Statius* autem & *Lucanus* inani verborum pompa, in exordiis, turgeſcunt. Hinc obſervatu dignum eſt, poetas rem canendam tanta cum gloriatione proponentes, vanitate viriumque ſuarum perſuaſione falſa magis tumere, quam certa earum conſcientia niti, & plerumque magnis promiſſis exitum felicem dare non poſſe.

v. 37. *Principiis potius ſemper majora ſequantur.*] HORAT. *de Arte Poet.* idem innuit, *Homerum* laudans, quippe qui

Non fumum ex fulgore, ſed ex fumo dare lucem
Cogitat.

v. 40. *Jam vero cum rem* &c.] Nihil fere in *Odyſſeæ* propoſitione de *Ulyſſis*, ab excidio *Trojæ*, reditu dictum eſt, quod propoſitioni poematis de *Diomedis* reditu non æque conveniret. Eandem Autor *Æneidos* normam ſecutus herois etiam ſui nomen celavit. Modus hic proponendi primam fortaſſe reſpicit inventionem poetæ, qui principio debet actionem nullis diſtinctam nominibus fingere, neque narrat (ſecundum illud *Ariſtotelis Poet.* c. 9.) actionem *Achillis*, *Ulyſſis*, aut *Æneæ*, ſed univerſalis, generalis, & allegoricæ perſonæ. Cum autem in *Iliade* ſecus fecerit *Homerus*, *Achillem* (addito etiam patronymico) nominans, quiſquis hanc legem violaverit illo ſe vindice tueatur. Hæc e *Boſſuii* L. 3. c. 3.

v. 56. *Principio invigilant* &c.] VOSSIUS *Inſtit. Poet.* L. 3. c. 5. Ubique curandum, ut res afferantur novæ, & variæ, inque præſentibus futurorum ſemina adſpergantur: quo ita auditoris animus detineatur, quaſi ſuſpenſus, & ad ſequentia magis feſtinet.

v. 59. *Nec, quacunque viam* &c.] HORATIUS de *Arte Poet.*

Ordinis hæc virtus erit & venus, aut ego fallor,
Ut jam nunc dicat, jam nunc debentia dici
Pleraque differat, & præſens in tempus omittat.

v. 60. *Plerumque a mediis, arrepto tempore, fari Incipiunt,*] VIPERANUS *de Poet.* Lib. 2. cap. 6. Nonnulli a mediis rebus ſeu poſtremis exordium narrationis epicos ſumere exiſtimant, ne hiſtoricorum ſimiles eſſe videantur, qui narrationem a ſummis rerum initiis cauſiſque deducunt, ſolum ordinem rerum, temporumque ſervantes; cum poetæ non rerum geſtarum habeant, ſed narrantis perſonæ rationem, ſive ſuam interponant, ſive fingant alienam. JAC. PONTANUS *Poet. Inſtit.* L. 2. c. 5. Videtur itaque, *Virgilii* ſaltem & *Homeri* exemplo, vel a poſtremis vel a mediis ducendum narrationis principium, ſecus quam hiſtorici ſolent, qui a primis initiis & cauſis narrationem ordiuntur, & rerum tantummodo ordinem ac ſeriem intuentur.

v. 61. *Ubi facta vident jam carmine digna.*] VIPER. *de Poet.* L. 2. c. 7. Poeta non unde libet, inconſulto, & temere, & gemino (ut dicam) ab ovo, ſed ab aliqua re illuſtri, & ad fabulam accomdata initium faciet.

v. 74. *Haud ſapiens quiſquam, annales* &c.] ARISTOT. *Poet.* c. 23. Θεσπέσιος ἂν φανείη Ὅμηρος παρὰ τοὺς ἄλλους, τῷ μηδὲ τὸν πόλεμον, καίπερ ἔχοντα ἀρχὴν καὶ τέλος, ἐπιχειρῆσαι ποιεῖν ὅλον· λίαν γὰρ ἂν μέγας, καὶ οὐκ εὐσύνοπτος ἔμελλεν ἔσεσθαι· ἢ τῷ μεγέθει μετριάζοντα καταπεπλεγμένον τῇ ποικιλίᾳ. Νῦν δ' ἓν μέρος ἀπολαβὼν, ἐπεισοδίοις κέχρηται αὐτῶν πολλοῖς· οἷον, νεῶν καταλόγῳ, καὶ ἄλλοις ἐπεισοδίοις, οἷς διαλαμβάνει τὴν ποίησιν.

v. 84. Aulide *jurantes* Danaos,] Adi *Iliad.* L. 2. v. 303.

—— *Vectaſque per æquor Mille rates,*] *Il.* L. 2. v. 494.

v. 85. —— *raptuſque* Helenes,] *Il.* L. 3. v. 443.

—— *Et conjugis iras.*] *Il.* L. 3. paſſim.

v. 87. *Atque etiam in patriam.*&c.] MACROBIUS *Saturnal.* L. 5. c. 2. *Homerus* vitans in poemate hiſtoricorum ſimilitudinem (quibus lex eſt incipere ab initio rerum, & continuam narrationem ad finem uſque perducere) ipſe *poetica diſciplina* a rerum medio cœpit, & ad initium poſt reverſus eſt. Ergo *Ulyſſis* errorem non incipit a *Trojano* littore deſcribere, ſed facit eum primo navigantem de inſula *Calypſonis*, & ex perſona ſua perducit ad *Phæacas*. Illic in convivio *Alcinoi* regis narrat ipſe quemadmodum de *Troja* ad *Calypſonem* uſque pervenerit.

v. 91. *Sed jam tum* Ogygiam *&c.*] *Odyſſ.* L. 1.

v. 93. *Exin poſt varios* &c.] *Odyſſ.* L. 15.

v. 94.

v. 94. —— *Hic poſitis demum* &c.] *Odyſſ.* L. 9. ad 12. finem.

v. 96. *Ante tamen ſi geſta canant*, &c.] VIPERANUS *de Poet.* L. 2. c. 5. Poſt Muſarum invocationem res propoſita explicanda eſt: ante quam narrationem ſæpe cauſæ quædam vel a prima origine repetuntur, quæ viam ad ipſam narrationem muniant eamque reddant illuſtriorem: velut ante legitimam narrationem *Virgilius* cauſas odii *Junonis* contra *Trojanos* a capite revocavit. JAC. PONTANUS *Poet. Inſtit.* L. 2. c. 5. Ante narrationem, eſt quando, hiſtoricorum more, cauſas quaſdam, quamvis alte & a prima origine, enumeramus, quæ ſimul ad ipſam expoſitionem viam muniant, eamque illuſtrent.

v. 98. *Primus at ille labor* &c.] VIPERANUS *de Poet.* L. 2. c. 7. Hæc profecto magna virtus eſt narrationis, auditoris animum ſuſpenſum tenere, & quaſi captivum ad finem uſque perducere. Non dicet expectata, non rerum exitus opinatos, & dicenda quaſi digito demonſtrans.

v. 100. —— *Quo tandem durus* Achilles
Munere placatus regi &c.] Videſis *Iliad.* L. 19.

v. 102. —— *Cujuſve Dei* Laertius *heros* &c.] *Odyſſ.* L. 9.

v. 113. —— *certamen* Atridæ
Et Paridis.] *Iliad.* L. 3.

v. 119. *Ipſa procos etiam ut juſſit* &c.] *Odyſſ.* L. 21.

v. 124. *Haud tamen omnino* &c.] VIPER. *de Poet.* L. 2. c. 7. Quantus erit in apparatu rerum futurarum, ut ad illarum cognitionem deſiderium excitet in animis audientium! Quoties apud *Virgilium* navigatio, quoties labores & pericula! quoties bella horrida prædicuntur! ſic ubique rerum futurarum ſemina aſpergit; & in præſentibus auditorem non ingrate remoratur.

v. 126. *Sed rerum eventus* &c.] Ita mortem *Hectoris*, *Iliad.* L. 15. v. 612. *Patrocli*, *Il.* L. 16. v. 47. & *Didonis*, non tantum a primo connubii die, *Æn.* L. 4. v. 169. ſed ab *agnotis veteris flammæ veſtigiis Æneid.* Lib. 4. v. 25. (ubi ſe *nocti profundæ* damnaverat) lectori datur prævidere. Sed exemplorum ſatis congeſſit *Vida*.

v. 129. *Hinc pater* Ænean *&c.*] *Ænean* de bellis ab ipſo in *Italia* gerendis monet *Anchiſes*, *Æn.* L. 6. v. 890. *Helenus*, *Æn.* L. 3. v. 458, Sibylla, *Æn.* L. 6. v. 86. qui locus hic præcipue reſpicitur.

v. 137. *Occiſo, ante alios qui* &c.] *Æn.* L. 7. v. 531.

v. 138. *Fata* Menoetiades &c.] *Iliad.* L. 16. v. 851.

v. 142. —— *Cum crebro obſcæna volucris* &c.] *Æn.* Lib. 12. v. 865.

v. 145. *Hinc tibi tempus erit* &c.] *Æn.* L. 10. v. 503.

v. 166. *Sæpe vides primis ut quidam* &c.] Ob nimiam in deſcriptionibus minus neceſſariis prolixitatem ante alios *Homerus* (ut ex ſequentibus patet) reprehenditur.

v. 176. *Nam quid opus gemmis* &c.] Innuitur illa currus *Junonii* deſcriptio *Il.* L. 5. v. 722.

v. 179. *Nec ſiquem indecoremque* &c.] Alludit poeta ad *Iliad.* L. 2. v. 212. ubi depingitur *Therſites*.

v. 186. *Aptior* Auſonius Drances *&c.*] De *Drance* (utpote minoris notæ perſona) *Æn.* L. 11. v. 336. perpauca *Virgilius* præfatur, antequam ipſum loquentem inducat.

v. 191. *Quid tibi nonnullas artes* &c.] VIPERANUS *de Poet.* L. 1. c. 10. Epiſodia quæ loco non adhibentur, non modo rem non exornant, ſed deturpant etiam, & obcæcant; cujuſmodi ſunt ad eruditionem quandam juveniliter oſtentandam (id quod in *Lucano* plerique damnarunt) curioſius quædam de reconditis rebus & obſcuris exquiſitæ diſputationes; quæ per ſe licet pulchræ ſint, & admiratione aliqua etiam dignæ, non minus tamen quam purpureus illſe pannus *Horatianus* ab omnibus irridentur. De hac re videndus eſt etiam *Scaliger Poet.* L. 3. c. 26. & *Boſſuius de Ep. Poeſ.* L. 6. c. 6.

v. 215. *Cur pater* Anchiſes *natum* &c.] *Æn.* L. 6. v. 713. Doctrinam de immortalitate animæ *Virgilium* prudenter huc retuliſſe judicat *Boſſuius de Ep. Poeſ.* L. 6. c. 6. & *Scaliger Poet.* L. 3. c. 6. Quæ *Virgilius* de anima diſputat (inquit) & ſcite dicuntur ex *Platonicis*, & apte ibi collocata ſunt. Nam & *Æneæ* interroganti deque re difficillima, atque etiam nunc vel ignota vel maxime controverſa dubitanti, & inter animas, & in loco animis attributo, & ab una animarum diſſeruntur.

v. 220. *Quandoquidem ut varium ſit opus* &c.] VOSSIUS *Inſtitut. Poet.* c. 4. Epiſodiis & digreſſionibus narratio dilatari debet, ut amplior ſit, & varietate magis delectet.

v. 225. —— *Nec poſitis inſit violentia rebus.*] *Id. ib.* Epiſodia non debent eſſe longe accerſita, vel affectata, ſed fabulæ cognata.

v. 227. —— *Cunctamque potens labor occulat artem.*] LONGINUS περὶ Ὕψους, c. 20. Τότε ἡ τέχνη τέλειος, ἡνίκ' ἂν φύσις εἶναι δοκῇ.

v. 228. *Sic olim* Æneæ *venturi* &c.] *Æn.* L. 8. v. 626.

v. 232. *Tum ſi quis* Latio *cretus* &c.] *Georgic.* L. 2. v. 136.

v. 239. *Quare etiam, egregii vates,* &c.] Hujuſmodi digreſſiones poemati didactico ſunt propriæ: cui quantum venuſtatis ab iis accedat, teſtem *Virgilium* appellat *Vida*, nos *Vidam*; qui legem

gem hanc ſuo feliciter exemplo illuſtravit, ſingulos *Poeticorum*, *Bombycum*que Libros digreſſione claudens elegantiſſima.

v. 244. *Addubitem flere extincti* &c.] *Georg.* L. 1. v. 466.

v. 245. —— *Aut ruris laudare quietem* &c.] *Georg.* Lib. 2. v. 458.

v. 254. *Triſtis* Ariſtæi *queſtus* &c.] *Georg.* L. 4. v. 317.

v, 262. *Aut* Ligurum *regi* &c.] *Æn.* L. 10. v. 185.

v. 265. *Aut rurſum* Hippolytum *&c.*] *Æn.* L. 7. v. 765.

v. 268. —— *Atque* Hercule *pulchro* &c.] *Æn.* L. 7. v. 656.

v. 278. *Sæpe tamen memorandum* &c.] VIPERANUS *de Poet.* L. 1. c. 15. Illæ ſententiæ, quæ ſunt celebria quædam dicta, poeſin quaſi luminibus illuſtrant: quas qui damnant, poematis ornatum & ſplendorem non vident; qui frequentius utuntur, non plurimum ſæpe commendantur: non enim coagmentandæ, ſed, tanquam gemmæ, diſponendæ, & annectendæ ſunt. De hac re conſule *Boſſuium de Ep. Poeſ.* L. 6. c. 4. 5. & 6.

v. 284. *Aut apibus* Tyrios, *aut* Troja *ex urbe profectos Formicis* &c.] Comparationem illam adeas *Æn.* L. 1. v. 434, hanc autem *Æn.* L. 4. v. 402.

v. 286. *Sed non* Auſonii *recte* &c.] In his & proxime ſequentibus *Virgilii* judicium tacite laudatur, qui nullas *Æneidi* comparationes immiſcuit niſi quæ Epopœiæ dignitati reſpondent. *Homerus* interea notatur, quaſi qui de Ideæ in comparationibus venuſtate ſit paulo ſecurior. Exercitus muſcis bis comparatur in *Iliade*, ſcil. L. 2. v. 469. & L. 16. v. 641.

v. 290. *Nec dictis erit ullus* &c.] *Ajacis* ad aſinum comparatio adeunda eſt in *Iliad.* L. 11. v. 557. quam *Boſſuius de Ep. Poeſ.* L. 6. c. 3. & *Dacierius* in Annot. 38. ad *Ariſtotelis Poet.* c. 26. acriter defendunt. Aſinus, (inquiunt) cum ſcriberetur *Ilias*, non inter ignobiliora animalia numerabatur; nec eum conſcendere reges dedignabantur. *Homerum* igitur iniquo damnatum judicio cenſent, quia quænam in honore vel contemptu futuris eſſent ſeculis minime potuerit prævidere. Nihilominus hujuſmodi comparationes nequaquam imitandas eſſe bene præcipit *Vida*, non tam quid in *Homero* culpandum, quam quid ſcriptoribus hodiernis vitandum ſit, indicans.

v. 301. *Aptius hanc ſpeciem referet leo* &c.] Ad quem comparatur *Turnus* *Æn.* 9. v. 792.

v. 304. *Hoc quoque non ſtudiis nobis levioribus inſtat* &c.] Idem tradit hic præceptum *Vida*, quod ARISTOTELES *Poet.* c. 25. ubi, Αἱρετώτερον (inquit) πιθανὸν ἀδύνατον, ἢ ἀπίθανον καὶ δυνατόν. In *Glauci* cum *Diomede* dialogo datur exemplum ἀπιθάνου καὶ δυνατοῦ,

in

in transformatione claſſis in Nymphas, &c. πιθανοῦ καὶ ἀδυνάτου. HORAT. *de Arte Poet.*

Ficta voluptatis cauſa ſint proxima veris,
Nec quodcunque volet poſcat ſibi fabula credi.

PONTANUS *Poet. Inſtitut.* L. 2. c. 7. Quam neceſſarium ſit narrare veriſimiliter, quis ignorat? ſiquidem poetæ officium eſt, non tam quæ facta ſunt, quam quæ fieri potuerunt, exponere. Si igitur narratio illius vera non eſt, nihil peccavit: ſi non eſt veriſimilis, hoc eſt ſi male imitatur, nomen ſuum amittit.

v. 315. *Nam quæ multa canunt ficta* &c.] Quæ fidem humanam exſuperant, fiunt tamen poetice veriſimilia, modo Deorum cujuſpiam interventu peragantur, aut quicquam e naturalis vel moralis philoſophiæ ſacrario depromptum allegorice exhibeant.

v. 320. *Idcirco ſolis perhibent* &c.] *Odyſſ.* L. 12. v. 395.

v. 322. *Ut minus acris equos* &c.] *Achillis* equi *Patroclum* deflent, *Il.* L. 17. v. 426, eorumque alter, *Xanthus* Achilli mortem vaticinatur, *Il.* L. 19. v. 409.

v. 323. *Verbaque veliferas roſtris fudiſſe carinas.*] *Æn.* L. 10. v. 228.

v. 324. *Omnia quæ porta veniunt inſomnia eburna.*] i. e. Veritati prorſus repugnantia. Alludit poeta ad fabulam de geminis Somni portis, *Odyſſ.* L. 19. v. 562. & *Æn.* L. 6. v. 893. Earum altera fingitur eſſe cornea, unde veris ſomniis, altera eburna, unde falſis datur exitus.

v. 329. *Nam tibi non referent ſemel illi ſomnia* Atridæ.] *Il.* L. 2. ſub initium.

v. 332. *Ipſe iterum* Æacides *niſi* &c.] *Il.* L. 1. v. 370.

v. 335. —— *Eadem mox carmine eodem*
Miſſi oratores repetunt, nihil ordine verſo.] Ita *Ulyſſes* ad *Achillem* miſſus *Il.* L. 9. v. 264.

v. 337. *Non ſic* Auſonius Venulus *&c.*] *Æn.* L. 11. v. 243.

v. 344. —— *Viæ tibi mille trahendi* &c.] ARISTOTELES *Poet.* c. 24. Ἔχει δὲ πρὸς τὸ ἐπεκτείνεσθαι τὸ μέγεθος πολύ τι ἡ ἐποποιΐα ἴδιον. & poſtea, Ἐν δὲ τῇ ἐποποιΐᾳ, διὰ τὸ διήγησιν εἶναι, ἔστι πολλὰ μέρη ἅμα ποιεῖν περαινόμενα, ὑφ' ὧν οἰκείων ὄντων αὔξεται ὁ τοῦ ποιήματος ὄγκος. Ὥστε τοῦτ' ἔχει τὸ ἀγαθὸν εἰς μεγαλοπρέπειαν, καὶ τὸ μεταβάλλειν τὸν ἀκούοντα, καὶ ἐπεισοδιοῦν ἀνομοίοις ἐπεισοδίοις. VIPERANUS *de Poetica* L. 2. c. 4. Epopœia, cui aut nullum temporis ſpatium, aut ſatis longum ad imitandum definitur, pluribus epiſodiis amplificanda eſt; ne, ſi nullis digreſſionibus dilatetur, ſterilis & inornata ſit, omnis leporis & venuſtatis expers, quam epiſodiorum varietas maxime affert. Ideo gravioribus perſonis tenuiores admiſcet, milites, nautas, fabros, aurigas,

ad-

adhibetque Deorum concilia, quorum providentia res humanæ gubernantur; & res attingens univerſas, quæque in terris fiunt, quæque in cœlis eſſe intelliguntur, tum multa rerum copia, tum amœna varietate diſtinguitur.

v. 345. —— *Ficta potes multa addere veris.*

v. 347. *Nonne vides ut noſtra Deos in prælia ducant*, &c.] In epico poemate fictionem, & Deorum perſonas neceſſarias eſſe docet PETRONIUS. Non (inquit) res geſtæ verſibus comprehendendæ ſunt, quod longe melius hiſtorici faciunt; ſed per ambages Deorumque miniſteria, & fabuloſum ſententiarum tormentum præcipitandus eſt liber ſpiritus, ut potius furentis animi vaticinatio appareat, quam religioſæ orationis ſub teſtibus fides.

v. 348. *Hos* Teucris, *alios* Danais *&c.*] *Il.* L. 5.

v. 350. *Concilium vocet* &c.] *Il.* L. 8. ſub initium.

v. 353. *Addunt infernaſque domos* &c.] *Odyſſ.* L. 11. & *Æn.* L. 6.

v. 355. *Tum volucrum captans* &c.] *Æn.* L. 1. v. 397. & L. 12. v. 247.

v. 356. *Sæpe etiam hoſpitibus* &c.] *Odyſſ.* L. 8. & *Æn.* L. 1.

v. 359. *Hunc ludos celebrant* &c.] *Il.* L. 23. & *Æn.* L. 5.

v. 363. *Aut magni* Alcidæ *&c.*] *Æn.* L. 8.

v. 369. *Seu dicenda feri* &c.] Reſpicitur *Virgiliana* procellæ deſcriptio *Æn.* L. 1.

v. 372. *Sive coorta repente lues* &c.] *Æn.* L. 3. v. 137.

v. 373. —— *Sive* Sicana
Dicendum &c.] *Æn.* 3. v. 571.

v. 380. *Non tantum ut dici videantur, ſed fieri res,*
Unde ipſis nomen Graii *fecere poetis.*] *Vida* bene innuit vocem Ποιητὴς deduci a ποιεῖν, & id nomen carminum ſcriptoribus inditum eſſe, ob deſcriptiones rerum, quibus præcelluerunt, adeo vividas, ὥςε μηδὲν ἡμῖν διαφέρειν γινόμενα τὰ πράγματα ἢ λεγόμενα ὁρᾶν, ut ait (hanc laudem *Homero* tribuens) *Dion. Halicarn. de Struct. Orat.* Sect. 20. Hac vocis etymologia nihil apertius; alii favet (ſed perperam) *Suetonius*; Ejus verba (quæ ex opere *de Poetis* citat *Iſidorus Orig.* L. 8. c. 7.) ſequuntur. Cum primum homines, exuta feritate, rationem vitæ habere cœpiſſent, ſeque ac Deos ſuos noſſe, cultum modicum, ac ſermonem neceſſarium commenti ſibi, utriuſque magnificentiam ad religionem Deorum ſuorum excogitaverunt. Igitur ut templa illis domibus pulchriora, & ſimulachra corporibus ampliora faciebant; ita eloquio etiam quaſi auguſtiore honorandos putaverunt, laudeſque eorum & verbis illuſtrioribus & jucundioribus numeris extulerunt. Id genus quia forma

ma quædam efficitur, quæ ποίημα dicitur, poema vocitatum eſt, ejuſque fictores poetæ.

v. 384. *Quis quoque, tum captas* &c.] *Æneid.* L. 2.

v. 395. *Quid cum animis ſacer eſt furor additus*, &c.] ARISTOT *Poet.* c. 17. Εὐφυοῦς ἡ ποιητική ἐστιν, ἢ μανικοῦ.

v. 404. *Dii potius noſtris* &c.] Vide Annot. ad L. I. v. 547.

v. 405. —— *Felixque ideo qui tempora quivit* &c.] SENECA *de Tranquil Animi*, c. 15. Non poteſt grande aliquid, & ſupra cæteros loqui, niſi mota mens. Cum vulgaria & ſolita contempſit, inſtinctuque ſacro ſurrexit excelſior, tunc demum aliquod cecinit grandius ore mortali. Non poteſt ſublime quicquam & in arduo poſitum contingere, quamdiu apud ſe eſt. Deſciſcat oportet a ſolito, & efferatur; & mordeat frænos, & rectorem rapiat ſuum, eoque ferat, quo per ſe timuiſſet aſcendere.

423. *Quidam autem inventus* &c.] JAC. PONTANUS *Inſt. Poet.* L. I. c. 12. Commendantur, qui cum nunquam non ſtudioſe attenteque, tum ſub illud tempus longe ſtudioſius attentiuſque veteres poetas legunt, quo ſunt carmina ſcripturi: ibi inſtar apum floriferis in ſaltibus omnia libant, & electiſſima quæque depaſcuntur. Adde quod lectione illa diligenti decantatiſſimus ille furor excitatur, animuſque noſter quaſdam ideas, ſpecies, formas, exemplaria, aut quocunque tandem nomine vocare malumus, concipit longe præclariſſima atque pulcherrima, quæ deinde rebus ad ſcribendum ſubjectis conatur imprimere.

429. —— *Deus, ecce! Deus* &c.] Verſuum proxime ſequentium præceps celeritas optime materiæ ſubjectæ convenit, atque hic eodem plane furore, quem tam venuſte depingit, Poeta videtur incaleſcere.

v. 441. *Sæpe etiam in ſomnis memores* &c.] LILIUS GYRALDUS *de Poet. Hiſt. Dialog.* 3. Illud tamen mihi magis mirandum videtur, quod eſt a *Syneſio* proditum, per ſomnum poſſe etiam aliquem poetam fieri, idque per ſua tempora contigiſſe affirmat. Idem ait & *Plutarchus* de *Socrate*, quem per inſomnia quædam, poeticæ aptum inventum ſcribit. Sed & *Artemidorus* libro Ονειροκριτικῶν 3. c. 25. ait ſe noviſſe quendam, qui, cum ſomniaſſet ſe ſiniſtra ſcribere, evaſerit in poetam Γελοίων Ασμάτων, hoc eſt, *Poematum Ridiculorum*: quibus ego quantum hac parte credam non facile dixerim, niſi id fortaſſis ipſi ſenſerint quod de vaticiniis, quæ per ſomnia fiunt, *Abamon Ægyptius* ad *Porphyrium* ediſſerit: vel id potius quod ſoleant in ſomnis aliquando poetæ verſus facere: id quod ipſe non abnuerim, cum ſibi id accidiſſe, vir & notæ probitatis & fidei, *M.* magiſter meus olim mihi, nec ſemel, af-

firmarit, eoſque ipſos, quos feciſſet, verſus recitarit: quod poſtea & aliis contigiſſe & audivi, & legi.

v. 445. *Ne tamen ah! nimium, puer*, &c.] QUINTIL. L. 10. c. 3. Tum maxime cum facultas illa contigerit, reſiſtamus, ut provideamus, & ferocientes equos frænis quibuſdam coerceamus; quod non tam moram faciet, quam novos impetus dabit. J. PONTAN. *Poet. Inſt.* L. I. c. II. Ne primo illo impetu, qui plerumque vehemens, nec ſatis conſideratus eſt, nos abripi ſinamus: neve extemplo, ut læta tempeſtas adblandita fuerit, ventis vela committamus. Quin prius, aciem animi circumferentes, ipſum argumentum, illiuſque partes, quam accuratiſſime expendamus, uſque dum ardor ille repentinus atque igneus aliquantulum deferveſcat.

v. 455. *Præterea haud lateat te, nil conarier artem Naturam niſi ut aſſimulet* &c.] ARISTOT. *Poet.* c. I. Ἐποποιΐα καὶ ἡ τῆς τραγῳδίας ποίησις, ἔτι δὲ κωμῳδία, πᾶσαι τυγχάνουσιν οὖσαι μιμήσεις τὸ σύνολον.

457. *Hanc unam vates ſibi* &c.] QUINTIL. L. 8. c. 3. Naturam intueamur, hanc ſequamur: id facillime accipiunt animi, quod agnoſcunt.

v. 459. *Hinc varios moreſque hominum* &c.] HORAT. *de Arte Poet.*

> Reſpicere exemplar vitæ morumque jubebo
> Doctum imitatorem, & veras hinc ducere voces.

v. 460. *Aut ſtudia imparibus diverſa* &c.] *Idem ibid.*

> Ætatis cujuſque notandi ſunt tibi mores,
> Mobilibuſque decor naturis dandus, & annis.

v. 462. *Quæ tardoſque ſenes deceant, juveneſque* &c.] *Idem ibid.*

> Intererit multum Divuſne loquatur, an heros,
> Maturuſne ſenex, an adhuc florente juventa
> Fervidus, an matrona potens, an ſedula nutrix,
> Mercatorne vagus, cultorne virentis agelli,
> *Colchus*, an *Aſſyrius*, *Thebis* nutritus, an *Argis*.

v. 468. *Et quoniam in noſtro* &c.] ARISTOTELES *Poet.* c. 15. Χρὴ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἤθεσιν ἀεὶ ζητεῖν ἢ τὸ ἀναγκαῖον ἢ τὸ εἰκός· ὥστε τὸν τοιοῦτον τὰ τοιαῦτα λέγειν, ἢ πράττειν, ἢ ἀναγκαῖον, ἢ εἰκός.

v. 472. *Semper enim ſummus Divum pater*, &c.] Expreſſus eſt hic locus ex *Æneid.* L. 10. initio.

v. 480. *Nulla mora in* Turno, *&c.*] *Æn.* L. 12. v. 9.

v. 489. *Sæviet, & tota paſſim* &c.] *Æn.* L. 4. v. 300.

v. 493. —— *Excepit* Teucros *quæ nuper egentes*, &c.] *Æn.* L. 1. v. 561.

v. 496. *Nec te oratores pigeat*, &c.] ARISTOT. *Poet.* c. 19. Δῆλον δὲ, ὅτι καὶ ἐν τοῖς πράγμασιν ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν δεῖ χρῆσθαι, ὅταν ἢ ἐλεεινὰ, ἢ δεινὰ, ἢ μεγάλα, ἢ εἰκότα δέῃ παρασκευάζειν.

v. 497. —— Sinon Phrygios *quo*, &c.] *Æn.* L. 2. v. 77.

v. 499. *Quove tenere queat* &c.] *Iliad.* L. 2. v. 190. & 284.

v. 501. *Quid tibi nunc dulcem* &c.] *Iliad.* L. 1. v. 246.

v. 505. *Artibus his certe* Cytherea &c.] *Æn.* L. 8. v. 370.

v. 514. *Affectas implet tacita dulcedine mentes.*] Hoc poetæ faciendum eſſe jubet HORATIUS *de Arte Poet.*

Non ſatis eſt pulchra eſſe poemata; dulcia ſunto,
Et quocunque volunt animum auditoris agunto.

v. 515. *Quem non* Threicii *quondam* &c.] *Georg.* 4. v. 464.

v. 519. *Quid? puer* Euryalus *cum* &c.] *Æn.* 9. v. 433.

v. 526. *Poſtremo tibi ſiqua inſtant* &c.] VIPERANUS *de Poet.* L. 2. c. 4. Si quid fabulæ conſtitutio ſecum interim afferat turpitudinis, vel leviter illam tanget, vel diſſimulabit acute, vel ſapienter obſcurabit: neque, dum vitia reprehendit, obſcœnis vocibus utatur, quæ memoria voluptatum animum turpiter afficiant. Quid enim turpius? Quid indignius eſt homine gravi impudica oratione? Ac certe parum ſapuit, qui *Virgilium* tanquam nimis caſtum notavit. LUD. CARBO *de Eloc. Orat.* L. 1. c. 3. Si de rebus obſcœnis loquendum erit, periphraſi, vel honeſta deſcriptione utemur. *Et poſtea.* Rurſus turpia præteritione attingi poſſunt.

v. 531. *Speluncam* Dido, *dux &* &c.] *Æn.* L. 4. v. 165.

v. 535. *Neve aliis, impar nimium, ne* Troilus *&c.*] *Æn.* L. 1. v. 474. in quem locum *Servii* annotatio ſenſum *Vidæ* explicabit. Veritas (inquit) hoc habet, *Troili* amore *Achillem* ductum palumbes ei, quibus ille delectabatur, objeciſſe: quas cum vellet tenere, captus ab *Achille*, in ejus amplexibus periit. Sed hoc, quaſi indignum heroo carmine, mutavit poeta.

v. 555. *Dii* Romæ *indigetes* &c.] Digreſſionis hujus initium conformatur ad imaginem *Virgilianæ* illius, *Georg.* L. 1. v. 498.

v. 564. *Tanta* Italos *inter crevit diſcordia reges.*] Bello inter *Carolum* V. Cæſarem *Franciſcum*que I. *Franciæ* regem flagrante, poſt *Leonis* X. mortem, miſerrime civilibus armis *Italia* vexabatur. Graviſſimas *Inſubria*, *Neapolis*, *Parma* & *Placentia* furoris bellici miſerias ſubibant. Nec ipſam ſua ſanctitas tuebatur *Romam*, quin & ibi, Anno a partu Virginis MDXXVII, obſeſſo in *Adriani* Mauſoleo *Clemente* VII. Pontifice, incredibili rabie, nulla vel ætatis vel ſexus habita ratione, ſævitum eſſet. Sub idem tempus *Europæ* imperium ſollicite affectabant *Turcæ*, quibus aditus ad *Italiæ* victoriam principum diſſidiis apertior eſt redditus. *Jovius* Hiſt. L.

23. *Thuanus* Hiſt. Lib. 1. *Sleidanus De Stat. Rel.* &c. Lib. 6.

v. 577. —— *Germano fretus* Julo, *&c.*] *Juli* nomine intelligitur *Julius Medicis*, qui, *Adriano* VI. mortuo, A. D. MDXXIII. Pontifex creatus *Clementis* VII. nomen aſſumpſit. Hunc tanta apud *Leonem* X. patruelem ſuum gratia valuiſſe refert (in *Leonis* Vita) *Ciaconius*, ut, illo inconſulto, nec quicquam moliri, nec aliquid pene mente concipere *Leo* auſus eſſet, quaſi turpi piaculo duceret quicquam *Julio* inauſpicato peragere.

v. 584. — *In* Turcas *arma parantem.*] *Selymus*, *Turcarum* Imperator, poſt ingentes in Oriente victorias, *Ægypto* etiam *Syriaque* domitis, in *Chriſtianos* arma verſurus videbatur. Totius igitur *Europæ* principes *Leo* per legatos vehementer cohortatus eſt, ut publicæ memores ſalutis privata deponerent odia, bellumque impotenti barbaro, viribus conſociatis, inferrent. Hæc autem perquam laudanda conſilia mors autoris ſui penitus extinxit, gladiis in pejores uſus diſtrictis. *Thuan. Hiſt.* L. 1. *Jovius* in *Leonis* Vit. L. 4. *Ciaconius*, *Onuphrius*, &c. in Vit. Pontif.

v. 603. *Egregius moriens heros ſecum omnia vertit.*] Princeps hic inſigniſſimus primo die *Decembris* A. D. MDXXI. ætatis autem XLVII. (veneno, ut quidam ſuſpicati ſunt, poculis indito, ſublatus) morti ceſſit. Quantum, & quam merito infelici patriæ diu fuerit deſideratus, neſcio an pulchrius, an fidelius, ſub ejus Vitæ finem his verbis enarrat P. JOVIUS. Poetæ, gratiſſimum atque liberrimum hominum genus, per aliquot annos, deplorata conditione temporum, & congeſtis in *Leonem* laudibus, certatim carminibus adfixis tumulum nobilitarunt. Et nos quoque pari ſtudio, & pietate, conſcribendæ ejus vitæ munus ſuſcepimus, ut, poſtquam ſumptuoſa condere pro fortuna noſtra non licuit, ab exiguo certe, ſed eo fortaſſe immortali, liberalis ingenii monumento, juſta & ſolennia ſanctiſſimo cineri ſolverentur. Et tum profecto non inepte, quum jampridem extinctus princeps, inter tot accumulatas clades, quæ poſtea inciderunt, veluti quotidie renovato funere, veriſſimis totius populi lachrymis efferretur. Quippe tum decedente invidia, præclariſſime, ut in publica urbis & totius *Italiæ* calamitate, *Leonis* virtus enituit. Hæc enim haud dubie, ad ſalutem humani generis auream ætatem condiderat, quum nos ſtatim ab optimi principis exceſſu vere ferream pateremur. Adeo ut, quum fatali errore noſtro barbara vis cædes, cruciatus, peſtilentiam, famem, vaſtitatem, & dira malorum omnium incommoda nobis attuliſſet, literæ in primis, eximiæque artes, communis item ſalus, & publica hilaritas, & denique bona omnia, tanquam eodem ſepulchro cum *Leone* condita, lugerentur.

ANNOTATIONES
AD
MARCI HIERONYMI VIDÆ
POETICORUM
LIBRUM TERTIUM.

v. 16. NAM *neque (ſi tantum fas credere) defuit* &c.] Notatur *Lycophron*, aut *Perſius.*

v. 20. *Ille ego ſim, cui* Pierides *&c.*] ARIST. *Rhet.* L. 3. c. 2. Ὡρίσθω λέξεως ἀρετὴ σαφῆ εἶναι· σημεῖον γάρ ὅτι ὁ λόγος, ἐὰν μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον. *Idem Poet.* c. 22. Λέξεως ἀρετὴ, σαφῆ καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι. DEMET. PHALEREUS *de Eloc.* Sect. 195. Μάλιστα σαφῆ χρὴ τὴν λέξιν εἶναι. QUINTIL. L. 2. c. 3. Prima eſt eloquentiæ virtus perſpicuitas,

v. 35. *Nunc hanc, nunc aliam* &c.] DIONYSIUS HALIC. *de Struct. Orat.* Sect. 12. Διαναπαύειν τε καὶ ταυτότητα φημὶ δεῖν μεταβολὰς εὐχαίρους εἰσφέροντα· καὶ γὰρ ἡ μεταβολὴ παντὸς ἔργου χρῆμα ἡδύ.

v. 37. *Nempe inde illectas aures* &c.] *Idem* Sect. 19. Ὅτι ἥδιστον ἐν λόγοις ἡ μεταβολὴ, πάντας εἰδέναι πείθομαι.

v. 39. *Ergo omnem curam* &c.] ERASMUS *de Copia Verb.* c. 9. Tantam ubique vim habet varietas, ut nihil omnino tam nitidum ſit, quod non ſqualere videatur circa hujus commendationem. Gaudet vel ipſa natura vel in primis varietate, quæ in tam immenſa rerum turba nihil uſquam reliquit, quod non admirabili quodam varietatis artificio depinxerit.

v. 44. *Nonne vides, verbis ut veris* &c.] De metaphoris ſic ARISTOT. *Poet.* c. 22. Ἔστι δὲ μέγα μὲν τὸ ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων πρεπόντως χρῆσθαι, καὶ διπλοῖς ὀνόμασι, καὶ γλώτταις. Τὸ δὲ μέγιστον τὸ μεταφορικὸν εἶναι. Μόνον γὰρ τοῦτο οὔτε παρ' ἄλλου ἔστι λαβεῖν, εὐφυΐας τε σημεῖόν ἐστι, τὸ γὰρ εὖ μεταφέρειν, τὸ ὅμοιον θεωρεῖν ἐστι.

v. 61. *Tum ſpecie capti gaudent ſpectare legentes.*] CICERO *de Oratore* L. 3. c. 39. Atque hoc in genere perſæpe mihi admirandum videtur, quid ſit, quod omnes tranſlatis, & alienis magis delectentur, quam propriis & ſuis.

v. 62. *Nam diverſa ſimul datur* &c.] QUINT. Lib. 8. c. 6. *Tranſlatio* variare ſermonem poteſt, ut ex uno plures intelligamus, parte totum, ſpecie genus, præcedentibus ſequentia, vel contra.

v. 73.

v. 73. *Res humiles ille* &c.] ARIST. *Poet.* c.22. Σεμνὴ δὲ λέξις, καὶ ἐξαλλάττουσα τὸ ἰδιωτικὸν, ἡ τοῖς ξενικοῖς κεχρημένη. Ξενικὸν δὲ λέγω, γλῶτταν, καὶ ἐπέκτασιν, καὶ πᾶν τὸ παρὰ τὸ κύριον. DEMET. PHALEREUS *de Eloc.* Sect. 194. Τὸ ἀσυνήθες, καὶ μεταπεποιημένον, μεγαλοπρεπές. *Cicero de Oratore* Lib. 3. c. 43. Verbum tranſlatum maxime, tanquam ſtellis quibuſdam, notat, & illuminat orationem.

v. 80. *Illa etenim* Jovis *ætherea* &c.] Muſas inter Deorum epulas alternis canere fingit *Homerus* ſub *Il.* L. 1. finem,

—— Οὐδ' ἔτι θυμὸς ἐδεύετο δαιτὸς ἐΐσης,
Οὐ μὲν φόρμιγγος περικαλλέος, ἣν ἔχ' Ἀπόλλων,
Μουσάων θ', αἳ ἄειδον ἀμειβόμεναι ὀπὶ καλῇ.

v. 84. *Nec tamen haud ſolis* &c.] ARIST. *Rhet.* L. 3. c. 2. Πάντες μεταφοραῖς διαλέγονται.

v. 94. *Hanc vulgo ſpeciem propriæ penuria* &c.] CICERO *de Oratore* Lib. 3. c. 38. Tertius ille modus transferendi verbi late patet, quem neceſſitas genuit, inopia coacta & anguſtiis; poſt autem delectatio, jucunditaſque celebravit. Nam ut veſtis frigoris depellendi cauſa reperta primo, poſt adhiberi cœpta eſt ad ornatum etiam corporis, & dignitatem: ſic verbi tranſlatio inſtituta eſt inopiæ cauſa, frequentata delectationis. Nam *gemmare vites*, *luxuriem eſſe in herbis*, *lætas ſegetes*, etiam ruſtici dicunt. Quod enim declarari vix verbo proprio poteſt, id tranſlato cum eſt dictum, illuſtrat id, quod intelligi volumus, ejus rei, quam alieno verbo poſuimus, ſimilitudo.

v. 106. *Parcius iſta tamen delibant* &c.] QUINT. L. 8. c. 6. In illo plurimum erroris, quod ea, quæ poetis (qui & omnia ad voluptatem referunt, & plurima vertere etiam metri neceſſitate coguntur) permiſſa ſunt, convenire quidam etiam proſæ putant. *Idem* L. 10. c. 1. Meminerimus tamen non per omnia poetas eſſe oratori ſequendos, nec libertate verborum, nec licentia figurarum; totum illud ſtudiorum genus oſtentationi comparatum; præter id quod ſolam petit voluptatem, eamque fingendo non falſa ſolum, ſed incredibilia, ſectatur; patrocinio quoque aliquo juvari, quod alligati ad certam pedum neceſſitatem, non ſemper propriis uti poſſint, ſed, depulſi a recta via, neceſſario ad eloquendi quædam diverticula confugiant.

v. 113. *Libertate palam gaudent* &c.] ARISTOT. *Poet.* c. 25. Πολλὰ πάθη τῆς λέξεως· δίδομεν γὰρ ταῦτα τοῖς ποιηταῖς.

v. 116. *Crebrius hi fando* &c.] De *Hyperboles* uſu QUINT. L. 8. c. 6. Tum eſt *Hyperbole* virtus cum res ipſa, de qua loquendum eſt, naturalem modum exceſſit. Conceditur enim amplius dicere, quia dici, quantum eſt, non poteſt: meliuſque ultra, quam citra ſtat oratio.

v. 121.

v. 121. *O pater! ô patria! ô* Priami *domus!*] Hæc verba ex incerti nominis poeta bis citat *Cicero*, ſcil. *Tuſcul. Quæſt.* L. 3. c. 19. & *de Orat.* L. 3. c. 58. Sententia huic non adeo diſſimili uſus eſt *Virgilius*, *Æn.* 2. v. 241.

O Patria! ô Divum domus *Ilium*! & inclyta bello
Mœnia *Dardanidum*!

Et *Plautus*, *Bacchid.* Act. 4. Sc. 9.

O *Troja*! ô patria! ô *Pergamum*! ô *Priame* periiſti ſenex!

Quorum veſtigiis inſtitit *Silius* L. 1. v. 589.

O Patria! ô fidei domus inclyta! Quo tua nunc ſunt
Fata loco!

v. 123. *Quid cum* Neptunum *dicunt mare* &c.] CICERO *de Orat.* L. 3. c. 167. Gravis eſt modus in ornatu orationis, & ſæpe ſumendus: ex quo genere hæc ſunt; *Martem belli eſſe communem*; *Cererem* pro frugibus, *Liberum* appellare pro vino; *Neptunum* pro mari; *curiam* pro ſenatu; *campum* pro comitiis; *togam* pro pace; *arma* ac *tela* pro bello.

v. 127. Africa *terribili tremit horrida terra tumultu.*] Verſus hic *Ennio* tribuitur a *Cicerone Orat.* c. 7. iterumque ab eodem laudatur L. 3. c. 47. *de Orat.* ubi notatum eſt *illam traductionem, atque immutationem, non in verbo quandam fabricationem habere, ſed in oratione.*

v. 128. *Nec deerit tibi pro fluviis* &c.] Adiſis *Macrobium Saturnal.* L. 5. c. 18. de ea re fuſe differentem.

v. 139. *Egregia interea conjux* &c.] *Æn.* L. 6. v. 523.

v. 141. *Nec minus inſignis* Drances &c.] *Æn.* L. 11. v. 142.

v. 143. *Quid ſequar ulterius* &c.] DEMET. PHAL. *de Eloc.* Sect. 103. Ἐν διλογίαις γίνεται μέγεθος.

v. 146. Pan *etiam* Arcadia *neget hoc* &c.] Expreſſus eſt hic verſus cum ſequenti e *Virg. Eclog.* 4.

v. 152. *Ne nimiam oſtendas quærendo talia curam.*] CICERO *de Oratore* Lib. 3. c. 41. Verecunda debet eſſe tranſlatio, ut deducta eſſe in alienum locum, non irruiſſe videatur.

v. 156. *Haud magis imprudens* &c.] DEMET. PHAL. *de Eloc.* Sect. 114. Πρᾶγμα μικρὸν ὂν οὐ δέχεται ὄγκον τοσοῦτον λέξεως. LONGINUS περὶ Ὕψους c. 28. Τοῖς μικροῖς πράγμασιν ἐπιθεῖναι μεγάλα καὶ σεμνὰ ὀνόματα, ταυτὸν ἂν φαίνοιτο ὡς εἴ τις τραγικὸν προσωπεῖον μέγα παιδὶ περιθείη νηπίῳ. CICERO *de Oratore* Lib. 3. c. 41. Nolo [ſimile] eſſe aut majus quam res poſtulat; *tempeſtas comiſſationis*: aut minus; *comiſſatio* tempeſtatis.

v. 160. *Præſtiterit vero faciem ſpolia* &c.] CICERO *Orat.* c. 23. Quædam etiam negligentia eſt diligens. Nam ut mulieres

eſſe dicuntur nonnullæ inornatæ, quas id ipſum deceat; ſic hæc ſubtilis oratio etiam incomta delectat. Fit enim quiddam in utroque, quo ſit venuſtius, non autem appareat. QUINT. L. 8. c. 6. Ut modicus atque opportunus [metaphorarum] uſus illuſtrat orationem: ita frequens & obſcurat, & tædio complet. *Idem ib.* Sed & copia quoque modum egreſſa vitioſa eſt.

v. 163. *Res etiam poteris rebus* &c.] De figura, cujus uſus hic commendatur, (quæ a *Græcis* Εἰκὼν, ab *Horatio*. L. 1. Ep. 7. v. 34. Imago dicitur) vide *Ariſtotelis Rhet.* L. 3. c. 4.

v. 171. —— *Nam nec ſunt omnia verſibus apta* &c.] ARISTOT. *Rhet.* L. 3. c. 2. Ἑτέρα λόγυ ϗ ποιήσεως λέξις ἐςί. QUINT. L. 10. c. 2. Id quoque (in quo magna pars errat) vitandum, ne in oratione poetas nobis & hiſtoricos, in illorum operibus oratores aut declamatores imitandos putemus. Sua cuique propoſita eſt lex, ſuus decor. Nec comœdia in cothurnos aſſurgit, nec tragœdia ſocco ingreditur. Habet tamen omnis eloquentia aliquid commune. Id imitemur, quod commune eſt.

v. 172. *Omnia nec pariter* &c.] ERASMUS *de Cop. Verb.* c. 11. Cavendum, ne, quod quidam faciunt, citra delectum, velut ex acervo, quod primum occurrit, quolibet loco dicamus.

v. 177. *Multa decent ſcenam, quæ* &c.] Dictionem Tragœdiæ aptam diverſam eſſe ab ea, quæ epico poemati convenit, docet ARISTOT. *Rhet.* L. 3. c. 1. Οὐδὲ γὰρ οἱ τὰς τραγῳδίας ποιοῦντες ἔτι χρῶνται τὸν αὐτὸν τρόπον· ἀλλὰ τῶν ὀνομάτων ἀφείκασιν, ὅσα παρὰ τὴν διάλεκτόν ἐστιν· οἷς δὲ οἱ πρῶτοι ἐκόσμουν, ϗ ἔτι νῦν οἱ τὰ ἑξάμετρα ποιοῦντες, ἀφείκασι.

v. 179. *Ergo alte veſtiga oculis &c.*] QUINT. L. 10. c. 1. Cum [verba] ſint aliis alia aut magis propria, aut magis ornata, aut plus efficientia, aut melius ſonantia, debent eſſe non ſolum nota omnia, ſed in promptu, atque (ut ita dicam) in conſpectu, ut, cum ſe judicio dicentis oſtenderint, facilis ex his optimorum ſit electio. ERASMUS *de Cop. Verb.* c. 11. Sunt alia verba aliis honeſtiora, ſublimiora, nitidiora, jucundiora, vehementiora, vocaliora, ad compoſitionem magis concinna: proinde delectus adhibendus eſt, ut ex omnibus optima ſumat.

v. 183. *Rejice degenerem turbam* &c.] PETRONIUS, Effugiendum eſt ab omni verborum (ut ita dicam) vilitate, & ſumendæ voces a plebe ſummotæ, ut fiat,

Odi profanum vulgus, & arceo.

LONGINUS περὶ ὕψυς c. 42. Οὐ δεῖ καταντᾷν ἐν τοῖς Ὕψεσιν εἰς ῥυπαρὰ ϗ ἐξυβρισμένα, ἂν μὴ σφόδρα ὑπό τινος ἀνάγκης συνδιωκώμεθα· ἀλλὰ τῶν πραγμάτων πρέποι ἂν ϗ τὰς φωνὰς ἔχειν ἀξίας.

v. 185. *Quî fieri id poſſit veterum* &c.] ERASMUS *de Cop. Verb.*

Verb. c. 11. Ut judices, præſtabit diligenter obſervata ſermonis elegantia, proprietaſque. Ut quam plurima recondas, omnis generis autorum aſſidua lectio dabit.

v. 188. —— *Longe ſi quis ſupereminet omnes* &c.] CICERO *de Oratore* L. 2. c. 22. Hoc ſit primum in præceptis meis, ut demonſtremus, quem imitetur, atque ita, ut quæ maxime excellant in eo, quem imitabitur, ea diligentiſſime perſequatur: tum accedat exercitatio, qua illum, quem ante delegerit, imitando effingat.

v. 193. *Haud tamen interea* &c.] QUINT. L. 10. c. 2. Cum tòtum exprimere, quem elegeris, pene ſit homini inconceſſum, plurium bona ponamus ante oculos, ut aliud ex alio hæreat, & quo quidque loco conveniat, aptemus.

v. 196. *Nec dubitem verſus hirſuti* &c.] *Id.* L. 2. c. 5. Firmis autem judiciis, jamque extra periculum poſitis, ſuaſerim & antiquos legere, ex quibus ſi aſſumatur ſolida & virilis ingenii vis, deterſo rudis ſeculi ſqualore, tum noſter hic cultus clarius eniteſcet.

v. 210. *Atque ideo ex priſcis ſemper* &c.] LONGINUS, περὶ Ὕψους c. 13. Ἄλλη τις παρὰ τὰ εἰρημένα ὁδὸς ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ τείνει. Ποία δὲ, καὶ τίς αὕτη; ἡ τῶν ἔμπροσθεν μεγάλων συγγραφέων καὶ ποιητῶν μίμησίς τε, καὶ ζήλωσις. Καὶ τούτου γε, φίλτατε, ἀπρὶξ ἐχώμεθα τοῦ σκοποῦ.

v. 228. *Seu cum certandi priſcis ſuccenſa libido.*] *Platonem* in ſcriptis ſuis, hac æmulandi libidine ſuccenſum, cum *Homero* quaſi de palma decertare tradit LONGINUS, περὶ ὕψους c. 13. Οὐδ᾽ ἂν ἐμβεβλέσθαι μοι δοκεῖ τηλικαῦτά τινα τοῖς τῆς φιλοσοφίας δόγμασι, καὶ εἰς ποιητικὰς ὕλας πολλαχοῦ συνεκβῆναι, καὶ φράσεις, εἰ μὴ περὶ πρωτείων νὴ Δία παντὶ θυμῷ πρὸς Ὅμηρον, ὡς ἀνταγωνιστὴς νέος πρὸς ἤδη τεθαυμασμένον, ἴσως μὲν φιλονεικότερον, καὶ οἱονεὶ διαδορατιζόμενος, οὐκ ἀνωφελῶς δ᾽ ὅμως, διηριστεύετο. Ἀγαθὴ γὰρ, κατὰ τὸν Ἡσίοδον, ἔρις ἥδε βροτοῖσι· καὶ τῷ ὄντι καλὸς οὗτος, καὶ ἀξιονικότατος εὐκλείας ἀγών τε καὶ στέφανος, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡττᾶσθαι τῶν προγενεστέρων οὐκ ἄδοξον.

v. 229. *Et poſſeſſa diu, ſed enim male condita victis*
Extorquere manu juvat, in meliuſque referre.] Hoc feciſſe *Virgilium*, ſub *Afranii* perſona, aſſerit MACROBIUS, *Saturn.* L. 6. c. 1. Si hæc ſocietas & rerum communio poetis ſcriptoribuſque omnibus inter ſe excercenda conceſſa eſt; quis fraudi *Virgilio* vortat, ſi, ad excolendum ſe, quædam ab antiquioribus mutuatus ſit? Cui etiam gratia habenda eſt, quod nonnulla ab illis in opus ſuum, quod æterno manſurum eſt, transferendo fecit, ne omnino memoria veterum deleretur. Quos, ſicut præſens ætas oſtendit, non ſolum neglectui, verum etiam riſui habere cœpimus. Denique & judicio transferendi & modo imitandi conſecutus eſt, ut quod apud illum legerimus alienum, aut aliud eſſe malimus, aut melius hic, quam ubi natum eſt, ſonare miremur.

v. 243. *Ergo agite ô mecum ſecuri accingite furtis Una omnes,* &c.] Imitandi veteres rationem, quam *Vida* aſſequendam eſſe ſtatuit, furti nomine inuſtam eſſe nonvult LONGINUS περὶ Ὕψους, c. 13. Ἔστι δ᾽ οὐ κλοπὴ τὸ πρᾶγμα, ἀλλ᾽ ὡς ἀπὸ καλῶν εἰδῶν, ἢ πλασμάτων, ἢ δημιουργημάτων ἀποτύπωσις.

v. 264. *Non tamen omnia te priſcis fas fidere* &c.] QUINT. L. 10. c. 2. Ante omnia igitur imitatio per ſe ipſa non ſufficit; quia pigri eſt ingenii contentum eſſe iis, quæ ſunt ab aliis inventa.

v. 272. *Uſque adeo patriæ* &c.] HORAT. *de Art. Poet.*

—— Nova fictaque nuper habebunt verba fidem, ſi
Græco fonte cadant, parce detorta.

v. 279. *Nonne vides mediis ut multa* &c.] QUINT. L. 1. c. 5. Hæc diviſio mea ad *Græcum* ſermonem præcipue pertinet; nam & maxima ex parte *Romanus* inde converſus eſt, & confeſſis quoque *Græcis* utimur verbis, ubi noſtra deſunt.

288 *Sæpe etiam vidi veterum* &c.] ERASMUS *de Cop. Verb.* c. 11. Habent ſuam & peregrina gratiam, in loco adhibita; velut cum *gazas* dicimus, quæ vox *Perſica* eſt.

v. 294. *Quin & victa ſitu ſi me* &c.] QUINTIL. L. 1. c. 6. Verba à vetuſtate repetita non ſolum magnos aſſertores habent, ſed etiam afferunt orationi majeſtatem aliquam non ſine delectatione. Nam & autoritatem antiquitatis habent, &, quia intermiſſa ſunt, gratiam novitati ſimilem parant. Sed opus, modo ut neque crebra ſint hæc, neque manifeſta, (quia nihil odioſius eſt affectatione,) nec utique ab ultimis, & obliteratis repetita temporibus. *Idem.* L. 8. c. 3. Verbis propriis dignitatem dat antiquitas; namque & ſanctiorem & magis admirabilem faciunt orationem, quibus quilibet non fuerat uſurus, eoque ornamento acerrimi judicii *P. Virgilius* unice eſt uſus. *Olli* enim, & *quianam*, & *mî*, & *pone* pellucent, & aſpergunt illam, quæ etiam in picturis eſt gratiſſima, vetuſtatis inimitabilem arti autoritatem. Sed utendum modo, nec ex ultimis tenebris repetenda.

v. 302. *Tum quoque ſi deerunt rebus* &c.] Periphraſin non tantum urgente verborum inopia, verum etiam ornandæ dictionis gratia, eſſe uſurpandam cenſet LONGINUS περὶ Ὕψους c. 28. Ἡ περίφρασις ὡς ὑψηλοποιόν, οὐδεὶς ἄν, οἶμαι, διστάσειεν. Item J. SCALIGER *Poet.* L. 4. c. 35. Multam affert ornamenti Περίφρασις, quum rem unam multis deſignamus verbis: valde nam abhorret à communi uſu loquendi.

v. 305. *Verba etiam tum bina juvat* &c.] QUINTIL. L. 1. c. 5. Voces compoſitæ aut præpoſitionibus ſubjunguntur, ut *innocens*, interdum repugnantibus inter ſe duabus, quale eſt *imperterritus*;

ritus: alioqui poſſunt aliquando continuari duæ, ut *incompoſitus*, *reconditus*, &, quo *Cicero* utitur, *ſubabſurdum*: aut ex duobus quaſi corporibus coaleſcunt, ut *maleficus*: nam ex tribus noſtræ utique linguæ non conceſſerim.

v. 312. Argolici, *quos iſta decet* &c.] *Idem ib.* Res tota magis *Græcos* decet, nobis minus ſuccedit, ideoque, cum κυρταυχένα mirati ſumus, *incurvicervicum* vix à riſu defendimus.

v. 329. *Sed neque verborum cauſa* &c.] CICERO *de Orat.* L. 1. c. 12. Quid eſt tam furioſum quam verborum vel optimorum atque ornatiſſimorum ſonitus inanis, nulla ſubjecta ſententia, nec ſcientia? QUINTIL. L. 8. in *Proem.* Sit cura elocutionis quam maxima, dum ſciamus tamen nihil verborum cauſa eſſe faciendum, cum verba ipſa rerum gratia ſint reperta.

v. 343. *Nec tamen interdum vacuas* &c.] *Idem* L. 8. c. 6. Ornat Ἐπίθετον, quod recte diximus appoſitum, à nonnullis ſequens dicitur. Eo poetæ & frequentius & liberius utuntur, namque illis ſatis eſt convenire verbo cui apponitur, & ita *dentes albi*, & *humida vina* in his non reprehenduntur.

v. 355. *Huc ades, hic penitus* &c.] Hic, ubi de ſtyli harmonia materiæ accommodanda agitur, autoris noſtri *curioſa felicitas* maxime elucet. Quam artificioſe variantur numeri! Quanta venuſtate leges in iis latas illuſtrant! Quam fulget *Mantuanæ* Muſæ *Cremonenſis* æmula! & dum recludendis illius opibus immoratur, quam decore ſuas, vix impares, oſtendit! Sed hæc adeo ſunt in propatulo, ut ea vix quiſquam non obſervet, & admiretur.

v. 366. *Haud ſatis eſt illis utcunque* &c.] J. CÆS. SCALIGER. *Poet.* L. 4. c. 48. Diſpoſitio verborum eſt collocatio apta ad efficiendam concinnitatem æqualem rei. Quare quum iidem pedes eodem in verſu conſtare poſſint, aliam ſæpenumero inimus collocandi rationem, quam exiſtimamus accommodatiorem ad ſententiam explicandam. Neque enim ſatis eſt hoc id rei verbo ſignificari, neque ſic eas conjungi dictiones, ut ipſa rei conditio expleatur, ſed ut is vocum ordo inſtituatur, ut ex earum ſono res ipſa quaſi elidatur, atque eliciatur.

v. 368. *Atque ſono quæcunque* &c.] DIONYSIUS HALICARN. *de Struct Orat.* Sect. 16. Κατασκευάζουσιν οἱ ποιηταὶ καὶ λογογράφοι, πρὸς χρῆμα ὁρῶντες, οἰκεῖα καὶ δηλωτικὰ τῶν ὑποκειμένων τὰ ὀνόματα. Πολλὰ δὲ καὶ παρὰ τῶν ἔμπροσθεν λαμβάνουσιν, ὡς ἐκεῖνοι κατεσκεύασαν, ὅσα μιμητικώτατα τῶν πραγμάτων ἐστίν. *Idem* Sect. 20. Δεῖ τὸν ἀγαθὸν ποιητήν τε καὶ ῥήτορα μιμητικὸν εἶναι τῶν πραγμάτων, ὑπὲρ ὧν ἂν τοὺς λόγους ἐκφέρῃ, μὴ μόνον κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν ὀνομάτων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν σύνθεσιν.

v. 370. *Nam diverſa opus eſt* &c.] QUINTIL. L. 8. c. 3.

Pe-

Pejor hac Ὁμοιολογία eſt, quæ nulla varietatis gratia levat tædium, atque eſt tota coloris unius, quæ maxime deprehenditur carens arte oratoria, eaque & in ſententiis, & figuris, & compoſitione longa, non animis ſolum, ſed etiam auribus, eſt ingratiſſima.

v. 377. *Ecce aliquis ſubit egregio* &c.]

v. 379. *Contra alius rudis informes* &c.] Hic eam metri pulchritudinem & deformitatem, quas depingit, *Vida* conſequutus eſt. Ob numeros eodem modo variatos, & perſonis ſuis apte reſpondentes *Homerum* laudat DIONYSIUS HALICARN. *de Struct. Orat.* Sect. 16. Πολυφωνότατος (inquit) ἁπάντων τῶν ποιητῶν Ὅμηρος. ὅταν μὲν ὥραν ὄψεως εὐμόρφου, καὶ κάλλος ἡδονῆς ἐπαγωγὸν ἐπιδείξασθαι βούληται, τῶν τε φωνηέντων τοῖς κρατίστοις χρῆται, καὶ τῶν ἡμιφώνων τοῖς μαλακωτάτοις, καὶ οὐ καταπυκνώσει τοῖς ἀφώνοις τὰς συλλαβὰς, οὐδὲ συγκόψει τοὺς ἤχους, παρατιθεὶς ἀλλήλοις τὰ δυσέκφορα, ἀραιὰν δέ τινα ποιήσει τὴν ἁρμονίαν τῶν γραμμάτων, καὶ ῥέουσαν ἀλύπως διὰ τῆς ἀκοῆς. Ὅταν δὲ οἰκτρὰν, ἢ φοβερὰν, ἢ ἀγέρωχον ὄψιν εἰσάγῃ, τῶν τε φωνηέντων οὐ τὰ κράτιστα θήσει, ἀλλὰ τῶν ψοφοειδῶν ἢ ἀφώνων τὰ δυσεκφορώτατα λήψεται, καὶ καταπυκνώσει τούτοις τὰς συλλαβάς.

v. 383. *Sed facies ſua pro meritis* &c.] Non abſimile de variando ſolutæ orationis ornatu dicit QUINTIL. L. 8. c. 3. Illud obſervatione dignius, quod hic ipſe honeſtus ornatus pro materiæ genere debet eſſe variatus.

E verſuum ſono res deſcriptas imitante pulchritudinem enaſci non mediocrem ex exemplis, quæ ſequuntur, facile patet. Plerique autem poetarum adeo vel ingenii vel judicii inopia laborarunt, ut eam parce aſſequuti ſint. *Homerus* & *Virgilius* naturæ duci fidelius paruere. Eos legitimum carminis heroici ſonum longe melius calluiſſe vix ulla *Iliados*, *Odyſſeæ*, & *Æneidos* non fatetur pagina. Vide *Dionyſ. Halicarn. de Struct. Orat.* Sect. 15, 16, & 20. *J. Cæſ. Scalig. Poet.* L. 4. c. 48. *J. Pontan. Poet. Inſtit.* L. 2. c. 9. & *Voſſ. Inſt. Poet.* L. 3. c. 7.

v. 386. —— *Spumare reductis*
Convulſum remis roſtriſque ſtridentibus æquor.] *Æn.* L. 5. v. 143. L. 8. v. 689.

v. 388. *Tunc longe ſale ſaxa ſonant.*] *Æn.* L. 5. v. 866.

v. 388. —— *Freta ventis*
Incipiunt agitata tumeſcere.] *Georg.* L. 1. v. 356.

v. 390 —— *Refracta remurmurat unda.*] *Æn.* L. 10. v. 291.

v. 391. —— *Cumulo inſequitur præruptus aquæ mons.*] *Æn.* L. 1. v. 109.

v. 392. —— Trinacriam *cernas procul intremere omnem*] *Æn.* L. 3. v. 581.

v. 393. —— *Montes concurrere montibus altos.*] *Æn.* L. 8. v. 692.

v. 395. *Leniit in morem ſtagni, placidæque paludis.*] *Æn.* L. 8. v. 87.

v. 395. *Labitur uncta vadis abies.*] *Ibid.* v. 91.

v. 396. —— *Natat uncta carina.*] *Æn.* L. 4. v. 398.

v. 399. —— *Stipulas flamma crepitante cremari.*] *Georg.* L. 1. v. 85. *Æn.* L. 7. v. 74.

v. 400. *Exultant latices cum tæda ſonore*
Virgea ſuggeritur coſtis undantis aheni.] *Æn.* L. 7. v. 462.

v. 402. *Carmine nec levi* &c.] *Æn.* L. 10. v. 653.

v. 406. *Panditur interea domus omnipotentis* Olympi.] *Ib.* v. 1.

v. 409. *Nocte ſedens ſerum canit importuna per umbras,*
Ut quondam in buſtis, aut culminibus deſertis.] *Æn.* L. 12. v. 863.

v. 414. *Et magni membrorum artus, magna oſſa, lacertique.*] *Æn.* L. 5. v. 422.

v. 415. —— *Siquid geritur molimine magno,*
Adde moram, &c.] Ita, ſub finem *Odyſſ.* L. 11. ubi *Siſyphus*, ingens ſaxum ſupra montis cacumen protrudere conatus, depingitur, arduum ejus laborem tardus vocabulorum inceſſus optime repræſentat. Arte ſimili, ubi *mora fuiſſet damno*, derepente poeta tenorem mutat, & ſaxi relabentis celeritatem celeritate carminis exæquat. Hi ſunt verſus,

Καὶ μὴν Σίσυφον εἰσεῖδον, κρατέρ' ἄλγε' ἔχοντα,
Λᾶαν βαστάζοντα πελώριον ἀμφοτέρῃσιν.
Ητοι ὁ μὲν, σκηριπτόμενος χερσίν τε ποσίν τε,
Λᾶαν ἄνω ὤθεσκε ποτὶ λόφον· ἀλλ' ὅτε μέλλοι
Ακρον ὑπερβαλέειν, τότ' ἀποστρέψασκε κραταιΐς.
Αὖτις ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδής.

Vid. *Dion. Halic. de Struct. Orat.* Sect. 20.

v. 417. —— *Gleba coactis*
Æternum frangenda bidentibus.] *Georg.* L. 2. v. 400.

v. 419. *Cornua velatarum obvertimus antennarum.*] *Æn.* L. 3. v. 549.

v. 422. —— *Cape ſaxa manu, cape robora, paſtor.*] *Georg.* L. 3. v. 420.

v. 423 *Ferte citi flammas, date tela.*] *Æn.* L. 4. v. 594. & L. 9. v. 37.

v. 425. —— *Ruit Oceano nox.*] *Æn.* L. 2. v. 250.

v. 426. —— *Procumbit humi bos.*] *Æn.* L. 5. v. 481.

v. 429. —— *Quierunt cum freta ponti,*
Poſtquam auræ poſuere.] Reſpiciuntur forſitan *Æn.* L. 7. v. 6. & 27.

v. 432. —— *Senior cum telum imbelle ſine ictu.*] *Æn.* L. 2. v. 544.

v. 435. *Sanguis hebet, frigent effœtæ in corpore vires.*] *Æn.* L. 5. v. 396.

v. 437. —— *Præfractaque quadrupedantum*
Pectora pectoribus perrumpere.] *Æn.* L. 11. v. 614.

v. 440. *Nulla adeo vatum major* &c.] QUINT. L. 11. c. 3. Ornatus omnis non tam ſua, quam rei, cui adhibetur, conditione conſtat: nec plus refert quid dicas, quam quo in loco.

442. *Nunc illos animum ſummittere cernas*, &c.] ERASMUS *de Cop. Verb.* L. 1. c. 3. Iidem autores non in palæſtra ſolum, verum etiam in opere ſerio nonnunquam oſtentanda copia luſerunt, dum rem eandem nunc ita cohibent, ut adimere nihil queas, nunc ita locupletant, dilatantque, ut nihil poſſis adjungere. Ob hanc eloquentiæ varietatem, rebus ſubjectis apte reſpondentem, *Virgilium* laudat *Macrobius*, *Saturnal.* L. 5. c. 1.

v. 459. *Non totam ſubito* &c.] HORAT. *de Arte Poet.*

—— Nonumque prematur in annum,
Membranis intus poſitis delere licebit
Quod non edideris: neſcit vox miſſa reverti.

v. 462. *At patiens operum ſemper* &c.] QUINT. L. 10. c. 4. Nec dubium eſt optimum eſſe emendandi genus, ſi ſcripta in aliquod tempus reponantur, ut ad ea, poſt intervallum, velut nova atque aliena redeamus, ne nobis ſcripta noſtra, tanquam recentes fœtus, blandiantur.

v. 466. *Interea fidos adit* &c.] HORAT. *de Arte Poet.*

—. Si quid tamen olim
Scripſeris, in *Metii* deſcendat judicis aures,
Et patris, & noſtras.

v. 477. *Carmina quæ tantum ante* &c.] Carmen hoc cum decem proximis, *J. Cæſ. Scaliger Poet.* L. 6. c. 4. inter ea refert, quæ fatetur eſſe divina, atque omni majora obtrectatione. Et quæ deinde ſequuntur (inquit) tanto ſtudio *Virgilium* imitandi perfecta ſunt, ut prope parem felicitatem aſſequuta eſſe videantur.

v. 488.] —— *Hic autem durate, poetæ,*
Gloria quos movet &c.] Appoſite ad hanc rem PLUTARCHUS in *Periclis* Vit. Ἡ ἐν τῷ ποιεῖν εὐχέρεια, καὶ ταχύτης, οὐκ ἐντίθησι βάρος ἔργῳ μόνιμον, οὐδὲ ἀκρίβειαν· ὁ δ' εἰς τὴν γένεσιν τῷ πόνῳ προδανεισθεὶς χρόνος, ἐν τῇ σωτηρίᾳ τοῦ γενομένου τὴν ἰσχὺν ἀποδίδωσιν.

v. 494. *Nec ſemel attrectare* &c.] HORAT. *de Arte Poet.*

—— Carmen reprehendite quod non
Multa dies, & multa litura coercuit; atque

Per-

Perfectum decies non caſtigavit ad unguem.

v. 509. *Verum eſto hic etiam modus* &c.] QUINT. L. 10. c. 4. Ipſa emendatio finem habet. Sunt enim qui ad omnia ſcripta tanquam vitioſa redeant, & quaſi nihil fas ſit rectum eſſe quod primum eſt, melius exiſtiment quicquid eſt aliud: idque faciant quoties librum in manus reſumpſerint, ſimiles medicis etiam integra ſecantibus. Accidit itaque ut cicatricoſa ſint, & exanguia, & cura pejora.

v. 530. *Quando non artes ſatis ullæ* &c.] *Idem* L. 1. in *Proem.* Illud in primis teſtandum eſt, nihil præcepta atque artes valere, niſi adjuvante natura.

v. 533. *Ipſe viam tantum potui* &c.] Autor libri cui titulus *Orationes Tres Cremonenſium contra Papienſes in Controverſia Principatus* [habitæ coram Senatu *Mediolanenſi* A. D. MDL. & eodem anno *Cremonæ* impreſſæ] in Orat. ſecunda his verſibus videtur alludere. Ut poetarum (inquit) modo de poetis loquar, noſtra ætate a noſtris poetis ad ſumma inacceſſarum rupium juga per aſperrima montium molli admodum & plano tramite adductæ ſunt Muſæ. Ipſi tamen modeſtiſſime fatentur ſe ſperare alios poſt ſe futuros, qui viam, quam ipſi perruperunt, molliorem & faciliorem reddere poſſint, Muſis omnibus approbantibus; ſibi ſatis eſſe quod aditum patefecerint, & tantæ rei quaſi ſpecimen poſteris commonſtrarint.

Hæc ideo lectoris oculis ſubjicienda duximus, ne, cum autore *Indicis Bibliothecæ Barberinæ*, orationes eas *Vidæ* temere adſcribat.

ANNOTATIONES

AD

MARCI HIERONYMI VIDÆ BUCOLICA.

ECLOG. I. v. 11. O*Blitum patria arva juvant*, &c.] *Florentinum* aliquem ſub perſona *Daphnidis* adumbrari ex his verbis liquet: & ſi quis hanc Eclogam in gratiam cujuſpiam ex illuſtriſſima *Medicûm* familia ſcriptam eſſe arbitretur, a vero fortaſſe non aberrabit.

v. 14. *Dilecti ripas formoſas accolis* Arni.] *Arnus*, *Italiæ* fluvius,

vius, e monte *Apennino* ortus, *Florentiam* & *Piſas* alluit, & in *Etruſcum* mare delabitur.

ECL. 2. v. 8. *Nam ſatyrum biſores* &c.] Vid. *Ovid. Metam.* L. 6.

v. 12. *Narciſſi nunc formoſi* &c.] *Ovid. Met.* L. 3.

v. 27. —— *Dehinc addit* Ariona *&c.*] *Arionis* meminerunt *Herodotus* L. 1. c. 23. *Oppianus* Ἁλιευτ. L. 5. v. 448. & *Servius* in *Virg.* Ecl. 8. v. 56.

v. 66. *Sed non* Sicanium *non ille oblitus* Amyntam, *&c.*] Ex *Amyntæ* nomine, (ut veriſimile videtur) intelligendus eſt *Joannes Matthæus Gibertus*, de quo infra.

v. 75. *Ad flumina* Mellæ.] *Mella*, (ab aliis *Mela* dictus) *Galliæ Ciſalpinæ* fluvius, oritur ex monte *Brenno*, prope *Brixiam* fluit, & in *Ollium* effunditur.

ECL. 3. v. 1. *Conjugis amiſſi funus pulcherrima* Nice *Flebat* &c.] Scripta eſt hæc Ecloga in honorem *Ferdinandi Davali Piſcariæ* Marchionis, & *Victoriæ Columnæ* conjugis. Ille inter duces fortiſſimos, hæc inter ornatiſſimas ſui ſeculi fœminas eminuit. Quas utrique, ſub perſonis *Nices* & *Davali*, *Vida* laudes tribuit, nemo meritis majores eſſe arbitrabitur, qui *Piſcarii* Vitam a JOVIO ſcriptam legerit. Inde pauca, ad hanc Eclogam quodammodo illuſtrandam excerpemus. De eorum nuptiis memorans, ſic ille. Nec multo poſt regio apparatu [*Piſcarius*] nuptias cum *Victoria Columna* celebravit. Ea enim vixdum trima, *Ferdinandi* junioris *Arragonii* regis auſpiciis, ipſi *Piſcario* ætate ferme pari fuerat deſponſata, quum *Fabritius*, *Victoriæ* pater, vigente *Gallico* bello, ad *Arragonias* partes tranſiviſſet, initaque cum *Alfonſo Davalo* amicitia in gratiam regis etiam vinculum affinitatis addendum eſſe cenſuiſſet; quaſi tum *Piſcario* in cunis adhuc vagienti, quando unicus ætatis ſuæ faventibus caſtris futurus eſſet imperator, eam uxorem fortuna deſponderet, quæ fatale VICTORIÆ nomen, uti dotale munus, in mariti domum ferret: & ipſa una omnium pietate, forma, liberis, nobilitateque lectiſſima viro invictiſſimo, rara quadam mutuæ ſortis felicitate, jungeretur.

Teſtis eſt idem *Jovius* (in Præf. ad Vit. *Piſc.*) *Victoriam* virili ingenio uſque eo excelluiſſe, ut, præter ſolutæ orationis laudem, poeticis etiam numeris cum præcellentibus vatibus contenderit. Eam in *Heroinis* laudat *J. Cæſ. Scaliger*, & carminibus ſuis memorarunt *Franciſcus Franchinus*, *Ludovicus Fenarolus*, & *Benedictus Lampridius*.

v. 37. —— *Facta canes ingentia, ut hoſtibus unus* &c.] De *Piſcarii* virtute bellica ita JOVIUS L. 7. Obiit invictus in medio

ætatis

ætatis flore, uti jam ſenex multitudine & pondere victoriarum feſſus, ea hominum opinione, ut ſi ei fata juſtum vitæ ſpatium, amplioreſque exercendi imperii facultates conceſſiſſent, veterum vel maximorum ducum gloriam haud dubie fuerit æquaturus. Nemo enim eo gravius atque prudentius de toto belli genere judicavit, nemo incerta caſuum felicius ad conſilium vertit, contemptius pericula deſpexit, aut omnino pugnavit ardentius.

v. 59. —— *At lento paulatim cedere morbo.*] *Idem, ibid.* Ex longa tabe tenue corpus immenſo illo animi vigore vix ſuſtinentem mors oppreſſit, aſſiduo aquæ potu, & multis maxime bellicis laboribus atque vigiliis quæſita.

v. 56. *Exanimum circumſtabunt regeſque* &c.] *Idem, ibid.* Ejus funus, uti unici Imperatoris, milites gravi & diuturno luctu celebrarunt, adeo ut, quum vexilla alarum atque cohortium atrati duces & ſigniferi ornando ejus ſepulchro dedicarent, pro his colore variis inſignibuſque diſtinctis nigra omnia ad ſummi doloris indicium ſumerent. *Idem, poſtea.* Funeratus eſt *Mediolani* regio ſumptu, Prid. Calendas *Decembris* Anno a partu Virginis quingenteſimo viceſimo quinto ſupra milleſimum. Nec multo poſt, *Neapolin*, proſequente in atra veſte amicorum & familiarium turba, devectus eſt, ut in templo Divi *Dominici*, ad aram maximam conderetur, ubi, inſigni pompa inſtauratis exequiis, eum e ſuggeſtu *Valterius Corbitius*, orator *Mediolanenſis*, diſertiſſime laudavit.

v. 70. *Cum vero extinctum* Davalum *&c.*] *Idem, ibid. Piſcarius*, prægravante morbo, eam ad ſe accerſivit, utpote qui in ejus lectiſſimæ fœminæ diligentia, & jucundiſſima familiaritate maximum diſcutiendi morbi momentum opportune collocaret. Sed *Victoria*, *Romæ* ſummo cum honore ſuſcepta, quum *Viterbium* applicuiſſet, extincti viri nuncium accepit, atque ita ab inſtituto itinere, propemodum exanimata dolore & lachrymis, in templo ſacratarum virginum ſubſedit.

De

Joanne Matthæo Giberto.

Joannes *Matthæus Gibertus*, (cui *Vida* duas Odas, præter hanc Epiſtolam, inſcripſit) nobili ſtirpe *Genoenſi* oriundus, patriam habuit *Panormum*, *Siciliæ* urbem. Eruditione & aliis vir-

virtutibus eouſque adoleſcens inclaruit ut *Romæ* muniis publicis obeundis ante annos deſignaretur. *Leoni* X adprime carus extitit, a quo *Datariam* accepit. Hanc fide geſſit integra, hominum literis & pietate illuſtrium patrocinio celeberrimus. Ob prudentiam, & ſingularem in rebus agendis peritiam, eum magni fecit *Clemens* VII. & in ſecretiora conſilia adhibuit. A. D. MDXXIV. ex Abbatia *Roſarii* eum evexit ad Epiſcopatum *Veronenſem*, & aliis ſubinde honoribus inſignitum in *Germaniam* legavit, ut, furente inter *Franciſcum* I. & *Carolum* V. bello, *Italiæ* paci conſuleretur. *Clemente* mortuo, gratia non minori apud *Paulum* III. valuit *Gibertus*, a quo (ut prius a *Clemente*) *Apoſtolici Legati a latere* titulo honeſtatus eſt. A. D. MDXLIII. poſtquam ſumma cum dignitate per novendecim plus minus annos Eccleſiæ *Veronenſi* præfuiſſet, morbo diutino fractus, die *Decembris* 30. *Veronæ*, in hortis *Nazaretanis*, animam Deo reddidit, magno ſui deſiderio apud bonos omnes relicto. Die 2. *Januarii* in majori urbis templo ſepultus eſt, eique *Adamus Fumanus* Canonicus oratione funebri (quam poſtea *Aloyſius Novarinus* edidit *Opuſculorum Var*. Tom. I.) parentavit.

De *Giberto* ſcripſit hoc Epitaphium *Marcus Antonius Flaminius*,

Giberti venerator hic ſepulchrum,
Quem *Ligur* genuit *Panormi* in urbe;
Roma nutriit, & diu regendi
Orbis participem beata vidit;
Deinde *Verona* recepit, & magiſtrum
Sinceræ pietatis & parentem
Mirata eſt: nihil ille quod beatam
Poſſet reddere civitatem omiſit:
Nunc cœlo fruitur beatus ipſe.

Qui de eo plura velit, adeat *Ferdin. Ughelli Italiam Sacram*, (unde hæc præcipue deduximus) conſulat item *Hieronymum Fracaſtorium*, *Petrum Bembum*, *Benedictum Lampridium*, *Honoratum Faſcitellum*, & *Auguſtinum Beatianum*, poetas *Italos*, qui eum carminibus celebrarunt.

FINIS.

ASHMOLEAN OXFORD MUSEUM

MARCI HIERONYMI
VIDÆ,
CREMONENSIS,
ALBÆ EPISCOPI,
POEMATUM,
Quæ haud plane disjunxit a Fabula,

PARS ALTERA,

Continens

BOMBYCUM
LIBROS DUOS,

SCACCHIAM LUDUM,
ET

CARMINA DIVERSI GENERIS.

Edidit THOMAS TRISTRAM, A. M.
Coll. *Pemb. Oxon.* Socius.

OXONII,
E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO,
MDCCXXIII.

Imprimatur,

ROB. SHIPPEN,

Vice-Can. *Oxon.*

Maii 1. 1722.

MARCI HIERONYMI

VIDÆ,

CREMONENSIS,

ALBÆ EPISCOPI,

BOMBYCUM

LIBRI DUO,

SCACCHIA LUDUS,

ET

CARMINA DIVERSI GENERIS.

OXONII,

TYPIS ACADEMICIS,

MDCCXXII.

MARCI HIERONYMI
VIDÆ
BOMBYCUM,
AD
ISABELLAM,
ESTENSEM, Marchioniſſam MANTUÆ,

LIBER PRIMUS.

MARCI HIERONYMI VIDÆ BOMBYCUM

LIBER PRIMUS.

QUOS mores, quas aut parvis reptantibus artes
Juppiter addiderit, quæ fila tenacia Serum
Ore vomunt ſaturæ, vos mecum evolvite, Nymphæ
Seriades: vos lanifici gregis aurea noſtis
Munera, quæ pater Italiæ prior intulit olim

Serius, huc patriis Serum devectus ab oris.
Tuque ades, & noſtro ſuccurre, ISABELLA, labori,
Nympha, Padi in ripa, magnis e regibus orta,
Quæ gentem pulchra auxiſti pulcherrima prole
GONZAGAM, exiguis ades huc non aſpera cœptis.
Et vos o placidæ properate, ubi quæque, puellæ:
Veſtrum opus, hos veſtros faciles hic diſcite cultus.
  Id tineæ in ſylvis, multis volventibus annis,
Gentibus ignotum vixit genus: aurea fruſtra
Edebant opera, umbriferis pendentia ramis:
Nam pluviæ, lateque immites omnia venti
Vaſtabant, tenui nec honos, nec gloria filo
Ulla erat: in ſylvis ceu quondam more ferarum
Degebant homines, antiquo robore nati:
Nondum urbes, nondum certos gens dura penates
Noverat, aut ullas vitam excoluiſſe per artes.
Verum poſtquam homini divini eſt muneris uſus
Traditus, in tectis, atque intra ſepta domorum
Sylveſtres tineas alere, atque impendere curam
Cœpit: opes multi hinc ad ſummas emerſere:
Quamvis eſſe aliquas etiam nunc fertur in oris
Longe aliis gentes, quæ nondum in tecta relatas
Per lucos errare ſinunt, nulloque labore

Fila ſuo carpunt oneratis mollia ramis.
Namque malo aſſuetæ arboribus frondentibus illæ
Pubentes ſylvas, & quæque tenerrima carpunt,
Injuſſæque inſtant operi: non horrida multum
Flabra nocent, neque proviſi prudentibus imbres.
Quippe, ubi ſenſerunt in nubes aera cogi,
Diffugiunt trepidæ, foliiſque ſub omnibus hærent:
Securæque hyemis velut alta ex arce ſonantes
Accipiunt Auſtros, pulſataque robora nimbis.
Sed tu ne, moneo, in ſylvis permitte vagari
Incuſtoditas, nec curam adhibere recuſa
In tectis: hujus non gratia parva laboris.
Haud longum tempus fluet, & jam ſtamine multo
Dives eris, filoque ibis ſpectabilis aureo.

Principio, ne te lateat quæ tradita agendæ
Sint illis vitæ ſpatia: brevis omnibus ætas:
Vix ulli Lunæ completur tertius orbis,
Et nunquam ex ſeſe prolem videre creatam.
Intereunt omnes, pecus occidit omne quotannis,
Et cunctam evertunt fera fata ab origine gentem.
Immortale tamen reſtat genus his, neque morti
Eſt penitus locus, æternum nam ſemina durant.
Ceu quondam ſylvæ ſi forte aut frigore diro,

Aut æſtu areſcant ſummæ, tamen abdita quædam
Vitalis ſuperat vis in radicibus imis,
Et, trunco exciſo, nova vere repullulat arbos:
Non ſecus extinctis bombycibus annuus ortus:
Uſque nova in regnis proles ſuccedit avitis.
Ne vero ante diem, ſed tempeſtiva creata
Sit ſoboles: veto ne revoces in luminis oras
Progeniem extinctam, attonſis cum gramina campis
Nondum ulla, aut frondes apparent arbore nullæ.
Ante nova incipiat morus revireſcere ſylva:
Neve fames teneris, neve obſint frigora alumnis.
Ipſi etiam morum agricolæ, ne tempora fallant,
Obſervare ſolent: nam cum ſeſe illa virentem
Induit in frondem, noſtris tum protinus oris
Exceſſiſſe hyemem, & manes abiiſſe ſub imos
Nil dubitant, nec ſæva ultra pecorive ſatiſve
Frigorave, glaciemve timent, canamve pruinam.
Præterea tibi Lunai gelidæ incrementa
Sunt ſervanda; ſeneſcentis fuge tempora læva:
Nec tum etiam liquidis cum ſeſe nuper ab undis
Extulit Oceani, pallenteſque humida vultus
Oſtendit, gracili incedens per inania cornu,
Utile erit teneros ovis excludere fœtus.

Expecta cum plena animis, cum lumine largo
Solis ab igne tumens, altumque per æthera vecta,
Carpit iter, fratremque audet ſe attollere contra.
Tum fas fœturæ, tum juſtum incumbere tempus:
Quandoquidem validas creſcenti a lumine vires
Semina concipiunt genitalia: tum favet æther,
Majoremque trahunt naſcentia membra vigorem.
Quo foveas autem pacto? mos ipſe fovendi
Haud ſimplex: ſunt quæ calido ſub ſole relinquunt
Ova, recens donec fœtus in luminis auras
Prodierit: tu conde ſinu velamine tecta,
Nec pudeat roſeas inter foviſſe papillas,
Si te tangit honos, & flavi gloria fili.
Cumque dies alterque dies proceſſerit, ecce!
Cernere erit formis animantia fervere miris.
Ante opus omne tamen pete matutina Deorum
Limina, ferque preces ſupplex, Diviſque litato
Auſpicibus cunctorum operum, cum mane ſacerdos
Sinceram Cererem, & Lenæum libat honorem.
Nec non lanicii florem velamina prima
Suſpendes templis: avertunt omnia fœtu
Munere placati Superi mala, frigora, & æſtus,
Et quæ multa ſolent bombyci inſtare pericla.

Interea populis ſedes, & tecta futuris
Ipſe novare jube, tabulataque victa ſenecta:
Non aptæ ſine ſole domus, ſine luce penates.
Sed duplices recta lumen regione feneſtræ
Admittant, quarum ſurgentes altera Phœbi
Spectet equos, feſſos contra altera, jamque cadentes.
Tum vitri pellucentes opponere quadras
Hinc atque hinc jubeo, lini aut firmiſſima texta,
Ut neque concutiant venti, neque nubila nimbis
Conſpergant, obſitque intus penetrabile frigus.
Nec poſtrema fuit cautis prætendere cura
Retia rara: avium inſidias, & callida furta
Averte: illudit paſſer cuſtodibus olim
Improbus, illudit chortis criſtata volucris.
Dant ſtragem paſſim roſtris immitibus, implentque
Ingluviem, ac vivo viva abdunt corpora buſto.
Nec, quibus eſt tineæ felicis copia multa,
Parietibus ſedem affigunt, ſed quatuor æquis
Tectorum in medio erectis hinc inde columnis
Plurima ſuſpendunt tabulata, aulæque per altos
Surgunt mille gradus, digeſtæque ordine ſedes.
Tuque etiam, variæ ut nequeant irrepere peſtes,
Parietis antiqui vitium ne neglige ſegnis:

Sed

Sed calce, aut creta linito, atque anguſta viarum
Quæque time: mus ſæpe cavis ſeſe abdidit imis,
Luce latens, at cum in tenebris cinis occulit ignem
Sopitum, indulgetque gravi cuſtodia ſomno,
Improbus egreditur tutis ad furta latebris,
Et citus irreptat tabulis, ſævitque per omnes
Cæde madens aulas, prædamque avertit ab altis
Porticibus ſatur, atque cavis epulatur in antris.
Molire inſidias, deceptum carcere claude,
Ignaruſque doli ipſe ſibimet vincula nectat,
Dum petit oſtenſam confidentiſſimus eſcam.
Quædam etiam trabibus, quibus omnis machina rectis
Nititur, auxiliantur, & imas ſentibus armant,
Sentibus, & tribulis, ac juniperi hirſutæ
Vulnificos addunt gladios, circum undique ut hoſtis
Indeprenſus eat ſaltem per vulnera mille,
Nec referat captam multo niſi ſanguine prædam.

Verum age, vix tenebras pepulit lux tertia rebus,
Ecce ſinu incipiunt tepido calefacta moveri
Semina, jam viſenda novis animalia formis
Irrepunt, paſſimque albis mantilibus errant.
Nec vero jam tum hæc thalamis ſublimibus infer:
Exiguus primum capiet ſobolem locus omnem,

Corpore deinde auctæ cunabula prima relinquent.
Tum cunctam in populos, in vicos divide gentem,
Diviſaſque dabis ſedes, ſecretaque regna.
Nec ſatis hoc ſemel: at quoties his arcta videbis
Eſſe domus ſpatia, augentur dum corpora cuique,
Has toties legere, inque novas diducere ſedes
Ne dubita, donec tabulas impleveris omnes.
Nec tamen interea parvas non paſcere oportet.
Ut primum hauſerunt cœli auras, pabula poſcunt,
Aſſueſcunt jam tum dapibus, menſaſque requirunt.
Sed prodeſt, nondum thalamos experta puella
Prima manu tenera teneras ſi paſcat alumnas.
Primam autem mori pubem, atque tenerrima ſemper
Quæque legunt, dum grex tener eſt, atque inſcius ævi.
Continuo veterum veluti memor ille parentum
Agnoſcit veſcas frondes, ipſaſque recentes
Depoſcit: nam ſi plenis ſerventur in horreis
Heſternæ, dulcis ſucci corrumpitur aura,
Et ſapor ingratus ſubit, atque inamabilis hauſtu.
Mane petunt igitur ſylvas, & quæque reportant
Pabula lecta die famulæ, gratumque laborem
Sortitæ inter ſe folia illibata caniſtris
Expediunt, legit illa, domum fert altera lecta,

In-

Inſtaurant aliæ menſas, epulaſque miniſtrant:
Pabula larga ſuperjaciunt pecus omne tegentes.
Protinus emergunt tineæ, folioque jacenti
Victrices ſuper aſſiſtunt, omniſque juventus
Veſcitur, atque avidæ dapibus implentur opimis.
Fit ſtrepitus longe, qualem olim ſæpe ſolemus,
Cum pluit, in tecto clauſis audire feneſtris.
Nec mora, nec requies: properant, & grandia morſu
Attondent folia emenſæ, redeuntque, iterumque
Incumbunt, longam nequeunt explerier alvum,
Dum ſuperant frondes, & plenæ pabula menſæ.
Tuque ideo parcis epulas moderare caniſtris,
Terque die tantum paſces, nam prodiga cunctam
Si frondem ſimul effundas, ſine more, dapeſque
Accumules, menſaſque oneres, avertitur ultro
Ingratam ſaturum morum pecus, atque repente
Ipſa parit largi faſtidia copia victus.
Paulatim invita: metuant ſibi pabula ſemper
Deficere, expectentque dapes: prius injice ludens
Frondem unam, ac certare ſine, illæ protinus omnes
Arrexere animos cupidæ, prædamque capeſſunt
Certatim, pariterque ingens ſubit ardor edendi.
Tum demum ſolitas epulas effunde caniſtris,

Dum dapis optatæ fuerit compreſſa libido.
  Sed ne longa fames noceat tamen aſpice prudens,
Dum nimium differs epulas, & gaudia menſæ.
Nam ſoliti impaſtis ſi deſit copia victus,
Nulla mora eſt, miſeras macies deformat iniqua,
Pabula deinde parum exhauſtis duplicare juvabit,
Et vix longa dies lapſas in priſtina reddet.
Dira fames adeo nocet, ac penuria edendi.
  Quin etiam haud parvi mutari pabula refert.
Eſt bicolor morus, bombyx veſcetur utraque,
Utraque grata illi: cui vero aſſuerit, eandem,
Nigra, albenſve fiat, nullo diſcrimine amabit,
Quamvis Auſoniis laudetur nigra puellis.
  Forte etiam ſi deficiant folia omnia mori,
Et ſubito ſylvæ (Dii talem avertite caſum!)
Thysbææ areſcant nimio æſtu, aut frigore, quæris
Quaſnam tum, pereant ne res tibi funditus omnes,
Bombyci jubeam legere, & ſummittere frondes.
Orandi Superi eveniant ne talia nobis.
Si tamen urgeris, conſcendat robora paſtor
Ulmea per ſylvas, & ſumma cacumina carpat:
His etenim arboribus multum eſt affinis origo.
Jamque ideo agricolæ morum didicere per agros

In-

Inſerere umbroſæ ramis ingentibus ulmi,
Et ſteriles ſylvæ nunc dant bicoloria mora.
Sunt aliæ, quæ, ſi fœtus ſibi naſcitur ante
Quam Thysbæa novis adoleſcat frondibus arbos,
Urticamque, ruboſque legunt, dum plurimus humor
Vere ſubeſt: at tu teneris tunc parce puellis;
Crura, manuſque arment facito: nec robora dura
Aſcendat permitte in ſylvis innuba virgo:
Verum operum patiens anus, & cui durior annis
Sit cutis, (ingratæ facilis jactura ſenectæ)
Munere fungatur tali, ne forte quis altis
Egreſſus ſylvis Satyrorum e gente procaci
Suſpiciat, teneræque pudor notet ora puellæ.
Illa quoque in primis cura eſt, ut pabula ſemper
Sicca legant, nullaque fluant aſpergine ſylvæ
Aut pluviæ, aut roris nocturni; quippe venenum
Sæpe fuit, quamvis tenuis, bombycibus humor.
Nunquam igitur, cum nox horis ſilet intempeſtis,
Accedant ſylvam: expectent dum gurgite Eoæ
Tethyos exierit, ſurſumque eduxerit omnem
Collectum noctis humorem purpureus Sol,
Et jam tres ſcandens ſupera alta peregerit horas.
Quod ſi forte etiam fuerit tunc humida ſylva,

Ut potes, e foliis ſtillantem decute rorem.
Profuit, & ſiquando matutina pruina
Perſtrinxit teneras frondes, oſtendere Soli
Cratibus impoſitas, & frigora vincere flammis.
Cumque tibi fuerint ſuſpecti denique nimbi,
Appropera, calathos cape, moros ſcande, miniſtras
Voce voca, mitte in ſylvas, ſine lege legunto
Obvia quæque, penum foliis atque horrea comple,
Ne, dum ſævit hyems, perdant jejunia pubem
Lanivomam, at parta ſecuræ fronde fruantur.
Quod ſi adeo ſubitum cito non prævideris imbrem,
Ne turpi rigeat, macieque, fameque ſeneſcat
Omne pecus, validos in ſylvas mitte colonos,
Qui tibi, utraque manu, nunc huc, nunc robora & illuc
Crebra agitent, frondem patulis tu impone caniſtris
Rorantem, quando fatis urgemur acerbis.
  At labor interea famulas exerceat alter:
Cura ſit heſternæ ſemeſas tollere menſæ
Relliquias, tabuliſque immundam avertere ventris
Proluviem: mane ante, pecus quam pabula guſtet,
Tergendæ ſedes, & gramina perverrenda.
Tum Bacchi irrorant gratum bene olentis odorem,
Purgatiſque abigunt tabulis triſtem omnibus auram.

Hinc

Hinc leviter digito medicatis ſedibus omnes
Traducunt cœtus, lætos melioribus auris,
Nec ſuper extremas errare licentius oras
Permittunt, ſemper media ad penetralia cogunt,
Præcipiteſque timent lapſus, altaſque ruinas.
Huic generi facilis leti via: protinus ægras
Delapſæ effundunt animas, lucemque relinquunt.
Siqua tamen ſupereſt, & cœli veſcitur aura,
Poſt caſum inſpicito: nam ſi pars corporis ulla eſt
Læſa tibi deprenſa, aliarum ſedibus ultro
Projice, nec fruſtra libeat tibi paſcere inertem.
Nullam operam omnino, nullum expectabis ab illa
Certum opus: ignavum deducet inutilis ævum,
Et comitum egregias tantum mirabitur artes.

Sæpe etiam impaſtas averti pabula cernes,
Sopitaſque gravi veluti torpere veterno
In tabulis: hic parce metu, ne corpora morbus
Forte aliquis, gentemque lues invaſerit ægram.
Hunc illis morem; natura hunc ipſa ſoporem
Addidit, indulgent ſomno, ſtratiſque quieſcunt,
Sopitiſque dies alter tranſibit, & alter:
Cum vero expulerit noctem lux tertia rebus,
Conſurgunt, lætæque ad pabula nota redibunt.

Ergo illas tumidas jubeo obſervare, (nec ingens
Noſſe labor) ne improviſus ſopor occupet: ultro
Signa dabunt ipſæ: cœlo capita ardua tollent
Arrectæ, ſpernentque dapes: tum pigra notabis
Corda, animos reſides, inſueta ſilentia menſis.
Non tamen adveniet ſomnus ſimul omnibus idem.
Inſomnes aliquæ vigilant, dum turba quieſcit
Cætera, nondum aptæ, teneros quibus alliget artus
Irrepens ſopor: advenient ſua tempora & illis,
Atque omnes tandem demittent lumina ſomno.
Cura ſit interea inſomnes legere, atque vagantes,
Secretaſque aliis aliam cito transfer in aulam.
Sopitæ ſtabulent ſimul: his par omnibus ætas:
Una operi incumbent, & eodem tempore ſeſe
Artubus exolvent ſupera ad convexa volantes.
Dumque Deus ſtratis, thalamiſve ſilentibus ales
Regnat Lethæo perfundens corpora rore,
Pabula ſubtrahito ſolita, frondemque negato.
Nam tumidæ interea renovant torpentia alumnæ
Corpora, & exuvias veteres, ac tegmina ponunt,
Et nitidam induitur pubes renovata juventam.
Ceu, fodere domos ſerpentum ubi lubrica turba
Sub terram, veniente hyeme, ſtant frigore inertes,

Dum

Dum redeat terris tepidi clementia veris:
Tum demum egreſſi ad ſolem ſqualentia terga
Convolvunt, poſita turpi cum pelle ſenecta.
Annuus hic illis mos: at bombycibus ipſis
Ter pigra, dum vivent, renovabit corpora ſomnus.
Jamque age, jam grandes fœtus, jam ducitur ætas
Ultima, turgenti filum tralucet in alvo
Omnibus, accingunt alacres, operique parant ſe.
Pabula jam ſaturæ fugiunt: nova quærere regna
Ardor agit: tollunt oculos, arrectaque terga.
Omnia veſtigant late loca, ſicubi rami
Arbutei, per quos ſua poſſint tendere fila;
Atque novis priſcos cupiunt mutare penates,
Et tabulæ extremis pendentes ſedibus hærent.
Tum famulæ properare, omnes proviſa parare
Sarmenta, & ſteriles tectis inferre geniſtas.
Jamque illæ antiquas ſedes, ſupera ardua linquant,
Atque nova hoſpitia invadant, per vimina lenta
Demiſſæ, niſi ſuccurrat nuruum ocyus omnis
Hinc atque inde manus, durum miſerata laborem.
Ipſæ nam manibus ſecernunt grandia natu
Corpora, jam matura operi, jamque apta labori,
Per ramoſque locant arentes agmina denſa.

Summotas alias arcent, dum funditus omnes
Corporeæ excedant labes, ac, temporis orbe
Perfecto, ſua cuique, dies exemerit omnem
Alvi inſinceræ illuviem, purumque relinquat
Lanicium, & fili tralucens ſimplicis aurum.
Sic ubi niteſcunt pendentes vitibus uvæ,
Paulatim liquor ille intus rareſcit, & aureus
Accedit color, elucent puriſſima muſta.
Tum demum tabulis paſſim ſarmenta relictis
Complerunt omnes, perque atria virgea lætæ
Exercentur, & effundunt quæſita per ævum
Stamina, ditis opes uteri, ſuſpenſaque denſos
Fila regunt inter ramos, atque ordine ducunt.
Mille legunt, releguntque vias, atque orbibus orbes
Agglomerant, cæco donec ſe carcere claudant
Sponte ſua: tanta eſt edendi gloria fili.
Mox autem clauſæ interius circum undique lecta
Stamina condenſant, teretiſque ovi inſtar opus ſit.
Nullæ operum immunes: eſt omnes cernere paſſim
Noctes atque dies niti præſtante labore,
Et quaſi de palma ſummas contendere vires.
Aſpicias quaſdam incipere, primumque laborem
Tendere adhuc, quaſdam obſcuro jam carcere clauſas.

Aſt aliæ velut in nebula, fumoque nigranti
Nunc etiam apparent properantes intus, & omnes
Fas oculis ſpectare vias, variumque laborem.
Quin & nonnullæ paribus communia curis
Aſſociant opera, & nebula clauduntur eadem.
Quædam adeo (viſu mirabile) ſæpe repertæ,
Dum tendunt ſuperare alias, inſtantque labori,
Vitam, opere in medio clauſæ, ſub nocte dediſſe,
Ante diem, ah miſeræ! jacuit labor interruptus.
Parva mora eſt tamen: ut ſe aliæ incluſere latebris,
Extremoque manum ſummam impoſuere labori,
Exhauſtæ intereunt omnes, terraſque relinquunt.
Ite, animæ egregiæ, fortunatæque laborum,
Ultro in fata alacres! vobis nempe altera fato
Corpora debentur, vobis miſerata priorem
Eripiet formam Venus, atque ad dulcia reddet
Lumina, & aereas rurſum revocabit in auras.

Prima Venus docuit bombycem in tecta referre
Eductam ſylvis, atque hanc impendere curam.
Ante homines nati, durum genus, ilice rupta,
In ſylvis nudi degebant more ferarum,
Necdum ullus lini, necdum ullus velleris uſus.
Verum dura hyemis pellebant frigora, noctiſque

Humorem, fruticum ſe frondibus involventes,
Et liquidos imbres vitabant arbore tecti,
Per noctemque cavis latitabant rupibus hirti.
Hic illic miſti, latos impune per agros,
Cum nudis nudi juvenes errare puellis.
Aſt ubi creſcenti paulatim cognitus orbi
Irrepſit pudor, exuviis cœpere ferarum
Aut tergo bovis, aut villoſi pelle leonis
Se tegere, & coriis involvere mollibus artus.
Ipſi etiam nudi degebant æthere in alto
Cœlicolæ, cœlique nurus diſcrimine nullo.
Prima Deum Pallas docuit committere campo
Enodis lini ſegetem, & tondere bidentem
Lanigeram, ac tenui telas intendere filo.
Illa quidem primum vario ſe ornavit amictu,
Egregiam picto pallam circumdata limbo:
Mox alias etiam texit ditiſſima Divas:
Nec mora, deinde novam oſtendit mortalibus artem.
Tantum nuda Venus mœrebat muneris expers
Egregii, ob formam textrici inviſa Minervæ;
Atque, irriſa diu, ſuper Idalium frondoſum
Se natoſque ſuos in ſylvis condidit atris:
Cui poſt optanti Fors & Deus attulit olim

Auxi-

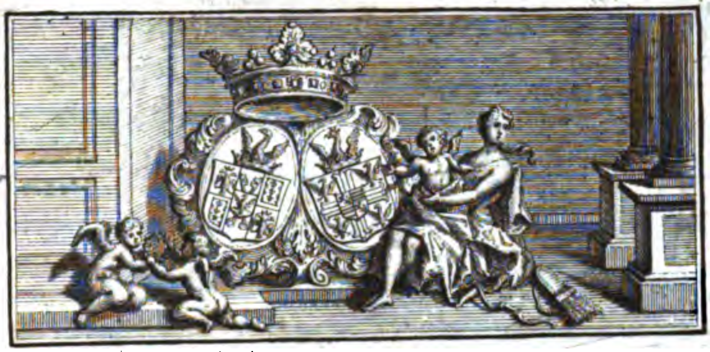
Auxilium: nam Peliacis te in montibus altis,
Phyllira, Nympharum pulcherrima montanarum,
Saturnus, captus forma & florentibus annis,
Viderat errantemque, & gramina certa legentem.
Ah! quoties precibus Nympham Deus aſpernantem
Tentavit ſupplex, ingrataque munera verbis
Addidit! ah! quoties nimboſis montibus errans
Matutinus iter tulit, & monſtravit in agris
Præſentes morbis herbas, uſumque medendi!
Illa averſa Deum ſemper fugiebat amantem.
Quid faceret? Venerem ſupplex adit ipſe, rogatque
Auxilium, & meriti promittit præmia tanti.
Diva monet, duræ fruſtra præcordia Nymphæ
Tentari, nulli pectus penetrabile amori,
Nec precibus, nec muneribus mutarier ullis,
Fallendamque dolis tantum, furtiſque domandam.
Ergo ſe in faciem ſubito transformet equinam
Imperat, & paſcat qua gramina ſueverat illa
Quærere, ut ignaram furto aggrediatur opertus.
Nec mora præceptis: hinnitu Pelion altum
Clauſus equo Deus implevit, votoque potitus
Vi tenuit fruſtra pugnantem, & multa recuſantem.
Exin promeritæ Veneri, pro munere magno,

Semina clauſa dedit niveo tenuiſſima linteo,
Et meriti memor, his, inquit, pulcherrima texes
Diva tibi inſignes tunicas, nihil indiga lanæ,
Aut lini, quæ dona negat tibi iniqua Minerva.
Hinc præcepta dedit, divinam & prodidit artem,
Quam primus, nati fugeret cum protinus iras,
Deprendit ſolis meditando in montibus olim.
Inſuper admonuit, venturi præſcius ævi,
Quondam aliquos, ſed enim multo poſt, affore vates,
Qui totum canerent præclara inventa per orbem,
Gratum opus Auſoniis, dum volvent fila, puellis.

MARCI

MARCI HIERONYMI
VIDÆ
BOMBYCUM
LIBER SECUNDUS.

MARCI HIERONYMI
VIDÆ
BOMBYCUM
LIBER SECUNDUS.

RURSUS ades, Nympha: incœptum jam perfice munus,
O decus Italidum, fortunatiſſima matrum,
Quæ, vaſtas feſſæ Italiæ miſerata ruinas,
Haud dubias pulchra ſpes nobis prole tuliſti.
Tu jam læta tuos natos præſtantibus auſis

Cœlicolas ipſos ſupra ſe ferre videbis.
Aſpice jam quantas oſtentet corpore vires
FREDERICUS puer! ut vultu decora alta parentum
Spondeat! ut veniant ſcintillæ ardentis ab ore,
Fragranteſque micent oculi! utque horrentia ſemper
Bella ſonet, puerique agitet ſe pectore Mavors!
Jamque adeo nunc arma placent, jam fervidus acri
Gaudet equo, indomituſque animi, cupiduſque pericli.
Hunc jam regna Aſiæ metuunt, Orienſque ſubactus,
Gangeſque Tigriſque tremunt, atque Indus Hydaſpes.
Sæpe hunc Euphratæ propter vaga flumina Eoæ
Bellantem aſpicient, multa inter millia, matres,
Horreſcentque animis hoſtem, pariterque timebunt
Egregio juveni, cæcoque urentur amore,
Præſtanti captæ forma, & juvenilibus annis.
Gaudia mox trepidæ referet tibi quanta revertens,
Ultus avos Grajum, Solymorumque eruta templi!
Tunc illum, Minci in ripis facta ampla canentes,
Carminibus tollent ſublimem ad ſidera vates.
Lanificas nos interea revocamur ad artes.
Frondoſæ invitant rurſus ſub tegmine mori
Seriades, grataque legunt e fronde coronam:
Quando nondum auſim laurum ſperare ſuperbam,

Aut

Aut caput intonſis hederarum innectere ramis.
Ergo age, ſarmentis dum ſe ſuper aurea bombyx
Exercet, nitidumque edit de pectore filum,
Nempe tuæ interea prorſus nihil indiga curæ eſt,
Dum novies roſeus ſe laverit æquore Titan.
Diſce laboranti pecori non pigra mederi,
Triſtibus & morbis occurrere: vos quoque noſtri,
Parvæ animæ, exercent per tot diſcrimina caſus,
Veſtraque pallentes infeſtant corpora morbi.
Corrupta ſive illa lues cœli influit aura,
Seu vitio infectæ frondis gens labitur ægra,
Et cœtus ſubito ſerpunt contagia in omnes,
Invadit mors, intereunt data córpora leto,
Et thalamis paſſim tetro manantia tabo
Fuſa jacent: perit omne pecus, ſpes irrita fili.
Dii teneros, Dii, vos fœtus arcete periclis,
Cum nondum morbis præſentes omnibus herbas
Monſtrarit natura, hominumve induſtria ſolers
Nondum morborum cauſas deprenderit omnes.
Multa tamen, longo quæ nos invenimus uſu,
Quæque alii docuere, tibi nunc dicere pergam.
Nil adeo tineis fuerit præſentius ægris,
Quam ſubito e medio jucundo lumine caſſas

Tollere, ne totam perfuſa cadavera tabo
Latius inceſtent miſerando funere gentem.
Nec minus inde tibi triſtis contagia cœli
Sit ſtudium vitare: juvat, cum lucidus æther,
Cum noctis gelidum Sol rorem ſuſtulit, & cum
Inter ſe Alpinus Boreas, atque humidus Auſter
Pacem agitant, vitro detracto aperire feneſtras,
Quove almam lucem aſpiciant, quove æthera purum,
Aurarumque leves animas, & frigora captent.
Nempe intro veniens Zephyris variantibus aer
Aera diſpellit pigrum novus, & grave olentes
Luſtrat agens ſeſe thalamos, variatque ſaluber:
Qui, niſi mutetur crebro, corrumpitur, hauſtuſque
Inducit varios reptantum in corpora morbos.
Ceu puteis pigros latices niſi ſæpius urna
Hauſeris, ut ſubito inde locum novus occupet humor,
Continuo ſapor immotæ vitiatur aquai,
Oraque potantum triſtis perturbat amaror.

Tum vero ad ſolem, blandique ad luminis auras
Exultare pecus videas, & corpora luci
Pandere, non tamen immiſſo ſub ſole jacere
Securum fuit, aſpiciant ſed lumina longe.

Si vero fuerit gelidis Aquilonibus aer

Fri-

Frigidus, aut nimbos ſpirantibus humidus Auſtris,
Protinus in thalamos inferri profuit ignes:
Ne tamen infeſtet lachrymoſus lumina fumus,
Ipſos occuluere cavis fornicibus ignes,
Unde aditus fumo ſit nuſquam in tecta, ſed extra
Reſpirans Vulcanus in aera fumet apertum.
At calor interea placidus diffunditur intus
Paulatim, & tepidi calida e fornace vapores.

Sunt etiam, quæ, cum nigreſcit fœtibus arbos,
Incipiunt cum mora rubeſcere, pabula lecta
Retibus imponunt raris, in perque foratis
Pellibus, in gyrumque agitant, jactantque per auras.
Namque cadunt, veluti per lata foramina grando,
Nigrantes baccæ, vel quicquid inutile menſis,
Et tantum folia ipſa manent, quod ſolvere mollem
Alvum mora ferunt, triſteſque inducere morbos.

Præterea liquido reſpergi corpora olivo
Mors erit extemplo, ah! miſeris, lucemque relinquent.
Ergo, ubi nocte gregem famulæ, & ſtabula alta reviſent,
Edico, procul ardentem deponere teſtam
In tenebris, ubi pingue oleum depaſcitur ignis,
Ne ſuper incautis gutta ſtillantis olivi
Decidat, ac totos deformet peſte penates.

Uſ-

Uſque adeo in Venerem longas exercuit iras
Infenſam inventrix ſemper frondentis olivæ.
Exin cum liquor officiat bombycibus omnis,
Præcipue ſale qui fuerit vitiatus amaro
Cum ſemel attigerit, miſeris erit acre venenum.
Protinus elucet languentibus aurea pellis,
Deinde tument, turpiſque animis ignavia venit
Deſidibus, tandem rumpuntur, & omnia tetro
Inficiunt tabo: ſanies fluit undique membris,
Nec quicquam ſalſo Venerem æquore profuit ortam.
Quædam ideo ſylvas ſervant noctéſque dieſque.
Quandoquidem inventæ, ſalſo quæ pabula rore
Invidia infecere, (ſcelus prohibite nefandum
Diique Deæque omnes!) cæcum & liquere venenum
In ſylvis, quod mox foliis bibit inſcia bombyx.
  Arce etiam ſtrepitus, cantu cava cornua rauco,
Fiſtulaque horribili procul abſit ahenea bombo,
Tympanaque, & voces ludentis comprime pubis:
Invalidas ſæpe exanimat leve murmur alumnas.
  Sed neque tum pueri vaſtantes irrequieta
Cuncta manu hic illic, ſtragemque impune ferentes,
Jamque has jamque illas digitis dum tangere gaudent,
Introducantur; quos longe arcebis, & ultro

Abſiſtent, ætas ſi improvida ludificetur.
Verbis falle illos: tineas finge acre venenum
Inſpirare anima, vel ſpicula linquere caudis,
Atque angues, colubroſque voca, diroſve chelydros.
Obſervabis item, ne, qui guſtaverit allii,
Aut cæpæ, aut acris porri illætabile virus,
Introeat, ne res pereat tibi funditus omnis:
Bombycem exanimem vidi ſæpe ipſe jacere
Afflatam famulæ graviter ſpirantis odore.
Continuo vis illa ſubit, nareſque laceſſit,
Intimaque infeſtum venit ad præcordia virus.
Non igitur cunctis aditus permiſeris, illas
Spectatum quicunque adeunt, quis ſpiritus ollis,
Quis vultus, vociſque ſonus, quis euntibus ultro
Sit greſſus, qui oculive, notes: diſcrimine nullo
Limine anus omnes, monſtra infelicia, longe
Pelle: nocent cantu triſtes, oculiſve malignis.
Intro autem tantum juvenes, pulchræque puellæ
Ducendæ, queis forma ætaſque ignara nocendi eſt.
Hic impune choros agitent, alternaque læti
Idaliæ Veneri, ac Saturno carmina dicant.
Quandoquidem memini Tuſci alta in rupe Viterbi
Ipſe ſenem vidiſſe ferum, cui dira rigebant

Ora,

Ora, graveſque oculi ſuffecti ſanguine circum,
Fronſque obſcœna ſitu, hirtique in vertice cani.
Ille truci (ſcelus!) obtutu genus omne necabat
Reptantum, tenues animas, parvaſque volantes.
Quin etiam ſiquando hortos ingreſſus, ubi annus
Exuit expleto turpem novus orbe ſenectam,
Floribus & paſſim per agros incanuit arbor,
Ille hortis ſtragem dedit, arboribuſque ruinam,
Spemque anni agricolæ mœſti flevere caducam.
Nam quocunq; aciem horribilem intendiſſet, ibi omnes
Cernere erat ſubito afflatos langueſcere flores,
Mox album late nimbum volitare per auras:
Nec tantum noceat raptor ferus Orithyjæ,
Siquando iratus male tutis incubet hortis.
Noſtram igitur ſi forte domum prætermeet olim
Peſtis, & ira Deûm talis, cum plurima reptans
Complevit ſedes omnes, atque atria circum,
Non illum affari libeat, longumque morari.
Sed properate fores, famulæ, properate feneſtras
Claudere, peſtiferamque avertite limine cladem.

Jam promiſſa dies terris lucem intulit almam,
Jam, licet, ingredere, artificum mirare laborem
Egregium, mirare artes, ut pendula ramis

Omni-

Omnibus hæſerunt varii glomeramina fili;
Qualiter autumni primo cum frigore in hortis
Arboribus pendent haud uno poma colore.
Sic hærent nitidi vario diſcrimine ramis
Folliculi: ſunt quæ viridem traxere colorem
E foliis, quæ depaſta eſt Saturnia bombyx,
Fila, auri quædam electrique ſimillima puri:
Omnibus eſt reliquis color albi velleris inſtar.
Ergo, ubi per ramos jam perfeciſſe laborem
Clauſas, quamque ſuum, vigili exploraveris aure,
Atque ubi nec ſtrepitus, nec vim datur amplius ullam
Audiri, ſed jam motus requieverit omnis,
Pelle moram, exonera ramos, impone caniſtris,
Carpe utraque manu, & famulas properare jubeto.
Primus deinde labos extrema, & inutile quicquid
Lanicii detraxe, & luxurantia circum
Vellera, quæ ſtuppæ veluti nodoſa puellæ
Ruris penſa trahunt torquentes pollice fila,
Unde ſibi intexant feſtis geſtanda diebus
Tegmina, cum lætas agitant per prata choreas.
Hinc triplex delectus erit: meliora Deorum
Imponunt aris, aliqua in ſpem gentis, & anni
Venturi ad ſobolem ſervant de more creandam.

Cætera dein varios devolvunt veſtis in uſus.
Quæ vero in generis ſpem vis ſervare caduci,
Deligito ex omni numero: neglecta quotannis
Degenerat proles magis ac magis, atque propago
Deterior tibi ſemper erit labentibus annis.
Sed non ob ſobolem multos ſervare neceſſe eſt
Folliculos: capitum multorum ſemina partu
Una dabit mater, centum quæque ova relinquet.
Quos igitur fœturæ habiles provideris, omnes
Connectes ducto per acus veſtigia filo:
Sed parcens leviter terebrato, extremaque tantum
Tangito acu tenui, ne incluſa cadavera ferro
Ah! violes, & res evertas funditus omnes.
Poſt hinc conſertos ita frigida ſub loca conde,
Aut Bacchi in cella ſub terram, aut ſicubi montis
Exeſi ſpecus ardenti impenetrabile Phœbo,
Ne calor abſumat defuncta cadavera vita.
Fata dabunt quibus ad jucundum ſurgere lumen
Rurſus, & in parvas volucrum ſe vertere formas,
Cum primum cœlo ſtellas aurora fugarit,
Et decies roſeos Sol laverit æquore currus.

Nam quondam (ut perhibent) cum primos aurea fœtus
Nutriret Venus umbroſis in vallibus Idæ,

Nuda

Nuda cohors tenerûm circum ludebat Amorum,
Et nunc hic manibus temere dare pabula blandis,
Nunc illic tractare levi reptantia tactu
Corpora, Acidalioſque toris diffundere flores.
Dum vero incauti nunc huc, nunc protinus illuc
(Forte parens aberat) ſtudiis puerilibus errant,
Impliciti inter ſeſe altis in cratibus urgent.
Fit ſtrepitus, pontes vaſtam traxere ruinam,
Lanifici ſtabula alta gregis: jacet undique bombyx
Fuſa ſolo, exanimum ingentes (miſerabile) acervi.
Quam cladem accepit rediens ubi mater, & omnem
Cæde madere locum vidit procul, & genus omne
Funditus extinctum, totamque ab origine gentem,
Et famulas nuſquam ſibi, nuſquam occurrere natos,
Qui ſeſe abdiderant ſylvis, tacitique latebant,
Infelix ſtetit ingenti perculſa dolore.
Tum furiis acta huc illuc clamore ſupremum
Idalium implevit, natos, famulaſque requirens:
Nulla quies animo, nocteſque dieſque vagatur,
Incaſſumque gemens ſolos interrogat agros.
Infernas etiam ſedes, atque atria Ditis
Ægra adiit, quo mœſtæ animæ poſt fata feruntur
Squamigerum,pecudum, atq; hominum,vitæq; volantum:

Si forte ipſe ſibi patruus rex maximus Orci
Annueret paucas animas in tarda reverti
Corpora, ut inde novam ſobolem revocaret in auras.
Jamque ibant umbræ tenues Styga circumfuſæ
Obſcuram, nigroſque lacus, & rauca fluenta.
Tum dominæ adventu lætæ circum ora volantes
Nondum oblitæ alis plauſere, & ſigna dederunt
Lætitiæ, nondum trans livida flumina vectæ.
Agnovit Venus, & ſecum eſt lætata repertis.
Quam Saturnius horrentis regnator Averni
Ut procul aſpexit, multo eſt dignatus honore,
Permiſitque animas in corpora tarda reverti
Rurſus, ut extinctam ſobolem revocaret in auras,
Seminaque his generis penitus repararet adempti.
Utque ſequi poſſent dominam ſupera alta petentem,
Corporibus geminas renovatis addidit alas.
Hanc legem poſuit tamen, ut genus omne quotannis
Alitis in faciem ſe poſt opera atque labores
Verteret, & nigros Orci bis viſeret amnes.
Ut quoſdam populos in Hyperborea Pallene
Eſſe ferunt, qui, ſe ut novies Tritonide in unda
Merſerunt, natis tollantur in aera pennis.

Nonne vides, cum carceribus exire recluſis

In-

Inſtant ardentes, quanta nitantur opum vi?
Clauſa obſtat domus, & fili denſiſſimus ordo.
Nec mora, nec requies, veſtigant omnia circum,
Explorantque aditus omnes, ſi qua potis extra
Rumpere, & optatæ rurſum ſe reddere luci.
Ecce! autem ut roſtro follem terebravit acuto,
Protinus erumpit (viſu mirabile monſtrum)
Alitis in parvæ bombyx collecta figuram,
Et nova ſe rerum facies mirantibus offert.
Nam quæ longa fuit tinea olim, fit levis alis
Papilio, tineæ pallentes concolor artus.
Ergo carceribus cum rupit multa viam vis,
Et ſeſe cæcis populi eripuere tenebris
Aligeri, atque iterum lucis venere ſub auras,
Hærent attoniti rerum novitate, neque audent
Remigio alarum ſe aperto credere cœlo:
Diſſimileſque ſui tacite nova corpora ſecum
Mirari, forma nec ſeſe agnoſcere in illa.
Cornua mirantur fronti, mirantur & alas,
Et vires nil ſupra audent tentare priores
Diffiſi, memoreſque ſui: ſed tum neque guſtant
Pabula, nec vitæ quærunt alimenta prioris:
Tantus adhuc memores timor atri detinet Orci.

Nunc etiam ante oculos Styx livida, nigraque regna,
Tartareique canis tria guttura, monſtraque Ditis
Impacata, brevis ne vitæ gaudia quærant.
Idcirco aligeræ neque frondem ſuffice genti
Incaſſum, neque potandos admoveris amnes.
Carpe manu reſides, & funibus inſidentes,
In tabulamque refer ſtratam velamine molli.
Quippe ubi ſubtracto ſe rurſum ad fata vocari
Senſerunt victu, turbantur: tum ſimul omnes,
Excidium veluti cœlo, terriſque propinquum
Immineat, cum ſupremo mortalia cuncta
Una dies dabit exitio, multoſque per annos
Suſtentata ruet perituri machina mundi,
Attoniti dubiis properant ſuccurrere rebus.
Concubitu indulgent omnes, ut ſemina gentis
Munere defuncti vitæ poſt fata relinquant,
Et ſervare genus valeant, ſtirpemque tueri.
Nec vero, velut in ſylvis genus omne ferarum,
Alituumque, vagos paſſim furantur amores,
Sed connubia certa, ſed electi hymenæi:
Ille ſuam tenet, illa ſuum, dulcique fruuntur
Amplexu caudis ambo per mutua nexis:
Inſtant, & validis juncti compagibus hærent.

Nec

Nec Veneris brevis uſus erit, videre revincti
Quartam ſæpe diem: nec quas legere relinquent,
Donec uterque cadat: neque enim, ſi viribus hauſtus
Mas prior occiderit, longum tamen ipſa ſuperſtes
Fœmina erit: ſed ubi concepta effuderit ova,
Nulla mora, amplexu nondum divulſa, ſequetur.
Idem omni interitus generi, fata omnibus æqua.
Aſpicies miſerans confuſa cadavera paſſim
Procubuiſſe toris genialibus: omnia primum
Sedibus exportato, & triſtia funera ducito:
Illis namque operum eſt cunctorum finis, & ævi.
At vero quæ infuſa vides mantilibus albis
Semina, ceu milii exigui tenuiſſima, coge.
Hæc tibi poſt annum ſobolis ſpes certa creandæ.
His etenim ſeſe reparat moribunda quotannis
Seminibus, ſoboleſque venit nova ſemper ad auras.
Abde domo, his aptam ſuper omnia delige ſedem,
Quo neque ſint aditus torrenti æſtate calori,
Nec Boreæ, bruma in media: contraria vis eſt
Utraque ſeminibus ſervandis: frigora dira
Vim genitalem omnem perimunt, fruſtraque fovebis
Semen inane: calor vero ſi admiſſus in ova
Paulatim ſeſe inſinuet, parva eſt mora, proles

Ante

Ante diem ſuperas incaſſum rumpet in auras,
Cum frondes jam conſumptæ, cum pabula ſylvæ
Deficiunt, & tonſa comam Thysbeia nudos
Oſtentat ramos populatis frondibus arbor.
  Quod ſi ſpes generis defecerit omnis ubique,
Seminaque aruerint Jovis implacabilis ira,
Sicut apes, teneri reparantur cæde juvenci.
Hic ſuper accedit tantum labor: ante juvencus
Bis denoſque dies, bis denaſque ordine noctes
Graminis arcendus paſtu, prohibendus ab undis.
Interea in ſtabulis tantum illi pinguia mori
Sufficiunt folia, & lactenti cortice ramos.
Viſcera ubi cæſi fuerint liquefacta, videbis
Bombycem fractis condenſam erumpere coſtis,
Atque globos toto tinearum effervere tergo,
Et veluti putres paſſim concreſcere fungos.
  Quod ſupereſt, moneo, generis tibi ſemina ſunto
Annua: degenerant ſupra annum condita, & inde
Omnis abit vigor, atque intus vitalis hebet vis.
  Tum vero lætas exercent fila puellas:
Haud brevis hic labor, exhauſti cui nil ſatis unquam,
Dum redeat moro attonſæ nova vere juventus.
Folliculos primum domitant ferventibus undis,

Fi-

Filaque devolvunt nigris fumantia ahenis.
Tum currente rota torquent, eademque retorquent,
Stamineque implicito cura eſt diſſolvere nodos.
Hinc vocat extremum tandem textura laborem,
Intenduntque nurus diſcretas pectine telas
Multifido, radiiſque ſonantibus intertexunt,
Jactantes dextra lævaque ſequentia fila;
Alterniſque ſuus pedibus labor additus, atque
Deſuper acta gemit tereti rota garrula nervo.
Nec mora, certantes properant, falluntque laborem
Aut cantu, aut Veneris curæ narrantur inanes.
Nec modus eſt ſimplex texendi, nec genus unum
Telarum: nunc raſa vides, & lævia texta;
Nunc pexis, leviterque attonſis mollia villis.
Quin etiam varios tenui ſubtegmine pingunt
Nexilibus flores hederis, ſylvaſque virentes,
Pomaque, graminaque, & cervos, capreaſque fugaces.
Adde, velut nebulas tenues, velamina textu
Rara, quibus matres crines & tempora velant,
In templiſque Deum prohibent à pulvere vultus.
Vidi etiam varium quæ mutant texta colorem,
Eluduntque oculos, ut diſcolor aura refulſit.
Quid ſequar ulterius? nil vis humana reliquit

Intactum: filum tunicis includitur aureis,
Indutæque rigent fulvo ſubtegmine veſtes:
Ut quondam Phryxi de finibus Æeteis
Vecta ovis aurato fulgebat pectora villo,
Pectoraque, & pexo pallentia terga metallo.
Et dubitant matres pinguem ſerere undique morum,
Aut inter teneras bombycem ferre papillas?
Quid mirum, ſi jam totum diffuſa per orbem
Saturni & Veneris paſcunt pecora aurea gentes,
Mollia nec ſoli noverunt ſtamina Seres?
Lanivomum ipſa genus, Saturni munere magno,
Jamdudum ſuper Idalium, ſuper alta Cythera
Tranſtulit & Venus, & noſtras penetravit ad oras.
Quippe olim (ſed fama annis obſcura) regebat
Felices Seras læti ditiſſimus agri
Serius, antiquo patriæ de nomine dictus.
Mox acri infelix Phaethuſæ incenſus amore
Italiam petiit, poſtquam illam ad flumina magni
Audiit Eridani correptum fulmine fratrem
Flere diem noctemque, Jovis fera tela querentem.
Sed vix Auſonios fines, Oenotriaque arva
Attigerat, novus ecce! illi cum perculit aures
Rumor, virgineam formam amiſiſſe puellam,

Protinus & longos ad cœlum tendere ramos
Pro manibus, duroque includi pectora libro.
Ah miſeram! ſubito ſtetit acri corda dolore
Saucius, inſignemque à pectore rupit amictum,
Pictus acu molles tunicas opera aurea Serum.
Tum viridi in ripa, caræ ſub virginis umbra,
Implevit cœlum queſtu, dilectaque fruſtra
Robora complexus tereti dabat oſcula ligno,
Et tenero ereptos in cortice flebat amores
Infelix: non ſceptra animum, non regna parentum
Alta movere queunt, nec opimæ copia gazæ.
In patriam negat ire, placet tantum Itala tellus.
Nec procul Eridani ripis abſiſtit, & omnem
Vitam agit in lachrymis: bis ſenos ordine menſes
Illum adeo perhibent ſolos fleviſſe per agros,
Et tandem Superos extrema voce precatum,
Neve oculis lachrymæ, neu deeſſet luctibus humor
Perpetuus: Superis quæ vota audita repente.
Perſtat in incœpto: gemitu nemora omnia complet:
Non oculis lachrymæ, non deſit luctibus humor.
Solvunt ſe in lachrymas artus, & corpore toto
Liquitur humor, abitque omnis converſus in undas;
Fit fluvius, curſuque breviſſimus exit in alveum,

Addua magne, tuum, & tecum in vada ſolvitur alti
Eridani, atque pedes Phaethuſæ humectat amatæ,
Flumine turrigeræ radens ſata culta Cremonæ.
Manſit amor, veteres amni manſere calores.
Sæpe illum fama eſt clauſam ſub cortice Nympham
Tentaſſe, optatum mox aſcendiſſe cubile.
Tandem juncta Dryas fluvio eſt, licitiſque Hymenæis
Egreſſam rupta Divam Deus arbore duxit:
Cui picturatas vario ſubtegmine veſtes,
Illuſaſque auro tunicas, & tenuia lætæ
Texta dedit, miſſa à patriis ſibi munera terris.
Paucaque præterea bombycis ſemina donis
Addidit, oſtendens hujus quis muneris uſus.
Ipſa eadem egregias, longo poſt tempore, natas
Seriadas docuit, patris de nomine dictas.
Mox illæ Auſonias paſſim ſparſere per urbes,
Et morum umbroſam latos ſevere per agros,
Unde ſacri viridem vates petiere coronam,
Et meritis gratas ſibi devinxere puellas.

F I N I S.

MARCI HIERONYMI
VIDÆ
SCACCHIA,
LUDUS.

MARCI HIERONYMI
VIDÆ
SCACCHIA,
LUDUS.

LUDIMUS effigiem belli, ſimulataque veris
Prælia, buxo acies fictas, & ludicra regna:
Ut gemini inter ſe reges, albuſque nigerque,
Pro laude oppoſiti, certent bicoloribus armis.
Dicite, Seriades Nymphæ, certamina tanta,

Car-

Carminibus prorſus vatum illibata priorum.
Nulla via eſt, tamen ire juvat, quo me rapit ardor,
Inviaque audaci propero tentare juventa.
Vos per inacceſſas rupes, & inhoſpita euntem
Saxa, Deæ, regite, ac ſecretum oſtendite callem.
Vos hujus ludi in primis meminiſſe neceſſe eſt:
Vos primæ ſtudia hæc Italis monſtraſtis in oris,
Scacchidis egregiæ monumentum inſigne ſororis.

Juppiter Æthiopum ſedes, & Memnonis arva
Iverat, Oceani menſas dignatus amici,
Qui ſibi tum optatis junxit Tellurem Hymenæis.
Affuit una omnis Superum chorus: omnia feſto
Æquoris immenſi reſonabant littora plauſu.
Ut dapibus compreſſa fames, menſæque remotæ,
Quo Superum mentes ludo mulceret inani,
Oceanus tabulam afferri jubet interpictam.
Sexaginta inſunt & quatuor ordine ſedes
Octonoꝫ parte ex omni, via limite quadrat
Ordinibus paribus; necnon forma omnibus una
Sedibus, æquale & ſpatium, ſed non color unus:
Alternant ſemper variæ, ſubeuntque viciſſim
Albentes nigris; teſtudo picta ſuperne
Qualia devexo geſtat diſcrimina tergo.

Tum

Tum Superis tacite ſecum mirantibus inquit:
Marti aptam ſedem, ludicraque caſtra videtis.
Hoc campo adverſas acies ſpectare licebit
Oppoſitis ſignis belli ſimulacra ciere,
Quæ quondam ſub aquis gaudent ſpectacla tueri
Nereides, vaſtique omnis gens accola ponti,
Siquando placidum mare, & humida regna quierunt.
En! vero ſimulata adſunt qui prælia ludant.
Sic ait, & verſa in tabulam deprompſit ab urna
Arte laboratam buxum, ſimulataque noſtris
Corpora, torno acies fictas, albaſque, nigraſque,
Agmina bina pari numeroque, & viribus æquis,
Bis nivea cum veſte octo, totidemque nigranti.
Ut variæ facies, pariter ſunt & ſua cuique
Nomina, diverſum munus, non æqua poteſtas.
Illic & reges paribus capita alta coronis,
Et regum pariter nuptas in bella paratas
Cernere erat: ſunt qui pedibus certamina inire
Sueti: ſunt & equis qui malint, quique ſagittis:
Nec deeſt, quæ feret armatas in prælia turres,
Bellua: utrinque Indos credas ſpectare Elephantes.
Jamque aciem in verſum ſtatuunt, ſtructæque cohortes
Procedunt campo, caſtriſque locantur utriſque.

Linea principio ſublimes ultima reges
Parte utraque capit quartis in ſedibus ambos
Tractu eodem adverſos inter ſe; ſex tamen æquis
In medio ſedes ſpatiis hinc inde relictæ:
Sede albus ſeſe nigra tenet, ater in alba.
Proxima reginas capit orbita: regibus ambæ
Hærent, quæque ſuo, dextrum latus altera, lævum
Altera lege datis tangunt ſtationibus, atrumque
Atra tenet campum, ſpatio ſtat candida in albo,
Et proprium ſervant prima ſtatione colorem.
Inde ſagittiferi juvenes de gente nigranti
Stant gemini, totidem pariter candore nivali,
Nomen Areiphilos Graii fecere vocantes,
Quod Marti ante alios cari fera bella laceſſant.
Continuo hos inter rex, necnon regia conjux
Clauduntur medii: duo dehinc utrinque coruſci
Auratis equites ſagulis, criſtiſque decori
Cornipedes in aperta parant certamina Martis.
Tum geminæ, velut extremis in cornibus, arces
Hinc atque hinc altis ſtant propugnacula muris,
Quas dorſo immanes geſtant in bella Elephanti.
Poſtremo ſubeunt octo hinc atque inde ſecundis
Ordinibus pedites, caſtriſque armantur utriſque

Armigeri partim regis, partimque miniſtræ
Virginis armiſonæ, quæ prima pericula belli,
Congreſſuſque ineant primos, pugnamque laceſſant.
Non aliter campis legio ſe buxea utrinque
Compoſuit duplici digeſtis ordine turmis,
Adverſiſque ambæ fulſere coloribus alæ,
Quam Gallorum acies, Alpino frigore lactea
Corpora, ſi tendant albis in prælia ſignis
Auroræ populos contra, & Phaethonte peruſtos
Inſano Æthiopas, & nigri Memnonis alas.
  Tum pater Oceanus rurſus ſic ore locutus;
Cœlicolæ, jam quænam acies, quæ caſtra, videtis:
Diſcite nunc (neque enim ſunt hæc ſine legibus arma,)
Certandi leges, nequeant quas tendere contra.
Principio alterni reges in prælia mittunt
Quem pugnæ numero ex omni elegere ſuorum.
Si niger arma ferens primus proceſſit in æquor,
Continuo adverſum ſemper ſe candidus offert;
Nec plures licet ire ſimul, facto agmine, in hoſtem.
Propoſitum cunctis unum, ſtudium omnibus unum,
Obſeſſos reges inimicæ claudere gentis,
Ne quo impune queant fugere, atque inſtantia fata
Evitare: etenim capiunt ita prælia finem.

Haud tamen interea cuneis obſtantibus ultro
Parcunt, ſed citius quo regem ſternere leto
Deſertum evaleant, cædunt ferro obvia paſſim
Agmina: rareſcunt hic illic funere ſemper
Utraque caſtra novo, magis ac magis area belli
Picturata patet, ſternuntque caduntque viciſſim.
Sed cædentem opus eſt ſublati protinus hoſtis
Succeſſiſſe loco, & conatus vindicis alæ
Suſtinuiſſe ſemel: mox, ſi vitaverit ictum,
Inde referre licet ſe in tutum præpete planta.
At pedites prohibent leges certaminis unos,
Cum ſemel exierint, (facilis jactura) reverti.
Nec vero inceſſus cunctis bellantibus idem,
Pugnandive modus: pedites in prælia euntes
Evaleant unam tantum tranſmittere ſedem,
Inque hoſtem tendunt adverſi, & limite recto,
Congreſſu tamen in primo fas longius ire,
Et duplicare gradus conceſſum: at comminus hoſtem
Cum feriunt, ictum obliquant, & vulnera furtim
Intentant ſemper lateri, cavaque ilia cædunt.
Sed gemini claudunt aciem qui hinc inde Elephanti,
Cum turres in bella gerunt, ac prælia miſcent,
Recta fronte valent, dextra, lævaque, retroque

Ferre

Ferre aditum contra, campumque impune per omnem
Proruere, ac totis paſſim dare funera caſtris.
Ne tamen obliquis occultent nixibus ictum;
Qui tantum mos conceſſus pugnantibus arcu,
Dilectis Marti ante alios: nam ſemper uterque
Fertur in obliquum, ſpatiis nigrantibus alter,
Alter candenti ſemper ſe limite verſat,
Directiſque ineunt ambo fera bella ſagittis.
Nec variare licet, quamvis fas ire per omnem
Hinc atq; hinc campum, atq; omnes percurrere ſedes.
Inſultat ſonipes ferus, atque repugnat habenis:
Nunquam continuo ſtipata per agmina ductu
Procurrit: tantum ſurſum ſeſe arduus effert
Semper, & in gyrum greſſus magno impete lunat
Curvatos, duplicemque datur tranſmittere ſedem.
Si nigrante prius campo expectaverit, album
Mox petere, & ſedis ſemper mutare colorem
Lex jubet, ac certo ſemper ſe ſiſtere ſaltu.
At regina, furens animis, pars optima belli,
In frontem, in terga, ac dextram, lævamque movetur,
Itque iter obliquum, ſed ſemper tramite recto
Procedit; neque enim curvato inſurgere ſaltu
Cornipedum de more licet: non terminus olli,

Nec

Nec curſus meta ulla datur: quocunque libido
Impulerit, licet ire, modo ne ex agmine quiſquam
Hoſtilive, ſuove aditus occludat eunti.
Nulli etenim ſuper educto fas agmina ſaltu
Tranſiliiſſe: equiti tantum hæc conceſſa poteſtas.
Cautius arma movent gentis regnator uterque,
In quibus eſt omnis ſpes, ac fiducia belli.
Omnibus, incolumi rege, ſtat cernere ferro:
Sublato, pugna excedunt, & caſtra relinquunt:
Ille adeo in bello captus ſecum omnia vertit.
Ergo hærens cunctatur, eum venerantur, & omnes
Agmine circumſtant denſo, mediumque tuentur:
Utque armis ſæpe eripiant, ſua corpora bello
Objiciunt, mortemque optant pro rege paciſci.
Non illi ſtudium feriendi, aut arma ciendi:
Se tegere eſt ſatis, atque inſtantia fata cavere.
Haud tamen obtulerit ſe quiſquam impune propinquum
Obvius; ex omni nam ſummum parte nocendi
Jus habet: ille quidem haud procurrere longius auſit,
Sed poſtquam auſpiciis primis progreſſus ab aula
Mutavit ſedes proprias, non amplius uno
Ulterius fas ire gradu, ſeu vulnèret hoſtem,
Seu vim tela ferant nullam, atque innoxius erret.

Hic

Hic mos certandi, hæc belli antiquiſſima jura.
Nunc aciem inter ſe certantes cernite utramque.
Sic ait: at (quoniam, quoties fera bella fatigant
Mortales, Superi ſtudiis diverſa foventes
Ipſi etiam inter ſeſe odiis bellantur iniquis,
Maximaque interdum toto ardent prælia cœlo)
Juppiter omnipotens ſolio rex fatus ab alto
Omnes abſtinuiſſe jubet mortalibus armis,
Atque minis, ne quam foveant, perterret acerbis.
Tum Phœbum vocat intonſum, Atlantiſque nepotem,
Egregium furto peperit quem candida Maia,
Inſignes ambos facie, & florentibus annis.
Nondum Mercurius levibus talaria plantis
Addiderat: nondum Titania lumina agebat
Per liquidum, curru gemmato, Phœbus Olympum,
Tantum humeros pharetra inſignis, & crinibus aureis.
Hos pater adverſis ſolos decernere juſſit
Inter ſe ſtudiis, & ludicra bella fovere,
Ac partes tutari ambas, quas vellet uterque:
Necnon propoſuit victori præmia digna.
Dii magni ſedere: Deum ſtat turba minorum
Circumfuſa: cavent ſed lege, & fœdere pacto,
Ne quiſquam, voce aut nutu, ludentibus auſit

Prævisos monſtrare ictus. Quem denique primum
Sors inferre aciem vocet, atque invadere Martem,
Quæſitum: primumque locum certaminis albo
Ductori tulit, ut quem vellet primus in hoſtem
Mitteret: id ſane magni referre putabat.
Tum tacitus ſecum verſat, quem ducere contra
Conveniat; peditemque jubet procedere campum
In medium, qui reginam dirimebat ab hoſte.
Ille gradus duplices ſuperat: cui tum arbiter ater
Ipſe etiam adverſum recto de gente nigranti
Tramite agit peditem, atque jubet ſubſiſtere contra
Advenientem hoſtem, paribuſque occurrere in armis.
Stant ergo adverſis inter ſe frontibus ambo
In mediis campi ſpatiis, ac mutua tentant
Vulnera; nequicquam: neque enim vis ulla nocendi eſt
Armigeris, tractu dum miſcent prælia eodem.
Subſidio ſocii dextra lævaque frequentes
Hinc atque hinc ſubeunt, late & loca milite complent,
Alternantque vices: necdum tamen horrida miſcent
Prælia, ſed placidus mediis Mars ludit in armis:
Excurſuſque breves tentant, tutique tenent ſe.
Jamque pedes nigri rectoris, qui prior hoſtem
Contra iit, obliquum læva clam ſtrinxerat enſem,

Atque

Atque album e mediis peditem citus abſtulit armis,
Illiuſque locum arripuit præſtantibus auſis:
Ah miſer inſtantem lateri non viderat hoſtem!
Ipſe etiam cadit, & pugnas in morte relinquit.
Tum cautus fuſcæ regnator gentis ab aula
Subduxit ſeſe media, penituſque repoſtis
Caſtrorum latebris extrema in fauce recondit,
Et peditum cuneis ſtipantibus abditus hæſit.
Nec mora, ſurgit eques bellator lævus utrinque,
Et mediis hinc inde inſultant cœtibus ambo,
Alternique ruunt, & ſpargunt fata per hoſtes.
Sternuntur pedites paſſim, miſeranda juventus,
Quod nequeant revocare gradum: ſonat ungula campo
In medio, & totis miſcentur funera caſtris.
Dum vero peditum intentus Latonius heros
Cædibus inſtat atrox, equitemque per agmina verſat
Vaſtatorem alæ piceæ, longe Arcada major
Ardor agit tacitis jamdudum invadere furtis
Magnum aliquid; peditumque ultro ſæpe obvia tranſit
Agmina, cornipedem ducens in prælia lævum,
Qui regi inſidias tendens huc vertitur, atque huc,
Per medioſque hoſtes impune infrænis oberrat.
Conſtitit, optataque diu ſtatione potitus

Letum intentabat pariter regique, Elephantique,
Alæ qui dextro cornu turritus in auras
Attollens caput, ingenti ſe mole tenebat.
Delius ingemuit, clauſo ſuccurrere regi
Admonitus: namque indefenſum in morte Elephantem
Linquere ſe videt, atque ambos non poſſe periclo
Eripere, & fatis urgeri cernit iniquis.
Cura prior ſed enim eſt trepidum defendere regem,
Quem rapit in dextrum latus: at niger emicat enſe
Stricto eques, & magnis Elephantem intercipit auſis,
Damnum ingens: neq; enim eſt, ſævæ poſt virginis arma,
Bellantum numero ex omni magis utilis alter.
Non tamen impune evades, ait acer Apollo;
Et peditum cuneis, denſaque indagine cingit.
Ille igitur trepidare metu, certique pericli
Fruſtra velle fugam: nam hinc fata minatur Amazon,
Inde obſtat conſerta phalanx: tandem altius acto
Virginis enſe cadit, pulchræ ſolatia mortis.
Æſtuat alba cohors latere heu! minus utilis uno,
Et magis atque magis furit acri accenſa dolore.
Sicut ubi dextrum taurus certamine cornu
Amiſit, dum ſe adverſo fert pectore in hoſtem,
Sævior in pugnam ruit, armos ſanguine, & alte

Colla animoſa lavans: gemitu omnis ſylva remugit.
Talis erat facies, cæſi poſt fata Elephantis,
Candentis turmæ: hinc furiis majoribus ardet
Phœbus, & ultrices hortatur in arma cohortes,
In ferrum, & cædes pronus, cupiduſque nocendi;
Incautuſque ambas perdit ſine lege phalangas.
Dumque hoſtes pariter cernat procumbere victos,
Ipſe ſuos morti indefenſos objicit ultro.
Mercurius, melior furto, cunctatur, & hærens
Uſque alium ex alio ſpectando prævidet ictum.
Sæpe ille, ex longo meditatus fata ſuperbæ
Reginæ, peditem perdendum comminus offert,
Diſſimulatque dolos, mox pœnitet, & trahit alto
Improbus, errorem fingens, ſuſpiria corde.
Atque ſagittiferi e dextro jam ſpicula cornu
Virginis in latus albentis tendebat: id hoſtis
Haud primum ſenſit, peditemque trahebat in atram
Læva aciem, rerum ignarus: verum improba cladem
Et tantas Erycina Venus miſerata ruinas,
Incauto juveni furtim tacito innuit ore,
Atque oculis: (Phœbo nam forte adverſa ſedebat.)
Nulla mora, ad nutus Divæ tremefactus Apollo
Conſtitit, atque oculis late agmina circumſpexit,

Et

Et ſubito inſidias ſenſit, peditemque retraxit,
Quem contra impulerat dextra impiger, atque periclo
Reginam eripuit: tum Maia Atlantide cretus
Littoreum caveæ conſeſſum vocibus implet,
Reginam captam ingeminans: fremit undique turba
Cœlicolum ſtudiis variis, ſeſeque tuetur
Phœbus, & his alto fatur de littore verbis.

Quæ porro invidia eſt dextram ludicra petenti
Præmia corrigere incautam, in meliuſque referre,
Cum nec pacta vetent? Quod ſi, Maia ſate, poſthac
Id ſedet omnino prohiberi, lege caveto:
Quique prior fuerit digitis impulſus in hoſtem,
Sive albus, piceuſve fuat, diſcrimine nullo
Ille eat, & dubii ſubeat diſcrimina Martis.

Dixit, & hæc toto placuit ſententia circo
Cœlicolis: Venerem obtutu clam verſus acerbo
Juppiter increpuit; nec ſenſit filius Arcas:
Sed puer ingemuit labefactus corda dolore
Ingenti: vix ſe tenuit, quin ludicra caſtra,
Injectiſque acies manibus confunderet ambas.
Tum ſecum ſtatuit furtis certare, doliſque
Omnibus, ac totis fraudes innectere caſtris.
Jam tum igitur juvenem pharetratum in prælia ducens,

Cornipedis

Cornipedis ſimulare gradus jubet: ocyus ille
Emicat, atque albæ reginæ fata minatur.
Non Phœbum latuere doli: ſubriſit, & ore
Verſus ad aſtantes, Quamvis accommoda furtis
Mercurio ſit dextra, inquit, fraudique, doliſque,
Callide Atlantiada, invigiles, haud me tamen ultra
Fallere erit: jamque improbe iniquam corrige dextram.
Spectantum cunei ingenti riſere theatro,
Atque Arcas, veluti deceptus imagine falſa,
Summiſit buxum conceſſo in prælia greſſu
Arcum intendentem: vigilat jam cautus Apollo,
Fraudeſque, inſidiaſque timens, occultaque furta.
Ille etenim perſæpe, manu dum ducit in hoſtes
Alternam buxum, jus contra & fœdera pacta
Implicitans celeres digitos duo corpora bello
Objiciat ſimul, obſervet niſi providus hoſtis.
Jamque equitem contra nigrantem candidus arcum
Intendens ſeſe oppoſuit pharetratus, & arcet
Reginæ jugulo intentum: tum dexter oberrat
Huc, atque huc Elephas, niveiſque exultat in armis.
Hæſerat in medio, dominæ, regique minatus
Albus eques, ratus impune, & jam ſorte ſuperbus
Nequicquam ſpoliorum animum paſcebat amore.

Non tulit hanc ſpeciem juvenis pharetratus, & arcu
Contendit calamum, ſeſeque immittit in hoſtem,
Fata licet pedes intentet, moriturus in armis
Inſigni pro laude: alvo mediæ hæſit arundo
Stridula, & ima chalybs deſcendit in ilia adactus.
Volvitur ille excuſſus humique, & calcibus auras
Verberat: in ventos vita indignata receſſit.
Inde ſagittiferum ſternit pedes: hunc pedes alter
Hoſtili de plebe necat: pugna aſpera ſurgit.
Turribus occurrunt ingenti mole Elephanti:
Sæva pharetrigeri contendunt ſpicula nervis,
Quadrupedumque gemit bicolor ſub verbere campus.
Incaluere animi parte ex utraque, & in armis
Concurrunt denſi ſimul omnis copia gentis
Albæque piceæque, duces, ambæque phalanges,
Confuſæque acies magno certamine totis
Denſantur campis, virtus fortunaque in unum
Conveniunt: hi nunc victores agmina verſa
Æquore agunt toto, verſis referuntur habenis
Nunc iidem, variantque vices, & fluctuat omnis
Area bellorum: vaſti velut æquoris undæ,
Siquando inter ſe, recluſo carcere, ſæva
Bella cient animoſi Euri, vertuntque profundum

Ionio

Ionio in magno, aut undiſono Atlanteo,
Alternos volvunt procurva ad littora fluctus.
At medias acies inter crudeſcit Amazon
Candida, plena animis, multiſque in millibus ardet.
Namque ſagittiferum incurſans, redienſq; Elephantem,
Nigrantes ſternit; dextra, lævaque per alas
Fulminat, atque manu ſpargens haſtilia ſævit.
Bellanti dant tela locum, retroque reſidunt
Hinc, atque hinc inimicæ acies: per tela, per hoſtes
Illa ruit pulchram in mortem; ſimul ultima tentat
Caſtra, fugæ fidens, animoſque in bella viriles
Sæva gerit: penetrat cuneos, aperitque viam vi.
Tandem fuſca cohors, nigrantiſque arbiter alæ
Ipſe etiam arma ſuæ trepidus, vireſque, animoſque
Virginis implorat: nulla eſt mora, fervida Amazon
Emicat, atque ardens paribus ſe ſiſtit in armis.
Quem primum haſta, aut quem poſtremum bellica virgo
Demetis, aut quot humi candentia corpora linquis?
Semianimes volvuntur equi niveique, nigrique,
Et peditum cunei, dilectaque pectora Marti
Aligera juvenes ineuntes bella ſagitta.
Quis cladem fando illius, quis funera pugnæ,
Proſtratoſque duces ſperet ſe æquare canendo?

Sternitur

Sternitur omne ſolum buxo, atque miſerrima cædes
Exoritur: confuſa inter ſeſe agmina cædunt,
Implicitæque ruunt albæ, nigræque phalanges:
Sternuntur pedites, & corpora quadrupedantum.
Nam verſæ inter ſe jactantes mutua tela
Foemineis ambæ nituntur Amazones armis:
Uſque adeo certæ non cedere, donec in auras
Aut hæc, aut illa effundat cum ſanguine multo
Sævam animam, ſola linquentes prælia morte.
Interea amborum populorum rector uterque
Captivos hoſtes, & victa cadavera bello
Carcere ſervabant caſtris vicina, caventes
Ne capti ſemel, aut obita jam morte jacentes
In vitam revocati, iterum certamina inirent.
At lateri innixus Phoebeo Threicius Mars,
Junctus amicitia puero Arcadi, ſi quid amico
Fata ſinant prodeſſe, animum per cuncta volutat,
Obſervatque omnes caſus: tum corpora bina
Capta, pharetratum juvenem, peditemque nigrantem,
Coetibus e functis jam vita, atque æthere caſſis
Surripit, & caſtris rurſum clam immittit apertis.
Ergo iterum gemini captivi prælia inibant,
Miſcebantque manus animoſi, atque arma ferebant.

Haud ſecus, (ut perhibent) cum Colchis nacta cadaver,
Aut virgo Maſſylla, recens, cantuque triformem
Sæpe ciens Hecaten, ac magni numina Ditis,
Falſam animam inſinuat membris, auraſque loquaces,
Continuo erigitur corpus, loquiturque videtque,
Et vivos inter fruitur coeleſtibus auris.
Non tulit indignum facinus Junonia proles
Mulciber, (ille dolum ſolus deprendit) & ore
Inclamat, Phoebumque monet: Thrax palluit heros
Deprenſus: Phoebo exarſit dolor oſſibus ingens.
Tum Marti pater omnipotens iratus, iniqua
Præſidia abduci, atque indebita corpora bello
Protinus e caſtris jubet, atque retexere falſos
Hinc atque inde ictus, & cuncta in priſtina reddit.
Jamque duces furiis ambo majoribus inſtant,
Reginaſque ambas converſa per agmina mittunt:
Cæde madent illæ, toto æquore fata ferentes.
Conſidunt tandem obverſæ, regeſque tuentur,
Quæque ſuum: ecce! autem bellatrix agminis albi
A tergo ferro invaſit, ſtravitque nigrantem
Ignaram: verum ipſa etiam cadit icta ſagitta
Ah miſera! & ſpoliis haud longum exultat opimis.
Convertere oculis ambæ hinc, atque inde cohortes,

Atque acies lacrymis & fœmineo ululatu
Ambas incubuiſſe putes, dum funera ducunt.
Tum reges mœſtos ipſa ad prætoria denſi
Agglomerant ſeſe circum: timor omnibus idem
Incumbit, par tempeſtas, par hauſit utroſque
Diluvium populos, & ſunt ſua vulnera cuique.
Haud prorſus tamen ambobus defecerat omne
Robur: opes reſtant, & adhuc intacta juventus,
Tres pedites tibi, Phœbe, ſagittifer alter, & ingens
Bellua turrito dorſo, totidemque tibi, Arcas,
Excepto Elephante, alta qui nuper in aula,
Pace fruens, cecidit, poſitis inglorius armis,
Eminus aligera percuſſus arundine pectus.
Sed dexter tibi reſtat eques imperditus: hauſit
Cætera bellantum Mars impius agmina, bellique
Alea, florentes & deſolaverat aulas.
At Cyllenæo juveni ſpes occidit omnis.
Æſtuat amiſſæ gentis memor, & ſuſpirat
Heroas magnos tot fato corpora functa.
Non tamen excedit pugna: fracta agmina bello,
Relliquias tenues immitis Apollinis, aſtu
Cautior in pugnam mittit, poſt funera tanta
Siqua fata ſinant gentis ſarcire ruinas.

It nigrum campis agmen, ſtat ubique morari,
Fortunamque omnem tentare, adituſque nocendi.
Exultat contra non æquo prælia motu
Cynthius invadens: facies indigna cohortum;
Heu! facies miſeranda ducum; raro agmine aperta
Caſtra patent late, viduatæ & civibus aulæ.
Mœrebant vacuis thalamis regnator uterque
Jamdudum exoſi ſine conjuge tædia lecti.
Primus amor maneat quamvis immotus utriſque,
Sors tamen ad nova conjugia, atque novos Hymenæos
Flectit iniqua: igitur primum rex agminis albi
Reginæ comites olim, fidaſque miniſtras
Regali invitat thalamo, quæ funera mœſtæ
Poſt fera bellatricis heræ, tela irrita bello
Jactabant, acies inter cuneoſque nigrantes,
Oppetere, amiſſæ dominæ pro cæde, paratæ.
Sed prius explorare auſus ſedet, atque viriles
Cunctarum ſpectare animos, ut digna cubile
Intret: in hoſtiles ſedes, atque ultima caſtra
Hortaturque, jubetque ſupremam apprendere metam.
Nulli fas etenim regis ſperare cubile,
(Pacta vetant) niſi quæ per tela invecta, per hoſtes,
Tranſactis ſpatiis cunctis impune ſuprema

Attigerit prius adverſi penetralia regis.
Arrexere animos famulæ, pariterque per hoſtes
Limitibus properant rectis; tamen ocyor anteit
Tertia quam dextro ducebat ſemita cornu,
Exultatque, agitatque animo connubia regis:
Nam comites ſpe ſublapſa ceſſere volentes.
Illa volat coeptis immanibus; addidit alas
Gloria præpetibus plantis, & plurima merces.
Nulla obſtat mora, nec facinus prohibere tyranno
Cura nigro eſt, novaque ipſe etiam connubia tentat,
Et vacuis thalamis alias inducere nuptas.
Ergo iter alternæ accelerant, famulamque ſiniſtram
Quarto limite agit, ſaltu ſed tardior uno,
Parrhaſius juvenis: jamque imperterrita virgo
Candida, facta potens voti, penetraverat omnes
Sedes, atque alacris meta conſederat alta.
Tum rector jubet afferri ſellamque, tiaramque,
Extinctæ ornatus, necnon fulgentia ſceptra,
Dignaturque toro meritam, optatiſque Hymenæis.
Gaudet cana cohors, inſultatque eminus atræ.
Haud lacrymas cohibet Maia ſatus, æthera voce
Inceſſens, pictoſque à pectore rupit amictus.
Nigranti famulæ tantum gradus unus ad ipſam

Reſtabat

Reſtabat metam, ah miſeræ! ſed limite recto
Turritus fera fata Elephas impune minatur
Inſurgens, ſi ſupremam contingere ſedem
Audeat, & toto caſtra obſidet ultima tractu,
Et pavidam obſervans extremis ſedibus arcet.
Interea nova regali dignata virago,
Connubio exultans, toto dat funera campo.
Illam tollit honos novus, & fortuna tumentem;
Fulminis in morem ruit, atque nigrantia ſævit
Caſtra per, & ſedes, ac ſidera territat armis.
Horreſcunt faciem inviſam nigra agmina crudæ
Virginis, atque imæ exoptant telluris hiatus.
Diffugiunt trepidi vaſto irrumpente fragore
Hoſte, metuque omnes acti glomerantur in unum,
Aulai in medio juxta latera ardua regis.
Haud ſecus alta boves ſparſæ per paſcua quondam,
Ut ſenſere lupum venientem, protinus omnes
Conveniunt trepidæ, & fortem facto agmine taurum
Ductorem armenti implorant, ipſique propinquant
Certatim inter ſe trudentes cornua rauco
Murmure: mugitu longe nemora alta reſultant.
At regina furens trepidos toto agmine victrix
Impingens in terga, ipſique ante omnia regi

Fata parans, pugnas alta ad prætoria miſcet:
Nunc ruit huc, nunc huc, tunc &, niſi læva fuiſſet
Mens illi, poterat candentem invadere ſedem
Limite in obliquum quarto, & concludere fauces.
Ultimus ille labor regi, gentique fuiſſet
Nigranti, & fatis Arcas lugeret iniquis.
Nempe erat hinc leti facilis via in ilia regis,
Nec poterat quiſquam ſe tantæ opponere cladi.
Senſit Atlantiades tacitus, dubioque tremebant
Corda metu, accelerare hoſtem jubet improbus, ictum
Ne videat, verbiſque rapit per inania mentem,
Caſtigatque moras, Adeon' juvat uſque morari,
Nec pudor eſt? quæ tanta animis ignavia? ſic nos
Increpitas ſemper cunctantes impiger ipſe?
Scilicet expectas dum nox certamina tollat?
His actus, peditem imprudens dum captat, Apollo
Præteriit fortunam: alacer vocem extulit aſtris
Lætitiæ exiliens Cyllenius: inde periclo
Regem ipſum eripiens, opponit Amazonis armis
Haud invitum equitem, qui ſævos arceat ictus.
Tum ſecum meditans candenti letum Elephanti,
Qui meta arcebat famulam ne regis iniret
Conceſſos thalamos, curvato perculit arcu:

Concidit,

Concidit, atque ictu tellurem bellua vaſto
Pulſavit moriens, dum regi intentat Apollo
Nequicquam exitium: tum metam impune miniſtra
Nigra tenet, (nec Phœbus obeſt) jam regia conjux.
Jamque alacres paribus certamina viribus ambo
Rurſum ineunt, nuptaſque ferunt in bella ſecundas.
Tum, quanquam ambiguæ ſpes ſint, incertaque belli
Alea adhuc, tamen, ac ſi palmæ certus, & omne
Diſcrimen poſitus ſit ſupra, gaudia ficto
Ore puer Maiæ ſimulat, verbiſque ſuperbit
Improbus, inſultans, (aſtus genus) & ſua creber
Vocibus extollens, albæ premit arma cohortis.
Quem ſic deprenſa juvenis Latonius arte
Increpitat, Nondum extremam dubia ultima bello
Impoſuit fortuna manum, & jam voce ſuperbis?
Proinde mihi inſulta, & tumidis reple omnia verbis,
Certa tuum annuerit tibi cum victoria Martem:
Sed jam nulla mora eſt, tua nunc, nunc irrita faxo
Dicta manu. Hæc fatus, reginam hortatur in hoſtes.
Continuo exoritur magnum certamen, & ingens
Hinc atque hinc rabies, dum fixum vincere utriſque.
Audentes in tela ruunt: ſtat multus ubique
Terror, ubique pavor, mortiſque ſimillima imago.

Nituntur cuncti adverſi, ſeſeque viro vir
Obtulit: invigilant caſtris avertere peſtem
Quiſque ſuis, hoſtemque fugant, hoſtiliaque ipſi
Caſtra petunt, variantque vices, fortunaque ludit
Spe cupidos, & corda moræ impatientia torquet,
Funera ſpargebat fuſcæ regina cohortis
Per medias animoſa acies: non æmula contra
Oppoſuit ſeſe virgo, ſed calle per hoſtes
Secreto interea regis tendebat ad alta
Limina: dein ſubito captis cuſtodibus arcis
Irruit, atque aditus irrumpens obſidet aulam,
Intentatque necem regi: tum nigra virago,
Poſtquam altis vidit canam in penetralibus hoſtem,
Cæde madens ſtrages cito linquit, & imperfecta
Funera, & acta pedem retro exanimata repreſſit,
Nec timuit mediam ſe certæ opponere morti,
Et patriæ, & trepido properans ſuccurrere regi.
Hic aliud majus Phoebo, graviuſque dolendum
Objicitur: nam cornipedem Cyllenius atrum
Huc illuc agitans campo inſultabat aperto.
Ardet equus, ſaltuque furit: nec deſtitit auſis,
Donec, reginæ pariter regique minatus,
Optatam tenuit ſedem, exitioque futurus

Aut huic, aut illi, nigrantibus obſtitit armis.
Ut vidit, triſti turbatus pectore Apollo
Ingemuit, largusque genis non defuit humor.
Et jam jam labi, atque retro ſublapſa referri
Spes omnis, fluxæ vires, averſa Deum mens.
Arcas ſucceſſu exultans, ac munere Divum
Lætus, ovanſque, animum vocemque ad ſidera tollit,
Et tandem rediit vigor in præcordia victo.
Protinus incluſam feriens ſub Tartara mittit
Reginam, & ſpoliis potitur non ſegnis opimis:
Tantum olli bellator equus cadit, ilia foſſus
Ultoris ferro regis: nondum tamen exſpes
Phœbus abit, ſed pugnat adhuc, atque agminis albi
Relliquiæ pedites duo, & arcu inſignis eburno
Martis amor juvenis, nequicquam bella laceſſunt.
Audentes facit amiſſæ ſpes lapſa ſalutis,
Succurruntque duci labenti in funera: ſed non
Talibus auxiliis, nec defenſoribus iſtis
Tempus eget: toto Maia ſatus æquore ſævit.
Inſtat vi multa nigra virgo, ſeptaque regis
Circuit, exidcium intentans; hac perfurit, atque hac;
Nec requievit enim, donec certamine iniquo
Relliquias gentis candentis, & ultima bello

Auxilia abſumpſit: medio rex æquore inermis
Conſtitit amiſſis ſociis, velut æthere in alto
Expulit ardentes flammas ubi lutea bigis
Luciferis Aurora, tuus pulcherrimus ignis
Lucet adhuc, Venus, & cœlo mox ultimus exit.
Nulla ſalus illi ſuperat, ſpes nulla ſalutis:
Non tamen excedit victus, ſed claudere ſeſe
Hoſtiles inter cuneos, impune per enſes
Actus, avet, donec nuſquam ſpatia ulla ſuperſint
Effugiis: nam ſi nemo illi fata minetur,
Nec ſuperet ſedes, quam impune capeſſere poſſit,
Nil tantorum operum impenſis foret omnibus actum:
Sed labor effuſus fruſtra, vireſque fuiſſent,
Nec titulos quiſquam, aut victoris nomen haberet.
Ergo per vacuas ſedes deſertaque caſtra,
Nunc huc, rurſum illuc, incertos implicat orbes
Diffugiens: niger inſequitur rex æquore toto,
Atque fugæ ſemper ſpatiumque, abitumque relinquit.
Poſt, ubi ſupremo tendentem limite greſſum
Vidit, reginam ſedes ſervare ſecundas
Juſſit, ab anguſtis ne ſe ille abducere poſſet
Ordinibus, tantumque fugæ miſero ultima reſtat
Linea: tum ſeſe contra niger æmulus infert

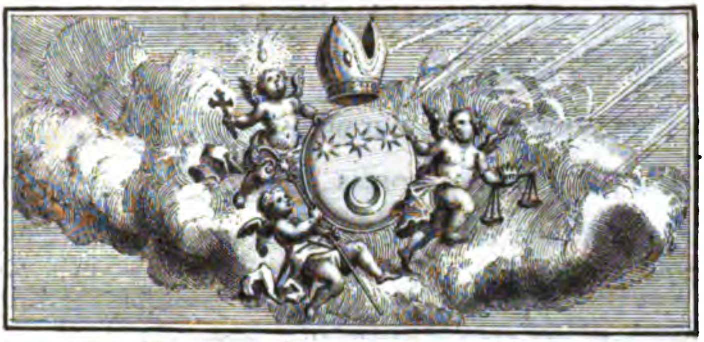
Dux gentis propiore gradu, ſedes tamen una
Alterum ab alterius contactu ſummovet uſque.
Ut vero contra exultantem victus, & exſpes
Conſtitit invitus, fortunam nacta virago
Extremam inſiliit ſedem, totoque minatur
Limite, nec miſero reſtat locus amplius uſquam.
Tandem illum ſurgens virgo crudelis in enſem
Immolat, & finem impoſuit ſors aſpera pugnæ,
Ingenti Superum plauſu, & clamore ſecundo.
Victor Atlantiades exultat littore toto
Improbus, & victo inſultat, ridetque dolentem;
Quem pater omnipotens ad ſe vocat, & dat habere
Felicem virgam, qua puras evocet umbras
Pallenti Styge, ut infectum ſcelus eluit ignis,
Quaque Erebo damnet ſontes, & carcere cæco,
Detque, adimatque oculis ſomnos, & funere in ipſo
Lumina Lethæo claudat perfuſa ſopore.
Mox vero gratum ludum mortalibus ipſe
Oſtendit Deus, & morem certaminis hujus
Italiæ primum docuit celebrare colonos.
Namq; olim, ut perhibent, dilectam Scacchida, qua non
Inter Seriadas præſtantior altera Nymphas,
Compreſſit ripa errantem, & nil tale putantem,

Dum paſcit niveos herboſa ad flumina olores.
Tum bicolorem illi buxum dedit, atque pudoris
Amiſſi pretium vario ordine picturatam,
Argentique aurique gravem, tabulam addidit, uſumque
Edocuit: Nymphæque etiam nunc ſervat honorem,
Et nomen ludus, celebrat quem maxima Roma,
Extremæque hominum diverſa ad littora gentes.
Omnia quæ puero quondam mihi ferre ſolebant
Seriades, patrii canerem dum ad flumina Serii.

G. V.d Gucht inv. et Sculp

MARCI HIERONYMI
VIDÆ
CARMINA
DIVERSI GENERIS.

MARCI HIERONYMI
VIDÆ
CARMINUM LIBER.

ODE PRIMA.

AD

JOANNEM MATTHÆUM GIBERTUM.

ME me rura juvant mea,
  Optatoque diu perfruor otio,
Per te quod peperi mihi,
  GIBERTE, o animi ſola quies mei!
Pro quo mille adeam neces.

Nunc

Nunc æſtus vacuum glandifera juvat
Evitare ſub ilice;
Nunc audire Noti murmura garruli
Denſas per nemorum comas
Haud longe ſcatebris fontis ab algidi.
Nec me deſidiæ tamen,
Aut tu me argueris turpis inertiæ:
Canto nam modo carmina;
Ad præſcripta modo me ſapientium
Emendans animum colo.
Princeps te interea detinet urbium
Roma principibus viris
Gratum, inter proceres nobilem honoribus.
Suſpiras tamen, & doles,
Fortunam cupiens perſimilem meæ.
Mecum ut ſæpe negotia
Urbana, ac varias ſollicitudines
Deteſtaris, & angeris,
Felicemque vocas me ter, & amplius!
Ut verum fatear tibi,
Permutare negem; tu tamen hæc cape,
Hæc ſolatia amiculi,
Sortem æqua ut levius mente feras tuam.

Sunt

Sunt mortalibus omnia
Diviſa ſtudia, & munera diſparis
Vitæ, ut quiſque humeris valet,
Divis cuique ſuum diſtribuentibus
Æquo judicio omnibus.
Non foſſorve, oviumve arbiter horridus
Clavum temperet urbium.
Non, quem templa juvant, curiave, aut forum,
Sulcet divite mercium
Mutator pelagus Carpathium rate.
His tu temporibus datus,
Eſſes ut patriæ præſidium, ac bonis.
Has natura tibi dedit
Artes: hoc dederunt Dii ſtudium tibi.
Ten' dices miſerum, rogo,
Nec contentus eris ſorte tua dolens?
Urbs te magna Quiritium
Mirata eſt puerum, publica munera
Tractantem graviter, diu.
Vix nunc quarta tibi condita Olympias,
Regum conſiliis tamen
Jamdudum gravibus conſcius interes.
Omnes Italiæ angulos

Feciſti meritis jam memores tui.
Omnis jam tibi Gallia,
Germanuſque ferox funera nil pavens
Debet: debet atrox Geta,
Debent Sauromatæque, & Morini ultimi,
Debent inſtabiles Scythæ,
Et tellus ubicunque eſt habitabilis.
Sed nihil eſt quoque, ſi ſapis,
Quod noſtra hæc inhies uſque adeo otia.
Ipſi quærimus indies
Doctrina, ſtudioque hanc ſapientiam,
Quam nec forſitan aſſequi
Unquam fata dabunt, aut labor irritus.
Hujus tu nihil indiges:
Fers tecum puer hanc matris ab ubere
Raro munere Cælitum,
Externaque tibi nulla opus eſt ope.

ODE SECUNDA.

AD

LEONEM X. PONTIFICEM MAXIMUM.

ECQUIS o lætam, LEO, gratus urbem
Erigit rumor fera te parare
Barbaræ, jam jam Latio imminenti,
Funera genti?
Macte qui tantos animos ſuperbus
Concipis! magnis nova te triumphis
Gloria invitat, nova laurus, o ter
Maxime regum!
O diem illam, qua rediens in urbem
Arduis figes ſpolia ampla templis,
Quem duces omnes ſacra Vaticani ad
Limina ducent!
Ante dejecti capita alta reges
Efferi incedent: minor ibit ille,
Qui, modo devicto Oriente, Romæ
Dira minatur.
O ubi hic captas numerabis urbes,
Et ducum vita exuvias carentum,
O tuum quæ tunc merito laceſſent
Gaudia pectus!

Ergo

Ergo age, arrectam Auſoniam, & paratos
Publica Europæ voca ad arma reges,
Jamque ſpumoſum videam latere
Claſſibus æquor.
Hoc avent omnes Itali, exterique:
Geſtiunt cunctis animi: paratur
Martis ad præclara opera, & labores
Pulchra juventus.
Ipſe ego, quamvis alia nitere
Mens erat lauro, ardeo nunc amore
Martis, armorumque: tui relinquunt,
Phœbe, calores.
Nunc vocant artes aliæ: juvet me
Jam gravem ferri ſtrepitum, tubaſque
Horridas audire, juvet ruentes
Cernere turmas.
Jam mihi denſum videor per agmen
Caſſide incluſus caput inſuetum
Funera horrendum fera fulminanti
Spargere dextra.
Non ego pro te, laribuſque, & aris
Horream extremos penetrare ad Afros;
Non ego Xanthum galea cava po-
tare nec Indum.

Pulveris

Pulveris multum patienſque Solis
Ibo, quo Bellona vocabit, & Mars,
Hoſtium irrumpens cuneos ahena
Luce coruſcus.
Et mihi pectus, mihi ſanguis, & vis
Vivida; eſt præſens animus: trementi
Barbari tellure cadent mea ſub
Cuſpide reges.
Ante me haud alter vacuus timoris
Audeat muros ſuperare capti
Oppidi, nemo prior obſtinatus
Rumpere in arces.
Forſan & veſtros aliquis triumphos
Dum canet vates, Aſiam, Africamque
Cedere, & victum juga veſtra ferre
Protinus orbem,
Me quoque heroas memorabit inter
Maximos: noſcent animæ in periclis
Prodigum, expertemque metus futura
Secula VIDAM.

ODE TERTIA.

AD
JOANNEM MATTHÆUM GIBERTUM.

HOC eſt olorum, dulcius ut canant,
GIBERTE, ſemper, quos ſenium premit,
Illiſque ſolis eſt ſenectus
Uſque adeo potior juventa.
Non id ſacratis vatibus accidit,
Placere cantu Muſa quibus dedit:
His obſtat uſque oblivioſa,
Conſiliis melior, ſenectus.
Ubi ligatus ſanguis hebet gelu,
Languentque vires, mentem aliæ illico
Curæ fatigant, ſuntque ſemper
Poſtera deteriora primis.
Natura rebus cuique ſuum dedit
Tempus, quod ultra non bene progredi eſt.
Non ſemper idem floret annus,
Aut foliis ſiluæ vireſcunt.
Lætis nitorem triſtis hyems agris
Aufert procellis, atque gelu potens:
Nec ſe recognoſcit ſepulta, &
Sub nivibus ſtupet alma tellus.

Quid?

Quid? qui ruenti non ſemel obſtitit
Hoſti, ut trementem deſtituit vigor,
Sedet ſacramento ſolutus,
Et pueris ſua facta narrat.
Tu me tamen vis verſibus immori
Ævo reclamante, & juveni aptius
Subire diſcrimen, meamque
Sollicitans hyemem fatigas.
Ne coge, ſi qua ſorte niteſcimus,
Luci priori inſpergere nubila:
Jam fas Camœnis abdicato
Sit mihi ponere plectra, & artem.
Vos o, quibus vis, & vigor integer,
Dum fervet intus laudis adhuc amor,
Perſtate, certatimque læti
Vela date egregio labori!
Mollem ſenectam me deceat magis
Traducere intra Socraticam domum,
Dum cogito quæ ſit beatis
Poſt cineres animis voluptas.

ODE

ODE QUARTA.

AD PACEM.

PAX alma, dulce ubique nomen gentibus,
Inter Deos pulcherrima
Pulcherrimos, quam me tui expectatio
Torquet morantis ah nimis!
Tuumne, Diva, vivus adventum amplius,
Tempus videbone aureum?
Unquamne erit, mundum his tenebris obſitum
Tuo ut ſerenes lumine?
Quando expetentem me, Dea, ſpe id irrita
Tanto beabis munere?
Vereor, laborioſa ne longe prius
Vincat ſenectus languidum,
Quam rurſus urbes divites conviviis
Ludiſque diſtinerier,
Quam rura videam cantibus lætiſſimis
Omni ſonare ab angulo,
Uniſque ventorum duellis æquora
Metuenda, non Martis dolis.
Ut omne telum pereat, ut Chalybum genus

Haud

Haud nominetur amplius.
Ut regum avarities, & ambitio impotens
Sepulta ſit ſub æquore.
Abſente te, vix uberes alunt agri
Nunquam colonum deſidem:
Præſente vero, nuda ſaxa qui colit,
Vel dormiens, bonis fluit.
Tu grata Muſis, tu in foro verſantibus
Places, & urbi præſides.
Tu merce tranſmarina opes parantibus
Voto invocaris publico.
Te divites, te ubique pauperum greges
Laborioſi prædicant.
Tibi viri, tibi pudicæ mulieres
Prægeſtientes ſupplicant.
Tui ſenes, tui pueri amantiſſimi,
Tui omnis ætas appetens.
Tu, ſi quid eſt mortalibus boni uſpiam,
Id una nobis comparas.
Tu ſanitatem gentibus, ſacraque & opes,
Et victum, & annonam, & merum,
Securitatem, literas & otium,
Et nuptias, & liberos,

M Vitamque

Vitamque tandem affers, amica cantibus,
Adverſa vero luctibus.
Tui ſimul Mars hauſerit pedis ſonum
Faceſſet hinc celerrimus.
Simul quieſcent furta, cædes, vulnera
Strages, ruinæ, incendia,
Tot orbitates liberorum, tot ſtupra,
Crebrique raptus virginum.
Nec audietur amplius clangor tubæ
Viros cientis ad necem,
Juvenemque vellentis tenellæ ab conjugis
Gremio metu inſperſum genas.
Quæ, pluraque viri ſi viderent principes,
Cum bella initio cogitant,
Vel abſtinerent, vel quibuſvis ponerent
Mox cœpta conditionibus;
Neque eos libido, neque adeo ageret gloria,
Ut perderent cæci omnia.
Iſtis ſi ego ab malis procul tandem abſiem
Tranquillitati redditus,
Videamque pendentes acervos arduis
Scutorum ubique poſtibus,
Araneorum fila quos obduxerint
Nigros vetuſto in pulvere,

Enſeſque

Enſeſque rurſus, ferreaſque cuſpides
In vomerem conflarier,
Vitam haud recuſem pauperem traducere
Fodiens agrum incurvus manu.
Saltem animus ablatis mihi his terroribus
Quieſceret liberrimus.
Poſſem laborem verſibus ſolarier
Cinctus olea canum caput:
Et nocte pauculos revolverem libros,
Vel imbre detentus die.
O Diva, largitrix bonorum una omnium!
Quo te vocabo nomine?
Quibus te honeſtis efferam præconiis?
Dignum unde te verbum exprimam?
Opulenta ſalve! jam recurre huc aurea,
Et nos tuo vultu bea.

ODE QUINTA.

AD
CLEMENTEM VII. PONT. MAX.

CLEMENS, iniquis temporibus date,
Tu ſemper alto pectore maxima
Verſas, & urgeris regendo
Sollicitis ſuper orbe curis.

Clades receptæ nunc etiam tibi
Fruſtra recurſant, nec requieſcere
Sinunt moleſtæ, dum peritus
Mente caves vigili in futurum.
Quieſce tandem, & cuncta videntibus
Hæc linque Divis: vive; nec omnibus
Angare, defraudans querentem
Uſque adeo Genium, diebus.
Res ipſe ſummus Cælicolum arbiter
Noſtras profundo numine temperat,
Cauſiſque cauſas uſque nectit
Perpetua in ſeriem catena,
Quam nulla poſſit vis hominum, aut Deum
Loco movere: hinc dura neceſſitas
Illa, illa non æquos labores,
Aut homini bona fert inempta.
An tu illa, noſtris quæ modo vidimus
Bacchata terris, bella, tot urbium
Graves ruinas, tot virorum
Funera, perpetuaſque clades,
Præſente quamvis conſilio potens,
Solo Latino avertere quiveris?
Deique decretum refringas
Duro adamante tot ante ſeclis

In-

Inciſum? avorum hæc parturiit ſcelus;
Delicta patrum his nos agitant malis,
Noſtro & merentes crimine; illi hæc
Semina poſt obitus relinquunt.
Tu morte pejus militiæ ſciens
Bellum horruiſti ſemper, & aleam
Periculoſam, pace certus
Cuncta pati potius manente.
Te bella circum, te tamen undique
Venere, (inevitabile erat malum)
Longeque deductæ haud volentem his
Motibus implicuere cauſæ.
Pejora multo nunc quoque plurima
Nobis minantur ſidera, ni Deus
Ille ipſe placatus reflectat
Conſilia in melius ſevera.
Orandus ille eſt: ipſe potens enim
Unus morari, quæ properant, mala,
Soluſque, quam præfixit olim,
Ipſe poteſt abolere legem.
Noſtris rogatus forſitan annuet
Votis: ab alto plurimus æthere
In noſtra dilapſus benigno
Pectora numine ſe refundet.

Sed ante mens eſt cuique latentibus
Purganda morbis: ſunt quoque luridi
Mores retractandi, nec ultra
Progrediendum iter inſtitutum.
Tu ſacra vero, tu pater, ut decet,
Tractabis, aris præficiens bonos,
Proculque ſacris inquinatum
Vulgus honoribus amovebis.

AD

AD
GELELMI VIDÆ & LEONÆ OSCASALÆ PARENTUM MANES.

HIC tamen umbroſum nactus nemus, hic loca ſola,
Ne mea quis carpſit nimium lamenta ſeverus,
Et nimium teneros fletus irriſerit aſper,
Mecum indulgebo luctu ſub Tuſculo alto,
Et lacrymis oculos explebo, & pectora planctu.
Luce querar, noctemque meis ploratibus addam.
Quod ſolum reputans præſaga mente verebar,
Unde meis poſſet fortuna illudere rebus,
Accidit! Acta ratis prope jam mea tuta tenebat,
Tot pelagi e ſcopulis victrix, portuque ſubibat:
Non ego Palladias nequicquam induſtrius artes
Tentaram: abſtruſas jam rerum accedere cauſas,
Jam poteram varios cœli deprendere motus,
Et liquidos radio mundi deſcribere tractus:
Jamque canebam animis ſuperans, audaxque juventa,
Quæ nulli cecinere: LEO jam carmina noſtra
Ipſe libens relegebat; ego illi carus, & auctus
Muneribuſque opibuſque, & honoribus inſignitus:
Omnia erant mihi læta: animo nihil amplius ultra

Optabam:

Optabam: cunctis ſat erat factum undique votis,
Et digito cœli contingere ſumma videbar.
Ecce! repente autem ſtridens inſibilat Eurus,
Æquora turbantur, portuque avellor ab ipſo.
Ecce! repente ruens mihi acerbus vulnerat aures
Nuntius, atque ambos docet amiſiſſe parentes;
Ante quidem genitorem, ægram ſubito inde parentem:
Fulmine quo duplici afflatus jaceo: omnis abit mens,
Omnis & exanimi fugit de corpore ſenſus.
Heu genitor mihi adempte! repens heu mater adempta!
Non ego vos poſthac, non amplius ora videbo
Cara! ſemel ſaltem ah! licuiſſet utrumque tueri
Ante obitus, veſtraque oculos ſaturare figura,
Congreſſuque frui, farique noviſſima verba!
Ah dolor! ah pietas! non flens morientia preſſi
Lumina, funereum non ſum comitatus honorem!
Non potui veſtro vobis in tempore adeſſe
Gratus luce magis, vita jucundior ipſa!
Non potui vobis ſpectabilis affulſiſſe,
Cum mihi mutato curſu fortuna veniret
Lætior, & nunquam optatos offerret honores!
Quos adii veſtri tantum memor, haud mihi parcens,
Cui placitam Muſis potius traducere vitam

Fixum

Fixum erat, atque humilem rerum altas diſcere cauſas.
Vobis conſpicuos unis ingreſſus honores,
Subdere colla jugo potui male ſueta, manuſque
Victus ſponte dedi, haud onus averſatus iniquum;
Quæ mihi cuncta olim (tibi enim commercia Divum)
Prædixti toties, venturi præſcia, mater.
Vos unos agitabam animo, veſtraque fruebar
Lætitia exultans, & gaudia veſtra fovebam,
Mecum animo verſans, quam vobis illa futura
Læta dies, qua, me veſtris amplexibus urgens,
Irruerem improviſus ad oſcula, vix bene utrique
Agnitus, inſolitis titulis, & honoribus auctus
Scilicet, & longo tandem poſt tempore viſus,
Dum tenuit me Roma, humili vos ſede Cremona.
Una erat hæc merces tantorum digna laborum:
Mens erat in gremiis ſtudio jacere omnia veſtris
Parta meo, & tantum veſtros exponere in uſus,
Ut fuerat par: vos claras me ſcilicet artes,
Re licet anguſta, potius voluiſtis adire,
Quam genere indignis ſtudiis incumbere noſtro.
Atque ideo doctas docilem miſiſtis ad urbes,
Quamvis in noſtris luſiſſet lubrica rebus
Jampridem fortuna, & opes vertiſſet avitas,

Et res fluxa alias potius revocaret ad artes.
Quicquid opum hinc, quicquid nobis acceſſit honorum
Veſtrum eſt jure: fuiſſet ſat mihi cernere coram
Lætos, atque meis gaudere laboribus ambos;
Ut volucrem perhibent inimicam ſontibus hydris
Eſſe piam, memoremque parentibus indulgere,
Invalidiſque ſuo venatu tendere vitam.
In tota nihil eſſe domo me dulce fuiſſet,
Et nutus ſervare, & juſſa capeſſere veſtra
Subjectum, ac poſitis famulari faſcibus ultro.
Nil unquam, niſi quæ veſtris placitura fuiſſent
Auribus, effari potuiſſem; ſæpe ego ficto
Triſtia celaſſem, mentitus gaudia, vultu,
Ne vos afficeret, ſi quid me carperet intus.
Quicquid amarum, in me latuiſſet, quicquid acerbum:
Ad vos arte pia tranſiſſent dulcia tantum.
Tædia me veſtræ cepiſſent nulla ſenectæ,
Nec quæ multa ſolent vitia, atque incommoda in illa
Eſſe ætate, meos poterant avertere ſenſus.
Cum ſpueret veſtrum alteruter gravis, exque crearet
Plurimus, & rauca conſpergeret omnia tuſſi,
Nulla horreſcentis vultu aſper ſigna dediſſem,
Cuncta ferens: vos ætatis namque ante tuliſtis

Plura immunda meæ, cum cultus neſcius infans
Fœdarem toties in cunis humida ſtrata.
Siqua autem vobis caſſa, atque incondita verba
Exciderent, (quando rerum illa eſt immemor ætas,)
Riderem mecum: omnia pro puerilibus eſſent
Luſibus illa mihi, ceu vos riſiſtis & ipſi
Ad teneros luſus nati, imperfectaque verba,
Cum primas vix inciperem rudis edere voces.
Et quando mihi relligio ſobolem abnuit, ambo
Cara fuiſſetis mihi pignora, dulcis uterque,
Ceu puer, in noſtra qui parvus luderet aula:
Cuncta, utcunque forent, mihi dulcia veſtra fuiſſent.
Infelix, caris quicunque parentibus audet
Dura loqui, aut aliud furiis immanibus actus
Moliri: extremas in mundi protinus oras
Ferte nefas; noſtro nuſquam memoretur in orbe:
Quod mare, quæ tellus portentum tale feretis?
Ferte procul nulla unquam relligione piandum.
Scilicet iis, per quos jucunda luce fruaris,
Lucem adimas ingratus, & almi luminis uſum
Eripias, per quos almum tibi lumen obortum eſt?
Ah! mihi ne tantum ſit credere: barbara corda
Vix capiunt Graiis per ludum inventa poetis,

ASHMOLEAN MUSEUM OXFORD

In natos cum tantus amor, cum tanta parentum
Sit pietas, quibus ut proferrent fata, ſubirent
Ipſi mille neces, nec quicquam eſt dulce, peremptis
Pignoribus: mœrent orbi, vitamque morantur
Inviſam, nil debentes cœleſtibus auris.
Idcirco, ut duram natis avertere poſſint
Pauperiem, miſeramque famem, tot adire labores
Cernimus, & certis ultro ſe offerre periclis.
Non me adeo fugit quantis, pater optime, curis
Anxius, aut quanto indulgebas ſponte labori,
Ut mihi res tenues per tot diſcrimina rerum
Eriperes tantis bellorum fluctibus, ut nil
Detractum, licet irent tempora dura, periret.
Tu quoque, ſancta parens, variis exercita curis
Pro nato quas non aras, quæ non ſacra adibas
Templa! quibus non tunc onerabas æthera votis,
Caro cuncta timens capiti, bona cuncta precata!
Ut mihi ad ingenuas nitenti deſuper artes
Auxilium foret, & favor omnipotentis Olympi;
Et fors uſque comes creſcenti innexa veniret
Virtuti, quæ nos ad opes efferret avitas:
Præcipue, mihi ne maculæ ob contagia turpes,
Aut animi peſtes, commerciave ulla nocerent;

Sed mihi mens puro foret uſque in corpore pura,
Ductaque ad extremum inculpata adoleſceret ætas,
Omnibus ornatum dum vis excellere rebus.
Quæ vobis meritis pro tantis mutua contra
Perſolvam infelix? quæ vobis digna rependam,
Cum mihi ſint & opes, animus quoq; & ampla voluntas,
Idque unum affectarem? — aſt o mortalia nunquam
Gaudia plena ſatis, nunquam ſecura voluptas!
Aut aliquid cumulo ſemper deeſt, aut revocat ſe
Fors infida repente, oculoſque avertit amicos.
Fallaces hominum ſpes! heu noſtra irrita vota!
Nil firmum ſatis, aut ſtabili munimine tutum!
Omnia in humanis rebus dubia, omnia nutant!
Vos mihi, læta forent cùm cætera, fata tulerunt,
Queis ſine dulce mihi nihil eſt, nec amabile quicquam!
Accipite has ſaltem lacrymas, hæc carmina mœſta,
Quæ longum nati abſentis teſtentur amorem.
Salvete æternum cari, atque valete, parentes!
VIDA GELELME, vale! vale, OSCASALA LEONA!
Sit precor o vobis requies æterna ſepultis,
Sit lux quæ veſtris æternum affulgeat umbris!

AD

JOANNEM MATTHÆUM GIBERTUM, VERONÆ EPISCOPUM,

NON IN ΑΠΟΘΕΩΣΙΝ RELATUM.

QUI poterat fluxis unus ſuccurrere rebus,
Atque hominum lapſos revocare in priſtina mores,
Cœleſtum æquiparans mortali corpore vitam,
Occidit ante diem, & ſpes noſtras morte fefellit!
Scilicet omnipotens genitor mortalia nondum
Reſpicit, humanis ſed adhuc iraſcitur auſis.
Spes mihi pacis erat, res citra poſſe ruinam
In melius verti, dum ſe & ſua quiſque retractat
Hoc duce, & egregias priſcorum accingimur artes.
Hujus enim ſimulatque Atheſim lux propter amœnum
Diffulſit, ſqualens ad tantum protinus omnis
Obductos oculos paſſim jubar extulit orbis.
Fortunatæ Atheſis ripæ, colleſque beati,
Tam prope tam clarum quibus unis cernere lumen
Contigit, & primos tam ſancti ſideris ortus!
Tuque adeo, Verona, poli acceptiſſima regi,
Qui talem Siculis partum uſque accivit ab oris,

Sacrorum

Sacrorum ut tibi præficeret, morumque magiſtrum
Eſſe daret; nec ſe penitus mortalibus ægris
Subducens pietas, terrenas linqueret oras:
Sed dictis ille, & rebus, rectique piique
Cordibus in noſtris priſcum renovaret amorem.
Illum ideo a teneris regum in penetralibus altis
Educi voluit, ſummiſque aſſueſcere rebus,
Mollis adhuc tenero cum vix pubeſceret ævo.
Jam tum, Romulei accitu patris, atque ſenatus,
Illum Roma orbi mirata eſt jura ferentem,
Miratique duces pacis præſcripta notantem.
Hinc acris vis illa, animi decora alta ſuperbi,
Semper celſa petens, & nil mortale agitans mens:
Prodiga mens vitæ, nec habendi obnoxia amori.
Nullæ non animis curæ cœleſtibus æquæ
Illum habuere: procul fuit omnis vana cupido,
Et quæ multæ hominum exercent præcordia peſtes.
Unus amor recti, ſanctique arrecta cupido
Una erat, & totum capiebat pectore cœlum.
Ille, viam ingrediens, longe nos ante volabat,
Attollenſque facem dextra vibrante coruſcam,
In tenebris noſtras luſtrabat lampade mentes,
Et recti, juſtique vias dabat eſſe patentes,

Illius

Illius impreſſis ponens veſtigia ſignis,
Qui Deus humanos, morti obvius, induit artus.
Utque Dei ille animo obſervabat facta ſequaci
Æmulus, humanis quantum fas viribus ulli,
Sic nobis, quibus eſt is honos, parque infula cingit,
(Atque utinam quoque par virtus, viſque æmula mentis)
Illius ad ſpeculum noſtros componere ſenſus
Cura erat, & vitas hominum formare colendo.
Ille quidem, metuens ne ſeſe gloria inanes
Tolleret in ventos, ſemper benefacta tegebat,
Diſſimulanſque premebat humi ſe ſponte jacentem.
Attamen uſque ſuo tralucens igne micabat
Proditus, & quo ſe premeret magis, hoc magis altum
Ore ſonans cunctas tollebat fama per urbes.
Multi illum populi, multæque per oppida gentes
Optavere ducem, ſibique aſſcivere magiſtrum:
Mortaleſque adeo, quam denſa in nocte jacerent
Oppreſſi admonitos, vitæ tædere prioris
Cœptum erat: hic illic flentes admiſſa per urbes
Longe alio verſi incipiebant vivere ſenſu.
Jam ſacris cedebat, ubique coercita frænis,
Fraudumque ſcelerumque licentia; jam nova rebus
Mutatis facies mortalibus apparere.

Jamque ſacerdotes caſti; jam pectora virtus
Nunc meliora hominum, recti modo inhoſpita, habebat;
Jam templis antiquus honos, jam debitus aris
Cultus erat, cunctique ſuos deſueſcere mores
Sponte ſua, priſcumque ætas meditarier aurum
Decolor, & verſis hoc ſole niteſcere rebus:
Omnia lætari, ſpes heu! ſed paſcere inanes.
Cuncti Euri volucres ſparſerunt vota per auras:
Namque ecce! in medio cum vere tepentibus auris
Jam viret omnis ager, cum mille coloribus arva
Picta nitent, teneraſque omnis ſeſe induit arbos
In frondes, tolluntque caput ſata, & omnia rident,
Tum tacitis ſpes agricolis accenditur ingens,
Et cupidas penitus ſubeunt nova gaudia mentes
Ah! nimium ignaris ſibi cœlo quanta paretur
Tempeſtas: namque ecce! ruens venit horrida grando,
Spemque anni una dies aufert, tot acerba labores!
Hæc, Verona, tuum populata eſt horrida agellum
Tempeſtas, qui cultus erat, qui floribus omnem
Afflabat late circum bene olentibus oram.
Giberto moriente, perit labor irritus omnis;
Præſide quo, tollens caput aurea ſidera adibas,
Ut priſcos jam non malles Zenonas apiſci.

Occidis o noſtri decus, & lux unica ſecli!
Occidis, & rurſum nos alta in nocte relinquis!
Te moriente, ſimul toto detractus Olympo
Sol penitus, rebuſque videtur lumen ademptum:
In pejus jam cernere erit ruere omnia rurſum,
Et bene cœpta iterum retro prolapſa referri.
Ut pro te cunctantem animam prior ipſe dediſſem,
Tercentumque alii, quorum minus utilis ætas,
Et virtus, longo tu vita dignior ævo!
Ipſe mihi in cunis videor ceu mollibus infans
Deſertus, media quem ſomnus nocte reliquit,
Cum ſibi nutricis ſentit ſolatia blanda
Deeſſe, locum querulis omnem vagitibus implet.
Cujus ego admonitu poſthac componere vitam!
Cujus ego impreſſis niti veſtigia ſignis!
Quo duce tendere iter potero per devia cœptum!
Circum errant umbræ, tenebriſque involvor obortis;
Jamque magiſterii, quodcunque eſt, pœnitet hujus:
Quî potero dux eſſe aliis errantibus ipſe
Obſitus, & nigræ noctis caligine preſſus!
Tu mihi lumen eras! tu fax! tu prævius ignis!
Te ſine nil dubiis mihi mens confidere rebus!
Omnis noſtra perit penitus fiducia tecum!

Tu, cœleſtum agitans mortali corpore vitam,
Oblituſque hominem, & cœli cava nubila tranans,
Ardua terrarum nos linquere mente jubebas;
Oſtendenſque, breves quam ſit mortalis ad uſus
Conditio, quam nos fluxos natura crearit,
Suadebas, contra vulgi communia vota,
Mortales contemnere opes, contemnere honores.
Etſi dives opum flueret tibi copia ſemper,
Dives opum, tibi parcus eras, ſed largus egenis.
Hinc etiam, quæ tantum alios quæſita fatigat,
Sæpe oblata, alta ſpreta eſt tibi purpura mente:
Longe alios flagrans inhiabas corde rubores.
Si tibi fors unquam, ſi tempora forte dediſſent
Pro templis, ariſque tuum effudiſſe cruorem,
Atque ita purpurea caput inſignire corona,
Nullum ideo horrebas diſcrimen ſponte ſubire,
Jam duris animum aſſuetus quæcunque ferendo.
Et ſi quando (etenim virtus obnoxia ſemper
Ictibus, infeſtique pios odere profani)
Horrida tempeſtas te contra forte coorta eſt,
Inconcuſſo animo te fluctibus opponebas
Omnibus, & fractas temnebas arduus undas.
Nec tamen autores noxæ, cum perdere poſſes

Ipſe tuis opibus, ſævibas ultus in ipſos,
Sed, veluti meritos bene, amica mente ſovebas,
Et caros inter nullo diſcrimine habebas;
Tantum illis meliorem animum, mentemque precatus.
Quæ nos erudiens propiora exempla docebas
Ultro ignominiam ferre, & convitia inultos
Æquo animo, & mala ſponte pati, mentemq; benignam
Concipere in meritos male, nec ſua præmia cuique
Reddere pro meritis, ſed amando uno ordine habere
Æque omnes, ſtudia illius præclara ſecutos,
Qui moriens noſtro pro crimine verſus ad aſtra
Orabat veniam letum intentantibus ipſis.
Atque ideo tibi vita fuit diſcrimen ubique,
Et labor, humanis dum te pro viribus effers,
Terreniſque animo, quantum potes, eximis oris,
Aſſiduum ducens contempto fœdere bellum
Cum ſcelerum invictis autoribus, undique duris
Hoſtibus objectus, quos in te armabat Erinnys
Addita, & infernis tibi erat certamen ab oris;
Corporeiſque animo obluctatus peſtibus acri
Gaudebas varios nunquam tibi deeſſe labores,
Et tibi ludus erant certamina, cuncta ferendo.
Nunc tibi parta quies, tibi pax ſecura laborum.

Et

Et quamvis nos imbelles, orbique relicti
Triſtemur; quamvis fuſis Verona capillis
Sæviat, & mœſtis ululatibus impleat auras;
Tu tamen, o pelagi tantis defuncte periclis!
Tot maria emenſus, tot tempeſtatibus actus,
Optato frueris portu, & tuta arce receptus
Deſpicis errantum caſus, miſeratus ab alto,
Et noſtros ope, ſancte! levas propiore labores.
Quandoquidem Superum domus illa, impervia vivis,
Nunc tibi aperta patet, patet alti janua cœli:
Lucis inacceſſæ diffuſo lumine fulges
Aureus, &, quo cuncta beantur, ſole reluces;
Quaſque preces longe fundebas nuper ad auras,
Nunc patris ad ſolium omnipotentis faris ad aures.
Et quamvis cœli nondum dignentur honore
Mortales, noctis denſa caligine preſſi,
Tu tamen æternum titulis florentibus ævum,
Immixtus Superis, agis altis ætheris oris.
Tot Divos terra genitos veneramur ad aras
Projecti, quorum tantum benefacta minores
Credimus, & tenuem vix famæ accepimus auram:
Verum oculis tua nos his hauſimus aurea facta,
Irreprenſa, ſacro Divum digniſſima honore.

Sci-

Scilicet adveniet, nec ſera morabitur ætas,
Cum te mortales vulgo per templa, per aras
Ore ſonent, humileſque vocent in vota, tuique
Nominis objectu ſupremi numinis iras
Placabunt, ſtatuentque tuo de nomine templa.
Spero equidem pater omnipotens tua nomina ab alto
Audiet ad tumulum orantes; tu, vota ſecundans,
Quæ non humanis opibus, non artibus ullis
Confieri poſſunt, cunctis mirantibus edes;
Et tabulas templo teſtantes omnia figent.
Jamque hujus mihi neſcio quid rumoris ad aures
Repit, & hanc in ſpem vicinas erigit urbes.
Illum carminibus me in ſecula mille juvabit
Æternis aperire diem, ſacriſque dicare
Annua, quæ ſeri celebrent toto orbe nepotes.
Interea mihi ſanctus eris, mihi ſideris inſtar
Ætherei, unde meæ veniat lux plurima nocti.
Jamque adeo magnis magnum decus addite Divis,
Jam votis hominum aſſueſcens, GIBERTE, vocari,
In melius flecti cœptis ne defice rebus:
Et, quanquam nos arma premant, hoſtiſque ſuperbus
Victor ovans ſævo noſtros terat undique bello,
Et pulchræ Italiæ immineat, ſacriſque Quiritum

Mœ-

Mœnibus, atque orbis raptis aſpiret habenis;
Haud tamen ipſe velim ſuper his te multa moveri
Nunc primum, primaſque preces conſumpſe precando.
Sunt alii, quibus hæc curæ, toto æthere Divi.
Ipſa Dei genitrix, cœli regina, periclo
Huic aderit, natique pedes complexa Tonantis
Nos tutos dabit, & ſi præſtet, ad otia reddet,
Nec ſinet everti ſua tot delubra, tot aras.
Te vero, quæ cura fuit, dum vita manebat,
In terris, eadem cœli ſuper aſtra ſequatur.
Aſpice nos propius, quæque intus bella fatigant
Convulſos animos propiora averte pericla.
Scis quid opus, noſtris quid tantum mentibus obſtet,
Scis, pater! & coram flens mecum es ſæpe locutus.
Luce nova adveniens illuſtres pectora noſtra,
Ut noſtri ah! nimium, & noſtrorum ſemper amorem
Exuti, ac vitæ curas mortalis inanes
Obliti, vacuas tollamus ad æthera mentes;
Atque ibi regnemus ſecuri, ibi noſtra locemus
Sceptra, hominum varios nunquam metuentia caſus;
Quove graves pater omnipotens attemperet iras,
Nec novet excidiis res verſas funditus omnes,
Ipſi nos verſis renovemus mentibus ultro.

Mu-

Mutemus mores, veterumque inſignia nobis
Aptemus ſtudia, & noſtros antiqua labores
Reſpiciens pietas ſubeat nova corda; noventur
Secula; converſo redeat gens aurea mundo.

AD SCIPIONEM VEGIUM, MEDICUM.

PHOEBO alius voti reus, herbarumque potenti
Tura ferat nato, ſacraſque exſuſcitet aras:
Ipſe meis, VEGI, ſemper celebrabere donis,
Semper honore meo; te numinis inſtar habebo.
Ipſe ſuas artes ultro, ſua munera Apollo
Conceſſit tibi, nec primos habet alter honores.
Tu revocare animas in lucem corpore functas
Faucibus ex Orci, atque hominum producere fata;
Tu potes in media cymbam Styge ſiſtere onuſtam,
Et vetitam nautæ ſeniori avertere prædam.
Quicquid ero poſthac, quicquid mea cura laborum,
Atque operum tentabit, erit, VEGI optime, munus
Artis opiſque tuæ: tua me ſolertia vitæ
Reddidit in medio jactatum vortice leti.
Stabam indeprenſo conſumptus languida morbo

Membra; lues penitus totos exederat artus.
Circum aderant omnes ægræ, mea lumina, Muſæ,
Atque mihi incœptam, miſeri ſolatia leti,
Tendebant fruſtra palmarum e fronde coronam,
Quam mihi Idumæo ſub vertice feſtinarant,
Dum canerem unigenæ crudelia funera regis.
Hic mea inexcitus tu lumina ſponte ſubiſti;
Ipſa Salus tecum pariter mihi viſa ſubiſſe:
Ut vidi, ut penitus fugit de corpore languor,
Atque ſuum rediit membris in priſtina robur!
Quo tibi quas potero tanto pro munere grates
Semper agam, & tibi nunc, utcunq; hæc carmina pango.
Tu vero exigui munus ne deſpice amici,
Et ſervaſſe pium non dedignabere vatem,
Tot titulos inter, procerum poſt nomina tanta,
Pœoniis quos tu ſuccis a morte reduxti.
Nec me poſt ipſos pigeat ſubnectere reges
Servatos; non me tibi gloria ſoſpite nulla eſt.
Si mihi opes, regumque genus læva aſtra negarunt
Naſcenti, at mihi caſta domus, ſine labe Penates;
Eſt animus, qui vincat opes, regumque coronas,
Contemptu rerum rectique inſignis amore.
Forſitan ii merito tibi debita præmia ſolvent

Aurum ingens, gemmaſque, & latis prædia fundis:
Ipſe ego nil horum; ſed, dum mihi vita manebit,
Te, munuſque tuum memor imo in pectore condens,
Servabo uſque recens; nulloque abolebitur ævo.
Præterea, ſi quid poterunt quoque carmina noſtra,
Quicquid agam, quicquid Muſis ſuadentibus edam,
Semper eris mecum tentati muneris autor.
Auſpice te, juvet incœpto me carmine regem
Cælicolum canere, & Muſas ſuper aſtra vocare,
Atque inter Divum ſit dulce ſeneſcere laudes:
Te ſine nulla meis accedet gloria cœptis.

AD TELLUREM.

HAS tibi, Terra, fabas, Albæ contermina muris,
Dat VIDA: in facili tu bona conde ſinu.
Has ſerit, eſuriem populi miſeratus egentis,
Pallida dum capta ſævit in urbe fames.
Hoc jejuna famem ſolari turba paratu,
Et teneras poterit carpere dente fabas.
Ille, ſua aſpectans campum ſublimis ab aula,
Concipiet dulcem pectore lætitiam:
Hos legere, his lectis veſci, prædamque virentem
Vectam humero aſpiciet ferre domum ſaturos.

Quam

Quam juvet his ſua vaſtari populatibus arva,
  Et meſſes condi in horrea viva ſuas!
Tu bona, tu interea, Tellus, ne defice jactis
  Seminibus; nuſquam ſit prior ulla ſeges.

Roma Discedens.

ROMA vale! tibi debeo plurima, quod mihi per te
  Partum eſt ingenuis artibus, unde habeam,
Nec jam egeam, addictus nulli: mihi id eſt ſatis abs te:
  Cætera, quæ poteras mî dare, linquo aliis.
Pluſque meis oculis abſens te ſemper amabo,
  Et procul, ut colimus numina ſancta, colam.

In Quendam.

CARMINE quid carpis, qui nunquam carmine lædit,
  Cui numeri inſontes, & ſine felle placent?
Unum id te cruciat, quod vulgi a moribus abſim,
  Hincque meis tendis moribus inſidias;
Meque remordentem cuperes tua cernere contra:
  Nunquam hoc efficies; candida Muſa mea eſt.

IN

COENACULO VILLÆ SUÆ RONCIANÆ.

HOSPES, si olus dapesque inemptas non piget
Coenare, mecum accumbe; personam exue;
Natura, disces, quantuli indigeat cibi,
Ne transmarinis sit opus apparatibus.

FINIS.

ASHMOLEAN OXFORD MUSEUM

EE : VID
501733274